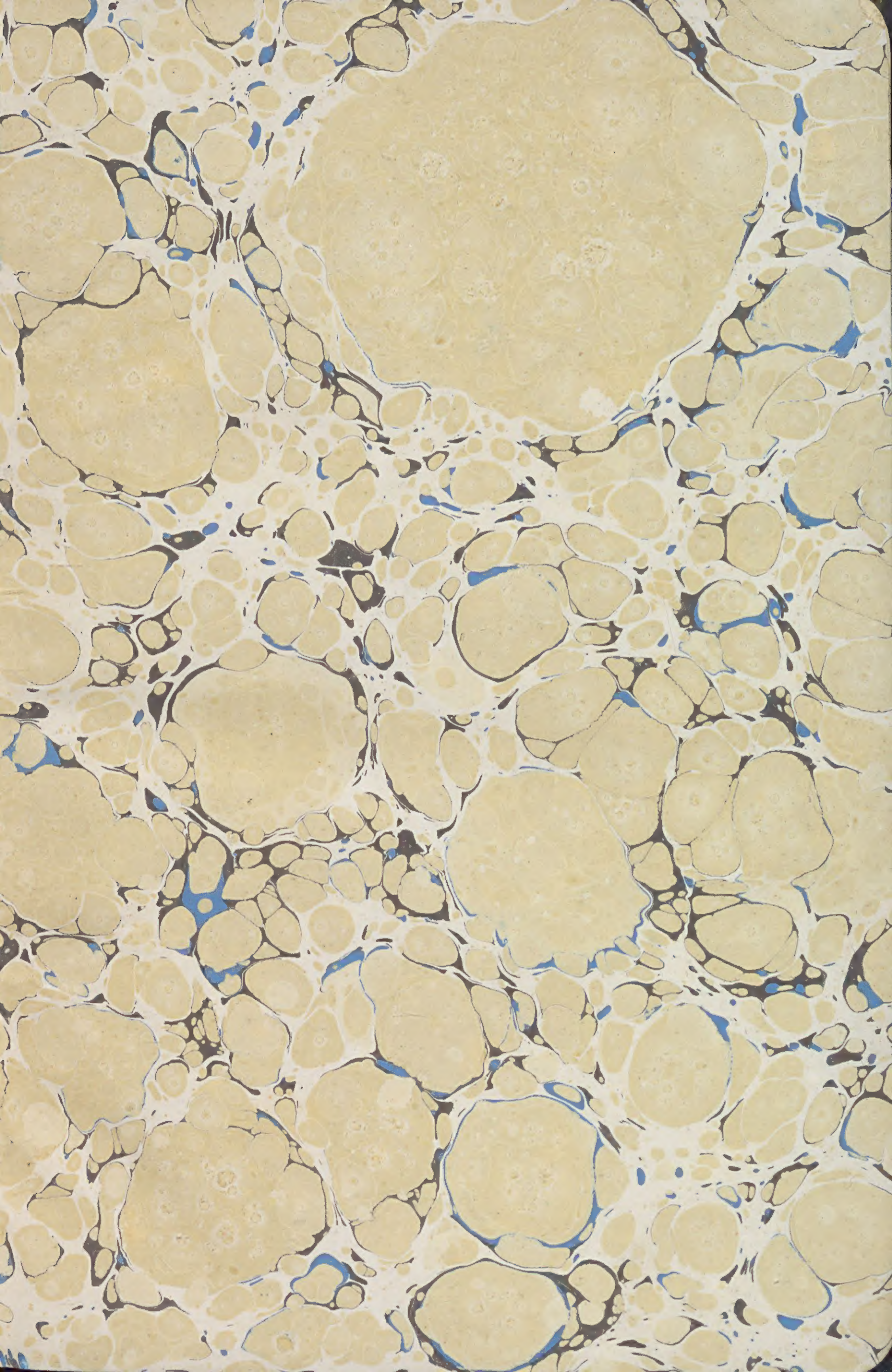
VALERI SERRA I BOLDÚ

Calendari Folkloric d'Urgell

Pròleg del Dr. Benlloch
Bisbe de la Seu d'Urgell

CALENDARI FOLKLÒRIC D' URGELL

VALERI SERRA I BOLDÚ

CALENDARI FOLKLÒRIC D' URGELL

Segona edició

Pròleg de l' Excel·lentíssim Sr. Dr. D. Joan Benlloch i Vivó, Bisbe d' Urgell i Príncep sobirà de les Valls d' Andorra

De aquesta obra se'n han tirats 100 exemplars en riquíssim paper «Vasconia», numerats del 1 al 100.

S. A. - I. G. SEIX & BARRAL HERMS. :: Provenza, 219 - BARCELONA

A LA EXCEL·LENTÍSSIMA

DIPUTACIÓ PROVINCIAL

DE LLEIDA

Per moltes raons es just que s'honori la primera plana de aquest llibre amb lo nom de nostra prestigiosa Corporació Provincial.

Sos homens, colectiva i particularment, han demostrat innombrables vegades un gran amor a la vida intelectual, pensionant artistes que van a perfeccionar sos estudis al costat de grans mestres.

En distintes ocasions han prestat igualment lo seu valiós concurs per a la publicació de obres literaries.

La Música, la Pintura, la Escultura i demés Belles Arts; la Poesía, la Historia i altres branques de les Belles Lletres, li deuen axís mateix agraiment.

La instalació de un museu de Belles Arts perpetuarà son amor a l'Art; sia'l Calendari Folklòric d'Urgell una fita en l'historial de protecció dispensada a la Literatura per la digna Diputació Provincial de Lleida, per a que en un tot sia mereixedora dels bells dictats de aimant de tota manifestació cultural, i alentadora de tota empresa que tendeixi al conreu del esperit.

Respectuosament

VALERI SERRA I BOLDÚ

Bellpuig, 16 de Desembre de 1914.

PRÒLEG

Sabut es que a travers del temps succeeixen fets i esdevenen certs aconteixements que la gent estudiosa ha anat observant, i, fent-ne anàlisis i comparacions, ha arrivat a subjectar-los a un ordre, la gènesi del qual i llur desenrotllo ha donat peu a no poques conquistes de la Ciencia, de que se'n gaudeix avui la humanitat seguint certes regles.

Mes aqueixos estudis no arriven al poble, i com la observació està igualment al seu alcanç, també a la seua manera's traça normes per a ben viure, que igualment tenen son origen en la experiencia adquirida contemplant fets repetits; fruit de aqueixa contemplació ne son tot lo cabal de dites, refranys, adagis i sentencies que esmalten llurs converses i'n constitueixen llur saber, que, tramés de pares a fills, adquireix la sanció dels anys elevant-se a la categoría de principi científic.

I això que succeeix en les coses senzilles i de ordre natural que més o menys clarament arriva a capir, lo mateix passa en les de més enlairada esfera, puix té gran fe, té temor de Déu, té'l cor sadollat de nobles sentiments, i de aquí'n resulta, que ses pràctiques pageses, ses costums, ses festes rel·ligioses i cíviques, i tota altra manifestació de la vida popular son actuades amb tota l'ànima, i per això tenen un encís que corprén, i aqueix atractiu ha sigut causa de que la ciencia sabia, diguem-ho així, hi hagi girat los ulls, i en son estudi hagi pogut apreciar tot lo bé de Déu que atresora la ciencia del poble, lo Folklòre, com

s'anomena, i per a ensenyança de tots, hagi seriat i donat a coneixer tot aquell tresor de cançons, tradicions, rondalles i altres manifestacions de la sabiesa popular.

Parionament, té'l Folklòre un valor documental incalculable que'l fan poderós auxiliar per a la fixació del caràcter ètic, ètnic, històric i rel·ligiós dels pobles.

Doncs bé, lo llibre que l'eminent folklorista i notable escriptor de nostra terra en Valeri Serra i Boldú dona avui a llum pública, assoleix perfectament tota la amplitut de investigació indicada per lo que a Urgell pertoca.

Ell, desde molts anys, dia per dia, es anat seguint tots los indrets d'Urgell, escoltant amb fina orella la palpitació del poble, son verb, casi casi... son íntim respir. Ell ha vistos aplecs, professons, romiatges, llevants de taula, ballades, bodes, bateigs, i tot allò que es la expressió de la vida dels pobles; ell ha recullit refranys, dites, cançons, rondalles, llegendes, oracions, Goigs i tot allò, aixís mateix, que forma el llevat de les tradicions de la terra. I ell té aptituts extraordinaries de cap i cor per a portar a terme feliç tota empresa de aquesta mena. Es literat, es un xic romàntic (de aquell romanticisme que no es altra cosa que exquisitesa de sentiment i dolcesa de cor), es sobtil observador, i sab, amb destresa de arqueòleg consumat, treure de entre les escories de la vida el granet d'or que sos ulls de iluminat oviren.

Per ço el present llibre serà la delicia dels qui tinguin la sòrt de llegir-lo, perque'l vell Urgell, un troç de nostra terra, reviu en ses pàgines i un se fa la ilusió de assistir, durant la lliçó, a la resurrecció de quelcom nostre que per dissòrt casi tots han oblidat.

Aquest llibre es útil a tots els qui per la restauració de nostres belles i santes tradicions s'interessen;

es escrit en sentit pregonament cristià, i en ses pàgines hi trovaràn tots aquells que tenen confiada la missió directriu del poble, una font inextroncable de medis per a restaurar la vida moral i alguna vegada fins la rel·ligiosa del mateix poble, perque'l senyor Valeri presenta un atapaït Santoral, indicant curosament els noms de aquells Sants que vegeren la llum en terra catalana; i quan això no hi arriva, posa tots els qui són coneguts com a singulars advocats per a curar los mals del còs, sempre, però, amb netedat de ànima, amb contrició de cor. Això li dona lloc a exposar les variades manifestacions de la devoció popular en los molts pobles a que s'extén sa investigació, i'l lector trovarà, doncs, unes admirables descripcions de pregaries devotes en demanda de pluja o salut als Sants Tutelars d'Urgell, no menys que molt pintoresques mostres de la devoció del poble a la Mare de Déu del Roser traduides en notes, unes purament rel·ligioses, com les festes que's celebren en llaor de dita advocació de la Verge, altres per la Verge del Roser presidides i donant vida a les celebrades cançons de pandero que en Maragall li ha alabat en un llibre i Nosaltres li aplaudírem ja en 1902 amb ocasió de assistir al Certamen de la Academia Mariana de Lleida, en el que li fou premiat un estudi de folklòre exclusivament Marià. Desde aquella data no hem perdut de vista la fonda labor de investigació folklòrica que ha portat a terme en Valeri Serra, i per això no es de estranyar que aquest CALENDARI FOLKLÒRIC D'URGELL sia una copia fidel de lo que han fet o feien los urgellesos al entorn de sa vida sempre religiosa, en les distintes èpoques del any, en los distints adveniments de la vida, en les variades costums pietoses, i que, àduc en les profanes, presenten un fons de admirable bonesa.

Trobem molt encertada la idea del autor al donar un extens devocionari folklòric per a que'l poble'l recordi constantment; ell pot ser un gran factor, no sols per a que'l poble mantingui en la memoria aquelles petites fòrmules per a encomanar-se a Déu, sinó per a que puguin servir de mentor an aquelles persones que no haguessin tingut la fortuna de apendre-les en llur adolescencia, trevall ben complert amb la indicació de aquelles oracions supersticioses que enmatzinen l'ànima de nostra gent senzilla i que de una manera especial deu cuidar nostra clerecía de extirpar del cor del poble.

Per aqueixes raons i per les que no's diuen, però que'l lector endevinarà quan vagi delitant-se amb sa lectura, Nosaltres recomanem de tot cor aquest llibre a tots el bons cristians de nostra regió.

I al fer-ho aixís, recordarem allò que's llegeix en els Sagrats Llibres: *Pregunta als teus majors i't diràn;* ço es: La Tradició es la veu del passat, que sempre diu als presents lliçons d'experiencia i sabiduría que són llum del esdevenir.

Seu d'Urgell, Janer de 1915.

† Joan Bisbe d'Urgell

COMENÇAMENT

En aquest món, lo mateix si's tracta de pobles i nacions que de petites colectivitats, i encara la pruija aqueixa afecta al individuu, qui té timbres de gloria 'ls invoca, qui té historia la retreu, i qui es nou-vingut a la vida de la societat s'enginya per a buscar parentius o llaços afins amb persones de vàlua, i no sería cosa difícil citar pobles faltats de tradició, que, a copia de diner, acaparen tot lo tresor artístic que poden, per a teixir aixís una ficció que'ls permeti alternar amb los pobles de antiga prossapia.

Fill de Urgell, com aquell artista qui fa'l retrat de sa mare i procura reproduir-lo amb fidelitat per a que's digui que es ben bé ella, he estampat los trets més característics de nostra gent. No sé si l'amor m'enlluerna; però es lo cas que m'enamoren los usos i costums d'aquesta comarca, i com que, comparats amb los de altres pobles, no sé fer altra cosa que donar gracies a Déu per haver-me fet nàixer en aquesta beneïda terra, avans no fugi'l recort de alguns que per dissort s'esborraren, he volgut, junt amb los que queden, fer un inventari de tots per a presentar-los a la consideració de mos conterranis presents i dels que vindràn. I això es per a que imitem la fermesa de conviccions rel·ligioses que guiaren tots sos actes, i per a que sapiguem ser dignes fills de qui tan admirable exemple'ns llegaren.

Altrament, vagi aquesta executoria de noblesa per a atanye'l llòc que a l' Urgell li correspongui en lo concert de la renaixensa catalana.

* * *

Calendar un enfilall de notes folklòriques per a que a través d'elles s'hi vegés la fesomía urgellesa, era'l meu propòsit, i fidel an ell, he procurat tot lo planerament

possible presentar a nostra gent tal com era avans i tal com es avui entre lo perdut i lo que queda en vigor, a través de ses observacions i pràctiques rel·ligioses, domèstiques i culturals; però, no anotant mostres de fets aillats e intermitents, sinó en quan tenen o han tingut vida constant en una època fixa de temps, un any, quadro ben ample que dona llòc al rodar de sos mesos, setmanes i dies, que'm permetrà anotar tota la vida popular en presencia de una festa, de una estació, de un esdeveniment qualsevulga, relacionant-hi de pas algunes mostres de costums que acabin de arrodonir lo quadro, sense pretensió de agotar la materia, que es poc menys que inagotable.

En la fixació de noms al Santoral, sense excloure'n los de universal celebració, he procurat donar tot lo més complert possible lo Santoral català, lo de aquells Sants que reben culte en nostra terra, i sempre 'l de aquells qual especialitat ha reconegut lo poble, invocant-los com a singulars remeiers en alguns dels molts flagells que pateix la humanitat.

Me dòl en l'ànima no poguer dir lo mateix de les advocacions de la Mare de Déu. Tan variades com són a Catalunya, que passen de mil, semblava cosa fàcil posar-ne sisquera una cada dia; però malgrat la devoció que'ls catalans li professem, la imprecisió de dates me'n ha privat, puix los Calendaris Marians que per aquí corren no són prou dignes de crèdit. No obstant, amb l'esperança de poder-les fixar un dia, he consignat totes aquelles de qual certesa de celebració no podía dubtar, si no per mes averiguacions, per les indubitables que porta fetes un apòstol i propagador de la devoció popular a la Mare de Déu, que es lo molt estimat amic don August J. Ribas i Mustarós, a qui deu Catalunya la publicació de no poques fulles de Goigs.

L'haver-n'hi tants de Goigs a Catalunya m'ha permès de major manera vuidar en lo Calendari tot lo tresor piadós de invocacions, puix los Goigs són un hermós monument de la fe catalana que palesa de modo admirable la confiança del poble envers una imatge, com a condensació que es del afecte que ha vingut inspirant-nos.

Jo he procurat presentar a la consideració del lector tot lo arrodonit que he pogut lo quadro, mercès sien do-

nades al indicat Sr. Ribas i Mustarós, i a la bona cooperació, que estimo en molt, del honorable amic doctor D. Salvador Roca i Ballber, qui posseeix la més complerta colecció de Goigs coneguda, i que m'ha permès fullejar a mes amples, per a que cap dia del any quedés sense la mostra documental de la devoció popular a un Sant guaridor de un o altre mal. Per cert que, en la anotació de fragments, per lo mateix que n'hi han de estampats en çinc centuries distintes, apart los anys que han passat, essent com són alguns d'ells fruit de musa indocta, oferíen una disparitat ortogràfica que no he vacilat en sacrificar, tota vegada que no se'ls treu la pols per son valor literari o llengüístic, sinó per a presentar-los com un document de antiga pietat.

* * *

Los llibres de ciencia donen fòrmules i taules per a la formació de Calendaris; donen regles per a fixar la *Lletra Dominical*, lo *Cicle solar*, lo *Cicle llunar*, l'*Auri número*, la *Epacta* i la *Indicció Romana*, i nomenen altres paraules que ben poc diuen al poble, si res li diuen. Axís creient-ho, no'n poso la explicació; emperò, amb lo fi de donar llarga actualitat an aquest llibre, m'ha semblat convenient estampar la taula dels dies de Pasqua fins al any 2000, i aixís tindrà constantment lo Calendari fins an aquell any, qui's prengui la molestia de fer córrer fins al seu punt les festes movibles que estàn subjectes a la Pasqua, i qui vulgui tenir presents los dies en que s'escauen les altres festes movibles, valent-se del quadro que 's dona en la pàgina següent:

FORMACIÓ DEL CALENDARI

Quadro dels dies en que s' escaurà la Pasqua de Resurrecció, desde 1915 fins al any 2000

ANY	Dia de Pasqua	ANY	Dia de Pasqua	ANY	Dia de Pasqua	ANY	Dia de Pasqua
1915	4 Abril.	1937	28 Març.	1959	29 Març.	1981	19 Abril.
1916	23 Abril.	1938	17 Abril.	**1960**	17 Abril.	1982	11 Abril.
1917	8 Abril.	1939	9 Abril.	1961	2 Abril.	1983	3 Abril.
1918	31 Març.	**1940**	24 Març.	1962	22 Abril.	**1984**	22 Abril.
1919	20 Abril.	1941	13 Abril.	1963	14 Abril.	1985	7 Abril.
1920	4 Abril.	1942	5 Abril.	**1964**	29 Març.	1986	30 Març.
1921	27 Març.	1943	25 Abril.	1965	18 Abril.	1987	19 Abril.
1922	16 Abril.	**1944**	9 Abril.	1966	10 Abril.	**1988**	3 Abril.
1923	1 Abril.	1945	1 Abril.	1967	26 Març.	1989	26 Març.
1924	20 Abril.	1946	21 Abril.	**1968**	14 Abril.	1990	15 Abril.
1925	12 Abril.	1947	6 Abril.	1969	6 Abril.	1991	31 Març.
1926	4 Abril.	**1948**	28 Març.	1970	29 Març.	**1992**	19 Abril.
1927	17 Abril.	1949	17 Abril.	1971	11 Abril.	1993	11 Abril.
1928	8 Abril.	1950	9 Abril.	**1972**	2 Abril.	1994	3 Abril.
1929	31 Març.	1951	25 Març.	1973	22 Abril.	1995	16 Abril.
1930	20 Abril.	**1952**	13 Abril.	1974	14 Abril.	**1996**	7 Abril.
1931	5 Abril.	1953	5 Abril.	1975	30 Març.	1997	30 Març.
1932	27 Març.	1954	25 Abril.	**1976**	18 Abril.	1998	12 Abril.
1933	16 Abril.	1955	10 Abril.	1977	10 Abril.	1999	4 Abril.
1934	1 Abril.	**1956**	1 Abril.	1978	26 Març.	**2000**	23 Abril.
1935	21 Abril.	1957	21 Abril.	1979	15 Abril.		
1936	12 Abril.	1958	6 Abril.	**1980**	6 Abril.		

Los anys de traspàs van senyalats en lo quadro amb lletra negreta; aixís: (**1920**). Hi ha que tenir-ho en compte, ademés que per als efectes de la fixació de festes en lo Febrer, perque en l'any de traspàs, Sant Matíes o Macià, es lo dia 25 de Febrer i no'l 24, i'l dia 29 s'hi traslada la commemoració dels Sants Macari, Just, Rufí i Teòfil, que'ls altres anys es lo dia 28.

Les festes movibles que pugen o baixen segons lo dia en que s'escau la Pasqua, són:

Diumenge de Carnaval,	49	dies	avans	de	Pasqua
Dimecres de Cendra,	45	»	»	»	»
Diumenge de Passió,	14	»	»	»	»
La Mare de Déu dels Dolors,	9	»	»	»	»
Diumenge de Rams,	7	»	»	»	»
Diumenge de Pasqüetes,	7	»	després	»	»
Lo Patrocini de Sant Josep,	21	»	»	»	»
L'Ascensió del Senyor,	39	»	»	»	»
Pasqua Granada,	49	»	»	»	»
Santíssima Trinitat,	56	»	»	»	»
Corpus Christi,	60	»	»	»	»
Sagrat Cor de Jesús,	68	»	»	»	»

Hi han altres festes movibles que no tenen res que veure amb la Pasqua, i que celebrant-se en determinat dia de la setmana, se mouen dins de set dies no més. Elles són:

Santíssim Nom de Jesús, lo segón diumenge desprès dels Reis.

Naixement de Sant Joan Batista, lo diumenge avans del 29 de Juny.

La Preciosíssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist, lo primer diumenge de Juliol.

Sant Joaquim, lo primer diumenge desprès de la Mare de Déu de Agost.

Mare de Déu de la Consolació, lo diumenge més aprop del 31 de Agost.

Los Dolors Gloriosos de Nostra Senyora, lo segón diumenge desprès del 8 de Setembre.

Nostra Senyora del Roser, lo primer diumenge de Octubre.

Nostra Senyora del Remei, lo segón diumenge de Octubre.

Lo Patrocini de Nostra Senyora, lo segón diumenge de Novembre.

Primer Diumenge de Advent, lo quart dels diumenges avans de Nadal.

* * *

Per a designar lo quadro anyal de dies, setmanes i mesos que té l'any, se li ha donat lo nom de *Calendari.*

Però's dona per extensió 'l nom de calendari a tota successió ordenada de temps, curta o llarga, susceptible de enumerar-se, de comptar-se. Axís, lo poble 'n fa 'l *Calendari de la ceba* i'l *Calendari de la humitat.*

Se fa'l *Calendari de la ceba* per a saber quins mesos de l'any té de ploure, de la següent manera:

La nit de Sant Silvestre, 's posa dotze clafolls de ceba arrenglerats, un per cada mes, amb un pessic de sal a dintre. A l'endemà al matí, en los uns hi està la sal més humitejada que en los altres. La humitat, segons marca la sal, diu que indica 'ls mesos en que ha de ploure.

Hi ha molta gent que combina també'l *Calendari de la humitat*, anotant lo temps que fa los dotze primers dies de Janer; los que ho fan, asseguren que si'l dia de Cap d'any es serè, no plourà en tot lo mes; si'l dia 2 fa vent, també'n farà pel Febrer; si'l dia 3 es molt fret, que també farà fret al Març, i axís se consolen o's desesperen amb aquesta avançada del mesos secs o plujosos del any, segons han observat en los dotze primers dies de Janer.

Es també als primers dies del any que, alliçonat per la experiencia, diu: Any fret, any sec. Any de neu, any de Déu. Any de dargues, any de poques garbes. Any de traspàs, no us fieu d'ell ni del que ve detràs. Qui per setmanes va comptant, tretze mesos trova al any.

I de la mateixa manera té concretat en dites i refrans lo concepte que té format de certs mesos, setmanes i dies del any, segons s'observarà fullejant lo Santoral, que les porta anotades en lo lloc respectiu. Però altres aspectes del folklòre, sigui en definició o teoría, sigui en pràctiques, no poden tancar-se en determinada data, unes vegades perque s'esmenten o invoquen soptadament en quantes circumstancies se precisa, altres perque's refereixen a cosa constant i seguida; en aquest cas se troven certes manifestacions de astronomía popular, indistintament aportades al llenguatge o a les pràctiques de la vida. Per axò's donen en aquest lloc de preàmbul.

* * *

Lo poble aixeca 'ls ulls al cel demostrant sa familiaritat amb les estrelles, i'ns mostra 'l *Nort*, que sab fixo al cantó de tramontana; distingeix quin'hora es de nit

mirant la posició dels *Bordons* i les *Cabrelles*; coneix la *Carretera de Sant Jaume;* té sabut que l'*Estèl del dia* es lo precursor del Sol pel cantó de Orient; sab la posició del *Carro*, i's guia en l'*Estel bover* per a retirar los bous de la pastura. Lo Sol es son rellotge, lo mateix si està en poblat com a camp ras. Si es al poble, té costum de veure l'ombra que projecta quan passa pel devant del campanar o del cantell de una paret; si es al defòra, sab que l'ombra de un arbre es més o menos llarga segons l'hora del dia.

Referent a la Lluna, comença per usar en son llenguatge parlat certes frases que 'n indiquen los aspectes. Aixís, diu que *fa cara de lluna* o que *està com la lluna al ple* al qui està gras; al qui té caràcter inconstant li diu que es *llunàtic*, i *que té mala lluna* a qui's mostra amb mal caràcter. A qui preté un impossible li diu que vol *agafar la lluna amb un cove*, i associant sens dupte la figura rodona de la lluna (un forat blanc en la blavor del firmament), diu que *fa una lluna* al qui fa un forat en los bens de sa familia. Qui pren fruits a un pròxim, comet un robo i es titllat de lladre, lo cabaler que va curt de quartos i fa una lluna de blat a son pare o de oli a sa mare, lo poble'l n'absolt, i no falta mai la llòca que l'ampari; per això's diu que «*sense llòques no hi hauría llunes*».

Però no's queda aquí'l poble al parlar de la Lluna; aquells versets que sentim dir a la canalla jugant pel carrer:

La Lluna,
la bruna,
vestida de dol,
son pare la crida,
sa mare la vol,

són la explicació, que Déu sab qui concretaría, del eclipsi, això es: la Lluna, bruna, enfosquida per trovar-se entre'l Sol i la Terra, per ser major lo Sol, son pare, la crida, la voldría amb ell, però guanya sa mare, i'l Sol s'allunya deixant a la Terra i son satèlit.

Veiem les manifestacions de la vida pagesa presidides per la Lluna. Referent al conreu de les terres, es proverbial que

Home lluner,
no fa paller;

però es general creencia que s'ha de fer la goretada en lluna vella. Lo mateix l'emprimar, que'l mantornar i demés llauraons, se fan en lluna vella, perque aixís diu que les terres conserven més la llicor, i no crien herbes com quan se llaura en lluna nova.

També's regiren los fems en lluna vella, perque aixís se calenten més i surten més confitats.

Los cereals se sembren en lluna vella perque no s'hi fassi òrp; les trumfes, perque si's fessin en lluna nova, tiraríen no més que en ramera i no trumfaríen; se cullen també en lluna vella per a que no's grillin ni pudreixin, lo mateix que les cebes.

Les aulives que's posen en aigua per a guardar tot l'any, s'han de cullir en lluna vella, com també ha de ser vella la lluna cada vegada que se'ls canvía l'aigua.

Los raims que's cullen per a penjar i la fruita que's conserva entre palla o penjada, també té de ser cullida en lluna vella.

La vinya s'ha de podar en lluna vella per a que les sarments no's corquin; lo cup aont s'elabora'l vi s'ha de punxar en lluna vella, però procurant que no sia en lo dia de la setmana que s'escau ser la Degollació de Sant Joan, perque no surti tèrbol.

Tot arbre de fulla caduca que's vulga destinar a fusta de construcció s'ha de tallar en lluna vella, i mellor si es lluna de Desembre. Al efecte, se diu que Noé, quan feia l'Arca, no sabía això i se li corcava i anava passant temps: quan la tenía enllestida de un cap se li corcava de l'altre, fins que Nostre Senyor li va dir que havía de tallar la fusta en lluna vella.

Aixís mateix se fan i escuren los pous i basses en lluna vella, per a que aguantin l'aigua, i l'aigua que s'hi posa per a conservar ha de ser igualment en lluna vella, que es mellor de Janer, a fi de que no's corrompi.

Hi ha qui també mira que sia en lluna vella lo dia de matâ'l porc, per a que no's floreixin los pernills i demés recapte que se sala.

JANER

Mes consagrat a Jesús Infant

Aquesta paraula es provinent de la llatina *Januarius*, en recort de haver estat consagrat a *Jano*, a qui'ls romans consideraren com a déu. Li correspòn lo signe del Zodíac *Acuario*, que'l representen en la figura de un donzell que aboca l'aigua de un cante, volent significar l'abundor de l'aigua que cau durant aquest mes.

ADAGIS.—Qui cull l'auliva avans del Janer, deixa l'oli al auliver. Trons pel Janer, desembraça lo graner. Aigua al Janer, tot l'any va bé. Pluja pel Janer, blat a la sitja i vi al celler. Pluja pel Janer, cada gota val un diner. No hi ha bon Janer que no deixi les basses plenes pel Febrer. Moltes pluges al Janer, mala anyada solen fer. L'aigua de Janer posa l'oli al auliver, lo gra al graner i'l vi al celler.

1. *Dijous*.—CAP D'ANY. ✠ LA CIRCUMCISIÓ DEL SENYOR. Santa Eufrossina, verge; la Mare de Déu del Bon Any a Petra (Mallorca), i Sant Concordi, venerat en moltes poblacions de Catalunya.

Li diuen a Besalú:

Als que tenen criatures
amb pigota i malaltía,
si us reclamen nit i dia
los doneu salut i cura;
lliureu de qualsevol mal
si us invoquen de bon cor.

En la missa major de avui, en molts pobles publiquen lo nom dels majorals que han de servir durant l'any. A Ciutadilla, en lo banc propi dels majorals, s'hi asseuen los nous, i a l'hora de «treure atxa», que es al primer Evangeli, reben de mans dels vells dugues atxes guarnides.

Lo dia de Cap d'any, antigament, los noiets de Mollerusa anaven amb una cistella per les cases de sos

amics i parents, presentant-s'hi dient que anaven a plegar «binoves». Se'ls donava fruita i tarrons i neules.

A Torrelameu anaven de casa en casa i cridaven:

—Deo gracies?

—Sien dades.

—A casar, casar; lo Jaume de tal casa amb la Marieta de tal altra; Fulano amb Mengana, etc. Aixís innovaven al poble dels probables i dels possibles casaments que's deia que's faríen, i dels que algú'ls feia dir per les ganes que'n tenía.

Adagis.—Any nou, vida nova. Any comencem, la fi'n vegem. Any de traspàs, no't fies d'ell ni del que ve detràs. Qui no trevalla en tot l'any, trevalla'l dia de Cap d'Any. Any de figues flors, any de plors. Lo dia s'allarga: per Any Nou, un pas de bou.

2. *Divendres.*—Sant Macari, abat, se venera a Estanyol, La Garriga i Bascanó, aont l'invoquen contra les febres; Santa Teodota, viuda, mare dels Sants metges Cosme i Damià; la vinguda de la Mare de Déu en carn mortal a Saragoça, i la festa de les Santes Reliquies a Sant Martí de Maldà.

Avui s'exposen a la veneració dels fidels de Sant Martí de Maldà, les nombroses reliquies que atresora aquella iglesia parroquial, en sengles reliquiaris. S'hi conten, entre moltes d'altres, les dels Sants Clement i Jacinto, arrivades lo 3 de Juliol de 1685, i'l cos sant de Santa Victoria, màrtir, lo 17 de Agost de 1786.

Santa Victoria té Goigs propis de Sant Martí, i es d'ells aquesta posada:

Per especial providencia,
desde Roma aont patí,
vostre cos a Sant Martí
traslladà la Omnipotencia;
aquí la beneficencia
se ostenta propiciatoria.

A Maldà, avans, feien una festa major per Sant Macari, avui, al 2 de Janer, i un'altra a Sant Agustí lo dia 28 de Agost; mes, per acort unànim del poble, se decidí deixar la de hivern per lo rigor del temps i celebrar-ne no mes una al istiu; però al deliberar quin patró fora

preferit, la major part estava per Sant Agustí; la minoría, en canvi, per Sant Macari. Per a arrivar a un acort, feren sòrts, que la primera recaigué a favor de Sant Macari; refunfunyaren los de Sant Agustí, i, per a avindrê's, feren segón sorteig, que caigué al mateix Sant, i de la mateixa manera'l tercer; aleshores cregueren ser voluntat del Cel que's honorés a Sant Macari lo primer dia de la festa major d'istiu i a Sant Agustí'l segón dia.

Aqueixa tradició ha de tenir més de cent anys, car a la fassana de la iglesia hi ha Sant Macari i no Sant Agustí. Lo dia de avui se continúa fent festa en llaor de Sant Macari, malgrat haver sigut trasladada al Agost.

Ciutadilla celebra de ja fa molt temps una festa votiva en honor de Sant Roch. Lo dia de avui es de festa assenyalada, a causa de que'ls majorals nous obsequíen a tothom amb aiguardent i vi. Al efecte, ja de bon dematí, toquen les campanes convidant al poble. Com han anat arreplegant donatius de coques, a la tarde les encanten, cedint-les al més dient, i ço que s'en treu es a benefici dels majorals.

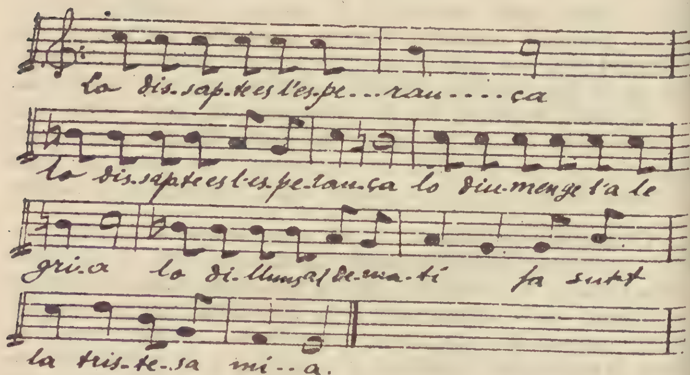
3. *Dissapte.*—Santa Genoveva, verge; Sant Henoc, setè Patriarca dels antediluvians; Sant Florenci, bisbe i Sant Daniel, anacoreta i màrtir, advocat i guia dels caminants i navegants i dels que desitgen tenir noticia de ells; invocat també contra'l fèl sobreixit, i ademés:

Saber dels ausents marits
logren per vós les mullers,
i a més de parts placenters,
llet també logren als pits;
tot lo que pert qui us es fiel,
troba i recobra mellor.

Avans, al cor del hivern, als pobles d'Urgell se rondava tots los dissaptes. Essencialment trevalladora la nostra gent, durant tota la setmana trevallava de ferm; però que esperava amb ansia 'l dissapte 'ns ho diu la seua musa:

Lo dissapte es la esperança,
lo diumenge es l'alegría,
lo dilluns al dematí
ja surt la tristesa mía.

Ja voldría que fos tart,
ja voldría que fos vespre,
i avui que fos dissapte
i demà que fos diumenge.

Era natural; ara no tenen raó d'ésser les coples. Avans los pobles, quan los mossos de mules retiraven de abeurar, quedaven deserts los carrers, i això tota la setmana; lo jovent, als vespres dels cada-dies reposava; però'l dissapte, després de sopar, sortía a rondar, a esplaiar-se, a anunciar la seua alegría tocant guitarres, ferrets i culleres, a cantar los seus amors, les seues frisances i a tantejar voluntats passant pel devant de les cases aont hi havíen cors que li corresponíen, que'l desdenyaven o que estaven per merèixer, esperant avinentesa.

Tot just he arrivat a conseguir-lo aqueix temps. Fa vint anys que a Linyola volguí anar a confondre'm entre una colla de rondadors, per a copsar-hi la joia que hi trovaven mos companys d'infantesa. Era entre deu i onze de la nit, de una nit de hivern freda, boirosa i sense llum als carrers, quan sortírem de un café per a torbar la pau i quietut de la vila, amb lo monòton tocar de la «jota» airosament puntejada, sense altres interrupcions que les que exigía l'intercalar-hi alguna copla que's cantava al aproximar-se la casa de una noia que interessava an algún dels joves que rondaven, copla que deuría haver estat triant tota la setmana, a jutjar per

lo hermosa i adequada que sortía, i qual oportunitat i justesa celebraven los rondaires amb *renyinys* o crits estridents, guturalisats amb singulars inflexions de veu, que no he sabut entendre si eren una excitació a la noia per a que's fixés en la cançó o bé en aquell qui l'havía cantada, però sí que'm feia l'efecte de ser una reminiscencia dels crits moruns que degueren ressonar anys enrera per aquestes terres.

Així començaven les rondes; això eren en la seua més senzilla manifestació: un rodar continuat de alguna o varies vegades pels mateixos pocs carrers del poble, per a tenir ocasió de anar exposant distints estats anímics. Lo passar per devant de una casa feia de avisador a lo que cadascú havía de cantar.

Qui estant enamorat, era correspost, cantava:

Una vida, dugues vides,
quàntes vides teniu vós?
Vós teniu la meua vida
i la vida de tots dos.

María tota sou flors,
sou blanca com llet colada,
sou com rosa del roser
florida a la matinada.

Quan los amors no teníen lo consentiment patern:

María no estigueu trista,
en la tristor no hi penseu,
que algún dia sereu meua,
si bé de la mà de Déu!

A totes les portes canto,
a la teua dissimulo
perque ta mare no digo:
a la quadrilla va'l tuno.

Devegades se desfogava la impaciencia:

De ton pare tinc lo sí,
de ta mare la paraula,
i de tu no'n puc tenir
paraula bona ni mala?

L'espardenya tinc rompuda
de pujâ i baixâ la plaça:
lo que't demano, Mundeta,
que no'm donos carabaça!

Sovint, alternades amb rimes sentencioses que inspiraríen les queixes sentides:

Del mal del anyorament
ne planyería les pedres,
perque es una malaltía
que no la entenen los metges.

Si jo fossa rei del món,
posaría grosses penes:
no deixaría casar
los viudos amb les donzelles.

No poques vegades la punxada de un desengany feia cantar:

L'alegría del meu cor
a fé se'n ha ben anada!
Algún dia tornarà
que serà ben arrivada.

Algún dia m'alegrava,
ara no m'alegro, no,
perque se m'ha barrejada
l'alegría amb la tristor.

No faltant mai qui'n tractava de consolar... a la seua manera:

De què't serveix lo rondar
i'l rompre les espardenyes?
Si no te la volen dar,
senyal que no la mereixes.

Tot això barrejant-hi renyinys. Devegades s'hi intercalaven «parlaments» o sigui veritats o apreciacions, dites sense cantar, però sense parar la música, sobre tot quan se passava per devant de casa d'una inconstant en sos amors, de que'n fos víctima un de la colla que rondava. Tot a les fosques; les nits del dissapte era també quan algú desfogava 'l seu despit fent enramades a certes noies, però no de violes i altres flors com les de la

clàssica cançó, sinó de mangra o cosa pitjor, de oli de ginebre, abocat profusament en les portes i parets per a que al dematí següent fos públic en la vila la befa causada, poguent-se comptar que al dematí del diumenge no's parlava de altra cosa que de la enramada, de qui podía haver-la feta, i de les causes que la podíen haver motivada.

4. *Diumenge.*—Sants Tito, Gregori i Rigobert, bisbes; Santes Beneta i Dafrosa, esposa de Sant Flavià, màrtirs.

Diuen los Goigs de Sant Tito:

En tota tribulació
sieu lo nostre consol,
puix vostre amor se condol
del qui us prega amb devoció.

Lo apuntat ahir com a dissapte té complement en lo diumenge. Lo dissapte l'actuaven los joves solzament, lo diumenge fadrins i mosses. També elles esperaven lo diumenge i cantaríen sospirant entre setmana:

Quína setmana tan trista,
quín diumenge tan alegre;
qui té l'amor fòra vila,
amb alegría l'espera.

Mare de Déu, com no feu
un dissapte cada día?
Lo meu cor està molt trist,
diumenge s'alegraría.

Tota la setmana penso:
l'amor a quí la daré?
i al cap de la setmanada
la dono an un cabalé.

Tota la setmana al màs,
al diumenge soc vilera
i'l dilluns al dematí
ja torno a ser masovera;

coples dictades per distints estats d'ànim, però que totes frisen pel diumenge, de vegades per a que's repetissen les rondes com al dissapte, però a la tarde, a la llum del dia, i com al Segrià, que passava per cada ca-

rrer i les noies sortíen a les portes de casa seua, i allí, convidades a puntejar la jota, entraven a la rodona formada per la gent del carrer, i ballaven al sò de unes quantes coples sempre alusives als amors, si'n teníen, o a alabar ses gracies i gentilesa.

També esperaven les noies lo diumenge *per a surtir.* Dura encara la mala costum de que'ls joves i noies de un poble surten després del Rosari a passejar, sols, esgarriant-se per entre la vegetació exuberant del terme; mes això serà tot lo idílic que's vulga, però es un perill constant per a les noies que'ls seus pares no volen veure, malgrat lo recordatori dels mals exemples que se'n segueixen. Sòrt que l'Angel de la Guarda vetlla per les noies d'Urgell, i, a pesar de la mala costum, no han agafat mal nom.

5. *Dilluns.*—Sant Rogeri, confessor; Sant Telesfor, papa i màrtir; Santa Emiliana, tia del Papa Sant Gregori, i Sant Simeó, monjo anomenat «Stilita», perque visqué molts anys demunt de una columna.

Avui, vigilia dels Reis, no hi ha en nostres pobles lo desusat moviment de les ciutats, però no falten notes de infantívola joia en algunes cases, que proven fins aont arriva la ignocencia de llurs fillets. Se diu als nens que es possible veure als Reis si a la vesprada se'ls va a rebre vestits amb una camisa mullada i una canya verda a les mans.

Es avui que's posa la sabata al balcó per a rebre les coses que porten los Reis durant la nit, i són los Reis los encarregats de castigar als nens dolents no portant-los res, o bé deixant-los un tronc de carbó per mà del Rei negre.

La vigilia dels Reis, a Cervera, anaven per les cases tres xicots mig disfressats de reis, dient:

Aquí'n venen los tres Reis,
amb gran pompa i amb gran gala;
si no'ns doneu del que mengeu,
tirem los plats sota la taula.

Aquí'n ve lo Rei petit,
ben calçat i ben vestit,
que amb un tall de butifarra
ballarà tota la nit.

Aquí'n ve lo Rei mitjà,
que n'es fill de la Cardosa;
sí, ha llevat la cresta al gall,
amb l'espasa rabiosa.

Les campanes son enlaire
i'l rellotge n'està al fí;
allargueu les mans, senyores,
que'ls tres Reis ja són aquí.

6. *Dimars.*—✠ La Epifanía del Senyor; la adoració dels Sants Reis, Gaspar, Melcior i Baltasar; la Mare de Déu de Betlem a Sant Gervasi; la Mare de Déu dels Reis a la iglesia del Pi, a Barcelona, i Santa Macra, verge i màrtir, a la qual se invoca dient:

Socorreu, màrtir sagrada,
als qui os criden afligits,
i cureu lo mal de pits
a la dòna angustiada,
i la llaga grangenada
per vós té cura aviat.

Adagis.—Pels Reis, lo temps creix i'l fret neix. Pels Reis, ase es qui no ho coneix i més qui ho coneix. (S'entén l'allargament del dia.)

7. *Dimecres.*—Sant Llucià, prevere i màrtir; Sant Julià, bisbe, i Sant Ramón de Penyafort, fill de Barcelona i patró dels advocats de Catalunya, defensa dels dimonis i dels lladres; a més se l' invoca contra les febres, pestilencia, hidropesía, dolor, aufec, llagues, sarna, perlesía, mals de les orelles, del nas, de la llengua i de pedra.

Aquest Sant lo confón lo poble en la cançó popular *Sant Ramón*, coneguda i cantada per totes les mares catalanes, amb lo nostre comprovincià Sant Ramón Nonat, fill de Portell, i no de Vilafranca com diu la cançó:

Sant Ramón Nonat—fill de Vilafranca,
confessor de reis—de reis i de Papes;

erro de que tampoc se'n lliura un'altra versió, que diu així:

La Mare de Déu—un Roser plantava;
de aqueix Sant Roser—n'ha nada una planta,
nasqué Sant Ramón—fill de Vilafranca,
confessor de reis—de reis i de Papes;

condicions que menys la de sa naturalesa, que l'erudit historiaire Ramón N. Comas diu ésser Barcelona i no Olèrdola, com han dit altres biògrafs, se convenen amb l'ilustre autor de les *Decretals* Sant Ramón de Penyafort, confessor del Sant Pare Gregori IX i'l rei en Jaume I.

Sant Julià es venerat en capella propia en lo poble de Torroja, bisbat de Solsona, que li dedica sa segona festa major, per vot fet al Sant en temps antic. L'invoquen:

En tota necessitat
de miseria i pestilencia,
a tothom ha deslliurat
vostre poder i clemencia;
Torroja mai cessarà
de invocar-vos amb fervor.

Torroja també algún dia
sospirava amb desamparo:
la guerra i pesta oprimía
a tothom per càstic raro,
mes lo remei encontrà
reclamant vostre favor.

8. *Dijous.*—Sant Llucià, màrtir, patró de Freixanet; Sants Apolinar, Severí, Màxim, Pacient i Aldric, bisbes i confessors, i Santa Gudula.

Dels Goigs de Sant Llucià:

De accidents i malaltíes,
de verola i altres mals,
deslliureu-nos, Sant propici,
fins i tot als animals;
concediu-nos també pluja
perque no escassegi 'l pa.

9. *Divendres.*—Sant Marcelí, nomenat lo martell de la impietat; Santes Bassilisa i Marciana, verges i màrtirs, i Sants Julià, Revocat, Fortunat i Vidal.

Sant Julià es venerat en les iglesies dels pobles de Alfou, Arbós, Llissà de Munt i Cerdanyola, bisbat de Solsona.

Puix que sou nostre patró,
deslliureu aquesta terra,
de pesta, fam i de guerra
amb vostra intercessió;
poble devot amb fervor
Cerdanyola vos serà.

10. *Dissapte.*—Sant Agató, papa; Sant Gem, bisbe; Sant Gonzal de Amarante, confessor, del qual diuen sos Goigs:

Al que pateix de dolor,
al manco, coix i llagat,
si sou de cor invocat,
doneu remei amb amor;
de tot mal en general
sou metge prodigiós.

Per vot secular de poble, fet en temps d'epidemia, Nalech celebra avui festa majoreta en honor de Sant Concordi, del qual ja diuen los Goigs generals del Sant:

Tenint vostre braç sagrat,
Nalech, poble afligit,
vos invoca molt contrit,
aclamant-vos de bon grat
per patró molt poderós,
alcançant luego favor.

Aquesta posada es dels Goigs de Sant Gem:

Los que mal de coll pateixen
o se troven desmenjats,
promptament queden curats,
si a vostres peus se rendeixen.

11. *Diumenge.*—Santa Honorata; Sant Palemón, protector contra'ls mals de la melsa; i Sant Higini, papa, el qual

Savis decrets va donar,
los quals són en benefici
del incruent sacrifici
que's venera en el altar.

12. *Dilluns.*—Sant Victorià, abat, i Sant Nassari, monjo de Sant Benet, qual cos se conserva en lo famós monestir de Sant Miquel de Cuixà (Conflent).

Sigueu-nos vós la canal
dels divinals beneficis;
a tots vostres compatricis
guardeu-los sempre de mal.

Per escaure's ser en aquesta setmana Sant Pau, primer ermità, i'ls abats Sant Maure i Sant Antòn, se

l'anomena *la setmana dels barbuts*, que sòl a ser sempre la més rigorosa del hivern. Efectivament, la iconografía cristiana representa als tres Sants amb sengles barbes blanques.

13. *Dimars.*—Sant Lleonci, bisbe; Santa Glafira, Santa Verònica i Sant Gumersindo.

Per tot lo pobre malalt
que sofreix enfermedat,
dau, Gumersindo sagrat,
alivio sempre en son mal.

14. *Dimecres.*—Sant Ephis, màrtir català, fill de Càller, bisbat de Elna (Perpinyà); Sant Hilari, bisbe i doctor; Sant Fèlix de Nola, prevere i màrtir, prodigiós en curar febres i humors picants; i Santa Macrina, viuda, avia del Pare Sant Bassili.

Fruit de benedicció
alcanseu a les casades,
i si us preguen, aliviades
són del part en l'aflicció,
la llet per la nudrició
logrant-les de sos infants.

15. *Dijous.*—Sant Pau, primer ermità, i Sant Maure, abat, que's venera a la parroquial iglesia de Santa Margarida de Montbui, a les de la Seu i Carme de Manresa, en algunes de Barcelona i en molts altres punts de Catalunya, com advocat contra'l dolor i poagre, i especialment contra la esllomadura.

Los Goigs de Sant Maure que li canten a Santa Margarida diuen:

Quan amb la estola tocareu,
fent a Déu oració,
lo dolor de aquell curareu
amb tota perfecció;
sieu nostre protectô
pel dolor de la esquenencia.

16. *Divendres.*—La Beata Estèfana de Quinzanis, dominica, invocada per les parteres; Sant Marcel, patró de Saderra, bisbat de Vich, i Sant Honorat, arquebisbe

de Arles, patró de la vila i baronía de Peramola, venerat aixís mateix a Perpinyà, en la seua propia ermita del terme de Solsona, no menys que a Barcelona, aont

Conserva la confraría
de forners i de flequers
vostre cap, i amb cors sincers
adorant-lo us obsequía.

Los Goigs que li canten a Peramola, diuen:

Tota malaltía en vós
encontra la medecina,
febres, dolor, mal de orina,
sempre logreu lo repòs;
vostre mèrit poderós
consola tot desauciat.

Igualment es venerat en son santuari per a alcançar fruit de benedicció.

Avui, vigilia de Sant Antòn, qual festa se celebra en quasi tot Catalunya, a Tàrrega ja's senyala amb tota pompa. Ho fa que hi ha la Societat de Sant Antòn, que avans estava erigida en confraría. Cada any se renova la Junta. Se sorteja de entre'ls socis als quatre capitans que han de ser los organisadors de la festa. Los capitans nomenen abanderat pendonista i aquest se tria a gust seu los cordonistes. Tots los qui gosen aquestos càrrecs tenen dret a montar cavalls guarnits amb los luxosíssims arreus propis de la Societat.

A les quatre de la tarde, en vistosa companyía precedida de la música, lo pendonista de l'any anterior, junt amb los capitans i cordonistes entrants i sortints, va a fer la presentació del pendó al nou pendonista.

17. *Dissapte.*—Sant Sulpici (guarda de aufegar-se), i Sant Antòn, abat i confessor; se l'invoca per a conseguir la salut, especialment dels animals, com també es advocat contra les malaltíes de la pell i les temptacions del dimoni.

Avui, per tot arreu de Catalunya, beneeixen als animals que's presenten guarnits i enflocats per a donar després los tres toms.

A Tàrrega, després de la benedicció en la iglesia del Sant, surt la comitiva en ordenada carrera, guiada per lo pendonista i sos companys, als qui segueixen tots los devots que han anat a beneir ses cavalcadures, i tanquen la corrúa'ls capitans. Avans que a la plaça del Carme hi havía una creu al mig, la voltaven donant los tradicionals tres toms; ara que no hi ha la creu, donen aixís mateix la volta per la plaça.

Avui cap bon pagés fa trevallar als animals, i són moltes les poblacions de nostra comarca que li rendeixen culte fervent, festejant-lo inusitadament com a patró de confraríes i germandats; algunes, com la de Balaguer i la Societat de Tàrrega, per a aumentar los cabals de la confraría rifen un tocino, animaló amb que sol acompanyar-se la representació gràfica del Sant.

A cal Palau, de Vilanova de Bellpuig, antigament pagaven lo «Pan-beneit», que's repartía al ofici de avui. Ara l'han substituit per uns panets, istil del país, que igualment reparteixen amb profusió.

Fan fira molt i molt concorreguda a les Borges d'Urgell, i festa major a Castelldans, Puiggròs, Archs i Camarasa.

La de Castelldans nos ofereix com nota típica, la *beneita*, o sigui la benedicció de dues grans coques que's fa durant la missa, i se'n dona al sortir un bocinet a tots los que hi han concorregut.

Als Archs, sufragania de Poal, festegen també a Sant Antòn, que l'invoquen contra flama i foc. Avui encara los majorals treuen atxa al ofici al moment de sortir lo celebrant, al Evangeli i al Sanctus. Trent'anys enrera era famosa l'abundant almoina de pa que repartíen les riques cases Xacò, Tonet, Pere i Cava a tota persona, gran o petita, que's presentava.

A Camarasa, que celebra també avui la festa grossa, també'ls fadrins, presidits pel majoral de Sant Antòn, treuen atxa al ofici; també als que hi assisteixen se'ls reparteix *pan bencit*, com diem al Urgell de Dalt o les «beneites» del Baix Urgell, i canta al Sant, Goigs propis:

Camarasa, amb viu plaier,
encara recorda ufana
de vostra mà soberana

lo favor que'ls vareu fer,
puix lo disset de Janer
es per ella molt ditxós.

Altres poblacions, sense fer festa major, honoren amb gran pompa a Sant Antòn. Algunes, com Os de Balaguer i Juneda, capten pa i potes de tocino pel poble, i després les encanten per a pagar los gastos de la festa.

Avans, a Artesa de Segre, no més vint i cinc anys enrera, lo dia de Sant Antòn començava a ballar-se 'l *ball rodó*. Esperaven amb ansia la diada tots los qui en les festes de hivern preníen lo sol en los racers.

Anaven a un'era i'l començaven enjogaçadament joves i noies; però les dònes de més edat, sospirant al recort del bon temps de sa vida, no tardaven en enganxar-se a la rodona sense fer-se pregar.

Lo *ball rodó* es una especie de sardana que no's puntejava al sò de matemàtica música, sinó al compàs de tonades populars ben airoses. Una de les que no hi faltava mai, fins i tot la que se n'emportava la palma, era *La Raimundeta*, que si bé es curta, com que cada vegada 's començava la quarteta amb los dos versos de la anterior, s'allargava qui-sab'lo.

Mentres durava cada quarteta, totes les balladores anaven cantant i rodant, cap a mà esquerra; quan arrivaven a la tornada sense desfer la rodona, se cantava 'l

Raimundeta adeu,
Raimundeta hermosa,
Raimundeta adeu...

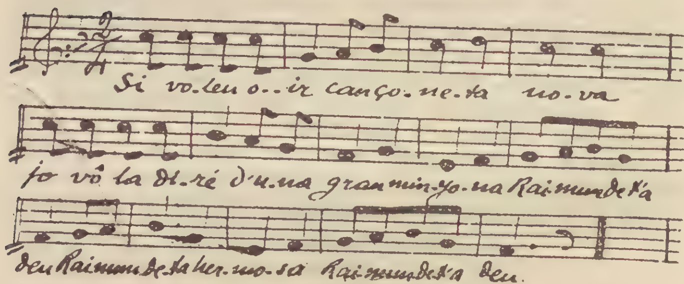
fent-se reverencies i tercerilles cada parella de per sí, convertint aixís la rodona en una estrella regular de tantes puntes com parelles ballaven, segons poguérem veure de unes bones dònes que'ns el ballaren per a poguer-ne anotar la melodía i les particularitats que se'n diràn.

Quan se feia 'l *ball rodó*, cap xica ni dòna 's feia la vergonyosa en posar-s'hi, donant-se devegades lo cas de que'ls tocava a dugues renyides anar de parella i fer-se 'ls saluts de la tornada, però no's deixaven veure mai tals diferencies. Lo *ball rodó* era una cadena de amor que lligava mans i voluntats amb la sugestió de la música.

Lo *ball rodó* 's ballava de Sant Antòn a Carnestoltes. Los dies de festa, desde la sortida de Rosari fins a la posta del sol, que era l'hora d'anar-se'n al poble a ballarne un al mig de la plaça i destriar-se després cadascú a casa seua. Los dies de feina, allà entre dos foscants, quan les dònes plegaven de cusir o fer mitja, i se'n anaven a cercar aigua a les fonts o cegles. A Artesa de Segre, es a la cegla aont s'hi anava, a una cegla de vora'l rentador, i allí per tant, entre les dònes que hi rentaven i les que anaven a l'aigua, les unes deixant la roba, les altres los cantis i sillons, uns dies amb altres, s'hi reuníen una bona colla que no tardaven en reunir-se en germanívol *ball rodó*, baixant a engrandir-lo més de una veïna.

Vegi's la obligada cançó de

LA RAIMUNDETA

Si voleu oir
cançoneta nova,
jo vô la diré
de una gran minyona.

Raimundeta adeu,
Raimundeta hermosa,
Raimundeta adeu.

D'ensà que la casen,
nit i dia plora.
—No ploreu, Raimunda,
que ara no n'es hora,
capítols són fets,
les cartes són closes;

diumenge vinent
vos duràn les joies:
sabata amb taló,
la mitgeta groga,
faldellí vermell
amb punta a la vora,
lo devantal blanc
tallat a la moda,
manto i cirineu
a tall de senyora.

Ja's veurà en la diada de Carnestoltes com s'acabava 'l *ball rodó.*

A Castelló de Farfanya, avui les majorales feien una gran coca que guarníen de rams i l'anaven a beneir a la capella de Sant Antòn, portant-la al cap una de les majorales. De retorn s'anava al ofici i després del Postcomunió se'n repartía un tros a tots los assistents a missa major.

En lo *Molí de l'oli* hi havía'l pouet de Sant Antòn, aont voluntariament de cada mòlta que's desfeia se'n hi tirava un bon raig, qual oli, recullit pel sagristà, servía per a fer llum al Sant durant l'any.

ADAGI.—Per Sant Antoni, 's comença a fer lo Toni. (Avans, efectivament, se començava a carnestoltejar en aquesta diada.)

18. *Diumenge.*—Lo Santíssim Nom de Jesús; Santa Liberata, verge, i Santa Prisca, verge i màrtir.

Santa Prisca es venerada a Vilella i li canten:

Cureu de qualsevol mal
al que de cor vos reclama;
vostra virtut té tal fama,
que cura gota coral.

En molts pobles d'Urgell hi havía avans confraría del Sant Nom de Jesús que, com a Bellpuig, té altar propi. Hi havía majorals per a donar més lluiment a les festes de tot l'any.

La confraría del Sant Nom de Jesús de Belianes, cuida de donar cera al Ajuntament en les diades, la cera als assistents al combregar i dels vestits dels armats,

atenent a tots aquestos gastos amb un cortà de blat o una pesseta que'ls donen a cada casa.

Són en tot arreu popularíssims los Goigs que comencen:

Alabem, sens mai parar,
a Jesús, Fill de María,
que per cert no's pot trobar
nom de major alegría.

19. *Dilluns.*—Sant Canut, rei i màrtir; Sants Mario, Germànic i companys, màrtirs; Sant Dionís, papa i confessor; Sant Andreu de Piscaria, de l'Orde de Predicadors, i Sants Mari, Marta, Audifax i Abacum, al quals se canta:

De les families cristianes
sou un perfet exemplar;
feu no regnen en sa llar
discordia i modes profanes;
verola, tifus, tercianes,
allunyeu d'elles piadós.

Avui es vigilia de la festa major del Sant més venerat en nostra comarca. Serà bò, doncs, deixar anotat tot aquell moviment que en sí porta, o portava, una festa major en sos preparatius, sobre tot en aquells pobles de ignocentes costums. Les majorales del Roser eren les que més feinejaven: elles eren les encarregades de anar a arreglar la iglesia; elles la escombraven; elles guarníen lo tabernacle aplicant rams a les pilastres i volta, i engalardant de vegades la imatge del Sant a qui havía de festejar-se. També era feina seua montar les banderes, posar-hi 'l pom i cintes i renovar-ho tot plegat si hi havía quelcom deslluit, que per a això i per a cera pel rotlle i demés gastets menuts del culte, es que's plega en tota festa.

Fòra de la iglesia, lo majoral, lo capità dels fadrins que diguessim, i àduc aixís l'anomena alguna cançó popular, cuidava de que l'hostal tingués allotjament com cal per als músics, los grans factors de la festa, los encarregats de commoure totes les fibres del sentiment a tota la gent del poble. Ells donaven lloc al esbarjo, a obsequiar al Patró; això ocasionava grans despeses, mes tots s'hi ajudaven; si la música duia 'l gasto, amb la

mateixa música 's feien quartos, anant desseguida de arrivar a fer serenades als principals de la vila, i fent guardia alegra al Ajuntament, que contribuía també als gastos de la música. Eren los músics los qui feien explosió de la alegría que inondava tots los cors, per tothom consentida i amb assentiment espressat també per tots: los fadrins, precedint a la música, comandats pel majoral, que's mudava ja a la vigilia per a demostrar que estava en funcions; les mosses sortint als balcons i finestres per a denotar la part que preníen en la joia; los pares renyant amorosament a les criatures perque volíen anar a seguir als músics; les mares, recordant lo que feien elles, sense cap mena de convenciment, cridaven perque les noies havíen deixat lo sopar a mig servir; era, en una paraula, l'hora del cercavila, l'arrivada impetuosa de la onada de alegría que venía a inondar los nostres pobles.

Aleshores, que no més se tenía música de vent una vegada al any, succeía tot això. La música de la vigilia era la missatgera de l'alegría que havíen de gaudir los vilatans; ara, que ja van desfesomiant-se les festes majors, han desaparegut los cercaviles, ja'ls pobles lloguen orquestes, i no's nota en sos carrers i cases aquella simpàtica expansió que feia ben certa la dita de que les bones festes se comencen per la vigilia.

20. *Dimars.*—Sant Fabià, papa i màrtir, i Sant Sebastià, màrtir, advocat contra pestilencia, venerat segurament en tota Catalunya. En nostra comarca li dediquen festa major molts pobles.

Alamús, la festa majoreta, amb professó i atxes al ofici, per vot de poble, sens perjudici de obsequiar altra vegada al Sant lo dia 13 de Novembre, tercer dia de la festa major.

Castellserà celebrava antigament la festa major lo dia de Santa Madalena; però al baixar lo canal, succeí que la inexperiencia en lo maneig de les aigües produí enormes entollaments en tot l'Urgell, i, per conseguent, quan les aigües entollades se corromperen, va desenrotllar-se una epidemia de febres palúdiques enormíssima, fins al extrem que hi hagué pobles aont no se'n escapà ningú. Castellserà, pel favor alcançat per intercessió de

Sant Sebastià i perque Santa Madalena s'escau al batre, determinà traslladar la festa major al Janer en lo dia propi del Sant, ajudant-s'hi tal volta a que ja'l poble n'era devot, puix li té dedicada una capella a sol ixent, no gaire lluny de les cases. Lo dia de la festa major hi va 'l poble en devota professó.

Fondarella, que fa avui festa major i també té capella dedicada a Sant Sebastià.

Talladell, per vot de poble, fa festa major avui.

Térmens li té dedicats Goigs propis amb aquesta estrofa:

> Per lo molt poder amb Déu,
> busca vostra protecció
> tot aquest poble de Térmens
> venerant-vos per Patró.

Torrelameu reparteix «pan-beneit» a tots los concorrents al ofici en la mateixa iglesia, i avui lo paga l'Ajuntament.

Vilagrassa, avans, també la celebrava, però fa alguns anys que, dedicada al mateix Sant Sebastià, la celebra 'l 4 de Setembre, per ser en més bon temps.

Aranyó fa molts anys que, per vot popular, fa festa major. També'n fan Puigvert de Agramunt i Tornabous.

Belianes, en època immemorial de peste, feu vot de obsequiar a Sant Sebastià; fa cent anys que s'havía deixat de cumplir, mes havent mort tres regidors i'l metge de la població, se torna a fer i no s'ha deixat més.

Rocafort de Vallbona posseeix una devota imatge del Sant Cristo, a qui, per vot de poble, se obsequiava lo segón dia de la festa major, que fan al 27 de Setembre; però l'any 1858, amb motiu de noves malaltíes, la festa del Sant Cristo se traslladà al 20 de Janer, puix de aquest modo, partint la festa, se perderen les diversions mundanes que s'hi havíen introduit, i que, segons lo poble, les malaltíes que en aquell any 1858 delmaven la població eren degudes a la profanació de la festa, puix no's cumplía segons la intenció dels que la votaren.

21. *Dimecres.*—Sants Fruitós, bisbe; Auguri i Eulogi, diaques, màrtirs, fills de Tarragona, i Santa Agnés, venerada en lo poble de Malenyanes i altres punts.

Manresa amb lo cos s'esmera,
amb la reliquia Cardona,
i per principal patrona
Malenyanes os venera.

22. *Dijous.*—Sant Vicens levita, màrtir de Valencia; festa major a Menarguens i Torregrossa, aont, segons es fama, enllumenen tot l'any lo seu altar si en aqueix dia fa sol, que emperò 'l deixen a les fosques, també tot l'any, si fa un dia lleganyós d'hivern.

Però segons la dita popular: Per Sant Vicent, fuig la boira del torrent i s'hi posa 'l vent.

Montclar celebra avui sa festa majoreta.

Lo poble de Palmerola (bisbat de Solsona) honora axís mateix a Sant Vicens; una estrofa de sos Goigs diu:

Palmerola se gloría
de tenir-vos per Patró;
quàntes gracies cada día
reb per vostra intercessió!...

Aquestes ratlles són dels que li canten a Ager:

Quan lo poble de Ager prega
a vós noble protecció,
prest la pluja sos camps rega
dant-li fruits en abundô.

23. *Divendres.*—Sant Ildefons, arquebisbe, i Sant Joan Almoiner, patriarca de Alexandría, del qual

Vostra mà esquerra i rosari
Vich guarda en sa catedral,
deslliureu-la de tot mal
i de tot succés contrari.

Avui, segón dia de la festa major dels pobles que ahir lo dedicaren a Sant Sebastià, alguns com Fondarella i Torregrossa lo dediquen a Sant Isidro. La festa se celebra amb la mateixa solemnitat; igualment fan ofici,

professó, canten los Goigs del Sant i ball públic a la tarde. Lo sant Patró dels pagesos té molts devots en tots los pobles d'Urgell, que, sense'l dia propi del Sant, li dediquen un segón dia de festa major, quan aquest no ha de ser en honra de un sant votat en temps de pesta.

24. *Dissapte.*—Sant Plàcit, màrtir, se venera a Cambrils; Sant Timotèu, bisbe i màrtir, se venera a Vilassar; la Mare de Déu de la Pau, que's venera en la granja Torre Melina, parroquia de Hospitalet, bisbat de Barcelona.

La Torre Melina, convertida avui en una granja agrícola que honra a Catalunya mercès al acabalat patrici D. Josep Pons i Arola, que n'es propietari, es posseedora de la devota imatge de la Mare de Déu de la Pau, que's venerava ja en lo mateix lloc en la Etat Mitja.

Los Goigs, que daten de 1675, testimoníen la devoció en que se l'ha tinguda sempre:

Volgueren los possessors
de aquesta Torra Melina,
que us cantem vostres llaors
amb armonía divina,
restant d' ells intitulada
amb lo Sant nom de la Pau.

Desprès ensà que us prengueren
Verge i Mare per patrona,
es molt ben cert que tingueren
la cullita sempre bona;
feu sempre sia abundada,
conforme acostumau.

Los fruits, los esplets, los blats
creixen amb tanta abundancia,
que'ls veïns són admirats
de veure tot es ganancia;
cosa es molt averiguada
que vós nos ho procurau.

25. *Diumenge.*—La Sagrada Familia; la Conversió del Beat Ramón Llull, fill de Mallorca, venerat a Barcelona, i la del apòstol Sant Pau, Santa Elvira i Proget.

Diuen uns Goigs dedicats a la Sagrada Familia:

Mentre visquem, de tot cor
invoquem amb gran ternura,
a noms de tanta dolsura,
plens de bondat i amor,
i que'ns darà certs estem
gracia, alivio i alegría:
A Jesús, Josep, María,
Agna i Joaquim invoquem.

Hi ha una ermita dedicada a Sant Pau en sa conversió, als afores de Manresa, que invoquen les dònes contra'ls accidents i tot mal d'*espalma* o espasme.

La dita *alt i gros com un Sant Pau* no's refereix an aquest Sant Apòstol, que era petit de talla; té la dita origen, segons conta l'Olaguer Miró, en la confraría de mestres daguers de Barcelona, que'l teníen per Patró, i sempre que havíen de sortir en corporació 's feien precedir de un home vestit a la usança com pinten a Sant Pau, ben barbut, amb túnica, mantell i una llarga espasa. Com lo triaven sempre entre'ls més bons mossos, s'esdevingué dir de un home ben plantat que era *alt i gros com un Sant Pau.*

Recorda també 'l poble an aquest Sant Apòstol, quan una persona s'escanya o ennuega, que tot picant-li a l'esquena 's diu: Sant Pau!

26. *Dilluns.*—Santa Paula; Sant Maro, invocat contra'ls espasmes i histèric; Sant Policarpo, en la iglesia de Costàs, bisbat d'Urgell, advocat contra la sordaria, i com sos Goigs diuen:

Sou un Sant molt acostat
amb Déu obrant maravelles,
puix pel mal de les orelles
vós ne sou apropiat,
ja que lo remei de elles
molts en vós lo han trobat.

Lo poble de Vallbona de les Monges, cada any, en lo darrer dilluns de Janer, celebra una festa votada en obsequi de la Mare de Déu del Claustre, venerada en aquell convent de Relligioses Bernardes, per haver-los lliurat de una gran epidemia de verola lo passat segle.

27. *Dimars.*—Sant Mer, abat de Banyolas; Sant Teodosi, bisbe de Barcelona, i Sant Joan Crisòstom, patriarca, patró dels oradors sagrats, i la Mare de Déu de l'Arcada, venerada a Lleida amb singular devoció, especialment per les dònes.

Molts de miracles obreu
que acrediten, Verge Santa,
la clemencia sacrossanta
amb que als homes vós mireu;
ses penes i sinsabors
disminuiu apiadada;
pregueu per los pecadors,
Santa Verge de l'Arcada.

28. *Dimecres.*—Sant Carlemany, invocat pels cecs i leprosos, se venera a Aquisgràn i a Provença; Sant Flavià, se venera a Verdú, aont li canten:

Puix Verdú per major gloria
per Patró vos senyalà,
al devot que us té en memoria
teniu-lo de vostra mà.

També trovem al Santoral de avui al màrtir de Crist Sant Tirs, del qual diuen sos Goigs:

Per mal de pedra advocat
les pedres feu caure en terra,
i curau de mal de ventre
al que's troba atormentat...

Avui, festa major de Verdú, devem anotar les particularitats a que dona lloc lo culte que tenen a Sant Flavià. Ne tenen reliquies en una urna tancada amb dues claus: una que guarda 'l senyor Rector i un'altra 'l síndic del Ajuntament. Quan fan lo darrer toc del ofici, surten los sacerdots revestits de la sagristía i esperen al Ajuntament, que no tarda en arrivar, i aleshores s'encaminen junts al altar de Sant Flavià. Lo senyor Rector obra 'l sagrari que guarda les reliquies amb la seua clau, lo síndic s'adelanta per a entregar-li la seua, i extret lo reliquiari torna a tancar-se guardant cadascú la seua clau, i aleshores processionalment són portades les reliquies a rebre la pública veneració en l'altar major.

A la tarde, colocades en un tabernacle, que precisament han de portar sacerdots i, si pot ser, fills de Verdú, se fa una professó per tots los carrers del poble, devent observar que, a diferencia de altres, aquesta 's para devant de câ la vila per a cantar los Goigs del Sant, i encara antigament los «villancicos», que ni en lletra ni en música s'han pogut perpetuar, però que'ns asseguraren que no s'ha perdut gran cosa.

Retornada la comitiva a la iglesia, se coloca novament la urna en son sagrari, obrint-lo amb les dues claus, i guardant-se'n, un cop tancat, una lo senyor Rector i l'altra 'l síndic.

Com lo dia de demà 'l dedica Verdú al miraculós Sant Cristo que venera en son altar de la iglesia parroquial, després de la professó de avui, tres comunitaris, a porta tancada, fan la traslació de la Imatge desde sa capella al altar major.

29. *Dijous.*—Sant Valeri, bisbe de Saragoça, venerat a Benavent de Lleida; Sant Francisco de Sales, bisbe i doctor, patró dels escriptors catòlics; lo Sant Cristo de Verdú, i Santa Severa, màrtir, venerada en la parroquia de Sant Pere de les Puelles, de Barcelona.

Es gran la devoció que Verdú i pobles de la rodalía professen al Sant Cristo, avui solemnialment festejat, Mereix singular esment de aquesta festa, l'acte de retornar la Imatge al seu cambril. Després de les Vespres, a la tarde, amb la iglesia pleníssima de gent, perque ningú vol deixar-se perdre tan enternidora cerimonia, surten los sacerdots al altar revestits amb capa pluvial i dalmàtiques, i entonen lo *Te Deum.* En arrivant al versicle *Te ergo quæsumus*, baixen la sagrada Imatge del punt aont ha estat colocada tot lo dia i la posen arrofaixada a l'ara del altar; després de finit l'himne, l'adoren los sacerdots i l'Ajuntament, i aleshores la retornen a la capella, estesa en braços de tres sacerdots, en professó que recorre l'interior de la iglesia, i ja situat en lo trono desde aont dispensa ses mercès, se permet al poble que vagi a adorar-lo.

Dels Goigs de Sant Francisco de Sales:

Del cor i fetge afeccions
per vós s'han vist prest curades,

i amb vostre auxili calmades
terribles tribulacions,
fins l'infernal tentador
fuig al ser vós invocat.

30. *Divendres.*—Santa Martina, verge i màrtir; Santa Marcela, viuda; Sant Adelelm, vulgarment anomenat Sant Lesmes, patró de Burgos.

Amb lo do de curacions
lo Senyor vos adornà,
lo que de varies regions
molts malalts a vós cridà.

31. *Dissapte.*—Sant Pere Nolasc, fundador de la Ordre dels Mercedaris, venerat a Barcelona, i Sant Bernat de Travesseres, màrtir, dominic.

Urgell en sa catedral
conserva lo vostre cos
en un sepulcre preciós,
aont sou en general,
amb devoció cordial,
per tothom molt venerat.

Sorts, cegos, muts i febrosos
per vós han sigut curats,
lliurats los endemoniats
dels seus hostes furiosos.

Mes consagrat a la Purificació de la Verge

Los romans donaren lo nom de *Februarius* an aquest mes, dedicat a festes i sacrificis per a obtindre 'l descans dels difunts. Al Febrer li correspòn lo signe del Zodíac *Piscis*, representat per dos peixos que naden en oposada direcció, i això significa lo temps humit que favoreix la pesca.

ADAGIS.—Pel Febrer, abriga't bé. Al Febrer, lloga jornaler. Qui sembra al Febrer, cullita té. Lo Febrer, de cap o de cua l'ha de fer. Lo Febrer, corre com un gos llebrer.

La cançó del pagés diu:

Si al Febrer ploia—no estem molt contents,
que l'aigua no es bona—segons en quin temps;
no'ns en fieu massa—del mes de Febrer,
de cap o de cua—sempre l'ha de fer.

1. *Diumenge.*—Sants Concordi, Ignasi, bisbe, i Cecili, bisbe i màrtir; Santa Brisda, verge escocesa, patrona de Iscles, bisbat de Lleida, aont es invocada contra les pedregades i les malaltíes contagioses del bestiar, i Sant Sever, teixidor i després bisbe.

Amb raó justificada,
lo Concell dels Teixidors
una festa os té fundada,
prometent-se mil favors,
llur devota confraría
tenint tal medianer:
socorreu-nos nit i dia,
gloriós bisbe Sant Sever.

2. *Dilluns.*—✠ LA PURIFICACIÓ DE NOSTRA SENYORA; la Mare de Déu de la Candela a Valls; la de la Candelera o la de la Llum a Mataró; la de la Ajuda a Barcelona; Sant Apronià i Sant Corneli; Sant Llorens, bisbe; Sants Fortunat, Felicià, Firmi i Candi, màrtirs; Sant Flòscul, bisbe, i la Mare de Déu del Blau, a Lleida.

Avui se beneeixen candeles al ofici, que's reparteixen a tothom i tothom guarda pels dies de tempestat, i regularment per quan se va a portar lo combregar a algún malalt. Avui es lo darrer dia de les festes de Nadal; s'acaba de visitar pesebres, de adorar lo Jesuset al ofertori i de cantar cançons de naixement.

Les candeles que reparteixen a Riudovelles les compren los majorals amb lo producte de la capta de blat que han fet per a aqueix objecte lo dia de Sant Esteve.

Als forners de Cervera se'ls entrega avui tres ciris i una candela en recompensa del pa de caritats que durant l'any han tingut lo bon cuidado de solicitar de tots los qui pasten, qual pa reparteixen pel culte de Santa María, Sant Magí, Sant Cristo, Sant Cristòfol, i es subastat a les dugues de la tarde de cada diumenge.

Com se indica, avui se celebra la festivitat de la Mare de Déu del Blau, històrica i gloriosa imatge que estotgen los PP. Missioners del Cor de María en la iglesia de Sant Pau de Lleida.

Sos Goigs reflexen millor les notes que aquí cabríen:

Missionistes fervorosos,
fills de vostre Cor aimant,
cuiden dels cultes hermosos
que'l poble us ve tributant;
als precs de tots, Mare dolça,
vostres favors dispensau.

Vós sou la nostra esperança
i us demanam amb fervor
que'ns dispenseu amb constancia
l'ausili de vostre amor,
dels cors vida, vida nostra,
nostra flaquesa amparau:
siau nostra protectora,
o Mare de Déu del Blau.

Anglesola ha contat en llur bonica historia una hermosa institució nomenada *Honorable Prohomenía*, tribunal popular amb càrrecs vitalicis, que baix la inspiració de la Mare de Déu del Roser era àrbitre en totes les diferencies dels fills de Anglesola. Ella dictava ses decisions amb caràcter inapelable; ella entrevenía en totes

les qüestions que en lo civil i en lo criminal afectaven a les families o als estranys mentres fossin veïns del poble, i era, en fi, un venerable tribunal que fins que'l centralisme ha somogut tots los puntals de nostra patria, ha prestat los seus bons oficis a Anglesola. Queden ja no més que dos prohoms vivents, però no's podrà fer perdre de la memoria la bellesa de aquelles hermoses notes que donaven vida a una serie de actes formalistes que feien tan prestigiosa la veneranda institució que's gloriava de tenir lo Rosari en son escut; que donava extraordinari lluiment al culte de la Mare de Déu del Roser; que feia dir una missa cada diumenge a les set del matí; que tenía banc propi en la iglesia, en ella celebrava sos capítols i aportava als actes del culte sa magestat corporativa amb llur constant presencia.

Donc bé: cada any lo dia de la Candelera se reuníen los prohoms en la sagristía per a procedir al nomenament de nou prohom si per defunció hi havía alguna vacant, i al mateix temps per a sortejar a quí corresponía honorar a casa seua una imatge de la Mare de Déu del Roser que cada any estava en casa distinta. Lo prohom en cap, lo més antic, no entrava en lo sorteig, puix ell posseía tot sol i sempre la imatge primitiva, la que tal volta es tan antiga com la institució.

Decidit per la sòrt lo prohom que havía de guardar la imatge, se designava un dia subsegüent per a celebrar un aniversari en sufragi dels prohoms difunts, i aquell dia era solemnement traslladada a la iglesia i després del aniversari portada a la nova casa, acompanyada pels prohoms amb atxes. Allí eren obsequiats amb un refresc, com ho eren també a la casa de aquell qui per primera vegada ingressava en la Prohomenía.

Es creencia popular que si trona entre la Mare de Déu de la Candelera i la de Març s'allarga quaranta dies l'hivern. També ho es que les violetes boscanes no més fan olor lo temps que va entre aqueixes dugues festes de la Mare de Déu.

Es molt comú dir als infants:

La Mare de Déu de'n Candeler,
segón dia de Febrer;
Sant Blasi es lo tercer
endevina en quin mes es.

ADAGIS.—Per la Candelera, lo berenar se queda enrera. Si la Candelera plora, lo fret es fòra; si la Candelera riu, lo fret reviu. S'allargã 'l dia: Per la Candelera, un'hora entera.

3. *Dimars.*—Sant Celerí, sos oncles Sants Laurentí i Ignasi, i la seua avia Santa Celerina; Sant Oscar i Sant Blasi bisbes, i la Beata Joana de Lestonnac, fundadora de les Monges de Nostra Senyora i Ensenyança.

Tenen reliquies de Sant Blasi en les poblacions de Palau d'Anglesola i Castellnou de Seana, que van a adorar-les infinitat de devots, avui que fan lluida festa major, aixís com a Sidamunt.

Los Goigs que's canten a Castellnou, atribuits al escriptor Costa i Bofarull, que'n fou rector (segle XVIII), ho confirmen.

De vós reliquia sagrada
Castellnou guarda i adora,
i en ella té i atesora
la prenda més estimada;
de tot Urgell i Segarra
molts malalts haveu curat.

Encara un'altra estrofa diu:

A vós sempre reclamem
veient-nos atribulats,
i en nostres necessitats
alivio experimentem;
de febres, aixut i fam
aquest poble haveu librat.

Es hermós, l'aplech de devots de Sant Blasi que avui fa cap a Castellnou. N'hi van de un munt d'hores lluny.

La ciutat de Lleida's pot dir que avui surt en massa a menjar lo «beneít» als *Erals;* quasi tothom va proveít de «redòrts», unes coquetes que fan a les pasteleríes amb mantega i ous.

A Vilanova de Bellpuig paga la festa de avui câ'l Tudela, i als qui van a la casa se'ls obsequía amb cocs, aurelletes, etc. També 'ls escolans se posen a la porta de la iglesia, i quan s'ha acabat la missa de benedicció dels fruits, recullen la caritat de beneít que se'ls vol donar.

Santa María de Mataró lo venera igualment, i en sos Goigs se li prega que preservi a sos devots de tots los mals:

de tots, i en especial
de mal de coll perillós.

Mes no es solzament en aquestes poblacions aont reb culte i s'invoca Sant Blasi contra'ls mals de gola i totes les afeccions del coll, sinó en tot Catalunya, aont es costum en aquest dia menjar *beneít*, es a dir, menjar raims, panses, aurelletes, pa, pomes o ametlles que's beneixen del tot solemnialment, després de la missa, tenint destapades les cistelles o paneres aont se guarden los fruits, i encenent les candeles repartides en la festivitat de ahir.

Los pagesos, ademés que per a les persones, preguen per a les besties, i aixís en la benedicció de fruits d' avui hi porten un cabacet d'ordi.

ADAGI.—Per Sant Blay, se sembra l'all.

4. *Dimecres*.—Sant Andreu Corsino, advocat contra'ls mals incurables; lo Beat Nicolau de Longobardis, que s'invoca contra les febres malignes i crancs, i Sant Rembert, arquebisbe de Hamburg.

Vostra santa protecció
implorem amb tot lo cor;
alcanceu-nos del Senyor
dels pecats contrició,
i finalment lo perdó
de l'altíssima Bondat:
gloriós bisbe Rembert
deslliureu-nos del pecat.

5. *Dijous*.—Los Sants Màrtirs del Japó; Santa Calamanda, verge i màrtir, filla de Calaf, aont es venerada, implorant-se sa protecció contra les pedregades, i Santa Agata, verge i màrtir, advocada contra'l mal de pits, per quina raó en molts pobles la obsequíen les dònes casades amb festes relligioses.

En alguns, de pobles, les festes són barrejades: al costat dels obsequis a la Santa, fan les dònes qui-sab-la gatzara; elles venten les campanes pel ofici i Rosari; elles

passen per les cases per a recullir pel sermó; elles «manen» aquell dia, i'n diuen manar, perque al ball que fan elles van a treure als homes, i altres actes de xirinola, que no fan semblar sinó que amb la excusa de la festa, s'han begut l'enteniment.

Santa Agata no la invoquen solzament les dònes:

Desde'l cel, Verge amorosa,
guardeu-nos de tempestats,
de llamps, pedra, enfermetats
i de neula perillosa,
puix sabeu sou poderosa
devant de Déu col-locada.

A Santa Calamanda se li demana també aigua en temps de sequera:

En lo temps de sequedat,
portant-vos en professó,
amb molta devoció,
tots los de aquest veïnat
al Scler, nos feu favor
de alcançar pluja abundant.

S'entén al Soler de Lladrús (Calaf), aont diu la piadosa tradició que hi fou trovada la Santa.

Adagi.—Per Santa Agata, sembra l'aufàbrega; dama pulida, ja la té eixida.

6. *Divendres.*—Santa Dorotea, verge i màrtir, venerada a Capellades, i'l Sant Misteri de Cervera, venerat pels cerverins i pels molts devots que té escampats per tot arreu.

Diuen los Goigs del Sant Misteri:

Després sempre haveu estat
reparo en totes desgracies,
i universal font de gracies
a aquells que us han invocat;
sols ens demaneu dolor
de les culpes i fe entera.

Pluges quan vos les preguem
treient-vos en professó,
són segures, i si no,
lo que'ns convé alcanceu.

Per Sant Misteri, cap i cueta, se sol dir a Cervera, volent expressar que tant assenyalada es la festa que obliga a gastos extraordinaris, menjant una arengada sencera, del cap a la cua.

No es estrany, doncs, que lo Sant Misteri hagi absorbit gairebé tota la devoció popular dels cerverins, que han anant aumentant la solemnitat de la diada fins que ha esdevingut la primera festa major.

Lo Sant Misteri es una reliquia del *Lignum Crucis,* provinent del saqueix de Roma (any 1527). Un soldat, qui era a les ordes del condestable de Borbó, la reculli, i trobant-se més tart a Martorell, lo sobtà la mort quan havía fet entrega de la reliquia a mossèn Albesa, son confessor. Però mossèn Albesa donà lo *Lignum Crucis* a la Comunitat de Preveres de Cervera, de ont era fill. Succeí que un dia, estant exorcitant a un posseït en la parroquia del poble del Tarròs, parlà lo mal esperit, dient que lo *Lignum Crucis* que hi havía a Cervera en un armari de la iglesia de Santa María era l'autèntic i no lo del Tarròs, amb lo qual vanament se'l volía foragitar. Lo bon rector del Tarròs se basquejà per a que los preveres de la Comunitat de Cervera li prometessen un fragment de la reliquia.

Arribà lo dia 6 de Febrer del any 1540, senyalat per a l'acte de la partició, que havía de fer-se amb solemnitat i a presencia de molts. Posen la venerada fusta damunt l'ara del altar, però'l ganivet se torç i no vol ferir la reliquia, una gota roja de sang brolla de la santa estella i retruny un formidable tro, mentres les gents espaordides corren a la iglesia cridant «Misteri»!

Des d'aleshores los esperitats acudeixen a Cervera buscant remei a son mal i amb ells altres malalts de tota malaltía, però los esperitats sobre tot. Los dies acostumats per a la imposició de la reliquia—Sant Misteri i les dues festes de la Santa Creu—, se veuen passar per los carrers de Cervera los pobres esperitats, camí de la iglesia, amb llur seguici d'amics i parents, d'entre'ls quals se'ls distingeix depressa per llurs aires exagerats, de gestes violents o sobradament mesurats, per la mirada vaga i perduda en llunyaníes imaginaries i ben sovint per lo vestir descuidat i estrafalari.

Entre la devoció i la curiositat, se cuiden d'atapair de gent la espaiosa capella del Sant Misteri a l'hora dels

exorcismes, i apenes la solemnitat del lloc i del acte pot apagar lo murmuri de les veus que parlen dels casos extraordinaris que s'han succeit en tals dies (d'aquell esperitat qui parlava llatí; d'aquell altre qui trencava totes les lligadures que'l subjectaven, o encara d'aquell qui fugí volant per la iglesia, juntament amb la cadira ont estava lligat), i de com se pot encomanar lo mal esperit espiant pel pany d'una porta o menjant una torrada de pa. Quan la cerimonia comença, la xerradiça s'esmortueix; les dònes se posen a la boca la creu dels rosaris i únicament lo silenci es torbat per lo reso del sacerdot, i, de tant en tant, per los crits estridents d'algún esperitat que renega, i les dònes se senyen.

Una vegada, diuen, treien lo dimoni d'un esperitat i no volía eixir de cap manera.

—Per ont vols sortir?—li preguntaren al esperit maligne, i se oí una veu dient:

—Pel dit gros del peu.

I, mig en broma, mig en serio, la gent vos ensenya la petjada d'un peu grabada en la pedra de la columna del púlpit. Es la sabata del esperitat que vingué a clavar-se a la columna, de tant afuat com ne sortí 'l dimoni.

En l'any 1619, un argenter cerverí (Josep Balaguer) robà lo reliquiari i la reliquia, quedant lo veïnat en gran consternació. Se feren pregaries i professons, i, per fi, se recobrà la joia furtada, celebrant-se amb extraordinaries festes, que duraren molts dies. Hi ha una vella cançó que diu:

Dònes de Cervera,
quína festa feu?
La del Sant Misteri
de la Vera Creu.
Si l'haveu perdut,
si l'haveu trobat,
a dalt de l'iglesia
trobareu lo cap.

La última frase vol una curta aclaració: lo lladre de la reliquia s'escapà a temps, però caigué lo pes de la justicia, i encara 'l més feixuc de la ira popular, contra lo pare del argenter, l'instigador del robo, i fou jutjat i sentenciat a mort; son cos fou esquarterat i escampat

per los camins. Lo cap quedà dintre una gabia de ferro penjada damunt la porta de la iglesia. La gabia encara hi es.

A dalt de l'iglesia
trobareu lo cap.

7. *Dissapte*.—Sant Romualt, abat, i Sant Ricart, rei de Inglaterra; Sant Angul, bisbe; Sant Moisés, bisbe, i Santa Juliana, viuda.

Los Goigs catalans de Sant Ricart tenen aquesta posada:

En Luca, ciutat hermosa,
es vostra santa diada,
solemnement celebrada
per multitut asombrosa,
que ve a honrar-vos piadosa
per lograr vostres favors:
gloriós rei Sant Ricart,
pregueu per los pecadors.

8. *Diumenge*.—Santa Cointa, màrtir; Sants Dionís, Emilià i Sebastià, màrtirs; Sant Juveni, bisbe, i Sant Joan de Mata, advocat contra la bogería i malaltíes infeccioses, i fundador de la Ordre de la Santíssima Trinitat, Redempció de Catius, fill de Gombreny, bisbat de Vich.

Se llegeix en sos Goigs:

Grans miracles heu obrat
en vida i després de mort;
per vós logren sanitat
lo febrós, trencat i sort;
contra aixut i pedregada
sou vós segur protector.

9. *Dilluns*.—Sants Prim i Donat, diaques, màrtirs; Sant Nebridi, bisbe de Tarrassa, i Santa Apolonia, que es venerada en moltes poblacions de Catalunya, de un modo especial a Planés, anexa de Nava, aont li canten Goigs propis:

Dels grans prodigis la fama
per tot lo món s'espargeix,
que a qui mal de dents pateix
cureu si amb fe vos reclama;

perque creguda amb més fe
aquesta veritat sia,
mostreu-vos als homens pia
de dents contra lo dolor.

Se sòl fer broma amb qui's queixa de un mal de caixal intermitent, dient-li:

Santa Apolonia,
lo caixal me fa mal;
ara'm fa mal,
ara no'm fa mal.
—Doncs, de què't queixes, cap de animal?

10. *Dimars.*—Sant Caralampi, advocat contra pesta, fam i aires contagiosos; Sant Silvà, bisbe i confessor, Santa Escolàstica, patrona de Vich, i Santa Sotera, compatrona de Palamós, aont li han dedicat Goigs que duen aquesta posada:

Protegiu desde la gloria
Palamós i l'Empordà!
Feu que un dia la victoria
també al cel poguem cantâ!
Que la fe consoladora
no deixem jamai enrera!

Diuen a Vich, a Santa Escolàstica:

De Vich en la Catedral
un peu vostre se venera,
i tot lo Bisbat espera
de vós auxili especial;
com a Patrona amorosa
octava os té dedicada.

11. *Dimecres.*—Sant Dessideri, la Mare de Déu de Lourdes, i Sants Bonfill, Ugució, Bonajunta, Sosteneu, Manet, Aleix i Amideu, anomenats los set sants servents de María, fundadors de la Ordre dels Servites i de la confraría i congregació dels Dolors.

La festa de la Aparició de la Mare de Déu de Lourdes, no solament se celebra en lo seu famós santuari de Basilea, sinó en moltes iglesies de Catalunya, entre altres punts, a Anglesola, Sant Martí de la Nou, Sant Esteve de Ripollet, Farreras, Prats de Llusanés i Sant

Julià de Castelltersol, per no esmentar-ne d'altres, testimoniant aixís la devoció del poble català per aqueix misteri que'ns presenta la Verge María sobrepujant en gloria a totes les criatures.

Li canten a Sant Julià:

Guariu totes nostres llagues,
per totes teniu remei;
beneíu afraus i bagues,
beneíu nostres soleis;
allunyeu la pedregada
i el dimoni tentador:
de Lourdes, Mare estimada,
sigueu per tots font de amor.

12. *Dijous.*—Santa Umbelina, verge i màrtir, i Santa Eularia, verge i màrtir, filla i patrona de Barcelona, defensora dels navegants i advocada contra la sequedat. Entre'ls innumerables poetes que han cantat les glories de aqueixa Santa, hi figura mossen Verdaguer, que escrigué un llibre de totes elles. Altres poetes han escrit sos Goigs en distints metres. Una estrofa dels del Dr. Llagostera diu:

La vostra bandera vella
es del català fermança,
vinguen la pesta de França
i'l mal aire de Castella,
que quan sos plecs descapdella
fins als dèbils agullona.

13. *Divendres.*—Santes Fusca i Maura, màrtirs; Sant Gregori II, màrtir; Sant Esteve, abat, i Sant Policet, màrtir.

Dels enemics que en la terra
sempre'ns busquen descuidats,
per vós siguem deslliurats,
puix ens fan molt forta guerra;
bona mort puguem lograr
per gosar d'etern repòs:
Sant Policet gloriós,
no'ns vulgueu abandonar.

14. *Dissapte.*—Sants Víctor i Zenòn, soldats; Sant Urbici, arquebisbe, i Santa Felícola, verge, màrtirs, ve-

nerats a Serrateix, i Sant Valentí, sacerdot, del qual ne venera devotament una reliquia insigne lo Reial Monestir de Sant Miguel de Cuixà en lo Conflent, aont se li canta:

Déu per vós en temps de aixut
pluja fèrtil ha donat,
en malaltíes salut,
en pluja serenitat,
essent vós intercessor
del poble circumveï.

Lo Pla de Bages lo venera per patró, guardant-se lo seu cos a la iglesia de Navarcles. La familia Bertràn, del Pont de Cabrianes, posseeix lo famós cristall de Sant Valentí que deslliura a les parteres. Diu en Miró, que quan la Reina havía de infantar se portava 'l cristall de Sant Valentí al Palau Reial, i que després del naixement de Alfons XII, sa mare na Isabel II lo feu enquadrar ricament d'or i pedrería.

15. *Diumenge.*—Sant Cratò, màrtir; Santa Georgia, verge; Sants Faustí, prevere, i Jovita, diaca, màrtirs, i la festa de Sant Antoni de la Sitja a Bellpuig.

Màrtirs Sants, puix qu'heu finida
la campanya amb tanta gloria,
tingueu-nos en la memoria
tan bé en la mort com en vida;
de nostra fe perseguida
feu que siem valents soldats:
socorreu, Faustí i Jovita,
les nostres necessitats.

Bellpuig celebra desde 1646 una festa a Sant Antoni, fruit de un vot de poble. Era'l temps de la guerra dels Segadors; les tropes castellanes «feren grandíssims danys a tota esta plana de Urgell», segons se llegeix al *Llibre Ver* del convent de Bellpuig, i vist això per son Guardià, decidí exhortar al poble a «que en les necessitats i majors apretos devíen recorre a Deu Ntre. Sr. y elegir algún St.», i resultà que, segons lo mateix *Llibre Ver*, fou elegit Sant Antoni en 28 de Setembre. Afegeix que «vehentse libres dels parills que sels havía amenaçat de ser cremada y saquejada la vila», se reuniren lo dia de Sant Esteve, i, reconeguent la mercè obtinguda, deter-

minaren fixar la festa en lo dia de la traslació del Sant. Això diu lo document, i açò altre afegeix la tradició oral ben viva com a ensenyada cada any en lo sermó de la festa. Diu que, havent-se 'ls pahers negat i oposat a certes pretensions i barbaritats de les tropes castellanes, lo capità que les comanava va fer tancar dintre una sitja al batlle i pahers, fins que cedissin en lo que no s'anomena. Que'l poble, fort i ferm en mantindre sa integritat, va negar-s'hi, i que aleshores lo capità de les tropes castellanes va fer abocar oli bullent en la sitja per a que morissin los que hi havía dintre, castigant aixís llur tenacitat. Lo poble va escruixir-se i pregà en silenci a Sant Antoni per a que'ls guardés de tot mal, i de tot mal va guardar-los, perque, al ésser fora'ls castellans, van trovar als representants del poble sense'l més petit dany, en vista de lo qual se va votar la festa.

Es costum que pagui l'Ajuntament los gastos del Ofici, i aixís ha vingut fent-se desde 1646. Un any en que'l poble patía un alcalde i regidors sectaris incapaços de fer-res al indret, negaren la subvenció, mes uns quants devots passaren pel poble i donà per resultat que mai s'havía fet tan lluida.

16. *Dilluns.*—Sant Honèssim i Honest, bisbe de Tolosa; Santa Juliana i companyones, màrtirs, i Sants Honest i Repelió, venerats a Castellgalí.

Patrons sou i molt amats
del lloc de Castellgalí;
en tot lo món venerats,
i singularment assí;
guardeu los fruits de la terra
amb la vostra protecció.

17. *Dimars.*—Sant Policroni, bisbe; Sant Ròmul, màrtir; Sant Silvi, bisbe, i Sant Pere Tomàs, bisbe i màrtir, del Ordre de Frares Carmelites.

Aquest Sant es molt venerat en la parroquial iglesia de Santa Madrona de Barcelona. Li canten:

De pesta i de malaltíes
contagioses, deslliureu,
als devots aconsoleu
en ses dures agoníes,

i del dimoni malvat
los preservau cuidadós:
amparau la cristiandat,
Sant Pere Tomàs gloriós.

Avui celebra fira la ciutat de Balaguer, la que se'n pot dir fira dels congres, puix són molts los que van a proveir-se de aqueix peix sec per a fer l'olla dels divendres de Quaresma. Com que en nostres pobles no veiem peix quasi bé mai, los divendres i demés dies de abstinencia 's menja l'olla barrejada de congre, amb mongetes, espinacs, patates i un sofregit de all i julivert.

18. *Dimecres.*—Sant Simeó, bisbe i màrtir, apòstol de Provença, i Sant Eladi, arquebisbe de Toledo; Sants Màxim i Claudi, germans; Prepedigna, muller de Claudi, i sos fills Alexandre i Cucia, màrtirs.

Desde lo cel, Sant ditxós,
mireu-nos amb pietat,
i en tota necessitat
socorreu-nos amorós;
lliureu-nos de la furient
garra del llop infernal:
Sant Eladi, en tot moment,
guardeu-nos sempre de mal.

19. *Dijous.*—Sant Alvar de Còrdova, dominic; Sant Conrat, confessor, i Sant Beato, prevere, monjo i confessor, venerat a Asturies i del qual nos en diuen sos Goigs:

Cureu los sorts i tulits,
als trencats i als febrosos;
remedieu parts perillosos
i alivieu adolorits;
en tota necessitat
sou protector generós.

Los fadrins i nois de Riudovelles, Aranyó i Mollé van avui per les cases a captar «Migetes», que això'n diuen a les butifarres, ous i fruita que'ls donen, i després, s'ho mengen.

Avui, o sia lo dijous de la setmana avans de Carnestoltes, es anomenat lo dijous gras o dijous llarder.

La gent menuda, en unes poblacions més que en altres, solen sortir en aquest dia a berenar per les eres a menjar-se truites amb butifarra.

Es costum ben urgellesa, i creuré que de tot Catalunya, menjar entrant de *cassola* en lo dinar del dijous gras. Aquest plat se compón de pota, aurella i morro de porc, llangonissa i butifarra blanca, tot guisat amb ous debatuts, a demunt dels quals, quan estàn presos, s'hi tira sucre i un pessic de canyella i's fa coure posant foc a demunt per a que formi crosta. Per postres sol menjar-se coquetes de llardons o macarrons, fets amb residuus del sagí.

20. *Divendres.*—Lo Beat Maurici Proeta, fill de Torroella de Montgrí, venerat a Castelló de Ampuries; Santa Paula, verge, filla de Avila, anomenada vulgarment Santa Barbada; Sants Potami i Nemessi, màrtirs, i Sant Eleuteri, bisbe i màrtir.

L'ilustre català, gloria de la Ordre de Sant Agustí, p'el qui s'està trevallant per a procurar sa canonisació, i que tan devotament ha rebut culte en sa patria, té Goigs dedicats a sa llaor, dels quals es aquesta posada:

Són favors tan singulars
los que esta vila ha rebut,
que malalts i desauciats
trobaren en vós salut,
cridant-vos per consuetut
remei contra mal i vici:
amparau a qui os reclama,
benaventurat Maurici.

21. *Dissapte.*—La Misteriosa Llum de Manresa i Santa Irene, patrona de la virginitat, germana del Sant Pare Sant Dàmaso.

Filla de Antòn, moliner,
en Catalunya nasquéreu,
i en lo lloc de Argelaguer
la primera llum vegéreu.

Encara sos Goigs duen aquest'altra posada:

Mireu desde l'alta gloria
a Catalunya estimada;

tingueu de sos fills memoria,
que os prenen per advocada;
puix es vostra virtut tanta,
defenseu-los en tot hora.

22. *Diumenge de Quincuagésima.*—La Càtedra de Sant Pere en Antioquía; Sant Papías, bisbe; Sant Abili i Sant Pascassi, del qual se llegeix en sos Goigs:

Amb los pobres os portàveu
com pare lo més amant;
viudes i orfes amparant,
tot afligit consolàveu;
a molts malalts salut dàveu,
beneint-los miraglós.

Avui es lo primer dels tres dies de Carnestoltes, de les quals ne diu lo poble: De Nadal a Carnestoltes, set setmanes desinvoltes. De tart o de primer, Carnestoltes pel Febrer.

Carnestoltes fredes;
lo blat va a divuit;
quants n'hi ha que ballen
amb lo ventre vuit.

A una persona faltada de caràcter se li diu que es un «carnestolta».

Es creencia que si plou per Carnestoltes també plourà per Pasqua.

23. *Dilluns.*—Sant Pere Damià, bisbe i cardenal; Sant Policarpo, prevere; Sant Florenci, confessor; Santa Milburga i Santa Romana, verges.

Es costum de nostres pobles que en lo matí de avui, los fadrins, que s'erigeixen en amos del poble, no deixen trevallar a ningú. Volten pels carrers emmascarats i ridiculament vestits, i fan seguir a la rua a tots los joves, sien o no llogats. Si de algún saben que es a trevallar, lo van a buscar i'l porten garrotat al poble, obligant-lo a fer festa. Si passa algún foraster, i així se'ls enxauta, l'obliguen a fer algún donatiu o a pagar lo beure. Talment hi han pobles que estàn sense autoritat durant los dies de Carnestoltes; per això molts opten per no passar-lo al poble llur, escabullint-se així de compromisos.

A Sant Martí de Maldà, los joves, quan es fosc, passen per les cases i obliguen a que se'ls tiri algún feix de llenya; si'ls de la casa cansonegen, fan renyinys i piquen a la porta fins que'ls ho han tirat.

24. *Dimars.*—Sant Edilbert, rei; Sant Matíes o Macià, apòstol i màrtir, successor de Judes lo traidor, i Sant Sergi i Santa Primitiva, màrtirs. Aquesta Santa té Goigs i en ells aquesta posada:

De la vida en lo combat
assistiu-nos amorosa,
i en malaltía penosa
alcanceu-nos sanitat,
o santa conformitat
amb lo poder del Senyor.

Avui, dimars de Carnestoltes, en molts pobles los joves passen per les cases, amb la música, a fer un cercavila arroplegant ous, tocino i quartos. En algunes poblacions serveix per a coadjuvar als gastos de la música; en altres ne fan un dinar, que'l couen i se'l mengen a la plaça, com ho practiquen a Fuliola i Linyola.

Los de Torroja pleguen també ous i tocino, ne fan truites i després les reparteixen a la canalla.

Los de Maldà compren un moltó i se'l mengen a la plaça.

Los de Castellserà, avans, feien calderada; lo carnicer los donava un «cap de bestiar», que aqueix nom se dóna a Urgell a un moltó, corder o auvella, i les cases bones los donaven, la una un bocí de cansalada, l'altra un garró de tocino, i aixís per l'istil arroplegaven recapte per a fer una bon olla i un bon dinar pels pobres del poble i pels de fòra, que aquell dia anaven a Castellserà, com gràficament se sol dir, a treure 'l ventre de perill.

Los de Artesa de Segre, per a ben despedir al Carnestoltes i'l *ball rodó*, que ja no's tornava a ballar fins a Sant Antòn, anaven al dematí al bosc que teníen per convenient, que ningú ho vedava, i tallaven llenya fins a omplir un carro de *troncs* o feixos. Quan teníen lo carro ple, guarníen la càrrega amb una rama que fes bona patxoca posada com a coronament al cim de tot, i la en-

garlandaven amb cintes i mocadors de seda penjats de les rames.

De aqueixos troncs ne deien «falles», i falla 'n deien també al fogueral immens que aqueixa llenya produía quan al vespre la cremaven a la plaça.

Quan arrivava 'l carro a les primeres cases de Artesa, les majorales del Roser lo sortíen a rebre amb lo pandero, i saludaven a la comitiva dient-li:

Assí estàvem esperant,
senyors, a ses senyoríes;
assí estàvem esperant
per quan la falla vindría;
assí estàvem esperant
i vosaltres ja heu vingut,
senyores, ses senyoríes;
assí estàvem esperant
per quan la falla vindría.

Les majorales seguíen al carro fins a la plaça, i, avans de descarregar-lo, encara cantaven algun'altra cançó als fadrins que'l menaven, i demés que figuraven al poble.

Amuntegada la llenya de la falla, durant la tarde, hi ballaven més de un *ball rodó*, vorejant-la, i a la nit la enceníen, ballant-n'hi un, gran nombre de parelles en presencia de tot lo poble, que esperava veure com s'acabaven alhora la llenya i'l Carnestoltes.

Puix que he fet notar la presencia de les majorales amb lo pandero, i encara veurem en moltes altres festes que's canta al sò de aqueix instrument, vegem lo que es i lo que són les cançons que s'hi acompanyen.

En tota festa familiar (i ja s'ha dit una festa popular de Artesa), hi van les majorales a plegar per al culte de la Mare de Déu del Roser. En tota festa hi van elles, o anaven, amb un pandero de tres i de quatre palms en quadro, que té, invariablement, pintada la Mare de Déu del Roser en una cara i'l Sant patró del poble en l'altra.

Van unes quantes mosses; les majorales porten una bacina coronada amb una estatua de la Verge, engarlandada de roses, la col·loquen al cap de taula, i aleshores, en alguns pobles, estipulen l'import que per cada cançó 's depositarà en la bacina; en altres, l'almoina es voluntaria, com a Castelló de Farfanya, i's posa preu

no més que a les cançons que hagi de cantar la majorala, preu, però, que té de acceptar ella.

Fet això, se canta per a tothom que paga una cançó per a sí o per'altre. Les cantadores saben cançons per a tota classe de persones de les distintes edat, condició, estat, categoría que sien. N'hi han de apropiades per a festes majors, bodes, bateigs i tota festa; vegi's, per fi, mostra de les cançons i la melodía característica que amb petites variants canten per tot arreu:

Donze-llé-ta a-graci--a-da a qui vos compara
-ré a la flor de la pe....re ra o a les
ro-ses del ro-ser a la flor de la pe-
-re-ra vos com-pa ro per blan.cor a les
ro-ses del ro--ser vos com-pa-ro pel co--lor.
vos com-pa-ro pel co-- lor

Per a donzelles que hi hagin a la festa:

Lo caminar feu de guatlla,
voladeta de perdiu,
als fadrinets de la vila
encaitivats los teniu;
lo caminar feu de guatlla,
lo parlar de cogullada,
als fadrins de aquesta vila
los teniu l'amor robada.

Donzelleta agraciada,
de gracia tota sou plena,
teniu una retirada
a la flor de la azutzena;
la flor de la azutzena
es una flor molt humil,
floreix a la primavera,
entre lo Maig i l'Abril.

La perdiu quan se té al vol
enamora als cassadors;
l'amor de aqueixa donzella
enamora a molts senyors;
la perdiu quan se té al vol
sempre mira ont pot fê'l niu;
als fadrins de aquesta vila
encaitivats los teniu.

No aneu soleta per vila,
ni per vila ni ciutat,
que una dama com sou vós
se mereix portar criat;
no aneu soleta per vila,
vint-i-un flô de un diamant,
no aneu soleta per vila,
mireu que us en robaràn!

Donzella quan hi anau
a la font de l'aigua bona,
hi anau color de clavell
i tornau color de rosa;
donzella quan hi anau
no hi anau soleta, no,
que hi anau en companyía
del vostre festejador.

Alta i prima sou donzella,
blanca com la neu quan cau,
sols amb la vostra mirada
tot lo món enlluernau;
alta i prima sou donzella,
blanca com un gessamí,
valeu més que Barcelona,
que'l Palacio i'l jardí.

Se canta als joves:

Que ditxa per a una mare
que us darà una filla a vós,
que podrà dî que ha alcançat
lo ram de totes les flors!
Que ditxa per a una mare,
però més per a una filla,
que podrà dî que ha alcançat
lo més guapo de la vila.

La faixa porta de seda
aqueix noble caballer;
la faixa porta de seda,
de casa rica deu ser;
la faixa porta de seda
i la camisa planxada;
la vora del mocador
li ha fet la enamorada.

Per a que'm fa cantâ a mi
lo cavaller de Granada;
per a què'm fa cantâ a mi
si ací té la enamorada?
Per a què'm fa cantâ a mi,
per a què m'en fa cantar,
si la seua enamorada
potser s'agraviarà?

Per les viles van dient
sou hereu de gran manera,
mereixeu quatre mil lliures,
escriptori i calaixera;
per les viles van dient
per les places i carrers,
sou hereu de gran manera,
no acabeu mai los diners.

Al poble no hi ha partit,
ni en tot lo Segrià,
ni en tot lo fondo d'Urgell
partit per vostè no hi hà;
en tot lo fondo d'Urgell
ni a la provincia de Lleida,
mô'n anirem a Madrit
a buscar-li una princesa.

Cantaràn a una persona significada:

Quan ell entra a Barcelona,
aquest noble cavaller,
quan ell entra a Barcelona,
tothom pregunta: quí es?
Quan ell entra a Barcelona,
an 'quella noble ciutat,
tothom està amb una veu:
—Lo senyor Rei ha arrivat.

Diuen a una senyora distingida:

Dama de tanta hermosura,
com no'n fa compartiment?
de la que a vosté li sobra
se'n faría un monument;
dama de tanta hermosura,
no sé com no ho heu mirat,
de la que a vosté li sobra,
dèu mil n'hauría apariat!

Com se pot observar, aquestes cançons, en general, canten les lloances de les persones que assisteixen o estàn presents en una festa. Devegades, cantant, són les majorales tornaveu de una comanda de més trascendencia, que no cau a ningú en terra, si's repara en qui ha feta cantar la cançó:

Quan vos veig anar per casa,
filla del rei m'assemblau;
quan vos veig tan alta i prima,
tot mon cor atravessau;
quan vos veig tan alta i prima,
amb 'queix gentil caminar,
amb los ulls baixos a terra,
¡això es per a enamorar!

Jovenet no'm llenceu tant,
que algú o altre 'm plegarà,
les gotes del cel quan cauen
totes saben ont anar;
jovenet no'm llenceu tant,
no digueu lo que dieu;
digueu coses en vritat,
qu'en mentida 'm sab molt greu.

Aimeu-m'en, cor jovenet;
aimeu-m'en, que us aimaré;
la mar quedarà sense aigua
quan jo l'amor mudaré;
la mar quedarà sense aigua
i Cardona sense sal;
de Madrid a Barcelona
no hi hauría cap hostal.

I vagi, per a final, la cançó que tant va agradar al malaguanyat mestre Maragall (1):

Germà meu, fulleta d'alba,
alceus que darem un tom,
mirarem qui falta a taula,
que'm sembla que tots no hi som;
les persones queací falten
són persones de gros preu:
falten lo pare i la mare,
són a la gloria del cel.

Aqueixa costum, viventa un dia en tot l'Urgell, s'està deixant perdre a grat scient en los pocs pobles aont encara n'es fresc lo recort: A Menarguens, fa sis anys que les majorales no han anat a plegar amb lo pandero; a Bell-lloch no hi van desde que la majorala més cantadora 's va casar; a Cubells, allí ont jo vaig copsar tota la gemada frescor de aqueixa poesía urgellesa sentint cantar a la «María Bepona», a la «Francisqueta del Contador», i repicâ 'l pandero a la «Tatana», ja tampoc no's canta; ni a Butsenit, de aont tantes cançons me'n va dictar la «María Llarga»; ni a Torrelameu, que tenía una «María Antonia del Pep del Gori» que era demanada per sa memoria inagotable en tota festa grossa, i me'n va apuntar més de doscentes, de raig; ni a Artesa de Segre, que tenía una «Rectoreta» que era insustituible, ni en tants altres com Termens, Miralcamp, Bellcaire i Castellserà, que han tingut una Marieta, una Cecilia, una Mundeta i una Tonya, lo nom de les quals, a falta de mellor homenatge, estampoací agraidíssim per a que visquin tant com aquest llibre, en recordança de les hores de fruició que'm proporcionaren dictant-me cançons i dient-

---

(1) CANÇÓNS DE PANDERO, per Valeri Serra i Boldú, amb un pròleg de Joan Maragall. Imp. «L'Avenç». Barcelona, 1907.

me bellíssimes paraules, que, segons expressió den Maragall, quan les deien eren més sabies que Plató.

No fa gaire temps encara que's cantaven cançons de pandero a Torregrossa, Juneda, Golmés, Belianes, Asentiu, Alcoletge, Puigvert de Lleida, Preixèns, Ossó, Guimerà, Claravalls, Vallbona, Alamús, Sant Martí, Fuliola, Aranyó, Rocallaura, Nalech, Montsonís, Mafet, Ibars, Montblanquet, Barbèns, Os de Balaguer i Montclar.

Se'n canta encara a Vilanova de la Barca, i, quan ho demanen, a Borges, Maldà i Puig-gròs, o sia, que se'ns està escapant una costum hermosa per demés, que dissortadament no substituim de cap manera.

Adagis.—Per Sant Macià, l'aureneta ve i'l tord se'n va. Per Sant Miquel, lo berenar se'n puja al cel; per Sant Macià, torna a baixar.

25. *Dimecres* (*de Cendra*).—Sants Cessari i Arentano, confessor, fill de Limoges; Sants Donat, Just, Herena i companys, màrtirs, i Santa Adeltrudis, verge, abadessa, en los Goigs de la qual hi ha aquesta deprecació:

Feu que si en la ignocencia
no havem sabut imitar-vos,
al menys poguem copiar-vos
amb vers fruits de penitencia;
perque Déu amb sa clemencia
nos perdone tot pecat:
Adeltrudis generosa
mireu-nos amb pietat.

Avui s'entra a la Quaresma.

Adagi.—Quaresma ventosa, culliita granosa, i si massa'n fa, ni palla ni gra.

26. *Dijous*.—Sants Fortunat, Fèlix i companys, màrtirs; Sant Porfiri i Santa Marcela; Nostra Senyora de Guadalupe de Mèxic, i Sant Nestor, bisbe.

Puix Déu os ha premiat
per vostra insigne victoria
amb la corona de gloria,
mireu-nos amb pietat;

lliureu de mal de costat
als qui os preguen amb fervor:
sieu-nos sempre advocat,
bisbe i màrtir Sant Nestor.

27. *Divendres.*—Sant Baldomero, patró dels manyans i advocat dels pobres; Sant Leandre, arquebisbe de Sevilla, i Sants Alexandre, Abundi, Antígon i Fortunat.

Puix la ciutat de Manresa
en Espanya es la primera
que os invoca i vos venera
i en vostre honor se interessa,
sieu vós sa fortalesa
ja que sou tan limosner:
socorreu al desgraciat
gloriós Sant Baldomer.

28. *Dissapte.*—Sants Macari, Rufí, Just i Teòfil, màrtirs; Santa Violant, verge, de la Ordre Cisterciense, i Sant Romà, abat, fundador dels monestirs del Mont Jura.

Diuen los Goigs dels Sants màrtirs primerament anomenats:

En qualsevol malaltía
al que os invoca de cor,
lliureu-lo de son dolor
com de vosaltres confía,
puix sou amb Déu poderós,
logreu-li la sanitat.

Consagrat al Patriarca Sant Josep

Se deriva aquest nom de *Martius*, i aquest de *Mars*, déu de la guerra. Lo signe del Zodíac que li correspòn es *Aries*, representat, com la paraula significa, per un corder.

Es lo mes del any que fa'l temps més variable. Ben bé ho concreta la cançó:

Si lo Març marceja—no us refieu d'ell,
castiga l'ovella—i mata l'anyell;
com es tan caín—sempre va de boig,
fa calamarçades—vents i gambairots.

ADAGIS.—Aigua de Març, herba als sembrats. Ni dòna desvergonyida, ni planta pel Març florida. Març marçot, mata l'ovella i l'ovellot. Març ventós i Abril plujós, al pagés fan ser orgullós. Març marçot, no ha mort ovella ni borregot; vindrà un pare Abril que no'n deixará ni un fil.

1. *Diumenge.*—Santes Eudocia i Antonina, màrtirs; Sant Herculà, bisbe i confessor; Sant Rossendo, i Sant Albí, bisbe i confessor.

En atacs de pleuresía,
reuma, febre i altres mals,
remedieu als malalts
que os invoquen amb fe pia;
en vós sempre s'ha mostrat
dadivós lo ser diví:
de febre i mal de costat
deslliureu-nos Sant Albí.

Avui es primer diumenge de mes, i es dia, doncs, en que molts de nostres pobles honoren a la Mare de Déu del Roser fent una professoneta per devant de la iglesia, o bé per dins mateix del temple, finalisant-la amb lo cant dels Goigs.

Entre aqueixos pobles han de contar-se: Sant Martí de Maldà, Montgay, Cubells, Montclar, Miralcamp, Altet, Bellvís, Mafet, Belianes, Montsonís, Fuliola, Verdú, Tàrrega, Guissona, Linyola, Iborra, Juneda, Llorens, Na-

lech, Preixana, Palau, Os, Maldà, Ossó, Poal, Granyenella, Florejachs, Riudovelles, Fondarella, Santa María, Claravalls, Sant Guim de la Plana, Camarasa, Sant Pere dels Arquells, Sant Llorens de Montgay, Barbèns, Assentiu, Torroja, Archs, Anglesola, Vilagrassa, Bellpuig, Boldú i Aranyó.

Mollerusa no'ls canta fins a la tarde en la funció que dedica a la Mare de Déu del Roser. Si bé al matí, avans del ofici, fa professó del Roser, hi porta també la imatge de Sant Isidori, i's va fins a la capella que aquest Sant té dedicada en la Plaça Major; allí se li canten los Goigs, després s'entona 'l *Te Deum* i's retorna a la parroquial, aont fins ara fa poc hi cantaven los Goigs del Roser, mes, com s'ha indicat, avui los canten a la tarde.

Ciutadilla fa la funció sense'l cant dels Goigs.

Aqueix obsequi a la Mare de Déu del Roser en cada primer diumenge de mes, han deixat de fer-lo, no hi ha gaire temps, Tarròs, Utxafava, Vallfogona de Balaguer, Talladell, Guimerà, Borges i Butsenit.

Una nota dominical ben bonica cal anotar de Ibars d'Urgell i Claravalls. Després de resar lo Rosari a la iglesia parroquial, com en tot lo país sol fer-se, aqueixos pobles van a resar-ne una part a la ermita de la Mare de Déu de l'Horta i capella de la Mare de Déu dels Archs, que respectivament posseeixen.

No més fa trenta anys que, a Figuerosa, després del ofertori en l'ofici dels diumenges, totes les noies que eren a la iglesia anaven a agenollar-se a les graus del presbiteri, i'l celebrant, després de publicar les festes i amonestacions, interrompía la missa, per a donar mitja hora d'ensenyança del Catecisme. Hi anaven totes, desde les més jovenetes fins a les casadores.

Cada dia de festa, en sortint de missa major, la majorala soltera de Alamús, ben mudada, i portant encara la mantellina al cap, va a plegar pa per les cases, i l'encanten cada primer diumenge de mes.

2. *Dilluns.*—Lo Beat Enric Suson, de la Ordre de Predicadors, invocat per cegos, mancos i coixos, i Sant Simplici, papa, fill de Barcelona.

Perilloses malaltíes
en que desespera l'art,
dificultats en lo part
terminen amb alegríes,
a piadosa invocació
sempre concediu audiencia:
valga'ns vostra protecció
Simplici en tota dolencia.

3. *Dimars.*—Sant Medí, pagés i màrtir, se venera a Sant Cugat del Vallès; Sants Hermenter i Celdoni, fills de la ciutat de Lleó i venerats en distintes parroquies de Catalunya, singularment a Romanyà (Girona), que'ls té per tutelars, i a Cardona, aont ne guarden preuades reliquies.

Són dels Goigs que'ls canten a Cardona aquestes posades:

Logra vostra intercessió
esta vila de Cardona,
la qual per gloria blassona
de vostra protecció;
alcança sens dilació
tots los favors demanats.

Sempre logra beneficis
de vostres mans soberanes,
puix al tocar les campanes
se desfàn los maleficis;
oferint-vos sacrificis
doneu bona pluja als blats.

Als ferits de trencadura,
cegos, mancos i tulits,
quan vos imploren contrits
alcanceu ditxosa cura;
sou medecina segura
en totes calamitats.

4. *Dimecres.*—Sant Agatodor, bisbe de Tarragona; Sant Eteri, primer bisbe de Barcelona, i Sant Tomàs, venerat a Llupià, aont li canten:

Cantant vostres alabances
lo poble de Llupià,
reclama amb grans confiances
l'auxili de vostra mà;
ja que en vós devot confía
mostreu-vos nostre advocat.

La Sede de Sant Eteri fou la Catacumba baix l'actual iglesia dels Sants Just i Pastor. Diu la tornada de sos Goigs:

De Barcelona Pastor,
per Sant Jaume consagrat:
Etèri, màrtir sagrat,
deu-nos amparo i favor.

5. *Dijous.*—Sant Adrià, màrtir; Sant Geràssim, anacoreta; lo Beat Nicolau Factor; Sant Focas, hortolà i màrtir.

O Sant, puix que ja en la gloria
de etern repòs disfruteu,
de vostres devots cuideu,
no'ls perdeu de la memoria;
alcanceu-nos la victoria
contra'l comú tentador:
O Focas, sant hortolà,
sieu nostre valedor.

6. *Divendres.*—Sant Ciril, confessor, de la Ordre Carmelitana; Sants Víctor, Victorí, Claudià i sa esposa Bassa; Sant Evagri, bisbe, i Sant Olaguer, bisbe i fill de Barcelona, protector de tota tribulació en mar i terra, i advocat dels malalts desauciats.

Diuen sos Goigs:

En la Seu de Barcelona
vostre cos està posat,
aont acut tota persona
que's trova en necessitat;
molts miracles soleu fer
remediant tota dolencia.

7. *Dissapte.*—Sant Tomàs d'Aquino, doctor seràfic, de la Ordre de Predicadors, patró dels estudiants; Sant Teòfil, bisbe, i Santes Perpetua i Felicitat, verge i màrtir.

Porten uns Goigs de Sant Tomàs:

La que del part en dolors
a vós ha recorregut,
de cor amb sospirs i plors
vostre auxili ha conegut,
amb que haveu acreditat
fins en açò vostre amor.

En lo poble del seu nom, al Vallès, diuen a Santa Perpetua:

Consoleu al afligit,
salut al malalt doneu,
a la terra fruit cumplit
i de tot dany presserveu;
sou remei universal
essent de cor reclamada.

També es venerada a Vilanova de la Aguda, i la invoquen los trencats a la població de Vespella.

8. *Diumenge.*—Sant Joan de Déu, fundador de la Ordre de Germans Hospitalaris; Sants Filemòn i Apoloni, i Sant Julià, arquebisbe de Toledo i confessor.

Al malalt que a vós acut
la salut
compassiu li retorneu;
al tebi enfervoriseu
en la virtut,
i al fiel devot resguardeu
del vici i error malvat;
teniu-nos de nostra mà,
gloriós Sant Julià.

9. *Dilluns.*—Sant Pacià, bisbe, fill de Barcelona, i Sant Dagobert II, rei de Austria i màrtir.

De tota malavolença
guardeu a vostres devots,
de peste i altres assots
sieu-nos sempre en defensa,
i feu que de impietat
quedi est terreno llibert.
Rei i màrtir Dagobert
sieu lo nostre advocat.

10. *Dimars.*—Sant Droctoveu, abat; Sant Atal, abat; Sant Macari, bisbe de Jerusalem; Sant Melitó i companys màrtirs, i Santa Anastasia, la patricia.

Se invoca a Sant Melitó dient-li:

Desde lo cel, màrtir Sant,
nostra fe sempre aviveu;
de mal als devots guardeu
de esta vida en tot instant;

quan estiguem espirant
valgue'ns vostra protecció.

11. *Dimecres.*—Sant Heracli i Sant Zózim, màrtirs; Sant Eulogi de Còrdoba, bisbe; Sant Gorgoni, Santa Aurea i Sant Constantí, del qual venera reliquia la Catedral de Vich.

Lo malalt cobra salut
si amb fervent devoció,
baix vostra protecció
a posar-se prest acut;
fins per vós lo tartamut
del seu defecte guarí:
en qualsevol mal o pena
guardeu-nos Sant Constantí.

12. *Dijous.*—Sant Teòfanes, monjo; Sant Bernat, bisbe i confessor; Sant Egduno, prevere, i Sant Gregori 'l Magne, papa i doctor de la Iglesia, advocat contra la tisis i mals de ventrell. Té eregida una ermita en lo terme de la vila de Osor, bisbat de Vich, i allí li canten:

Al qui es devot de vós
vulleu vós mirar per ell,
doneu-li vostre socós
puix que tant teniu amb Déu;
procureu-nos lo remei
en tota necessitat:
pregueu a nostre Senyor
per qui us té per advocat.

13. *Divendres.*—Sant Macedoni, sa esposa Patricia i sa filla Modesta, màrtirs; Santa Cristina, verge i màrtir; Sant Nicéfor, bisbe; Sant Leandre, bisbe de Sevilla, i Sants Roderich i Salomó, quals glories han sigut cantades pel poeta D. Artur Masriera. Ne diu que:

De la terra cordobesa
sou los Sants més venerats;
os visiten amb grandesa
reis i nobles i prelats;
teniu urna beneïda
i lo retaule mellô:
ilumineu nostra vida,
Roderich i Salomó.

14. *Dissapte.*—Santa Matilde, emperadriu; Sant Lleó, bisbe i màrtir; Sants Pere i Afrodissi, màrtirs; Sant Eutiqui, patrici, i Santa Florentina, verge, monja benedictina, germana del gloriosos bisbes espanyols Sants Leandre, Fulgenci i Isidor.

Diu així la darrera posada de sos Goigs:

Desde aquesta vall penada
lo devot sempre us reclama,
puix sab que Déu molt vos ama
i cap gracia us es negada;
amb una fe ilimitada
vos aclamem protectora:
Florentina Verge santa
sigueu nostra intercessora.

15. *Diumenge.*—La Aparició de la Mare de Déu de Magallón; Sant Ramón Serra, abat de Fitero, i Santa Madrona, verge i màrtir, filla i patrona de Barcelona.

I quan per nostres pecats
estàn los camps molt aixuts,
per ella tots los sembrats
de aigua son socorreguts.

Es ademés invocada aqueixa Santa per a alcançar pluja en temps de sequera i bona mar en les tempestats.

Per a sufragar los gastos del culte a la Mare de Déu del Roser, la majorala fadrina de Aranyó passa a recullir pa i demés donatius pel poble. Se redueix a diner i amb ell se compra cera i's fan les maurades o coques que's reparteixen als fidels lo dia de la festa major (15 de Agost).

Lo tercer diumenge de Quaresma celebra fira la població de Artesa de Segre.

16. *Dilluns.*—Sant Abraham, solitari, i la seua neboda Santa María Penitent; Sant Heribert, Sant Ciriach, diaca; Sant Hilari, bisbe, i Tacià, diaca, màrtirs.
Los dos Sants primerament nomenats tenen Goigs catalans amb aquesta posada:

Los vostres mèrits tan grans
Abraham Deu vos premía,

i dolça mort vos envía
igual an els demés Sants,
puix ja que sou un dels tants
mireu-nos amb pietat:
María i Abraham pregueu
que no caiguem en pecat.

17. *Dimars.*—Sants Alexandre i Teodor, màrtirs; Sant Agrícola, bisbe; Sant Josep de Arimatea; Sant Patrici, bisbe, apòstol de Irlanda, i Santa Gertrudis de Brabant, de qual Santa 'ns diuen sos Goigs:

En lo moment que expiràreu,
exhalàreu
un olor tan celestial,
i als atacats de algún mal
prest curàreu;
com piscina universal
fou vostra tomba preciosa.
Gertrudis, flor del Brabant,
valgueu-nos en tot instant.

18. *Dimecres.*—Sant Gabriel Arcàngel i lo Beat Salvador d'Horta, fill de Santa Coloma de Farnès, venerat a Bellpuig, de quin convent de francescans fou porter, temut dels dimonis i poderós sobre tota malaltía.

S'anomena a Sant Gabriel portador de les bones noves, per haver sigut embaixador en la Encarnació del Fill de Déu en les puríssimes entranyes de María Santíssima.

De la peste, fam i guerra,
de febres i altres dolors,
implorant vostres favors
es deslliurada la terra;
lo vostre sol nom aterra
al àngel caigut del cel:
sieu lo nostre advocat
arcàngel Sant Gabriel.

Lo Dr. D. Salvador Roca i Ballber, sense sa hermosa colecció, font obligada per a estudis de aquesta faisó, ha fomentat la vulgarisació de fulles de Goigs; singularment mereix lloances una fulla dedicada al seu Sant Patró, que tantes ne té que proclamen ses virtuts.

Una estança dels més generalisats diu:

A cegos, mancos, tulits,
coixos, gangrenes mortals
i de febre als afligits
doneu remeis lliberals;
ferit, leprós i trencat
sempre os troba piadós.

19. *Dijous.*—✠ SANT JOSEP, gloriós Patriarca i espòs de la Verge Santíssima; Sants Apoloni i Lleonci, bisbes, i Sant Pancasi, romà.

Es Sant Josep declarat Patró universal de la Iglesia, i es també en tot lo món invocat, especialment per a alcançar una bona mort.

Lo veneren com a patró los fusters. Uns Goigs del Sant ens recorden que Sant Josep ho era:

En l'ofici de fuster,
de Jesús acompanyat,
guanyàreu lo menester
per sostenir vostre estat;
vostre trevall i suor
Jesús amb gloria canvía.

Tant lo Redemptor vos ama
que de ses gracies sou duenyo,
i vós a aquell que us reclama
les dispenseu amb empenyo:
no morirà 'l pecador
que us reclama en l'agonía.

La canalla de Montfalcó de Agramunt van avui per les cases demanant lleminadures i diuen:

Caramelles, dònes,
moltes i bones;
si no mô'n tireu,
escales avall caigueu.

Avui fan una extraordinaria fira a Mollerusa. Sa envejable situació, en mig d'Urgell, fa que tothom hi concorri.

Equivocada o maliciosament, diuen alguns que per Sant Josep no es Quaresma, i que per tant se pot barrejar carn i peix i ballar.

Sortosament nostre poble no ho creu; la joventut s'entrega durant les festes del any a expansions com les del ball, que de cap manera podem alabar, per haver deixat tot l'aire catalanesc, i perque's practica encauat en sales, aont les noies, com qui va a la dula hi van sense les seues mares, posant aixís lo peu al estrep del perill. Doncs, a pesar de lo arrelat que hi està 'l ball, cap poble que s'estimi balla en tota la Quaresma. I s'ha de dir que tots s'estimen, provant això la docilitat de nostra gent jove i la culpa que tenen los pares de no cuidar més del esbarjo de sos fills.

20. *Divendres.*—Sant Ambròs, dominic; Santes Alexandra, Claudia, Eufrasia, Matrona, Juliana, Eufemia i Teodosia, màrtirs; Santa Fòtima la Samaritana, i Sant Benet, màrtir de Cerdenya, venerat a Martorell, aont l'invoquen contra'l mal de pedra i'ls envenenaments, i ademés:

A vostra Reliquia Santa
gloria os canta
lo terme de Martorell,
puix la tempestat fuig d'ell
i s'espanta,
lo temporal i tropell;
vostre honor lo cel entona
i corona:
sieu nostre protector
Sant Benet màrtir de amor.

21. *Dissapte.*—Sant Benet, abat i fundador; Sant Filemó, màrtir; Sant Serapi, bisbe, i Sant Lupici, abat.

Es tradició constant la de que, dient cada dia tres Pare-Nostre a Sant Benet, lo Sant avisa a sos devots tres dies avans de morir. Per això's diu, vulgarment, que la maça de Sant Benet truca tres dies avans de morir. Ho testimoníen tots los Goigs que se li canten en los molts punts de nostra terra aont es venerat:

A qui us es constant devot,
vós, Sant, li teniu promés
que en la hora de la mort
no'l desampararеu més,
estant sempre al seu costat
com impenetrable escut.

Sant Martí Sasserra, además de Tossa, li té capella dedicada, i la estrofa que segueix es dels Goigs que allí li canten:

Esta vila que us professa
un amor molt singular,
ser espera en vós ilessa
de peste i tot malestar;
a bon arbre està arrimat
lo qui a vostra sombra acut:
Sant Benet de Déu amat
alcanceu-nos la salut.

22. *Diumenge.*—Sant Sadurní i altres companys, màrtirs; Santa Lea, viuda; Sant Deogracies, bisbe; Santa Catarina de Gènova; Sant Pau de Narbona, patró de Casserras i de Anglesola, i Sant Ambròs de Sena, confessor, dominic.

En los Goigs que a Anglesola canten a Sant Pau hi ha aquestes paraules:

De màrtir teniu la palma,
de confessor lo blassó,
de apòstol lo gallardó
que cura de mal d'espalma;
la de vostra fama vola
per tot lo món lo rumor:
sieu nostre protector
Sant Pau patró de Anglesola.

Sant Ambròs de Sena té Goigs catalans dedicats, i en ells se diu:

Molts prodigis vós obreu
curant de varies malures,
les parteres lliberteu
de dolors, i a les criatures,
de escarlatina refrena
vostre poder los rigors.

Anglesola no obsequía avui al bisbe Sant Pau, sinó que li dedica sa segona festa major lo dia 11 de Novembre.

Diu lo poble: Sant Pau de Anglesola, es casat i no té dòna.

23. *Dillùns.*—Sant Josep Oriol, fill de Barcelona, i Sants Domini, Pelagia i Teodora, fills de Tarragona; lo Beat Batista Mantuà, confessor, prior general dels Carmelites i príncep dels poetes cristians, i Sant Victorià, màrtir.

Descartats los innombrables Goigs que Barcelona té dedicats al Sant sacerdot que admirà al món amb sos miracles, entre molts altres punts de Catalunya veneren a Sant Josep Oriol a Corbera. Sos Goigs diuen:

Barcelona en vós espera,
i Corbera,
logria ja que en vós confía
vostres favors cada día.

Los de Vilarromà de Palamós, aont es també venerat, diuen:

Tot lo món vostra gloria pregona,
Sant Josep miracler català,
os festeja la gran Barcelona,
os aclama lo Baix Ampurdà;
sieu vós lo nostre consol
gloriós Sant Josep Oriol.

Sant Victorià, qual festa se celebra avui, es venerat a Sant Esteve de Bas, provincia i bisbat de Girona. De allí es aquesta posada de sos Goigs:

Aquest poble es venturós
i molt ditxós
per tenir tan gran tresor;
gracies vos dona de cor,
obsequiós,
i vos honra amb gran fervor
tenint part de vostre Cos.

24. *Dimars.*—Sant Timolau i companys, màrtirs; Sant Epigmeni, prevere; Sants Ròmul i Segón, germans; lo nen Sant Simeó i Sant Agapit, bisbe, i la Mare de Déu de la Cinta, a Tortosa, singular advocada contra'ls parts perillosos.

Amb mil torments infernals
vostra fe volen probar,
tots los membres fan sagnar
amb cops de una dura falç,
mes si ne sufreix lo cos
lo vostre esprit no decau.

Puix en lo cel venturós
de ditxa eterna gosau,
per nosaltres bondadós
pregueu o Sant Timolau.

25. *Dimecres.*—✠ LA ANUNCIACIÓ DE MARÍA i la ENCARNACIÓ DEL FILL DE DEU; Sant Ireneu, bisbe i màrtir; Sant Pelagi, bisbe, i Sant Dimas lo Bon lladre.

Avui celebra la Iglesia la festa del primer misteri de Goig, que la musa popular canta en aquella celebrada cançó:

La Mare de Déu,
quan era xiqueta,
anava a costura
a apendre de lletra.

La tradició conta de Sant Dimas que, quan la Sagrada Familia anava a Egipte fugint de la persecució del rei Herodes, se toparen amb una pandilla de lladres, capitanejada per Dimas, qui calmà l'esglai produit en los celestials personatges, emportant-se'ls a una cova i donant-los encara algún refrigeri, corprès per la hermosura del Infant diví. I segueix dient la tradició que fou aquest acte caritatiu recompensat per Jesús, quan estant clavat en creu li prometé salvació eterna.

Avui, la ciutat de Balaguer celebra la nomenada «Festa de les mines», en lo santuari del Sant Cristo, en memoria dels que moriren en l'enfonzament de la cegla del Molí del Comte, algún dia empalmada amb la festa que en la mateixa iglesia se celebrava en honor de la Mare de Déu de Almatà, venerada pels Comtes d'Urgell.

Fins a darrers del segle passat, l'Ajuntament entregava dotze ciris per a iluminar a la Verge durant la funció, se cantaven los responsos en sufragi dels difunts de les mines i s'entregaven 30 sòus a les monges Clarisses per a que resessin privadament altres tants responsos, 40 a la Comunitat de la Colegiata de Santa María i igualment als PP. Escolapis.

Tots los festanyals se senyalen en les funcions de iglesia; per això's diu que en tots los dies de missa cantada, los fadrins treuen atxa al ofici; ells i majorales encenen lo rotllc a missa major i a les Vespres de la tarde,

i sobre tot s'assenyalen en alguns pobles, perque les majorales passen a captar per les cases a benefici de algún Sant.

En alguns, com Figuerosa, encara 's fa ara. Lo que ha captat la majorala soltera en sortint de missa major, a la tarde, lo marit de la majorala casada ho encanta a la plaça a l'hora del ball, que es un'hora en que's pot dir que quasi tot lo poble es a la plaça, los fadrins per a divertir-se i'ls casats i vells perque, com en molts de nostres pobles, fan lo truc o la flor, jugant-se 'l vi amb lo porró garberer a la vora.

A Preixana pleguen les majorales en totes les festes de la Mare de Déu i encanten lo pa desprès de dinar.

Florejachs també ven lo pa que s'arroplega en les festes assenyalades, al més dient i a la porta de la iglesia.
Ell serveix per a fer creixe 'ls cabals de la Mare de Déu del Roser i fer més lluides les festes majors, i dels Rosers de Maig i Octubre.

Antigament, entre aqueixes captes de pa i blat al estiu i lo que recaudaven en los bateigs i bodes anant a cantar amb lo pandero, sempre la caixeta de la Mare de Déu del Roser tenía força quartos. Avui, les costums van canviant tant, que ja no's fa res igual. Avui sempre'ls casaments se fan en hora a propòsit per a anar a pendre 'l primer tren que passi per la estació més veïna. Per lo tant, encara que's vulga, a les majorales no'ls queda sinó ocasió de anar a donar la enhorabona als nuvis, quan surten de la iglesia, o quan van a casa a desmudarse; allí mateix los presenten la bacina amb la Mare de Déu; avans, no: com les bodes o festa que seguía a la cerimonia consistía principalment en un bon dinar, desprès de dinar hi anaven amb lo pandero, i, ¡quartos rai com feien! Se presta tant a la inspiració semblant acte, que sempre les cantadores teníen a punt una flor epitalàmica. No poques de les cançons de boda me les han dictades aquelles mateixes a qui s'endreçaren trenta, quaranta i cinquanta anys enrera.

Quina nuvia més hermosa,
jo no n'havía vist mai;
mireu-li la seua cara,
relluïx com un cristall;

quina nuvia més hermosa,
quina nuvia més lluïda,
mireu-li la seua cara,
sembla una rosa florida.

Cavaller tingui memoria
del dia que's va casar,
que n'ha trovat una esposa
com en tot lo món no n'hi ha;
cavaller tingui memoria,
tingui-ho en un papê escrit,
ella es guapa per esposa,
vosté molt més per marit.

Avui l'han fet comandant
al nuvi de gran riquesa,
avui l'han fet comandant,
comandant de una donzella;
comandant de una donzella
que's róssa com un fil d'or,
mireu-li la seua cara
que relluïx com lo sol.

Cada cançó, per lo adequada que solía ser, era objecte de una aclamació, de vegades ponderativa, no poques d'esgarrifança, al apreciar-hi una revelació insospitada:

Mare 'm sou i no m'en érau,
ara mare vô'n vull dir;
si dels seus brassos me llencen,
en los vostres vull morir;
mare 'm sou i no m'en érau,
ara mare vô'n diré;
si dels seus brassos me llencen,
als del seu fill moriré.

Adeu, portes i parets,
de tot m'he de despedir,
també del pare i la mare,
lo que més pena 'm da a mi;
adeussiau, pare i mare,
són paraules de tristor,
si en res vos só agraviada,
ja us en demano perdó.

Fòra de Maldà i Sant Martí, no hi ha cap cerimonia especial en los casaments. En aqueixos pobles, sí; a les

«filles de María» que's volen casar com a tals, se'ls fa casament que'n diuen de luxo. Avans de la cerimonia, les dotze noies de la Junta arreglen i enllumenen profusament l'altar de la Puríssima. Després van a buscar a la que ha de casar-se duient posades les cintes i la medalla; col·loquen a la agraciada entre la presidenta i vis-presidenta, i van a acompanyar-la fins al genuflectori que està disposat en la iglesia. Acabada la cerimonia del casament, una de les majorales, amb una safata, va aont es la nuvia, aquesta 's treu la medalla de la Arxiconfraría i l'hi entrega; desseguida passa un'altra majorala, i en una safata li presenta un llibre que sol ser *La perfecta casada*, de Fra Lluís de Lleó; acabat això, la Junta 's retira.

Quan lo jove de un poble s'ha casat fòra i retorna del viatge de bodes, los qui foren sos companys de soltería li «paren faixa o cordó», això es, se posen de banda a banda de un camí per aont hagin de passar los nuvis, sostenint una cinta, faixa o quelcom indicador que no's pot passar endevant sense fer un donatiu. Això es en tots nostres pobles, per més que en alguns «van a cobrar», diguem-ho aixís, quan surten de la iglesia.

A Alamús van les dugues majorales a plegar a la porta de la iglesia, i també li fan parada fins que'l nuvi paga a la Mare de Déu. Si la boda no marxa del poble, van a la casa després del dinar (avans amb lo pandero). Si marxa, uns moments avans van encara les majorales a oferir un ramellet a la nuvia, que aixís mateix té de pagar lo nuvi. Seguidament fan saber al poble los sòus que ha cobrat la Mare de Déu, i baldegen les campanes, més o menys estona, segons ha anat la paga.

Antigament, a parar cordó en los casaments que's feien a Anglesola, hi anaven les dònes dels regidors, a benefici també de la Mare de Déu del Roser.

A Rocafort de Vallbona les majorales s'esperen a la porta de la iglesia amb un ram i la bacina. Al sortir la nuvia li presenten lo ram i la feliciten en vers; paguen los nuvis i després los del acompanyament.

A Sant Martí i Maldà, avans, quan un jove 's casava fòra vila i com era freqüent portava la nuvia a la gropa del cavall o mula de sella, les majorales hi anaven

a presentar-li 'l ram i fer capta. Si donava tot seguit, los deixaven fer la seua via; si no, una de les noies agafava les regnes del animal i feien voltar lo poble als nuvis fins que donaven alguna cosa.

26. *Dijous.*—Santa Eugenia, verge i màrtir, venerada a Agullana, bisbat de Solsona, aont hi acuden los possessos per a ser deslliurats; Sant Brauli, bisbe de Saragoça i confessor, i les Insignes Reliquies dels Sants màrtirs Teodosi, Evagri i Solutor, que's veneren en la iglesia parroquial de Santa María de Seva, bisbat de Vich, aont són invocats:

Quan les quintanes sembrades
i plantades,
pateixen set rigorosa,
amb pluja molt profitosa
són regades
per vostra mà poderosa.

27. *Divendres.*—Sant Fileto; Sant Fortunat, noi, venerat a Abrera; Santa Leda, sos fills Macedoni i Teoprepida, Amfiloqui i Cronidas, màrtirs de Barcelona, i Sant Joan, ermità i confessor, en uns Goigs catalans del qual se llegeix:

En vós la protecció
trova lo trist desvalgut,
i lo malalt si amb fe acut
de sos mals la curació;
Braga gran culte i honor
vos tributa amb alegría:
Joan al qui en vós confía
doneu-li ajuda i favor.

28. *Dissapte.*—Sant Sixt III, papa; Sant Timoteu, màrtir, i Sants Prisco, Pacífic, Beneta, Càndida, Genuina, Modesta i Clemencia, venerats a Santa Creu de Llevaneras, aont los invoquen contra tempesta i en parts perillosos.

Diuen los Goigs de Sant Sixt:

Sou romà de naixement,
de belles prendes dotat,
i dels savis celebrat
fóreu per vostre talent;

sacerdot sou i ornament
de la Iglesia militant:
sieu Sixt nostre advocat
de la vida en tot instant.

29. *Diumenge de Passió.*—Sants Pastor i Victorí; Sant Ciril, diaca i màrtir, i Sant Eustassi, abat.

Puix de vera penitencia
fóreu exemple acabat,
als qui os clamen amb vehemencia
oïu Sant Eustassi abat.

A la tarde de avui, lo poble de Iborra dedica solemne funció en obsequi de les Santes Reliquies, això es, lo tresor guardat en lo reliquiari que conté 'ls draps mullats amb la Sang del Sant Dupte, que, entre les moltes altres que hi ha, mereix especial menció un cabell de la Mare de Déu. Visiten Iborra moltíssimes persones per a veure'l, puix es creencia que qui 'l veu no pert més de la vista. Després de la funció del dematí, fan professó a la tarde, en la qual se porten les Santes Reliquies baix tàlem sostingut per l'Ajuntament.

Diuen los Goigs del Sant Dupte:

Ditxosos los que visiten
aquest lloc privilegiat:
alcancen quan necessiten
i aument de fe i pietat;
mai se'n va desfavorit
qui contrit favor implora:
sens duptar, o bon Jesús,
mon cor vostra Sang adora.

30. *Dilluns.*—Sant Joan Climac, abat; Sant Domnino i companys, màrtirs; Sant Clini, confessor, i Sant Regul, bisbe.

Dels Goigs de Sant Joan:

Puix que la escala del cel
als homens haveu mostrat,
no'ns deixeu de vostre zel
Joan Climach gloriós abat.

A Balaguer se diu que durant lo septenari dels Dolors, se «paguen los sòus»; ells són la petita almoina que's paga per a pertenèixer a la Confraría, i aquella part que se'n destina a sufragis pels difunts.

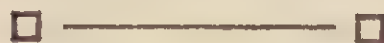
31. *Dimars.*—Santa Balbina, verge i màrtir; Sant Amadeu, duc; Sant Amós, profeta, i Sant Benjamí, diaca.

Diuen los Goigs de Santa Balbina:

Puix cenyiu llor immortal
com esforçada heroina,
màrtir i verge Balbina
deu remei a nostre mal.

Si cauen temples per terra
en nostra patria estimada,
si l'impietat descarada
a la Iglesia fa la guerra,
esperem que'ns sostindreu
en mig de aquest temporal.

Avui fan fira a Bellpuig desde temps immemorial.

Consagrat a la Resurrecció del Senyor

Paraula derivada de la llatina *Aperire*, obrir-se, perque es en aquest mes que la terra 'ns ofereix la seua riquesa de producció. Lo signe que li correspòn es *Tauro*, un bou, per a significar l'animal que furga la terra per a fer-la produir.

Ja som al Abril—sol ser molt aixut;
si per Sant March ploía—no hi ha res perdut;
com es tan caín—sol ser mol estret,
deix' morî a sa mare—vora'l riu de set;

cobla, com totes les de la cançó, inspirada en adagis populars. Aquesta ho es del que diu que l'Abril va deixar morir a sa mare de set.

Adagis.—Al Abril, cada gota 'n val mil. Al Abril, lo blat puja fil a fil; al Maig, puja com un faig. Quan canta la puput, al matí mullat, a la tarde aixut.

1. *Dimecres.*—La Invenció de Sants Llucià i Marcià, a Vich, i Santa Teodora, màrtir, patrona de les donzelles de Gracia que s'eduquen en lo convent de les Rel·ligioses de la Providencia, i'n guarden les reliquies:

Puix que les reliquies tens
de tan piadosa heroina,
Gracia, no temis ruina,
si a honrar-la te detens.

Tal dia com avui del any 1650 fou trovada a Tàrrega, cavant una fossa en la iglesia de la comanda de Sant Antoni, una imatge de Cristo Senyor Nostre, de un palm d'alsada poc més o menys, clavat en la creu amb quatre claus, amb corona imperial cenyint son cap, sense llaga en lo costat, amb los ulls oberts com si 'l representés encara viu en la creu i enfaixat amb una tovallola guarnida de pedres precioses. La miraculosa aparició de aital imatge, que s'ha vingut anomenant lo

Sant Cristo Trovat, ha vingut a ser per a Tàrrega lo remei en totes ses públiques necessitats, acudint-hi en temps de sequera, còlera i demés calamitats.

Se instituí una festa anyal, mes per escaure'rs la trovalla en temps de Quaresma quasi sempre, se fixà sa celebració pel diumenge de Pasqüetes.

No obstant, cada any, al primer de Abril se resa 'l Rosari en sa capella a l'hora en que la imatge fou trovada, que es la de les nou del vespre.

2. *Dijous.*—Sant Abundi, bisbe i confessor; Santa María Egipciaca, penitent, i Sant Francisco de Paula, patriarca i fundador del Sagrat Ordre dels Mínims, advocat dels mancos, cegos i leprosos, i de les dònes, que si li demanen fruit de benedicció tretze divendres seguits, perden sa esterilitat.

Per vot de poble celebra avui Anglesola una festa en honor de Sant Francisco de Paula, amb lluit ofici i professó, per haver-se lliurat de la pesta ja fa molt temps.

Los de lepra carregats
si a vós acuden amb fe,
tantost ja no'ls fa mal rê;
mancos, cegos i esgarrats
també del mal deslliurats
veuen vostre valiment.

Una pesta contagiosa
flagel·lava Barcelona,
quan Francisco salut dóna
a la gent, que dolorosa
de suplicar no reposa
al Sant un medicament:
Francisco de amor ardent
sieu nostre intercessor.

3. *Divendres.*—Sant Ricart, bisbe; Sant Benet de Palerm, confessor, de la Ordre Francescana, anomenat lo *Sant Negre* perque era de raça de color, advocat contra verola i gota coral, i la Mare de Déu dels Dolors.

Les Dolors se celebren a Bellpuig de inusitada manera. Durant la Quaresma, lo capellà de la Congregació, que ja fa més de doscents anys que hi es establerta,

visita totes les cases del poble, recullint les almoines que'ls devots de la Mare de Déu tenen a bé entregar-li per a contribuir a les festes del septenari que se li dedica. Entre tant, cerca priors pel dia de la festa, quals noms se solen publicar lo quart diumenge de Quaresma després del Rosari. A primers del segle passat, los priors servíen dos anys; ara's renoven anyalment i fan lo que segueix: en primer lloc, lo prior i sos acompanyants van a combregar en la Comunió general avans que'ls altres homens, i la *priora* i les *discretes*, que aquest es lo nom que's dona a les acompanyantes, hi van avans que les demés dònes.

La cera que crema al altar major durant los oficis del matí i tarde, es pagada pel prior i priora, per parts iguals, i conti's que hi es abundosa. A la professó de la nit, lo prior hi porta un pendó de la Mare de Déu dels Dolors i paga la cera de tots los qui l'acompanyen, que ha buscat entre sos parents, amics i coneguts; la priora porta una imatge del Sant Cristo i fa altre tant amb les dònes que hi porten atxa. Aquesta imatge i aquell pendó, que durant les funcions de la iglesia han estat exposats en la barana del presbiteri, després del ofici de la tarde son portats respectivament a la casa de la priora i a la del prior, qui'l coloca en lo balcó, enllumenant-lo amb dugues atxes, fins i a tant que s'acosta l'hora de la professó.

Quan han tocat les darreres batallades de senyal, la música, amb los armats, van a casa del sacerdot de la Congregació a buscar an ell i als «capellanets» que allí's reuneixen: una gran colla de xicotets de cinc a deu anys, revestits de sotana, sobrepelliç i boneto, que duen penjat l'escut dels Dolors de una ampla cinta. Sense detu-rar-se més temps que'l precís per a arrenglerar-se, i sense parar la música una airosa marxa, van a casa del prior, qui despenja 'l pendó i s'incorpora a la comitiva amb tots aquells a qui ha facilitat atxes per a que l'acompanyin; de allí van a fer lo mateix amb la priora i acompanyantes, i ja amb tanta gent, tothom amb les atxes enceses, encara 's va al col·legi de les Germanes Carmelites, que cuiden de repartir atributs dels Dolors i organisar una colla de nenes, vestides de blanc, i aixís, en animat cerca-vila, han fet ja abocar a tothom als carrers a contemplar la part vistosa i alegra de aquella professó,

que després s'organisa, pia i seriosament, en la iglesia parroquial, afegint-s'hi allí les autoritats, innombrables devots que porten atxa per sa voluntat, los nois o bé homens que porten los penons de les sibiles, «impropris», lo túmbol amb la Mare de Déu, ricament vestida, i aquells qui han fet promesa de portar un Sant Cristo a peu nús, ademés de les penitentes, qui, descalçades, amb vesta i cucurulla, precedeixen a la Mare de Déu, caminant culesarrera, braços en creu, amb un atxa a la una mà i un Sant Cristo al altra.

Professó tan devota acuden a contemplar-la los pobles de Vilanova, Preixana, Barbèns, Ibars, Castellnou de Seana, Golmés, Mollerusa, Anglesola i encara de altres més llunyans.

Recorre 'ls principals carrers de la vila, i quan ha acabat, la música deixa a les autoritats a câ la Vila i als priors en les seues respectives cases, de aont se'n despedeixen los qui'ls han anat a acompanyar amb atxa, fent una copa i puro 'ls homens i enduient-se'n un sarpat de confits les dònes, que no mengen res allí, perque a Bellpuig lo dia dels Dolors tothom dejuna.

La sumaria relació de aquesta festa donarà idea de la devoció que té Bellpuig a la Mare de Déu dels Dolors, quan tan esplendorosament, no's pot dir de altre modo, commemora semblant festa. Queda poca gent al poble que no sigui de la Congregació dels Dolors, que hi inscriuen invariablement lo dia de avui a les dues de la tarde. Quan mor un congregant, fan un tòc especial que'l distingeix del qui no ho es.

Lo poble d'Urgell, de més a més, honora a la Mare de Déu dels Dolors, practicant una piadosa costum que singularment té vida cullint aulives, servint-li de base 'l cant de

LOS VUIT DOLORS

Lo primer fou gran dolor,
Simeó profetisà,
per un coltell de dolor
vostre cor han traspassat,
puix com Déu mos ha donat
Fruit del ventre de María:

—Contemplem les vuit dolors
que per vostre Fill sentíeu.
—Contemplem-los nit i día
a honra i gloria del Senyor.
—¡Quins assots tan rigorosos
sofríreu pels pecadors!
Perdoneu les nostres culpes,
misericordia, Senyor!—*Pare Nostre.*

Moderat

A Lo pri-mer fou gran do-lor Si--me-
ó pro--fe-ti--sà per un col-tell de do-
-lor vos-tre cor fou traspas-sat puix com
Deu nos ha do--nat fruit del ven--tre de Ma-
ri--a.

Resposta

Con-tem-plem los vuit do-lors que per
vos-tre Fill sen-ti--eu.

Lo segón fou quan lo Angel
s'aparegué a Sant Josep,
i prenguent al Fill i Mare,
anàreu a Egipte prest;
rei Herodes lo malvat
vostre Fill matar volía:
—Contemplem, etc.—*Pare Nostre.*

Lo tercer fou los tres dies
que'l ne tinguéreu perdut
i'l trovàreu en lo Temple
disputant entre'ls sabuts,
predicant amb agudesa
la celestial doctrina:
—Contemplem, etc.—*Pare Nostre.*

Lo quart fou quan Pilat
lo tragué tot sanguinós,
llagat i desfigurat
que no'l coneixéreu Vós;
Ecce homo li digué
per a dar-li més engunia:
—Contemplem, etc.—*Pare Nostre.*

Lo quint fou quan l'encontràreu
amb la creu a les espatlles,
anant pel *monte* Calvari
per nostres pecats i agravis.
Qui pogués tenî 'l pesar
que tinguéreu aquell dia:
—Contemplem, etc.—*Pare Nostre.*

Lo sisè fou quan lo véreu
arbolcat a la creu,
despullat de sa persona
clavat de mans i de peus,
i desamparat del cel
dos lladres per companyía:
—Contemplem, etc.—*Pare Nostre.*

Lo setè fou quan vô'l daren
maltractat en vostres brassos,
ja s'ha *acabado* la vida
pels nostres pecats i agravis,
una llançada al costat
que *con* l'aigua sang n'eixía:
—Contemplem, etc.—*Pare Nostre.*

La vuitada principal
fou quan l'enterràreu sola,
deixàreu la sepultura
i us en tornàreu a casa;
aquella malvada gent
ne fa guardia nit i dia:
—Contemplem, etc.—*Pare Nostre.*

—Per aquestos vuit dolors,
Senyora vos supliquem:
—Que nosaltres pecadors
a Déu nos convertiguem.
—A dalt del cel nos vegem,
devant de Déu i María:
—Per aquestos vuit dolors,
direm tres Ave-Maríes:

—Per la hora de la mort
per aquelles engunies.

Se diu tres vegades l'Ave María.

Lo primer fou gran contento,
vostre Fill resucità
quan en aquell *aposento*
l'anàreu a visitar;
quan allí us aparegué
tinguéreu gran alegría:
—Contemplem lo ver contento
de la humil Verge María.—*Ave María.*

Ja n'ha consolat sa Mare
també los deixebles seus,
que lo 'n tingueren tancat
per la temor dels jueus;
Sant Tomàs no ho volgué creure
fins que vegé la sang viva:
—Contemplem, etc.—*Ave María.*

Qui contempla aquestos versos
fins a l'hora de la fi,
la Verge n'hi eixirà
tres dies ans de morir;
Li dirà: fill meu confessat
vindràs en ma companyía.
—Contemplem, etc.—*Ave María.*

Les oracions són dites
i'ls àngels canten al cel:
—direm tots alabat sigue
lo Santíssim Sagrament.
—lo Santíssim Sagrament
i la humil Verge María:
—tots los Angels i Arcàngels
estàn en sa companyía.

Se diu un *Pare Nostre* i per final:

—*Ave María Puríssima.*
—*Sens pecat fou concebuda.*

Per a explicar la manera còm se descapdella la costum, cediré la paraula a mossen Jacinto Verdaguer, qui, desprès de sentir-me-la contar amb tots sos detalls, la enganxà poc temps desprès en lo Discurs presidencial

dels Jocs Florals de Lleida de l'any 1901, començant així:

«Aquí vindràn com l'anell al dit quatre paraules sobre una costum del Pla d'Urgell que, per bonica i piadosa, mereixería ser coneguda de tot lo món.

Quan després de dinar los cullidors d'olives tornen a la feina, mentres los bailets se'n pugen a la olivera per alleugerir-la de sa valiosa càrrega, mentres per copsar-la les cullidores estenen les borraces sota del arbre, entonen la primera posada dels Vuit Dolors de María:

Lo primer fou gran dolor.

Cantada la primera estrofa, lo cullidor més vell comença un Pare-Nostre al Sant de la seua devoció, a que responen devotament tots los de la colla.

No triguen les cullidores a fer sentir al oliverar lo segón Dolor, que es coronat també amb un Pare-Nostre, resat per l'home segón de la colla.

Després entonen lo tercer Dolor, i l'home que es tercer en edat, baldament sia un noiet de pocs anys, i, en defecte seu, la dòna més vella, resa 'l Pare-Nostre.

Així se canten i refilen per les veus més fresques i argentines del Pla d'Urgell los Vuit Dolors de la Verge, i les olives cauen del arbre al sò de les alabances divines, creuant-se aqueixes en sa pujada cap al cel amb les benediccions que'n devallen.»

Per a satisfer la curiositat natural de aquells qui per primera vegada 'n senten parlar i pregunten «per què són vuit?», los diré que són moltes les edicions antigues per a ser cantats en iglesies, que'ls presenten en fulla solta com los Goigs; mes no són llargs com los que donen peu a la costum urgellesa. Doncs bé; en los més antics que conec, de darrers del segle XVIII, diu l'autor en lo començament:

Imponderables, Senyora,
foren vostres amargures,
i vostres penes tan dures
que'l món cristià les plora;
sèt ne celebra la Iglesia
per a enternir nostres cors,
però jo amb vostra llicencia
contemplaré vuit Dolors.

Amb això, queda desvirtuada una maliciosa suposició: com lo poble canta 'ls vuit dolors, sospitava algú que'ls Servites, atenent a que foren set los seus Sants fundadors, feren desaparèixer un dolor del cor atravessat de espases amb que's representa la Mare de Déu dels Dolors, però no crec que en vista dels documents que han anat publicant-se, pugui quedar rastre de sospita de que la Iglesia n'ha admès set, encara que en molts punts lo poble 'n canta vuit i algún poble de la Costa de Llevant nou. Los dolors de la Verge foren tantíssims!

Aquestos Vuit Dolors foren per mi editats temps enrera, i alguns aimants de les costums piadoses s'encarregaren de divulgar-ne exemplars per totes bandes d'Urgell. Los Excms. Srs. Bisbes de Seu d'Urgell, Solsona, Lleida, Tortosa, Vich i Girona los indulgenciaren.

Lo patriarca Frederic Mistral me feu notar que també són coneguts a la Provença, i que al explicar la perdua del Infant Jesús, diu que allí 's diu que fou trovat entre'ls Felibres de la Llei. I justament, lo gran felibre provençal se'n alegrava com a cristià i com a poeta.

Los exèrcits de Don Carles de Borbó, en la primera guerra carlina, nomenaren a la Mare de Déu dels Dolors generalíssima «per a alcançar lo triomf de la Rel·ligió i de la llegitimitat en Espanya».

Quasi totes les dònes de nostra comarca, quan surten a la missa de purificació, solen fer-la dir en l'altar de la Mare de Déu dels Dolors.

4. *Dissapte.*—Sant Víctor, bisbe de Barcelona, i Sant Isidori, arquebisbe de Sevilla i confessor.

Intercediu desde'l cel
per tots los vostres devots
que rendeixen los seus vots
amb humilitat i zel,
logrant així en tot dolor
prompte remei a son mal:
doneu-nos prompte Isidor
remei a tot nostre mal.

En honor de Sant Isidori té Butsenit festa votada que anyalment celebra amb gran devoció, per haver lliurat al poble de una gran pesta en temps immemorial.

S'observa rigorosament cantant l'ofici. Rocallaura celebra també festa per vot de poble, per haver-se lliurat de la plaga de la llangosta amb la intercessió de Sant Isidori.

5. *Diumenge de Rams.*—Santa Emilia i Sant Vicens Ferrer, de la Ordre de Predicadors, invocat contra pestilencia i ademés:

Tota enfermetat curau,
si sou amb fe reclamat,
i en tota necessitat
amparo i consol donau,
apar que'l Senyor la clau
vos confià de son poder.

A Sant Vicens Ferrer li està erigida una capella en la granja del seu nom (Urgell), propietat de D. Josep Pons i Arola, qual festa se celebra lo dilluns de Pasqua, i un altra a câl Baró en lo mateix terme de Ballestar.

Avui se solemnisa la triomfal entrada de Jesús a Jerusalem. Lo poble en remembrança acut al ofici a beneir la palma o la branca de aulivera o llorer, guarnida de dolços, de rosquilles i currutacos, segons llur possibilitat. La Iglesia entrega a tots los fidels una fulla de palma i un brot de aulivera beneídes, que's posen encreuades al marc de alguna finestra o balcó per a allunyar-ne les tempestats.

A la tarde de avui per tots los pobles se fa 'l devot exercici del Via-Crucis, recorrent al efecte les estacions de pedra picada que s'aixequen desde la parroquial a una part forana de la població. Poble que, com Poal, no'n té, les planta de fusta per aqueix dia.

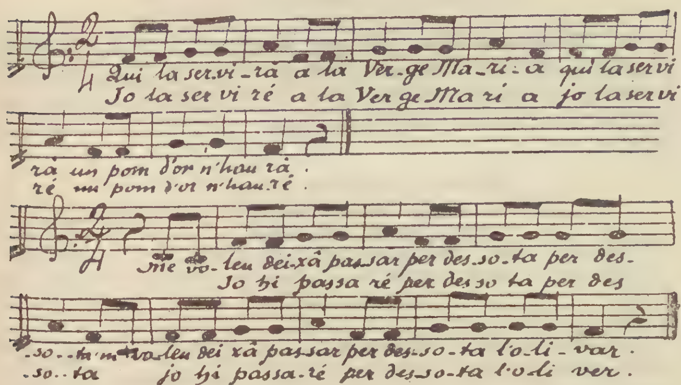
A Linyola, los majorals, habillats amb vestes i cucurulles porten un Sant Cristo. Fa de Nazarè algún devot en compliment de prometença, que va descals i carregat de cadenes. Al visitar les estacions 3.ª, 7.ª i 9.ª, que commemoren les tres vegades que Jesucrist caigué baix lo pes de la creu, lo Nazarè 's posa estès a terra i'l Cirinèu que l'acompanya li pren la creu i l'hi coloca a demunt.

Mentres la professó camina, desde una estació a l'altra, lo chor canta aquella lletanía que en cada un dels recorts de la Passió comença amb la paraula *Jesu*, com:

Jesu rex mitis Jerusalem ingressus. Lo poble respòn cantant: *Miserere nobis.*

A Balaguer se celebra avui una devota professó que surt de la iglesia del Miracle, i es molt i molt lluída i concorreguda, perque la Congregació dels Dolors, que n'es organisadora, cuida de donar-hi tot l'esplendor.

No ho es menys a Tàrrega. Los noiets van al devant de tot cantant:

Iguals paraules canten al dematí portant los rams i palmes avans de anar a beneir.

6. *Dilluns.*—Sant Celestí, papa; Sant Cels, bisbe; Sant Guillem, abat; Sants Timoteu i Diògenes, màrtirs, i Sant Sixt I, papa i màrtir.

Sant Guillem es advocat de la parroquia de Campins. Allí li canten:

Gran es vostra pietat
en voler-nos ajudar;
vostra gran benignitat
mostreu fins al bestiar;
en tota necessitat
vulleu-nos ser advocat.

7. *Dimars.*—Sant Epifani, bisbe i màrtir; Sant Aybert, de la Ordre de Sant Benet, anacoreta i màrtir; Sant

Ciriac, màrtir; Sants Donat, Rufí i altres tretze, màrtirs, i Sant Caliopi i sa mare Santa Teoclia, màrtirs.

O fill Sant i mare Santa,
de la fe grans lluitadors,
amb quin goig la Iglesia canta
vostres immortals llaors;
feu siem sempre constants
en seguî 'l camí del bé!;
Caliopi i Teoclia sants
aviveu la nostra fe.

8. *Dimecres.*—Sant Albert, confessor, i Sant Joan de Organyà, fill de Bellcaire, i primer abat del Reial Monestir de Santa María de Bellpuig de les Avellanes, del qual se'n veneraven en l'esmentat monestir lo cap i altres reliquies.

Contra pestilencia i fam
sou principal advocat;
també en la esterilitat
de vós la pluja alcançam;
per dolors de cap curar
se trovan remei en vós.

Avui se para 'l Monument i sol contribuir a guarnirlo tota la gent del poble; a la tarde de aquest dia hi ha, doncs, desusat moviment en cada carrer. Qui té roba brodada de llentiqüel·les la deixa a qui ha sembrat *maigs* o padellassos de llegums i cereals germinats i nascuts a l'ombra de un celler, que, per tant, apareixen faltats de clorofila; qui té testos de violers s'ajunta amb lo qui té soguilles, cintes i medallons, i aixís tots los adornos del sepulcre de Jesús Sagramentat són de tot lo poble mateix que té de adorar-lo.

9. *Dijous Sant.*—Santa María Cleofé, i Santa Casilda, advocada contra tot fluix de sang, esterilitat, caigudes i altres malaltíes.

La diada de avui es singularment commemorada per tota la cristiandat.

En alguns pobles, com Linyola, avans dels oficis de la tarde, acompanyant als escolans que toquen les matraques en lloc de les campanes, la canalla s'ajunta en

vistosa collada proveída de carreus i masses, manolls de bímens i peles de xop, segons la edat, i recorren carrers i places tot cantant:

Aren, dònes, als oficis,
que ton pare menja guixes;
aren, dònes, al sermó,
que ton pare està felló;
ha perdut la cabellera
pel camí de la pallera;
ha perdut lo mocadó
pel camí la professó;
sal i ous i sal i ous,
una mona de vint i quatre ous;
la puput de Camarasa
amb la cua agrana casa,
amb lo cul bufa'l foc,
catatric catatroc.

I aleshores piquen armant un gran terrabastall.

Igual o parescut ho diuen a Poal, Bell-lloch, Butsenit, Golmés, Palau, Térmens i Bellmunt; a les Borges es aixís:

Dònes, dònes, als oficis,
que los frares cullen guixes;
dònes, dònes, al sermó,
que'l Pare Superiô
n'ha perdut un mocadô;
l'escolà
l'ha trovat,
l'ha amagat
en un forat,
la rateta se l'ha menjat;
la Solera ha mort un bou,
de la pell n'hi fa un llençol,
de la cua una granera,
del cap una cuixinera;
jo que no hi soc,
jo que no hi era
a les bodes de la Solera!

A Agramunt diuen:

Aigua a les basses,
foc a les cunyasses;
aigua de Déu,
garrotades als jueus!

Al ofici, dònes,
poques i bones;
al ofici anem,
garrotades als jueus!

I finalment ho diuen aixís a la Fuliola:

Dònes, dònes, al ofici;
hòmens, hòmens, al sermó,
que la vella marmanyera
n'ha perdut la cabellera
pel camí del Bullidó;
l'escolà l'ha trobat,
l'ha amagat en un forat,
la rata se l'ha menjat,
bon profit li fassi 'l fart!

Les funcions del Dijous Sant són les més concorregudes del any; en tots nostres pobles hi va desusada concorrencia; tothom se posa la roba bona, homens i dònes, joves i vells: les dònes que crien, que no van a certes funcions entre any perque'ls en destorben les criatures, s'espavilen per a poguer-hi anar un'hora o altra, i es de veure com se guarneixen i com guarneixen als seus infants, jo diría que per la santetat del dia i la solemnitat, senzilla si's vol, amb que's celebra en tots los pobles les festes de Setmana Santa; però 'ns trovem amb poblacions com les Borges que hi ha tanta assistencia de criatures petites, perque es creencia que si assisteixen al oficis no pateixen de trencadura, i que a Sant Martí de Maldà, mentres maten jueus, les mares ageuen les criatures a terra, cregudes que allò'ls preserva de mal d'histèric.

La canalla de Guissona, quan maten jueus, canten:

Oli de la pussa,
de la garramusa;
oli del rei,
pica, pica, bon martell!

Avui se dejuna (algún devot fa'l «dejuni de les campanes», estant-se de menjar desde'l *Gloria* del ofici del Dijous Sant fins al del dissapte) i en la colació del vespre se solen menjar los clàssics panadons, preparats amb espinacs, panses i pinyons embolicats amb un tel, com més prim mellor, de pasta oliada.

A Vilagrassa, després dels *Fasos* de la tarde, entren tots los armats amb ceremoniosa marxa, i, donant una volta a la iglesia, van a col·locar-se devant del Monument; l'àngel que'ls guia 's posa demunt de una taula, situada als peus del Sant Cristo, i després de fetes totes les evolucions, lo redoblant fa una senyal i s'agenollen tots a la faisó soldadesca: baixa l'àngel de la taula, los punxa a cada un, i, un cop simulat que són tots morts, marxen de la iglesia afilerats de dos en dos.

Avans, la professó de la nit ofería una nota típica per les lluminaries dels que hi anaven i les que posaven a les cases dels carrers per aont havía de passar.

Les dònes portaven llanternes, fanalets i ciris a dins de una paperina; a les cases produíen claror penjant los llums d'oli en les finestres; caragolaven candeles en los ferros de balcons i reixes; posaven les llumaneres de tres i quatre bròcs sobre la llosa i barana del balcó o l'empit de la finestra. Encara les darreres cases dels arrabals preparaven foguerals que contribuíen més i més a enllumenar-ho tot, i aixís, com lo terrer d'Urgell es pla, cada poble veia les que feien los pobles del voltant, ofrenant aixís conjuntament tota aquesta beneída terra lo seu amor a Jesús Crucificat. Avui la moda ho ha desfesomiat i les atxes paguen la festa.

Poblacions com Vilagrassa, per a donar temps a que la gent se reuneixi en la iglesia i aixís poguer començar la professó, se resa'l Rosari, i'ls cantors, col·locats entre'ls bastidors del Monument, canten les cobles dels Misteris.

Altres, com Verdú, al sortir la professó, potser per a tenir quieta a la quitxalla, los entregaven una creu de fusta, que duien estesa devant de tot, ajudant-s'hi també tots los nois del poble; era de un palm quadrat de gruix i de vuit metres d'arbre.

Antigament, també la canalla de Bellcaire portaven entre tots una creu de setze palms de llargaria.

A Linyola, antigament, dotze nens petits anaven a la professó vestits de blanc, amb corones de cartró, i dotze més grandets amb corona d'ars i una creueta al coll. Varies nenes, també vestides de blanc, portaven los «Improperis».

Aleshores, i encara avui, los nois van al devant de tot de la professó cridant a les pauses del *Miserere:*

Sant Cristo de Balaguer,
doneu-mos aigua si mos convé!

Mare de Déu de les Sogues,
deu-mos l'aigua a portadores!

En altres, com Alcoletge i Alamús, criden: Misericordia, Senyor!

Los de Mafet, Ciutadilla, Termens, Menarguens, Preixana, Anglesola i Talladell canten la Passió, alternant també amb los cants litúrgics.

Pobles com Vallvert la canten avans de la professó, a la vesprada i la major part després de la professó.

La Confraría dels Dolors de Sant Martí de Maldà té la obligació de convidar a set noies de 14 a 16 anys per a portar los set Dolors devant de la Mare de Déu; aquestes set noies hi tenen de anar vestides de blanc, enflocades amb cinta negra i sense res al cap, arrenglerades una darrera de l'altra entre les dues fileres de les dònes.

Mentre Nostre Senyor es al Monument, se muda l'aigua de les aulives que's tenen en conserva. També se sembren los melons i carabasses en la terra, ja per endevant preparada.

Igualment es creencia que si s'escombra la casa mentre Nostre Senyor es al Monument, no s'ensamenten les cases de formigues, especialment per tot allí ont ha passat la escombra.

També, mentre Nostre Senyor es al Monument, alguns fan tallar los cabells a les criatures per a que'ls surtin més espessos.

10. *Divendres Sant.*—Santa Celeriana, verge i màrtir, filla de Vich, i Sant Ezequiel, profeta.

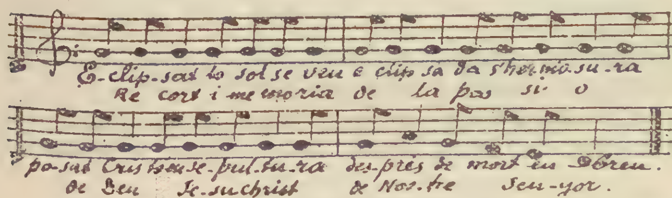
Se podría dir que de tots los pobles d'Urgell, a primeres hores del matí surt de la iglesia la professó de Via-Crucis, finit lo qual se resa'l Rosari anant cap a la iglesia. Los pobles de Alcoletge, Montgay, Preixèns, Fu-

liola, Vilanova de la Barca, Santa María, Vallfogona de Balaguer, Térmens, Tarròs, Ossó, Sant Martí, Belianes, Mafet, Linyola, Ibars, Vallbona, Granyenella, Golmés, Foradada, Florejachs, Cubells, Ciutadilla, Altet, Vallvert, Claravalls, Camarasa, Butsenit i Assentiu, després de enunciar lo misteri del Rosari, canten les cobles que s'ha dit lo Diumenge de Rams, i es de veure la mística poesía que's desprèn en aquell'hora matinal de primavera que més que en cap dia del any acut tothom a funció, i repeteix al unísson cada final de copla que es una pregaria. Per a mi tenen doble encant aqueixes ceremonies rel·ligioses en les que'l poble hi pren part activa, i'ls Misteris del Rosari, exposats pel senyor Rector, glosats en vers pels cantors, se'ls fa seus després lo poble cantant:

> Feu que Déu no'ns castigue,
> o Verge pura,
> amb l'assot que mereixen
> les nostres culpes, etc.

En algunes poblacions fan la professó del dijous la nit del divendres, com Tàrrega desde fa alguns anys. Es digne de notar la part que hi prenen los capitans del Sepulcre, portant-hi una rica bandera ja nomenada del Sepulcre, que construiren per suscripció feta entre'ls joves.

Avans, un noi tapat amb un drap negre anava darrera del túmbol del Sepulcre, i en certs punts dels curs que feia la professó, cantava amb veu forta:

Acte seguit, lo tambaler dels armats que custodiaven lo Sepulcre, donava tres cops pausats de tambala. Aquesta costum fa pocs anys que s'ha fet desaparèixer, perque ja no inspirava la devoció que probablement inspiraría als primers temps de instituir-la.

Com a la de Tàrrega, també un jove, tapat amb vesta i cucurulla, diu en la professó de Bellmunt: «Recort i memoria de la Passió de Déu, Jesucrist Nostre Senyor».

En l'ofici d'avui, l'adoració de la Vera-Creu en quasi tots nostres pobles la fa l'Ajuntament i cantors, descalços i de dos en dos. Després hi va tot lo demés poble, calçat.

Los escolans de la iglesia de la Sang, de Lleida, venen agulles que han estat en lo Monument.

11. *Dissapte Sant.*—Sant Lleó Magne, papa; Santa Florentina, màrtir, i Sants Justino, Benet, Felicíssima i Tranquil·lina, màrtirs, les reliquies dels quals se veneren a Cabrera de Igualada sobre Vallbona, bisbat de Barcelona.

La tempestat més horrible
de vent, pedres, trons i llamps,
que per devastar los camps
prové rigor increible,
invocant-vos amb fe vera
passeu a desbaratar:
vulleu-nos sempre ajudar
màrtirs patrons de Cabrera.

Com es sabut, avui les campanes toquen a l'hora en que'l sacerdot entona l'*Alleluia.* Mentre dura aqueix toc de *Alleluia*, molta gent pleguen nou pedretes. En cas de tempestat, durant l'any, se posen en un plat d'aigua, i es creencia que fan esclatar la tempesta en sola i vivificadora aigua per als camps. Per a igual objecte 's guarden les coquetes de cera que han estat vora'l càlzer durant les hores del Monument i'l bocí de ciri que retornen al desparar-lo. També hi ha qui de pedra 'n recull una de més a més, per a que'l deslliuri de mal de caixal.

Es costum també de avui, destinyar la roba, i hi ha qui picant-la diu lo que la canalla canten al carrer:

Cuqueta surt del niu
que Nostre Senyor ja es viu,
cuqueta surt del forat
que Nostre Senyor ja ha ressuscitat.

A la tarde de avui passa un sacerdot a fer lo *salpas*, a qui s'ofereix un'almoina de ous; per això 'l poble 'n diu la ceremonia del *sal-i-ous.*

12. *Diumenge* DE PASQUA FLORIDA.—✠ LA RESURRECCIÓ DE NOSTRE SENYOR JESUCRIST; Santa Verona i Sant Zenòn, fills de Tarragona, i Sant Víctor.

An aquestos dos Sants se'ls canta:

De febres i altres mals
cureu al que vos implora,
puix sou del fiel en tot'hora
uns metges celestials,
que acudiu molt presurosos
als precs del necessitat.

Avui es la diada de les Caramelles que en alguns pobles canten los joves, i es en tots que la canalleta van a plegar la «mona» de sos padrins.

A Linyola, antigament, la confraría de Sant Esteve, per a subvenir als gastos del culte i per a pagar tal volta al violinista que teníen aconductat per a ballar tots los diumenges, rifaven una «mona» de quatre dotzenes d'ous.

A Llorens, tal dia com avui, rifen una «mona» cada una de les majorales del Roser, soltera i casada. Es en substitució de la costum antiga que hi havía de llevar lo pa de taula i encantar-lo com en altres pobles fan al sortir de missa major.

L'Ajuntament de Palau de Anglesola, cada any lo dia de Pasqua, va a demanar al senyor Rector que's digni començar una novena en honor de la Mare de Déu de les Sogues, amb tracte i promesa de anar a Bellvís a visitar-la. Sol sempre tractar-se que sia 'l dilluns de Pasqua 'l començament de la novena, i'l dilluns de Pasqüetes lo dia de anar a Bellvís, segons forma que's relata 'l dia 20. L'Ajuntament ofereix quatre ciris per a la Mare de Déu de les Sogues.

ADAGIS.—Pasqua plujosa, anyada granosa. Pasqua març al, home mortal.

Anys endarrera, a Vilanova de Bellpuig, a les dugues de la tarde del dia de Pasqua, rifaven una enorme «mona», feta amb los ous que plegaven tots los diumenges de Quaresma.

13. *Dilluns.—(Avans* ✠). Sant Hermenegildo, a Tarragona, i Sant Justí, màrtir, se venera a Sant Quintí de Mediona, aont l'invoquen les casades, i ademés:

De pedres, aiguats i llamps
esta parroquia devota
devant vós, rendida tota
prega defenseu sos camps.

Miralcamp fa avui festa de vot de poble en honor de Sant Sebastià.

Linyola, que antigament se distingí per sa devoció a la Mare de Déu de les Sogues, surt avui en professó fins al Tossalet del Massot, desde aont se ovira Bellvís i'l Santuari del Miracle, punt d'aparició de la Mare de Déu, i allí 's canta la *Salve Regina*, retornant després a la iglesia, aont se canten los Goigs de dita imatge: los de pregaries si'l temps va per alt i no plou i'ls camps necessiten pluja, i'ls de gracies si fa un temps abonançat de pluges.

En lo terme de Assentiu se venera la Mare de Déu de la Guardiola, que es avui visitada per sos devots en professó, presidida per l'Ajuntament acompanyat de música.

Diuen sos Goigs:

Tota enfermetat cureu
i sou rica medecina;
lo vostre nom apadrina
als que vós hermosegeu;
dels tresors que vós doneu,
María, ne sou Senyora.

Es la devoció tanta
dels pobles del veïnat,
que en tota necessitat
clamen a vós, Verge Santa,
donant-vos gracies després
dels favors de vós, Senyora.

Avui va Preixèns a visitar sa patrona la Mare de Déu de la Gorga, en sa ermita distant vint minuts del poble. S'hi fa ofici cantat, al qual acuden també los pobles del veïnat, Agramunt, Donzell, Montclar, Mafet i altres, entornant-se'n després a dinar a casa; però hi tornen a la tarde a menjar-hi la «mona», i fa altament pintoresc aquells indrets la animada multitut que hi fa via.

Bellvís va al Miracle o lloc aont va apareixe's la Mare de Déu de les Sogues.

Guimerà va al Santuari de la Bovera en devota professó: pel camí criden los nois:

Mare de Déu de la Bovera,
doneu-nos aigua si mos convé,
que'ls blats s'assequen
i'ls camps també!

Misericordia, Senyor,
Sant Sebastià gloriós,
Mare de Déu dels Dolors!

Són molts los devots de pobles veïns que en aqueix dia acuden a la Bovera, com Verdú, que antigament hi anava en vistosa professó, engroixint no poc l'aplec que se celebra en aquella oviradora serra que vigila tot l'Urgell i la Segarra.

La població de Talladell va a menjar la «mona» als volts de la ermita que té erigida en honor de la famosa imatge de la Mare de Déu de la Llet o del Pedregal, quina historia va tan bellament lligada a la de les poblacions que vegeren florir la familia Cisterciense en nostra terra.

Se obsequía a la Verge celebrant l'ofici a sa llaor i cantant lo Rosari. Es generalment invocada per les mares per a conseguir abundancia de licor vital.

A dos kilòmetres de Térmens, diu la tradició que fou trovada la devota imatge del Sant Cristo que tan piadosament venera aital població. Era en la partida del Sot del Fuster, i allí se li erigí una capella, fins a la qual s'anava avui en professó cantant lo Rosari, i arrivats allí los Goigs. Després feia lo rector un sermonet apologiant les mercés dispensades a Térmens pel Sant Cristo Trovat, i's retornava a la iglesia cantant altra volta 'l Rosari. Ara segueix venerant-se 'l Sant Cristo Trovat lo dilluns de Pasqua, i, per ser de un palm i mig de llargaria, lo porta 'l Preste en la professó en lloc de la Vera-Creu, donant-lo a adorar al poble en l'ofertori de la missa.

La darrera estança de sos Goigs diu:

De Térmens sou advocat
i trobat dita figura;
en tota necessitat
nos doneu pluja segura...

Menàrguens té a mitja hora, anant cap a Albesa, lo santuari de la Mare de Déu de Santa Creu, cuidat per ermitans. Lo segón dia de Pasqua s'hi va en professó i hi canten una missa, que acuden a oir molts pobles del voltant; quan es acabada, s'esmorsa, menjant la «mona», i, cap allà a les onze del matí, cadascú se'n torna al seu poble. Ja ho diuen sos Goigs:

Tots los anys amb devoció
en eix solio os glorifica
Menàrguens, i vos visita
venint sempre amb professó;
la comarca, com vos deu
tants favors, canta acordada:
sieu-nos sempre advocada
María al peu de la Creu.

També diuen altres versos:

En qualsevol aflicció
a tot malalt remedieu,
i pluja abundant doneu
a qui ho demana amb cor bó.

Al peu de una cegla del Canal, dominant un panorama d'Urgell ple de exuberanta verdor, s'hi alsa una torre anomenada un dia *Câl Capitá*, i avui Granja Sant Vicens Ferrer, enclavada en lo terme de Ballestar, districte municipal de Penelles. Ha sigut sempre molt coneguda, però avui honora a la pagesía urgellesa desde que pertany a D. Josep Pons i Arola, qui l'ha convertida en una folgada granja, aont s'hi poden admirar los més hermosos exemplars de la raça caballar.

Com de temps antic s'ha venerat Sant Vicens Ferrer en les masíes de Ballestar, i sobre tot a la capella de câl Baró, lo Sr. Pons ha batejat axís mateix sa finca amb lo nom de aquell Sant Predicador que amb sa eloqüencia electrisava un dia als urgellesos, i es en lo dilluns de Pasqua que se celebra a son honor un aplec po-

pular, concorregut pels veïns masiaires i pels pobles també veïns de Linyola, Castellserà, Fuliola, Penelles, Bellmunt, Bellcaire i altres i altres que acuden a oir-hi los divinals solemnes oficis, a admirar aquella hermosa explotació agrícola, rústica i pecuaria, i dinar més tart acampats per les vores de la cegla del Canal i demés frondosos indrets que hermosegen la Granja Sant Vicens Ferrer, acabant la bona música i la lluída concorrencia que cada any s'hi dona cita de fer-ne un admirable punt d'esbarjo per a passar-hi un bon dia.

Torroja, que té una ermita de Sant Julià, hi va avui en professó i allí 's canta la missa, després de la qual se distribueixen coques maurades a tots los que hi assisteixen.

Golmés, 57 anys enrera anava cada any, un dia, a visitar a la Mare de Déu de les Sogues, i quan ho va deixar, no per això va cessar en sos obsequis a la patrona d'Urgell, que no en va la venera en altar propi de sa parroquia. Aleshores va optar per saludar-la desde'l poble estant. Al dilluns de Pasqua surtía una professó cantant la Lletanía Lauretana fins al cap del poble, i a la vista de Bellvís cantava 'l *Regina cœli lætare*, entonant lo *Te Deum* després de encensar, i de retorn a la iglesia 's cantaven los Goigs i la missa.

Vilanova de Bellpuig, fins ara fa poc, surtía en professó fins a la «Fassina», i desde allí, de cara tothom a Bellvís, saludaven a la Mare de Déu de les Sogues, cantant una Salve.

14. *Dimars.*—Sant Telm, confessor, venerat a Samalús; Sant Felicià, venerat a Barcelona, i Sant Valerià, venerat en sa capella de Sant Esteva de Palaudaries (Vallès), aont es venerat com guaridor de esterilitat i trencadura, segons consignen sos Goigs:

Estèril, tu que procures
fruit de benedicció;
trencat, que amb remeis no cures,
vina amb gran devoció,
que'l remei de Déu donat
en Palaudarias està...

Sempre que en terra espanyola 's diu Sant Telm, s'ha de entendre que es lo nom amb que vulgarment anomena 'l poble a Sant Pere Gonzàlez, de la Ordre de Predicadors, advocat,

En qualsevol tempestat
de mal temps i pedregades,
se veu lo cel serenar
i la gent aconsolada,
així que envieu vostra llum
de singular resplandor.

La vila de Mollerusa té en la plaça erigida una capella a Sant Isidori, màrtir, a qui dedica anyalment una festa ben grossa lo dimars de Pasqua, votada en 1793. En ella's canten los Goigs del Sant, dels quals són aquestos versos:

Isidori, vostre prec,
en peste es de gran valía;
en sequedat Déu envía
aigua per los pous i recs;
fertilisa al tros campal,
que's del pagés incumbencia:
feu que'ns guardi de tot mal
de set, pedra i pestilencia.

Lo poble de Preixèns va avui en animat romiatge a la ermita de Sant Roch, situada en dit terme.

Antigament, en època de pesta, lo poble de Belianes feu vot de anar anyalment a visitar a la Mare de Déu del Tallat en son santuari, lo dimars de Pasqua. S'ha vingut fent fins ara fa pocs anys; avui, lo mateix dia se fa festa en honor de la Mare de Déu del Tallat, surtint lo poble fins a fòra de la muralla, i, al arrivar allí, tothom s'agenolla i de cara al Tallat entona 'l Preste 'l *Regina Coeli*; quan es finit, s'entona 'l *Te Deum* i la professó retorna a la parroquia.

Preixana, que es guardadora de la Mare de Déu de Montalbà, per vot de poble contret en temps de grans malaltíes, s'obligà a anar a son santuari en solemne professó. Situat lo santuari dalt de un tossal, hi han alzineres, de les quals ne cullíen branques, i, a canvi de una almoina per a la Verge, se'n repartía brots als concorrents, que, de retorn al poble, ostentava tothom en recort de la professó.

Ara's fa aqueixa professó voltant los carrers del poble, i's canta també solemne l'ofici i'ls Goigs que en sa rescobla diuen:

Guardeu-nos de tot contagi
María de Montalbà.

Complement de la professó de Golmés a les Sogues indicada ahir, era la que's feia per l'interior de la iglesia 'l segón dia de Pasqua amb lo cant del *Ave Maris Stella*, *Te Deum*, Goigs i Missa.

Artesa de Segre celebra devota festa en la ermita de la Mare de Déu del Pla, amb molta concorrencia de devots comarcans.

15. *Dimecres.*—La Mare de Déu de Paller a Bagà, bisbat de Solsona, i Sant Benètic o Benet petit, màrtir, patró de la vila de Martorell.

A vostra reliquia santa
gloria os canta
lo terme de Martorell,
puix la tempestat fuig d'ell
i s'espanta
lo temporal i tropell.

16. *Dijous.*—Sant Toribi, bisbe i confessor; Sant Llambert, pagés; Sant Joan Picolomini, advocat contra'l mal de Sant Pau, i Santa Engracia, venerada al poble de Oluges, bisbat de Solsona.

De les Oluges, Engracia,
invocada en vostra ermita,
nos doneu bona cullita
i'ns concediu tota gracia,
puix que sou, Engracia hermosa,
de puresa virginal.

Per çó en vós tot malalt sab
trobar remei promptament,
i entre tots principalment
los que tenen mal de cap;
vós los cureu bondadosa
de aquest mal tan capital.

17. *Divendres.*—Sant Anicet, papa i màrtir; la Beata Mariana de Jesús, verge, i Sant Isidori, monjo i màrtir, invocat per

Les dònes que van de part
deslliureu amb gran amor,
si de dematí i de tart
imploren vostre favor.

18. *Dissaptc.*—Sant Eleuteri i Santa Antía, sa mare, màrtirs; Sant Perfet, venerat a Pals, i Sant Andreu Hibernon, francescà, advocat contra la pleuresía i mals de costat.

Dels Goigs de San Perfet:

Vos veneren advocats
de Pals tots los habitants;
oíu llurs suspirs i plants,
mirau sa necessitat
i alcançau-los de María
lo seu fi més desitjat.

Desde avui fins al dia 25 se veuen creuar tots los camins carreters d'Urgell que van a Verdú per gran nombre de pagesos que van a fer-hi ses compres de bestiar de peu rodó. La famosa fira de Verdú, no obstant ser lo fort el dia 25, degut a tenir-hi 'ls ramblers quadres ben proveídes de mulates, es grossa en tots aquestos dies que li precedeixen, i més ho era antigament, que's començava deu i dotze dies avans. Recordant que'l 10 de Setembre de 1378 concedí 'l Rei en Pere de Aragó privilegi per a celebrar-la, qual concessió fou confirmada amb posteriors privilegis, tindrem idea de sa antiguitat i no'ns estranyarà la importancia que ha conquerit en nostra historia quan guanya en anterioritat de prop de una centuria a la de Medina del Campo, la més anomenada de les que's celebraven a Castella en la Edat Mitjana.

La fira de Verdú influí fins ara fa poc en nostres costums mercantils de un modo ben remarcable. Comprats los animals de trevall quasi sempre a fiar, ja se sabía que una de les pagues queia per la fira de Verdú, lloc lo més important de contractació en tota mena de especulacions, puix allí hi acudíen teixidors, ganiveters, for-

caires, argenters, cadiraires, ferrers de tall, sellers, sabaters, clavetaires, calderers, quinquillaires, espardenyers, cerers i tota mena de comerciants, que no deixen aixís mateix de acudir-hi ara. Los qui no hi acuden en tant de nombre són los compradors, que sovintejant les fires que se celebren en distints indrets de la comarca, no deixen com avans totes ses compres per a la fira de Verdú.

19. *Diumenge de Pasqüetes o de Quasimodo.*—Sant Lleó IX, papa i confessor; Sant Expedit, advocat per a casos urgents; Sant Hermògenes, i Sant Vicens de Cobliure, màrtir.

De febres i malaltíes,
de reuma i de tot dolor,
si vos invoquen de cor,
esteu curant tots els dies;
les negres melancolíes
dissipeu també piadós.
Sant Vicens màrtir sagrat
deu-nos amparo i socós.

Avui, com se diu en lo dia 1 de aquest mes, celebra Tàrrega devots i pomposos cultes al Sant Cristo Trovat, no tant emperò com los que se li dediquen en temps de sequera i calamitats, al trasladarlo en professó desde sa capella de Sant Antoni a la iglesia parroquial.

Avui a tot arreu se sol portar lo combregar als malalts i ancians que no han tingut possibilitat de anar a cumplir amb lo precepte Pasqual.

A Castelló de Farfanya, lo toca-tardà que per Pasqüetes no ha anat a cumplir parroquia encara, lo dia que hi va ha de soportar que li tiren cendra quan passa pel carrer.

20. *Dilluns.*—Sants Víctor, Zótico, Zeno, Acendi, Siberi, Cristòfol, Theo i lo nen Antoni, màrtirs, de Olot, i Santa Agnès de Monte Policiano.

Del Roser blanc de María,
suau i exquisida rosa,
aideu al qui en vós confía,
Agnès de Jesús esposa.

Avui, per vot de poble fet de temps immemorial, celebra la vila de Guimerà la festa de Sant Sebastianet, aixís nomenada perque la festa major grossa la celebra al hivern lo dia de Sant Sebastià.

Palau de Anglesola, que en la historia urgellesa de la devoció a la Mare de Déu de les Sogues tenía singulars privilegis, de temps antic que acaba avui una devota novena i tenía fixat anar a Bellvís en devota professó. Surt ordenada fins a fòra 'l poble i allí cadascú marxa cap a Bellvís, esperant-se tothom al peu de les primeres cases. Quan lo rector de Bellvís sab que la professó del Palau està formada, surt a rebre-la i ambdúes entren a la parroquial, aont se canta un ofici a càrrec del Palau.

21. *Dimars.*—Sant Simeó, bisbe; Sants Fortunat, Fèlix, Silvi i Vidal, màrtirs, i Sant Anselm, bisbe i doctor de la Iglesia, del qual diuen sos Goigs:

Al qui us reclama afligit
doneu consol puntual,
sou medecina en tot mal
del que us invoca contrit;
vostres escrits en tot pit
encenen lo sant fervor.

Quan en aquest mes de Abril lo cel se mostra tancat i deixa de enviar a la terra l'aigua fecondant, com sia que'ls sembrats que estàn a punt d'espigar, i l'arbrat la necessita també per a la nova brotada, sempre nostres antepassats demanaren a sos patrons l'aigua desitjada.

En tal dia com avui del any 1798, i avans i més tart, igualment, los pobles de Bellcaire, Castellnou, Poal, Archs i Artesa de Lleida, anaren en devota professó de la «Treta» a la Mare de Déu de les Sogues de Bellvís, guardada aleshores en lo convent de PP. Trinitaris, entre Bellvís i Archs.

Aqueixes ceremonies de la Treta consistíen en traslladar a la Santa Patrona d'Urgell desde'l cambril a una capella del claustre del convent, aont quedava exposada vuit dies a la veneració dels urgellesos. Era consuetut anar-hi agrupats los pobles per a que aixís entre tots resultessin més solemnes los cultes que se li oferíen. Aquell any hi van anar, a més dels pobles que s'ha dit Bellvís i Sidamunt un altre dia; Térmens, Vilanova de

la Barca, Menàrguens i Vallfogona, un altre; Mollerusa, Vilanova de Bellpuig i Juneda, també plegats; Palau, Fondarella i Miralcamp, un'altre dia; Golmés, Torregrossa, Bell-lloch, Alamús i Bellmunt, un altre; Castellserà, Alcoletge i Penelles, també junts, i, per fi, Linyola, un dia tot sol, en atenció a haver solicitat la Treta que era un privilegi que compartía amb lo Palau.

Aqueixes professons eren de penitencia i solíen formar-se de la següent manera: devant de tot un pendó de la Mare de Déu de les Sogues, los propis de cada parroquia amb atributs de la Passió; bandera negra; dotze nois amb túniques blanques, cenyides amb soga d'espart, i corones de ars al cap, portaven una creueta; un home arrastrant una cadena sostenía en sos muscles una pesada creu; los fadrins un Sant Cristo. En quan al altre sexe, les dònes portaven un Sant Cristo més petit; les nenes los «Improperis», unes vestides de blanc, altres amb vestit negre, i totes elles amb la cabellera estesa, finalisant quatre viudes, que portaven un tabernacle amb la Mare de Déu dels Dolors, i tota la professó amb moltes atxes i ciris.

Si, com era freqüent en aqueixos vuitavaris, s'obtenía 'l benefici de la pluja avans de acabar-lo, no per això s'interrumpíen les professons: lo que's feia aleshores era canviar los emblemes de tristor amb altres de alegría, los càntics de pregaria en altres de acció de gracies.

Les deprecacions per a alcançar la pluja usades encara ara, diuen:

De les aigues tresorera
Déu vos volgué destinar,
per promptament remediar
al sedent que en vós espera;
tothom està consternat,
lo llanto un rec formaría:
aigua envieu-nos, María,
en esta gran sequedat.

Gement i plorant, Senyora,
a vostres peus afligits,
vos supliquem molt rendits
sieu nostra protectora,
en crèdit del Patronat
que obteniu amb bissarría:
aigua envieu-nos, María,
en esta gran sequedat.

Desde la baixada del canal d'Urgell que rega quasibé tots los pobles que formaven la comarca de les Sogues, no s'ha experimentat tan reiteradament la extrema necessitat de aigües, sobre tot en les terres de regadiu, si bé que les de secà són molts los anys que necessiten l'auxili del cel, i quan aixís succeeix, si no la Treta, que ara essent la Mare de Déu de les Sogues a Bellvís, no's podría fer amb les formalitats de aleshores, hi han anat molts pobles com Alcoletge, Vilanova de la Barca, Bell-lloch, Sidamunt, Fondarella, Miralcamp, Mollerusa, Golmés, Palau, Poal, Archs, Linyola, Bellcaire i Térmens. I anyalment són alguns que dediquen obsequis a dita imatge, de pregaria si'l temps es sec, i de gracies si la pluja ha rosat les terres.

Bellvís, quan sent necessitat d'aigua, fa professó de penitencia. Si als dos primers dies no ha plogut, s'hi afegeix los pendons negres; si ni aixís plou, se vesteix de negre a la Mare de Déu de les Sogues.

Bellpuig, en les grans sequeres treia la imatge del Sant Cristo; quan s'havía alcançat pluja, se celebrava festa en acció de gracies, i aquell dia 's feia calderada d'olla a la plaça per a repartir als pobres.

Montfalcó de Agramunt, que posseeix devota imatge de la Mare de Déu de Montmagastrell, delicat present que deu al marquès de Dos-Aigües, de quan tenía castell a la vila, l'invoca en temps de sequera:

Puix sou estat sempre 'l guia
i remei de tot l'Urgell,
doneu-nos salut i pluja
Verge de Montmagastrell.

Gran es la devoció
que us tenen los habitants
d'est poble de Montfalcó,
que venen en juntes mans,
demanant-vos lo aussili
i en necessitats remei.

Vallbona, que venera la Mare de Déu del Claustre en lo convent de Bernardes; Rocallaura, la Mare de Déu del Tallat en sa iglesia parroquial; Ibars d'Urgell, la Mare de Déu de l'Horta en sa ermita; Agramunt, la Mare

de Déu del Socós; Artesa de Segre, la Mare de Déu del Pla, i Balaguer, lo seu famós Sant Cristo, per no esmentar altres devotes imatges, palesen i la llur historia demostraría fins a quin punt han sigut venerades pels urgellesos.

De existir consuetes que'ns diguessin lo ritual observat en professons colectives, admiraríen les rigoroses pràctiques a que se subjectaven nostres passats amb tal de obtenir la desitjada aigua, segons se dedueix de lo arrelada que tenen sa devoció a les imatges propies o veïnes, testimoniat a travers de les costums de tots los pobles.

22. *Dimecres.*—Lo Beat Diego Josep de Càdiz; Sants Sotero i Caio, papa i màrtir; Sant Apeles, i Sant Mus, diaca, màrtir, que es venerat en lo Santuari de la Mare de Déu de la Bovera a Guimerà. Diuen sos Goigs:

Qui esta vostra imatge adora,
que's venera en Guimerà,
es cert que aquí lograrà
lo favor que a vós implora
tot malalt que a vós recorra
en aquesta iglesia santa.

Per la terra i per la mar
ajudeu a qui us reclama;
son d'això pública fama
los presents de vostre altar
amb que la gent sens tardar
devant de vós sos cors trasplanta.

Los Goigs de la Mare de Déu del Tallat nos parlen de la devota i penitent professó que'l poble de Agramunt feia tots los anys an aquell famós santuari. Potser era la que més penosa s'hi feia; la que de més lluny hi anava, sí que ho era, puix de Agramunt al Tallat ben bé hi han nou hores, que'ls devots agramuntesos de aquells temps feien a peu descalç, en acció de gracies perque la Mare de Déu del Tallat va posar fi a una epidemia que delmava la vila en 1818.

Hi anaven tal dia com avui, sisquera dos concellers, quatre rel·ligiosos, dos francescans i dos mercedaris, i set persones de les més principals de la vila.

23. *Dijous.*—La Mare de Déu de Cérvoles a Os, bisbat de Lleida; l'aplec de la Mare de Déu del Remei a Flix, arquebisbat de Tarragona; SANT JORDI, màrtir, patró de Catalunya, i Sant Jordi, bisbe i confessor, de Cerdenya.

La Mare de Déu de Cérvoles es molt venerada a Os de Balaguer, mes són molts també los pobles del voltant que acuden a reclamar-s'hi:

Tots los anys a vostra ermita
Os, Algerri, Ibars, Tragó
venen a fer-vos visita
en devota professó;
los de Boix també hi fan via,
La Figuera i Castelló.

En la diada de avui són molts los devots que van a pendre 'l pa de almoina que's dona a cada un dels que concorren al aplec de Cérvoles; los homens a la porta de la casa ermitana, les dònes i criatures a la porta de la capella.

En nostra comarca es festejat Sant Jordi en una hermosa finca que D. Ignasi Girona posseeix aprop de Balaguer.

Es ademés venerat en Sant Jordi Desvalls, Barcelona, Girona i Vilafranca. Camarasa li té dedicada una ermita en son terme, i li canten:

Puix que sou tan eminent
en tota aquesta comarca,
vos supliquem humilment
mos socorregueu en aigua,
i sieu lo nostre amparo
guardant-nos de mal febrós:
favoriu est principat
Sant Jordi màrtir gloriós.

Camarasa que, com s'ha indicat, té ermita dedicada al Sant Patró de Catalunya, hi va cada any tal dia com avui en solemne professó, cantant les lletaníes dels Sants. Dalt de la montanya aont està situat lo santuari, girats los devots de cara a Montserrat, canten un *Regina Cœli*, i lo mateix fan després encarats a Montalegre. Arriven per fi a la ermita, canten un ofici i s'esmorsa després pels volts de la capella.

Rocallaura celebra avui vot de poble en favor de Sant Jordi.

A Tàrrega, lo dia de Sant Jordi al matí, fins ara fa pocs anys, la Comunitat parroquial anava en professó al carrer d'en Clared, parant-se devant de la casa que aixampla 'l carrer, ont, empotrada en la paret de una de elles, hi ha la imatge del Sant Patró de Catalunya en típiques rejoles de Valencia. Aleshores les noies del carrer, ben endiumenjades, s'avançaven a oferir un pom de flors a cada comunitari; seguidament continuava la professó a la iglesia parroquial i, en arrivant-hi, començava l'ofici.

Adagis.—Per Sant Jordi, ves a veure l'ordi, i si l'ordi no fuig, fuig tu. Per Sant Jordi, ves a veure l'ordi, si'n veus una espiga assí, i un'altra allà, torna-te'n a casa, que prou n'hi ha.

24. *Divendres.*—Sant Daniel, màrtir, se venera a Girona, i Sant Fidel de Sigmaringa, caputxí, protomàrtir de la Sagrada Congregació de la Fe, al qual se canta:

Puix del martiri l'honor
fou premi del vostre zel,
alcanceu-nos Sant Fidel
en la fe un constant valor.

En lo cel, o màrtir sant,
pregueu al Senyor perque
nostra catòlica fe
del error sempre triomfant,
vagia nous cors conquistant
al servei del Creador.

25. *Dissapte.*—La Mare de Déu de Err a Sant Genís de Err, bisbat d'Urgell; aplec a la Mare de Déu de Queralt a Berga, bisbat de Solsona, i Sant March, evangelista, venerat a Barcelona i altres indrets de Catalunya, de un modo especial a Gironella i a Balsareny, aont té capella dedicada en son honor. Li canten:

A esta vostra parroquia,
de la furia dels llamps,
perque als habitants no toquia
ni les tempestats sos camps,
la defenseu, si us implora
com sempre ha experimentat.

Los febrosos i parteres
i tocats d'altre dolor,
se'n tornen curats de veres,
si us reclamen de bon cor.

En altres de més generalisats hi ha una estrofa que diu:

Puix sou tan apropiat
contra pedra, llamp i trons,
guardeu aquestos contorns
de pedra i de tempestat;
teniu sempre pietat
del devot que en vós confía.

Segons s'ha indicat en lo dia 18, avui es la fira de Verdú i duren fins a la tarde les tranzaccions de mules, únic bestiar que hi ha tingut entrada desde'l començament de la fira; a la tarde 's permet la entrada dels bous, que han de constituir lo motiu de la contractació del següent dia, per lo que als animals se refereix.

Cubells va avui al santuari de Salgar. Se sab per tradició que sofrint Cubells una crudel epidemia, de manera que en moltes cases aont hi havía sis i set i més persones quedaven sense cap, era tal la consternació de sos habitants devant dels estragos de la peste, que l'Ajuntament resolgué fer un vot de penitencia a la Mare de Déu de Salgar, que està en jurisdicció de la parroquia de Montsonís i dista vuit kilòmetres de Cubells, anant a visitar-la en son montanyós palau, en ordenada professó i sense dir una sola paraula en tot lo trajecte.

Cada any, doncs, lo dia de Sant March surt la professó de la parroquial amb l'assistencia del Ajuntament, i a peu, sense parlar en tot lo viatge, fan los vuit kilòmetres. Quan són al peu de la iglesia, se descalça tothom i entren a oir una missa, finida la qual pugen al cambril a adorar a la miraculosa imatge.

Al sortir se calcen, i tota la comitiva esmorsa amb pa, llangonissa i vi que pel mateix vot popular suministra l'Ajuntament a tots los concorrents, regressant acte seguit a Cubells, però ja no en professó i en silenci, sinó del modo que cadascú té per convenient, fins al arrivar a un kilòmetre, aont se forma la professó i's comença 'l Rosari, que acaba en la iglesia, i allí tots los romeus

assisteixen a la missa de rogatives que's canta al arrivar de Salgar. Després va tothom a adorar la Mare de Déu del Castell, patrona de Cubells, que allí reb culte.

26. *Diumenge.*—La Divina Pastora; Nostra Senyora del Bon Concell; Sant Marcelí i'ls Beats Domingo i Gregori, patrons de Bezians (Aragó), i Santa Exuperancia, màrtir, molt venerada a Sant Salvador de Vianya, aont li dediquen singulars festes i en elles lo cant dels Goigs, una estrofa dels quals diu aixís:

De tempestats ni de llamps,
essent vós nostra advocada,
de neula ni pedregada
per los boscos i los camps,
tots los de Sant Salvador
no tenim de tenir ansia.

La Divina Pastora es la advocació de la Mare de Déu que'ls PP. Caputxins han popularisat més, com que es anomenada patrona de les Missions dels PP. Caputxins de Catalunya; mes no es solzament en nostra terra:

A Valencia i Aragó,
a Catalunya i Castilla,
fins a la India i Sevilla,
s'estén vostra devoció:
los Caputxins amb raó
vos fan de tots coneguda.

En nostres encontrades té una capella dedicada en lo terme de Balaguer, propietat de la familia Cava.

Canviada la decoració, han anat desembraçant-se les quadres de mules, i pobla avui lo firal de Verdú tot lo bestiar boví que hi aporten pagesos i vivanders.

Tampoc la diada de avui es important com era algún dia, a causa de celebrar-se 'l primer dimecres de cada mes, a Mollerusa, una important fira de bovim exclusivament, que's pot dir ben bé que ha canviat la faisó contractual de aquesta mena de bestiar. Aixís, amb una fira mensual, no hi ha necessitat de tenir entretinguts gaire temps los cabals; són molts los qui, en acabat de fer les llauraons de consuetut, se venen los bous; n'hi

han també que per a llaurar entre any i a l'època de sembrar tenen bous, però després se'ls venen, de modo que estàn en una continua compra-venda, quasi sempre lucrativa, perque qui té aquest intent, procura engreixar-los, i de aquest modo, si'l preu es igual o més car al de la fira en que'ls va comprar, hi surt guanyant, i si està més baix, no serà molt lo que li hauràn costat les labors, perque 'l preu dels bous sol regir-se pel preu que duu la carn en lo mercat dels grans centres consumidors.

Aqueixa seguretat en la venda fa concertar sempre *tractes a guany*. Lo pagés que devegades no sabría, sense molt dispendi, còm trovar diners per a comprar un parell de bous, fàcilment trova qui l'hi entrega, valorats al preu del dia. Si convenen vendre-se'l i si hi ha guany, se'l reparteixen; si hi ha perdua, l'usuari ve obligat a refer al capitalista lo que falta per a arrivar al preu de valoració, lo mateix que si's morís un bou del parell.

Encara han portat més les fires de Mollerusa, i ha sigut l'atracció del carnicers de Barcelona, Manresa i altres grans poblacions, amb lo qual s'han animat nostres pagesos, no tant però com caldría, a provar la cria, re-cria i engreix de mènos, aprofitant la facilitat de venda. Lo dia que la pagesía urgellesa s'hi tirés de cap, hauría conquerit lo primer factor de sa salvació econòmica: això es, substituir lo bestiar híbrid e infecond per bones vacades que llauraríen igual i consumiríen bona part dels forratges que avui s'exporten, amb lo qual ens privem dels fems i forçosament hem de ser tributaris de la importació de adobs químics en gran escala.

Avui, com a segón diumenge després de Pasqua Florida, lo poble de Foradada, per vot fet antigament, va al santuari de la Mare de Déu de Salgar, aont li canta la missa i'ls Goigs.

27. *Dilluns*.—La Mare de Déu de Montserrat, patrona de totes les diòcesis de Catalunya; Santa Cita o Zita, verge i minyona de servei; Sant Toribi de Mogrovejo, arquebisbe i confessor, invocat per parteres, cegos, mancos i tulits, i Sant Pere Armengol, mercedari, fill de Guardia dels Prats.

Amb cordïal devoció,
tot Catalunya os venera
i de vos confiada espera
en sos mals la protecció,
puix en tota ocasió
ha lograt vostre favor:
gloriós Sant Pere Armengol
sieu nostre intercessor.

Tocades les dotze de la nit del 26 de Abril, al començar, doncs, lo dia de avui, se dona avís amb la campana grossa de que poden entrar al firal de Verdú 'ls remats de bestiar de llana que acampaven fòra terme esperant la senyal durant lo dia o dies anteriors.

A l'anar i tornant-ne, si un no recordés d'altra manera la fira de Verdú, la sabría pels pastors i remaders que cerquen amb constancia les carrerades i acampadors cridats a desaparèixer. Lo que dèiem ahir de les fires de bous de Mollerusa que han fet menys concorregudes les de Verdú, s'ha de dir igual de les de bestiar de llana que se celebren lo dia 15 de cada mes a Lleida, que igualment s'han xuclat la concorrencia de tots los remaders. Amb les facilitats bancaries i de transport, se comprén que les fires se localisin en punts cèntrics; per això deixava entendre que no tenen raó d'ésser les carrerades, perque ja avui no hi han remats transhumants que vulguin eternisar-se pels camins, quan en unes quantes hores poden fer lo camí que avans feien en dos jornades, i en dos dies atravessar tota Espanya.

28. *Dimars.*—Sant Pau de la Creu, fundador; Sant Prudenci, bisbe i confessor; Sants Vidal i Valerià, i Santa Teodora de Alexandría i companyes, màrtirs.

A Sant Vidal, que es lo pare dels Sants màrtirs Gervasi i Protasi, lo venera la parroquia de San Cugat del poble de Fornells, bisbat de Girona, que'n guarda una reliquia i li canta:

Guardeu-nos de tots perills
i de tot mal contagiós.

Puix Fornells sempre adora
postrat la vostra reliquia,
vostra santedat supliquia
per son bé en tota hora;

mostreu's ser son protector
en temps tan calamitós.

Juntament amb sa esposa Santa Valeria, són venerats a la iglesia parroquial de Sant Gervasi (Barcelona).

Exemple sou del jovent,
exemple sou dels casats,
vostres fills ben educats
exemple són de la gent;
quedi sempre en nostres cors
un tal exemple gravat.

Quan la pedra i tempestat
amenaçava amb rigor,
per vostres precs lo Senyor
a aquest terme ha deslliurat;
continueu est favor
preguem amb humilitat.

Canten a Vullpellach a ses santes:

Vostres reliquies sagrades,
amb les de Eurelia ditxosa,
i Jucundina gloriosa
en Vullpellach són honrades;
logreu-nos Verges amades
sempre una fèrtil anyada:
verge i màrtir Teodora,
sieu la nostra advocada.

Avui, vigilia de Sant Pere Màrtir, al poble de Assentiu les mullers dels majorals de Sant Pere Màrtir, amb farina, ous, i oli que han captat pel poble i masíes voreres pertanyents a la parroquia, pasten les anomenades coques de Sant Pere Màrtir, que adornen amb rams, sucres de colors i confitura. Són per a repartir-les demà.

29. *Dimecres.*—La invenció del cos de Sant Cugat, màrtir, en lo Vallès; Sant Pere Màrtir, de la Ordre de Predicadors, i aplec a la Mare de Déu de Belloch, a la Cerdanya.

Entre'ls sants màrtirs que porten lo nom de Pere, aquest es per antonomasia 'l dit *Sant Pere Màrtir,* que té dins del poble certa significació per les pràctiques que's fan en sa diada.

Assentiu fa festa avui per vot immemorial de poble, per a lliurar-se de frets, pedregades i secada. Se fa missa solemne i professó, portant en ella demunt de taulells les coques de Sant Pere Màrtir, que, beneídes durant la missa, se reparteixen al sortir-ne, donant-se'n una a cada cantador i un trosset a tothom.

Menàrguens tenía en lo segle XVI confraría de Sant Pere Màrtir, que feia festes de ressonancia; fa 30 anys que's tallen amb lo mateix patró: ofici solemne, professó i panegíric del Sant, però esplendorosament.

Són molts los pobles en que avui se fa benedicció de rams per a portar-los després als trossos de sembrat, a fi de que'l Sant los guardi de pedregades. Usualment, són d'oliver; pobles com Rocafort los hi porta de romaní. Sense'ls de camps, se'n posa de encreuats a les obertures de les cases.

La situació crítica per que passen los camps quan no ha plogut en primavera, degué fer dir a l' autor de la cançó popular urgellesa:

Per Sant Pere Màrtir—lo pagés va al camp,
i a la mà se'n porta—algún brot de ram:
quan veu lo sembrat—se posa a plorar,
que per falta d'aigua—no pot espigar.

Aquesta Sant es venerat a la Torra de Fortuny (terme de Balaguer), que celebra avui la festa major; aixís mateix la fa'l poble de Pedrís i ho es també a la parroquia de Torredenagó (Solsona), aont l'invoquen

quan amenacen los cels
trons, llamps, pedra i tempestats.

i diuen també sos Goigs:

Lo ram que's sol beneí
en dia de vostra festa,
té un poder gran i diví
que per tot se manifesta.

En canvi, a Barcelona, antigament venerat en la capella encimbrada a la montanya que duu 'l seu nom, ademés que contra llamps i tempestats, es reclamat per les dònes que van de part.

30. *Dijous.*—Sant Eutropi, bisbe; Santes Sofía i Catarina de Sena, màrtirs, i Sant Pelegrí Laciós, confessor, de la Ordre dels Sirvents de María, venerat avui amb singular devoció en la antiga vila de Ampuries, bisbat de Girona, i a Barcelona, Mataró, Vilafranca del Panadés i en moltes altres poblacions de Catalunya, invocant-se son auxili i valiment per a curar de les llagues a les cames, fístoles i altres mals.

Li canten a Ampuries:

Puix que vostre gran amor
als afligits patrocina,
lliuri'ns de tota ruina
Pelegrí vostre favor.

Ditxa donen sens igual
vostres reliquies sagrades,
i en Ampuries molt honrades
l'asseguren de tot mal,
quedant sempre a son valor
la defensa pelegrina.

L'any 1808, tal dia com avui, i sempre a l'època que la falta de aigua ho exigeix, s'acut a implorar la protecció del miraculós Sant Cristo de Sant Llorens i's baixa en solemne professó a la Catedral. Lo baixen del cambril sis sacerdots revestits amb hàbits de chor i estola morada.

MAIG

Consagrat a la Mare del Amor Hermós

La paraula Maig se deriva de *Maius* o de *Maiores*, que es com s'anomenava als ancians i senadors de la antiga Roma. An aquest mes li correspòn lo signe del Zodíac *Gèminis*.

ADAGIS.—Pel Maig, cada dia un raig. Al Maig, aixís com vaig. Pel Maig, lo bon pagés, de llaurar deu estar llest.
Los ous de gallina pòstos al Maig se conserven durant molt temps.

1. *Divendres.*—Sant Aniol de Guja, particular defensor contra pedra i tempestats; Sant Felip i Sant Jaume, apòstols; Sant Segimon, màrtir; Sants Orenci i Paciencia, invocats per a alcançar pluja; la Mare de Déu de Aguilar, a Os de Balaguer; la de la Cisa, a Premià de Dalt, i la de la Gracia, a Lloret de Mar.

Dels Sants que avui celebra la Iglesia, Sant Segimon es venerat en la seua capella de la montanya del Montseny, aprop de la Creu de Matagalls, aont segons sos Goigs:

Per vostres grans dignitats,
rei i màrtir excel·lent,
los febrosos i trencats
cureu molt lliberalment;
essent per ells invocat,
los lleveu semblants dolors.

Avui se sembren les bledes anomenades dels Apòstols, que duren fins a l'hivern i no s'espiguen.

La vila de Os va avui en professó al santuari de sa patrona la Mare de Déu de Aguilar. Allí 's canta la Missa, se prediquen les alabances de la Verge, s'hi canten los Goigs i algún himne com «Ferma la veu», i retorna després la professó al poble, procurant arrivar-hi a mig dia.

Diu una estrofa de sos Goigs:

No hi ha hagut experiencia
que ningún devot contrit,
devant vostres peus rendit
hage quedat sens clemencia;
febres, coixos i dolencia,
tot ho desitgeu curar:
socorreu-nos piadosa
Mare de Déu de Aguilar.

En lo terme de Premià s'alça una capella de la Mare de Déu de la Cisa, qual festa se celebra avui, i es per tots los pobles de la Costa de Llevant invocada per a alcançar pluja en sequedats i bon èxit en los parts. Ademés:

Moltes vegades la gent,
quan s'està per a negar,
ix segura de la mar
invocant-vos promptament.

A Lloret canten a sa Patrona:

Plena de gracia, Senyora,
en vós trovem singular
quan la sequedat minora
la cullita regular;
envieu pluja major
donant remei a tal pena.

2. *Dissapte.*—Sant Simplici i Sant Ambròs, màrtirs, les reliquies dels quals se veneren en la insigne i secular iglesia de Sant Joan de les Abadesses, aont, segons los Goigs que'ls hi canten,

De aquesta vila i ribera
la peste i guerra aparteu,
pluja abundant li doneu,
sempre que amb fe verdadera
vostres reliquies venera
amb afectes fervorosos...

3. *Diumenge.*—La Invenció de la Santa Creu; Sant Alexandre, papa i màrtir; Sants Evenci i Teòdul, preveres; Sant Juvenal, bisbe i confessor, i Santa Antonina, verge i màrtir.

Amb lo nom de *Santes virtuts* se venera la Santa Creu a Anglesola avui dia de sa festa major.

Tots anys en agraiment
dels beneficis rebuts,
per estes *Santes Virtuts*
se fa almoina a pobre gent;
quatre pans amb gran amor
Anglesola dona fina.

Aqueix dia acut a Anglesola un sens fi de devots dels pobles del voltant, que van a adorar la insigne reliquia i a rebre 'l pa de la caritat, qual pa

De trons i llamps contra horror
es provada medicina.

Solen pastar-se 40 quarteres de blat, de les quals ne surten més de 25.000 pans, i com que ja diuen los Goigs que se'n donen quatre a tothom que va a buscar-ne, no arrivant Anglesola a tenir 2.000 habitants, s'ha de dir que van més de 4.000 persones forasteres a arrenglerar-se a la gran plaça de Anglesola per a rebre 'l pa de Santa Creu.

Sense la festa major, Anglesola fa avui la benedicció del terme, i si Santa Creu no s'escau en diumenge, celebra la festa del Roser, instituida pels prohoms, que hi donaven tot lluiment i feien cossos de cordera, de sacs i de cantis, sense comptar altres diversions populars. L'any que, com aquest, Santa Creu s'escau en diumenge, lo Roser se celebra al diumenge següent.

Sant Pere dels Arquells va avui en professó a la sufragànea de Sant Jaume de Timó, i desde allí beneeix lo terme.

Lo poble de Vilanova de Meyà va avui en romiatge al santuari que li ha donat sobrenom: a la Mare de Déu de Meyà.

S'hi celebra solemne ofici i després alegra l'aplec una música, en tant que la concorrencia s'escampa per aquells deliciosos indrets buscant lloc a propòsit per fer l'arròs i costellada, plats típics de Meyà, sempre acompanyats de alguna perdiu i altra caça que abunda en aquelles pintoresques montanyes. Mentres se dina, la música fa 'l lle-

vant de taula passant de rotlle en rotlle a captar almoines per a la Mare de Déu.

Per a cumplir amb lo consuetudinari formulisme, lo primer diumenge de Maig, l'Ajuntament de Sant Martí de Maldà va a visitar al senyor Rector i convidar-lo a la professó que per vot de poble se fa anyalment a la Mare de Déu del Tallat, avans lo primer i ara'l segón diumenge de Maig. Li demanen al mateix temps que publiqui la festa.

Avui celebra una de ses fires la vila de Agramunt, que fan concorreguda los pagesos de tot lo veïnat. Los nois de Monfalcó surten fòra del poble a rebre als qui hi han anat, i'ls diuen:

Feu-nos de fira
una cosa ben fina;
deu-mô-n de bons
uns pocs de turrons.

Durant lo Maig, se pot dir que no hi ha poble ni poblet que no dediqui un dia de festa a la Mare de Déu del Roser, amb honors de festa major. S'anomena simplement lo Roser i'l fan avui en los pobles de: Arbeca, Altet, Borges, Bellvís, Balaguer, Alcoletge, Archs, Castelldans, Guissona, Juneda, Talladell, Sant Martí de Maldà, Sant Guim de la Plana, Vilanova de Bellpuig, Montgay, Castellnou de Seana i Penelles.

Avui los hortolans de Balaguer sembren la escarola d'istiu, que feta per Santa Creu diuen que no s'espiga.

Diu la gent que no's pot fer mig-diada fins que les tendres fulles dels ceps són de tal grandaria, que poden tapar un ull, mes es lo cert que sol senyalar-se 'l dia de Santa Creu de Maig per a començar.

4. *Dilluns.*—Sant Froilà, màrtir; Sant Silvà, bisbe; Santa Antonia, màrtir; Sant Porfiri, màrtir, i Santa Mònica.

La Iglesia commemora avui la festa de Santa Mònica viuda, patrona de les mares catòliques, que la invoquen i fan invocar a sos fillets quan los posen al llit i'ls fan dir:

Gloriosa Santa Mònica,
mare de Sant Agustí,
la meu' ànima 'us encomano
ara que vaig a dormir.

Los Goigs que té dedicats diuen:

Feu que'ls nostres pensaments
la fe amb ses ales aixequia,
i sens que deixar li requia
un goig falç, voli al immens,
que pugia com suau incens
a Déu nostre suspirar.

5. *Dimars.*—La Conversió de Sant Agustí; Sant Pius V, papa, i Sant Angel, màrtir, carmelita, a qui 's canta:

Los terciaris i devots
que os veneren per patró,
troven en tota ocasió
que oíu propici sos vots;
contra peste i terremots
sou singular defensor.

Perque Sant Roch lliurà al poble de Montgay de còlera i verola, tal dia com avui li fan festa.

6. *Dimecres.*—Sant Joan Damasceno, confessor i Pare de la Iglesia; Santa Beneta, verge, i Sant Joan *Ante-Portam Latinam*, aixís nomenat perque fou tirat dins de una caldera d'oli bullent devant de aquella porta, de la qual ne sortí intacte. Es aquest Sant Joan patró dels impressors.

Avui fan festa major al poble de Ventoses, dedicat al mateix Sant. Ne diuen sos Goigs catalans en la Tornada:

Guieu tots los pecadors
per lo camí acertat;
Joan, apòstol ditxós
sieu lo nostre advocat.

7. *Dijous.*— Sant Estanislau, bisbe i màrtir; Santa Flavia, verge i màrtir; Sant Juvenal, màrtir; Sant Pere, bisbe, i Sant Sixt i Sant Hou, màrtirs, que'ls venera per patrons lo poble de Celrà (bisbat de Girona), en qual

iglesia posseeixen sagrades reliquies de aqueixos gloriosos màrtirs i se'ls hi professa singular devoció, cantantlos-hi:

Teniu gracia per curar
de febres i tullidura,
per lo que gent sens mesura
vos venen a visitar;
del qui vos sab invocar
remedieu tots los clamors:
pregueu, Sant Sist i Sant Hou,
a Déu per els pecadors.

8. *Divendres.*—La Aparició de Sant Miquel Arcàngel i Sant Víctor, soldat i màrtir:

Soldat màrtir escolteu
los precs de vostres devots,
i piadós despatxeu
ses peticions i vots,
calmant la seua forta ansia,
curant son agut dolor.

Celebren son Roser o festa major de Maig, Montgay, Utxafava, Vallvert, Artesa de Lleida, Belianes, Assentiu, Bell-lloch i Alcoletge, o sia, tots o quasi tots los pobles que honoren al arcàngel Sant Miquel en la festa de sa Dedicació, aixís mateix lo festegen en lo dia de avui que'l poble 'n diu «Sant Miquelet».

9. *Dissapte.*—Sant Gregori Naciancé, bisbe, i Santa Nona, sa mare, i la Traslació del Doctor Màxim lo Pare Sant Geroni.

Avui, a la sortida del sol, va lo poble de Poal en professó a visitar la Mare de Déu de les Sogues de Bellvís. Se canta la Lletanía dels Sants fins a fòra dels horts que s'estenen per cada cantó del camí de Bellvís, i al arrivar allí 's plega la professó per a tornar-la a formar quan s'arriva a les primeres cases, engroixint-se aleshores amb lo vicari i feligresos de Archs, sufragania de Poal.

Surt a rebre'ls una professó de Bellvís i juntes entren a la iglesia, aont l'alcalde de Poal entrega vuit ciris que's posen al altar mentres dura la missa que canta 'l chor de Poal. Seguidament se canten los Goigs a la Mare de Déu, que són de gracies o demanant pluja o salut, segons

los anys, i poc desprès se forma la professó per a entornar-se'n al Poal, acompanyats fins a fòra del poble per la professó de Bellvís, presidida per son rector, qui'ls despedeix dient-los: «Per molts anys, feligresos del Poal».

Com a l'anada, aixís que la professó arriva al peu de Poal, torna a formar-se, venten les campanes, i en lloc d'entrar a la iglesia continúen carrer amunt, fins al altre extrem del poble, aont hi van a maleir la cuca o a beneir lo terme, que sol fer-se en molts pobles. Feta la cerimonia, col·loquen la Vera-Creu sobre una tauleta, s'agenolla tothom i entonen un *Te-Deum* que van cantant a través del poble i acaba en la iglesia.

Com Poal, també avans anava Bellcaire tal dia com avui a Bellvís.

Parescudament a Poal, surtíen en professó fins al Tossalet (uns dèu minuts del poble), resant-se 'l Rosari. Allí's desfeia la professó i cadascú anava a les seues, fins que al convent de les Sogues s'esperava a tothom, reanusant la professó fins que'ls surtía a rebre la de Bellvís. Cantaven la missa 'ls cantadors de Bellcaire, i guarníen l'altar amb los ciris que's duien.

Se retornava a Bellcaire sortint en professó de Bellvís, desparant-la fòra del poble per a tornar-la a fer al peu de Bellcaire, aont era saludada amb gran repic de campanes, com ho havía sigut al marxar. Fa uns quinze anys que ha deixat de anar-s'hi colectiva i solemnement, però són encara moltes les families devotes que en particular van a la Mare de Déu de les Sogues ajuntant-se a la professó del Poal.

Florejachs celebra festa en honor de Sant Gregori, fa més de cent anys, per a que'l deslliuri de animals danyosos i de que's posi 'l cuc en lo blat.

Tarròs anava avans en professó a Montaler, petit poblat del districte de Ibars, però cessà dita pràctica desde que la iglesia fou destinada a usos profans. Era vot fet en temps de peste.

Foradada fa festa també per vot popular i surt en professó a fòra 'l terme a maleir la cuca.

Montgay celebra avui un vot fet pel poble, a causa de haver-los guardat Sant Gregori de una gran mortandat del bestiar i de la cuca i enfermetats dels arbres.

A mig dia de avui los regidors de Sant Martí de Maldà, al sentir un especial toc de campana que'ls hi crida, surten a captar oli pel poble per a ofrenar a la Mare de Déu del Tallat en la professó que hi fan demà. Serveix per a que tot l'any cremi a despeses de Sant Martí, una llantia en aquell santuari.

10. *Diumenge.*—Lo Beat Joan de Avila, confessor; la Mare de Déu de Carrassumada; Sant Calepodi; Sant Job, profeta; Sants Gordià i Espinac, màrtirs.

Avui se celebra la festa de la Mare de Déu de Carrassumada, que's venera en sa capella del terme de Torres de Segre.

Hi acuden moltes poblacions riberenques, i no es estrany:

En la iglesia aont estau
amb gran goig i alegría,
als comarcans ensenyau
vostre poder cada día;
puix tot trevall i agonía
es per vós remediada.

Molts grans miracles obrau
en los devots que us invoquen;
faltes de aigua remediau
si vostra pietat provocan;
amb vostra mà revocau
de Déu la justicia irada:
siau nostra protectora,
Verge de Carrassumada.

Lo cos de Sant Gordià es devotament venerat a Badalona.

Cada any, lo segón diumenge de Maig i més antigament lo primer diumenge, però en un o altre dia desde temps tan antic que se'n perd l'origen en la llunyanía de la edat mitja, la vila de Sant Martí de Maldà fa una professó a Rocallaura per a visitar a la Mare de Déu del Tallat, les particularitats de la qual són ben mereixedores de anotar-se.

Es vot de poble, i en son nom ne fa l'actuació son Ajuntament, ço es, no hi va tothom: hi van los representants del Municipi, los que n'han sigut en anys anteriors, lo sacerdot i'ls cantors del chor.

Surten a les tres de la matinada en professó, cantant la Lletanía Lauretana fins que arriven al Riu Corp, cosa de dèu minuts lluny de la vila; allí comencen lo rès del Rosari, pausadament, sense interrupcions en cap de ses tres parts, i sense desfer mai la professó.

Quan finit lo Rosari s'arriva al peu de Rocallaura, són rebuts pel rector de allí degudament revestit; los seglars se descalcen i's canten les Lletaníes tot pujant la costa que'ls condueix a la iglesia parroquial guardadora avui de la Mare de Déu del Tallat.

Lo rector de Rocallaura diu l'*Oremus*, començant-se desseguit una missa rasa que ou tothom, finida la qual se beneeix una partida de pa per a distribuir-lo, donant-ne sis al rector de Rocallaura, dos a cada sacerdot dels que hi hagin presents, al batlle, regidors i acompanyants, aixís com també als pobres que hi acudeixen.

A les dèu se fa ofici tot lo solemne possible, i en sortint, dinen los pelegrins presidits pel rector de Rocallaura. De consuetut, lo dinar es cada any igual: olla, guisats (en suc i rostit), tot de carn de moltó, res de ploma. (Deu vindre la confecció del *menú*, del temps aquell en que's deia que «qui se surt del moltó, se surt de la raó.») Couen lo dinar tres «regidores» que han anat a la festa separadament de la professó, i cal anotar que'ls seglars mengen en plat de terra vermella i cobert de fusta; los sacerdots en plat blanc de pisa i cobert de metall.

Lo retorn se fa a les tres, aixís que s'han cantat Vespres. Se resa 'l Rosari, i al passar pel devant del desaparegut poble de Montesquiu, se resa una absolta en sufragi dels qui'n foren moradors, i's descansa i beu en una font que's troba.

Quan se passa pel devant de Vallbona i Vilet, les campanes de aqueixos pobles saluden als expedicionaris i ells resen una absolta per sos difunts.

Passat Vilet, quan los de Sant Martí veuen la comitiva, venten les campanes i surt tot lo poble a rebre'ls en professó, aleshores se fonen totes dugues, i plegades retornen a la iglesia parroquial, aont com a final se canta 'l *Regina Cœli*.

Avui que es una de les singulars diades en que's canta 'l Rosari de l'Aurora pels carrers de nostres pobles, i avans se cantava en tots, hem de anotar-ne 'l cerimonial.

Avans de sortir lo Rosari, sortía l'Aurora, de modo que encara que impropiament se'n diu lo Rosari de l'Aurora, l'Aurora es la desperta per al Rosari; a l'hora en que

les estrelles moren
i naix lo dia,

los animosos confrares del Roser surten i van pels carrers, parant-se en les cantonades i invitant al veïnat a engroixir la professó del Rosari.

Per cert que fa alguns anys utilisen unes cobles de desperta castellanes, quan a primers del sigle passat n'hi havíen en nostra llengua tan xamoses com aquella de ont són tretes aquestes estances:

Tot aucell lo niu deixa
canta 'l nou dia,
tanta ditxa sols l'home
apar oblida.
Al sol los monts per veure
alcen la testa,
qui 'l mellor sol pot veure,
al llit se queda.
A alegrar ix María
la matinada,
com estrella que anuncía
bona diada.
En ta amable presencia
tot se recrea,
i pareix que's renoven
los cels i terra;
sa virtut fa que un aire
plàcid aspire,
que l'arbre reverdesca,
que'l blat espigue.

I altres i altres que's coronaven amb aquesta tornada:

Viva María,
viva 'l Rosari,
viva dels Angels i homens
la Reina i Mare.

Los qui fan la desperta toquen una campana mentres se trasladen de un punt al altre.

I per fi, quan surt lo Rosari, forma una vistosa comitiva que canta tot de cap a cap los Misteris, los Parenostres i la Lletanía.

Una de les poblacions aont més esplendor conquereix lo matinal Rosari, es Balaguer, no tant emperò com quan avivaven aqueixa simpàtica devoció los fills de Sant Domingo, que moraven en un convent aixecat per la Ordre en les afores del Pont.

Aleshores en la professó se portaven quinze pendons, en los quals hi havía pintats los quinze Misteris. Los duien uns nens vestits d'àngels, habillats amb pantalons i mitges blanques, sandalies, una camisola, que era verda la dels que portaven los misteris de Goig, vermella la que duien los de Dolor i blanca pels misteris de Gloria, amb los pendons del mateix color i lo mateix les faixes que's lligaven al cos, cenyit per una cuirassa de llauna. Portaven ales, i en lo cap hi duien una corona de flors. En los Rosaris de Verdú i Sant Martí de Maldà també vestíen aqueixos angelets de la mateixa manera.

Antigament, tal dia com avui, que se'n acostuma dir lo Roser de Maig i s'ha de contar que cada poble i poblet honra a la Mare de Déu del Roser un dia del Maig, a Balaguer sortía 'l Rosari de la iglesia colegiata de Santa María, presidida per les autoritats. Al arrivar a la plaça del Mercadal, se trovava amb la Comunitat de Carmelites, la qual s'ajuntava a la dita professó per anar a celebrar la solemne funció del Roser en la iglesia de Sant Domingo.

Algún dia, aqueix Rosari cantat era cosa de cada festa; avui se fa solzament durant les festes de Maig i Octubre, que volta 'ls carrers i places i torna a la parroquia de Sant Josep; lo dia de Sant Domingo, que va a parar al convent del Sant Patriarca; lo dia del Sant Cristo, que acaba en lo celebrat santuari, i lo dia de la Mare de Déu del Miracle, que axís mateix se conclou en la iglesia de la compatrona de Balaguer.

Lleida 'l celebra devotament totes les festes del any, sortint de la parroquia de Sant Andreu. Dada la extensió de la ciutat, recorre la meitat de sos carrers un dia, i l'altra meitat a la festa següent.

Lo primer diumenge de Maig i'l dia del Roser de Octubre, la professó es més lluida, i també hi van quinze

nens portant pendons dels Misteris, amb vestidets de color: blaus los que duen los de Goig, vermells los de Dolor i blancs los de Gloria.

Toca esmentar també la devoció que inspira i la concorrencia que acut als Rosaris de l'Aurora que celebren los pobles de Sant Llorens de Montgay, Assentiu, Miralcamp i Rocallaura.

Lo segón diumenge de Maig es lo Roser dels pobles que's donen a continuació: Alamús, Artesa de Segre, Castellserà, Claravalls, Maldà, Poal, Camarasa, Vallfogona de Balaguer, Térmens, Sant Pere dels Arquells, Nalech, Barbèns, Santa María de Montmagastrell, Puiggròs, Ossó, Bellmunt i Puigvert de Lleida.

Algunes poblacions com Camarasa reparteixen «pan beneit» als assistents al ofici.

11. *Dilluns.*—Sant Eudald, patró de Ripoll; Sant Anastasi, fill de Lleida, i 73 companys màrtirs; Sant Pons i Sant Mamet.

Sant Pons es venerat a Mataró:

De xinxes i altres insectes
guardeu, Pons, als habitants
de est carrer, i als ciutadans,
que vos canten sos afectes,
lliurant-nos d'estar subjectes
a tot vici llicenciós.

També es venerat en altres indrets de Catalunya:

En lo veinat de Tordera
amb vostre nom titulat,
sou honrat sobremanera
per ser tan gran advocat.

Sant Mamet, bisbe de Viene, es venerat en nostra terra:

Es la devoció tanta
dels de Alòs i Baldomà,
de Rubió i de Figuerola
Font-llonga i de Montclâ,
que us tenen en gran memoria
i vos van a visitar.

I en tot temps de sequedat
mai nos haveu faltat,
dant-nos aigua en abundancia
amb gran lliberalitat...

Avui celebra Lleida sa festa major, dedicada al seu fill ilustre Sant Anastasi, amb extraordinaries funcions rel·ligioses i cíviques que usualment hi porten molta gent de totes les bandes de la provincia.

12. *Dimars.*—Santa Domitila, verge, i sos criats Nereu i Aquileu; Sant Domingo de la Calzada, confessor, invocat per mancos, cecs, tulits i posseits del dimoni, i Sant Pancràs o Brancat, màrtir, venerat al Rosselló, a Barcelona i Mataró per a alcançar salut i feina. De temps antic lo gremi de teixidors de Barcelona lo prengueren per patró.

Li canten a la iglesia del Pi de Barcelona:

De aquí del cel triomfant
repartiu grans beneficis,
donant feina a tots oficis
dels qui vos estàn pregant;
als devots sempre amparant
vos demostreu generós.

Los que canten a Perpinyà tenen aquesta posada:

Alcanceu Sant gloriós,
amb vostra mediació,
a tot devot fervorós
del cap la curació;
de tan greu mal lo rigor
sia prest aliviat:
sieu nostre protector,
feliç màrtir Sant Brancat.

13. *Dimecres.*—Sant Pere Regalat, que s'invoca contra les llagues, gangrena i carbuncle; les Santes Espines de Tàrrega, a les quals dedica sa festa major amb solemnes cultes; Sant Albert de Bérgamo, i Sant Mus, prevere i màrtir.

Es singular la veneració que sent Tàrrega per les Santes Espines, patentisada en mil ocasions a través dels segles.

Quan en casos de temporal se tem un trastorn, en mig del tocar a temps, que a Tàrrega es imponent i majestuós per la riquesa de campanes del seu cloquer, se sent un toc especial que avisa al poble la exhibició de les Santes Espines a la porta de la iglesia, per a conjurar l'amenaçadora broma. Pel modo de tocar, tots los targarins saben desde quina de les tres portes de la parroquial se surt a practicar la cerimonia, que es aquella per quin indret ve la broma.

14. *Dijous.*—Sant Bonifaci, màrtir; Sants Víctor i Corona; Santes Justa, Justina i Henedina; Sant Pomponi, bisbe, i la Mare de Déu del Alba a Tàrrega.

S'invoca a Sant Bonifaci, segons nos diuen sos Goigs:

Per tot mal sou advocat
als devots que vos reclamen;
doneu lo que han reclamat
als que de veres os amen.

Lo segón dia de la festa major de Tàrrega se dedica a la Mare de Déu del Alba, perque, segons la tradició, quan Carlemany va trovar-se amb los alarbs devant de la serra de Sant Eloy, varen trabar tan desesperada batalla que a no ser per la usança antiga de parar les hostilitats al entrar la nit, l'exèrcit cristià inferior en combatents, hauría quedat destruit a mans dels moros. Per això Carlemany, al apuntar l'auba del dia següent i veure quasi impossible que les seues forces poguessin desentendre's de les morunes, va dirigir a la Verge una súplica ferventíssima per a que'ls ajudés en la batalla. Fou tan eficaç sa intervenció, que l'exèrcit alarb va quedar destruit, i'ls targarins, agraits a la Verge del auxili prestat a Carlemany i an ells fent-los quedar vencedors, van prometre celebrar amb gran festa la commemoració d'aital diada, dedicant-la a la Mare de Déu baix l'advocació del Alba, per haver sigut a primeres hores del dia quan se va demanar la intervenció de la Verge.

15. *Divendres.*—Sant Joan Batista Lassalle, fundador dels Germans de les Escoles Cristianes, anomenat pare dels nens pobres i apòstol del Catecisme; Sants Torquat, Tesifonte, Segón, Indaleci, Cecili, Essiquis i Eufrassi,

bisbes, màrtirs; Sant Isidor, màrtir, i Sant Isidro Llaurador, patró dels pagesos i hortolans.

Avui se fa renomenada festa major a Mollerusa. Igualment ne fan Tornabous, Vilet i Llorens.

Figuerosa fa professó, i segons dita del poble, «passeja» al Sant per tot lo terme. Altet fa professó també pel terme amb totes les banderes i pendons, dû'l Sant en tabernacle, i'ls més valents porten un Sant Cristo de nou arrobes de pes tota la professó, que dura dugues hores i es la més concorreguda de tot l'any. Mentres dura, se canten les *Lletaníes Majors*, amb tres parts de Rosari los seus corresponents versets dels Misteris, cantant als encreuaments dels camins, pel chor del poble, una *Salve* a la veïna Mare de Déu de Montmagastrell, altra a la del Tallat, altra a la de Montserrat, i quan s'arriva a la iglesia un'altra a la del Roser, acabant amb lo *Te Deum* i'l cant dels Goigs populars en tot Catalunya, que comencen:

Puix que sempre sou estat
de pagesos gran honor,
guardeu-nos sempre de mal
Sant Isidro Llaurador.

I tenen aquestes estrofes igualment populars:

De pedra guardeu los blats
si us reclamen de bon cor,
cureu coixos ulcerats
de tot mal febre i dolor,
medicina cordial
contra qualsevol rencor.

De pagesos i casats
sou gloria i honor gran,
dos subjectes més amats
en lo món no's trobaràn,
o que amor tan conjugal
conservareu sens rencor.

Potser no's trovaría cap poble de Catalunya que no veneri a Sant Isidro. Quasi tots ells li coloquen avui un menat d'espigues al braç per a oferir a Nostre Senyor les primicies dels fruits de la terra per mediació de Sant Isidro, i en alguns pobles com Juneda, ademés de les

espigues, li posen uns rams de cirerer i atmetller ben carregat de fruita.

Los casats de Anglesola fan avui gran festa; avans feien encant i ball de rams i coques a benefici de la Confraría.

Avui es fira de Balaguer, ferma, molt grossa. La característica de aquesta fira es la enorme concorrencia de tocinaires per a cries tardanes, i sobre tot de remaders amb ses collades de corders menuts, que acuden a comprar los pagesos de tot l'Urgell; segons sa possibilitat, ne compren sisquera un o dos per a recriar durant l'istiu.

Sense això, la confraría que a Balaguer hi ha dedicada a Sant Isidro li dedica solemne festa, rifant un ruc per a recaudar cabals.

16. *Dissapte.*—Sant Ubaldo, bisbe; Sants Aquilí i Victorià, màrtirs; Sants Fèlix i Genadi, màrtirs, i Sant Joan Nepomuceno, canonge de Praga, que té Goigs catalans i en ells aquesta estrofa:

Sou singular advocat
donant valor i constancia
als que senten repugnancia
de confessâ algún pecat.

Avui, segón dia de la fira de Balaguer, una de les més concorregudes en persones i bestiar de les quatre que celebra, solen anar los gitanos a fer ses ofrenes al Sant Cristo. Tots hi van amb lo seu ciri, ben gros, i no baixaràn mai de trescents los que'l visiten. Ademés que per a remerciar-li tots los negocis que han fet, van allí a postrar-se a ses plantes demanant-li guiatge i consol en tots sos assumptes.

Lo Sant Cristo de Balaguer ho es tot pels gitanos. Si un paiet es acusat de algún robo fet a algú de la tribu pelegrinant, solzament queda absolt de la acusació i sospita quan ha jurat ser ignocent agenollat devant del Sant Cristo a presencia de sos acusadors.

Si una esposa es titllada de infidelitat conjugal, queda provisionalment lliure de la tara, oferint jurar allí per sa ignocencia, i purificada del dupte quan ha arrivat l'hora de fer lo jurament als peus del Sant Cristo.

Si dos gitanos estàn enemistats, procuren sos companys fer-los abdicar de sos rencors, fent-los jurar les paus en lo Sant Cristo de Balaguer.

Donarà idea de tan cabal devoció un cas averiguat per persones fidedignes. Una noia gitana, pròxima a unir-se amb un de la classe, fou acusada de impuresa, segons se deia que'n contava un fadrí gitano. Lo promès se desdí del tracte, i un germà de la noia que creia que la ignocencia seguía adornant a la gitana, requerí a qui's vantava de lo contrari per a que posés les coses en clar. Aquest negà 'l supòsit i oferí jurar devant del Sant Cristo que no l'havía mai calumniada. Fet en forma 'l jurament, lo promès admeté desseguida a la noia.

Preguntat un gitano si creia en la sinceritat de aqueixos juraments, digué resoltament que sí, perque tots tenen pòr de que'l Sant Cristo 'ls maleiría si juressin en fals.

Sense la oferta de ciris, exteriorisen sa devoció pujant-hi a cumplir vots; se n'ha vist pujant de genollons la costa que condueix al santuari, altres que passen hores i hores agenollats devant de la imatge i li diuen ses cabories en lo seu *caló* amb gran vehemencia i en alta veu; tots se provecixen de medalles, mides i estampes, que algún d'ells guarda entre mig dels bitllets.

Està clar que l'afecte dels gitanos al Sant Cristo de Balaguer va barrejat amb mostres de fanàtica superstició, com ho prova 'l fet de que l'invoquen per a que maleeixi an algún descastat, sobretot si ha volgut substreure's a la prova del jurament, o a la de la seua justicia, embarcant-se, i li demanen també que'ls dongui força sòrt en les fires, lo que equival a dir que li demanen favor per a enganyar al pròxim.

Es rescent lo cas de una gitana que pujava agenollada la rampa de aquella costa, descalça, amb los braços en creu, i encetats i sagnosos los genolls.

Lo custodi del Sant Cristo va dir-li:

—I doncs, bona dòna, feu una penitencia molt pesada!

—Sí senyor; però molt a gust.

—Axís digueu que'l Sant Cristo us ha fet un benefici molt gran?

—Que si me l'ha fet gran! Com que en tot lo món no hi ha una imatge tan poderosa! Figuri's que li vaig fer

aquesta prometença si'm concedía ço que li demanava, i s'ha fet tal com jo volía. Li vaig prometre que pujaría la costa a genollons si un oncle meu moría esquarterat i no tingués capellans al enterro...

—Jesús!

—I ho he lograt al peu de la lletra, puix ha mort assessinat...

Un altre cas patent de aqueixa devoció puc anotar, i es aquell que esdevingué en un tir de coloms de Lleida. Los tiradors feien molts blancs, i un gitano que ho presenciava, condolgut de la mortandat de bestioletes, no sapigué estar-se de dir:

—No'n faríeu tants si jo podía col·locar los coloms al blanc.

—Ai, ai, què hi faríes?

—Ja ho veureu.

Marxa, arregla 'l colom i'ls tiradors comencen a engegar trets i més trets, però sense tocar-lo. Ho prengueren amb més empenyo, mes fou inútil, i, al declarar-se vençuts, demanaren al gitano què havía fet.

Aquest respongué ple de convicció:

—Senzillament, li he posat una estampeta del Sant Cristo de Balaguer sota l'ala.

Això ha fet que mossèn Bonaventura Riba, actual rector del Santuari, hagi hagut de posar treves a les pràctiques gitanesques que amenaçaven degenerar en irreverents, tals com l'escupir los peus de la sagrada imatge per a aquilatar la força de un jurament, casar-se devant d'ella amb tota absencia de ritual i altres que anaven tirant per terra la clàssica devoció dels gitanos de tot Espanya al Sant Cristo de Balaguer.

17. *Diumenge.*—Sant Torpetes, Sant Pasqual Bailón i Santa Restituta.

Sant Pasqual es invocat pels pagesos contra les plagues del camp, i pels casats per a alcançar fruit de benedicció.

De Santa Restituta diuen sos Goigs:

Si a vós, invicta heroina,
clamen amb fe los malalts,
troven en tots los seus mals

prompta i cabal medecina,
i vostra protecció fina
ses penes en goig permuta.

Al tercer diumenge de Maig fan festa del Roser: Butsenit, Ciutadilla, Cubells, Ibars d'Urgell, Menàrguens, Sant Llorens de Montgay, Rocallaura, Preixèns, Fuliola, Montclar i Rocafort.

18. *Dilluns.*—Sant Feliu, bisbe i màrtir; Sant Teodot, màrtir; Sant Venanci, màrtir, noi de quinze anys, invocat en los cops i caigudes, i Sant Fèlix de Cantalici, confessor, del Ordre de Menors Caputxins. Se venera en lo temple del Sant Angel de la ciutat de Vich i amb gran devoció li canten en sa festa:

Amb les estèrils mostreu
la vostra intercessió,
puix de Déu los alcanceu
fruit de benedicció,
i en los parts es amenut
vostra protecció agraida.

Cegos, coixos i tulits,
i quants a vós s'encomanen,
si ho fan amb los cors contrits
alcancen lo que demanen,
perque sempre haveu tingut
la caritat molt cumplida.

La llantia maravellosa
del oli que està cremant,
devant vostra tomba honrosa
tota enfermetat curant,
senyala que heu merescut
en lo cel gran acullida:
alcanceu-nos la salut,
Fèlix, i la eterna vida.

En los tres dies de lletaníes o rogatives que precedeixen a la festa de l'Ascensió del Senyor, Sant Martí de Maldà les canta visitant en professó les tres creus que hi ha als arrabals del poble.

19. *Dimars.*—Sant Pere Celestí, papa i confessor; Santa Pudenciana, verge; Sant Dunstàn, bisbe; Santa Ci-

riaca i companyes, verges i màrtirs, i'ls sants màrtirs francescans Joan de Cetina i Pere de Duenyas, dels quals

Uns mercaders catalans
a la catedral de Vich
portaren lo tresor ric
de gran part dels Ossos sants,
que ells com bons cristians
reculliren amb amor.

De eixes reliquies sagrades,
una Reina de Aragó
se'n portà una porció,
i les restants són guardades
i en un altar venerades
detràs del altar major.

Avui es la festa major de Bellcaire, un poble d'Urgell rialler, que bé 'ns pot donar idea de les festes majors comarcanes en son aspecte familiar i fins si'n volem anotar les costums profanes.

En nostres pobles, quan se surt de missa major, com se dina a les dotze en punt, quasi no queda temps sinó per a que la mestressa 's desmudi, dongui una vista a la cuina i tregui 'l parament de taula. Entretant, l'amo o algú de la casa en nom seu, entreté als convidats, ne busca de nous entre 'ls forasters amb qui 's creu obligat, i encara, avans, en alguns pobles com Linyola, sortíen los amos de les cases principals i's repartíen los forasters que, essent a festa major, no teníen ningú de familia, que, com es natural, succeía no més amb joves que anaven a festa major «per a veure vindre». I'ls tals, ja teníen posada per mentres durava la festa major. Ara que en cada poble, si no hi han fondes i hostals, hi han cases que «couen menjar», que no es pas lo mateix, no hi ha ocasió, però en les cases riques de pagés aont s'asseuen seixanta i setanta a taula, encara es freqüent «convidar-se» a dinar de la manera que jo so escoltat.

—Què tal, senyor Fulano, no'm coneixeu, oi? Soc lo fill... del R. (Aquí 'l nom de una persona, de qualsevol poble, que pugui semblar més o menys amiga del amo de la casa, com aquell que, per a fer obrir depressa al senyor Rector una nit, trucava cridant: —Obriu.—Qui sou?—Gent de iglesia: soc lo germà de un amic de un parent del sagristà.)

Sí, les nostres cases riques no miren prim, i certs rondants de pocs anys se'n refíen. Es més dolç, aixís, anar a festa major i parar en bona casa, perque, altrament, són hostes que no donen feina: mengen a l'hora, i al vespre sense tants compliments, se'n vań a dormir a la pallera, si la festa es al hivern, i a l'era al peu del paller, si es al istiu.

Los àpats de aqueixes cases pageses que en tot segueixen la tradició, encara ara són invariables. Sopa escorreguda de macarrons o betes; algunes cases treuen a taula un plat de sucre ben cristallí amb cullera nova de fusta per aquell qui se'n vulga tirar a la sopa; segueix lo gran plat de «carn-d'olla» per a que's pugui apreciar la bondat de aquell caldo que, segons gràfica expressió, es podría tallar, i per això 's treuen sengles plates de «recapte» que sisquera 's componen de una «rabada» sencera (cua de moltó), una colla de pilotes, una cua, aurella i potes de tocino, cansalada, una botifarra blanca i la corresponent gallina, que s'acompanya amb la vianda de col, cigrons i xuruvía.

Los entrants són també tallats amb lo mateix patró: cunill, carn de moltó i de ploma, en suc i rostit, a dinar i a sopar, per a menjar exactament igual als dos àpats del dia que segueixen.

Les postres, en un dinar de tanta gent, tampoc tenen dita, fruita, coques, aurelletes segons lo temps, al café, a Rosari i al ball, ¡o'l ball de aqueixes festes majors, de aqueixos pobles d'Urgell a que'm refereixo! ¡Qu'én tenía per a mi de atractius! Més que a l'hora de l'ofici, perque posteriorment arrivava més gent, era l'hora del ball la que calía veure per a saber lo que era una festa major d'Urgell. Era de ritual que'l comencessin lo majoral i la majorala i aviat s'anava engroixint amb noves parelles; aviat anaven arrivant los fadrins acompanyant les noies anades a buscar per les cases; desseguida hi feien cap los homens que eren al café; les dònes que, endreçada casa, «mudaven» a les criatures, i anaven tots a espessir la muralla de curiosos que feien cap a la plaça, per a veure 'l ball i per a saludar i re-saludar al amic, al conegut, o al company, que devegades no's veu sinó de una festa major a l'altra. La festa major s'abocava tota al ball de la plaça, i conti's que no evoco pas les de cinquanta anys enrera, sinó les de una quinzena.

Avui, amb los envelats i les sales, han desgraciat les festes majors dels pobles. Avans floría en elles la poesía pastoral amb tota sa força; avui, per lo que al ball fa referencia se'n exclou tot vestigi. Avans, amb lo ball de plaça, s'endiumenjava 'l poble amb les gales naturals i propies que'ls hi esqueien i tothom admirava; avui que'ls balls se localisen en sales encorcovades i envelats de ruans i demés coloraines destenyides, fa pena veure un poble en dia de festa major: reca a molts anar a veure 'l quadro de jovenívola alegría, però 'ls que hi van han d'entornar-s'en prompte per a fugir de aquell baf irrespirable, lamentant la solitut dels carrers.

I, per a tristor i desanimació, a les nits. Una plaça dels nostres pobles amb los llums del molí d'oli pels cantons, de vegades auxiliats per la claror de la lluna, banyaven aquella escena constantment idílica de una llum de poesía irresistiblement atractiva. Avui la actuació es rastrera, bufa, una ridícola parodia de lo que alguns han vist a ciutat; «què fan los infants? lo que veuen fê als grans»; però ¡o pobles d'Urgell estimats! La imitació resulta plena de una cursilería detestable.

...Apuntem qualque cosa típica més. Serà 'l refresc; quan un jove va a una casa a acompanyar una noia, aquesta 'l convida a beure, i la «beguda» clàssica de nostres pobles es la coca o aurelletes i la ratafía.

I 'l dormir? Una familia que tenía i té de aconvoiar a tanta gent com ha donat dinar i sopar, no li queda sinó un remei, baldament disposi de un gran casal: estirar un matalàs de cada llit i fer-ne una estesa per a que hi dormin les noies; preparar pel mateix procediment altra llitòssa pels joves en un altre quarto, i aleshores anar distribuint los llits entre les persones principals, en edat o categoría. Tothom se'n fa 'l càrrec; s'arregla com pot, i està clar que un agombolament aixís no es possible atendre'l de altra manera.

Cal també apuntar un acte de nostres festes majors, ben concorregut i celebrat, i ell es lo cos de la cordera, aixís nomenat perque 'l primer premi es sempre un corder o cordera, lo segón un parell de pollastres i'l tercer una ceba. Qui guanya la cordera, té 'l dret de presentació; acompanyat de la música, va a fer-ne ofrena a una de les persones més significades de la festa, la qual es consuetut no acceptar, ans se fa un donatiu al corredor. De

aquest cos se'n diu també «cos cridat», perque s'anuncía amb pregó en los mercats.

Tornant a la festa major de Bellcaire, antigament, de mitjàn segle passat que no's practica, les majorales anaven al llevant de taula amb lo pandero. Me deia una que'n fou, que la primera cançó amb que saludaven en cada casa era aquesta:

Cavallers de avui al dia,
aquí vos venim a dir
que avui celebrem la festa
de Sant Pere Celestí;
que avui celebrem la festa
i tots l'hem de celebrar,
perque es lo nostre Patró
i a tots nos ajudarà.

20. *Dimecres.*—Sant Bernardí de Sena, confessor, patró dels esparters, i Sant Baldiri, màrtir de Nimes, venerat a Barcelona i de un modo especial a Sant Boy de Llobregat, que'l té per patró i tutelar.

Sos variats Goigs nos conten lo seu martiri, acabant per dir-nos:

Vostres reliquies sagrades
foren a Roda, Toledo
i a la gran ciutat de Oviedo
desde Nimes trasladades;
part de les que amb gran honor
té Sant Boy de Llobregat.

Per est medi s'eximeix
de bromes i pedregades,
i per ell mira curades
les dolencies que pateix.
Ningú ignora lo favor
que en trencadures heu dat.

S'hi reclamen per a alcançar fruit de benedicció, i per a que'l concebut arrivi a bon terme; ademés:

Amb influencies benignes
les tercianes cureu,
i als devots remedieu
en les febres més malignes.

Lo poble per vostre amor
del cel logra pietat:
Baldiri, màrtir sagrat,
sieu nostre protector.

Avui, darrer dia de les pregaries de l'Ascensió, la vila de Agramunt va a cantar la missa conventual en la capella del Prat.

21. *Dijous.*—✠ L'ASCENSIÓ DEL SENYOR; Sant Sospis u Hospici, reclús de la Provença, en los Goigs del qual se diu:

Molts prodigis heu obrat
amb vostres fervents devots,
puix ses súpliques i vots
en totes necessitats,
són promptament escoltats
per vós son fiel protector.

Sant Boy de Llussanés venera avui als Sants màrtirs Porcià, Dulcíssim, Crescens, Rici, Salvi i Emerenciana, verge i màrtir, i'ls hi canta Goigs que diuen:

Amb molt gran veneració
en Sant Boy sou celebrats,
ont lo poble amb devoció
vos ha pres per advocats,
experimentant sovint
miracles molt prodigiosos.

Al caure avui la primera batallada de les dotze del mig-dia, es freqüent omplir una ampolla de flors de saúc i barrejar-hi fulles de oliver. Ben tapada l'ampolla, se guarda quaranta dies sense que ningú la miri, al cap dels quals s'ha format dintre de l'ampolla una especie de oli que'l nostre poble usa per a curar talls i cascadures.

22. *Divendres.*—La Mare de Déu de Castellet a Sant Vicens, invocada per a curar lo mal menjador; també s'hi reclamen les dònes casades en lo perill del part; Santes Julia i Quiteria, màrtirs, i Rita de Cassia, viuda.

Santa Quiteria es invocada contra la rabia i altres mals en infinitat de poblacions de Catalunya. Entre elles a Sant Julià de Llisà de Munt, a Campmajor, a Castelló

de Farfanya, Linyola, Corbins i altres punts. He tingut ocasió de fullejar fins a 52 exemplars de la magnífica colecció de Goigs del Dr. Roca i Ballber, que testimoníen fins aont es estesa la devoció a Santa Quiteria. Uns de antics nos diuen ser los que's cantaven a la Santa en la capella que tenía dedicada a Linyola, enderrocada a darrers del segle passat, quan feia anys que no estava oberta al culte, si n'hi fou. Part de la pedra que'n procedía fou adquirida per D.ª Francisca Palou i amb ella edificà la casa que avui posseeix, en la qual la senyora Palou ha format una capelleta colocant-hi una hermosa estatua de Santa Quiteria per devoció a la Santa i per a vence 'ls escrúpols de haver adquirit aquella pedra que enagenà l'Ajuntament.

Lo dia de Santa Quiteria se fa festa major a Linyola i Corbins.

En aquest poble los Goigs usuals que comencen:

Puix de Déu sou tan bastanta,

tenen aquesta estrofa adicionada:

De Corbins lo poble enter
tots los anys amb pietat,
dia vint i dos de Maig
vos consagra amb rendiment,
agraits a la fiança
que'ls dispenseu amorosa,

essent los altres versos, com se indica, iguals als que per tot arreu se canten i entre'ls que hi han aquestes ratlles que indiquen la especialitat que ha estesa la devoció a Santa Quiteria:

Cureu com tothom ho canta
verola, sarrampió i rosa.

De febres i pestilencies
cureu Quiteria també,
i al confrare que us fa bé
lleveu qualsevol dolencia,
lo qui es atormentat
del dimoni o altra cosa:
guardeu-nos Quiteria santa
de la rabia furiosa.

També se la invoca per a guarir les malaltíes del bestiar.

Se venera avui a Santa Rita, advocada dels impossibles, segons diu lo poble, però es venerada contra pedra, parts i pigota.

També a Mataró en les iglesies dels PP. Escolapis, parroquia de Santa María i les capelles de Sant Sebastià i Batlleix, en quins variats Goigs s'hi llegeix:

Amb amor a les casades
afanyosa socorreu,
i en ses angusties vós feu
que sien prest consolades;
la gracia no'ls es negada
si la demanen de cor.

També 'l pobre verolós
si en vostre ampar confía,
la salut amb alegría
de Déu alcança per vós,
i quan temem pedregada,
per vós quedem sens temor.

23. *Dissapte.*—Sant Joan de Rossi, advocat contra la tisis; Sant Dessideri, bisbe; Sants Epitaci, bisbe, i Basileu, màrtirs; Sants Eutiqui i Florenci, monjos, i la Aparició de Sant Jaume Apòstol, que en antiquíssima imatge se venera en la capella pública de casa «En Vila» en lo rural lloc de la Abella, provincia de Barcelona, bisbat de Vich, aont l'invoquen cantant-li:

En vostre poder afiança
lo ditxós lloc de l'Abella,
la més favorable estrella
fiel pronòstic ve bonança,
puix que tota ditxa alcança
fiat en vostra protecció.

A esta casa que obsequiosa
est temple os ha dedicat,
logreu-li Patró sagrat
aumenti en gracia copiosa,
puix que sa confiança posa
en la vostra Aparició.

24. *Diumenge.*—Santes Susana, Marciana i Paladia; los germans màrtirs Sants Donacià i Rogacià; Sant Pons de Planella, de Planedís, rel·ligiós dominic, lo cos del qual se venera en la Catedral d'Urgell i sa imatge molt devota en la vila de Moyà, bisbat de Vich, i Santa Joana, deixebla de Jesucrist.

Oíu, o Santa gloriosa
nostres súpliques i vots,
afavoriu-nos a tots
puix sou amb Déu poderosa,
perque al fi de la jornada
logrem lo descans mellor:
oíu Joana apreciada
benigne nostre clamor.

Avui celebren la festa del Roser los pobles de Florejachs i Torregrossa, i antigament també Tarròs.

Per ser lo diumenge després de l'Ascensió del Senyor, lo fa també Figuerosa, les costums del qual me recorden algunes hermoses notes, perque a Figuerosa no n'ha fugit encara, com de alguns pobles ne va marxant, la deliciosa sentor de les pràctiques piadoses manifestades fins en aquells actes que, sense ésser rel·ligiosos, era fruit del tremp religiós lo mirament amb que s'executaven. Una festa del Roser, i qui diu Roser diu festa major més grossa, portava a la iglesia a tot lo poble, desitjós de honorar al Sant. I hi anava tothom amb cert cerimonial. Los homens, sols, menjada la clàssica «carn a la graella» per a esmorzar, s'avançaven a les dònes, que s'apuntaven unes quantes agulles més a la mantellina i miraven que'ls vinguessin dretes les puntes del gran mocador de sarrell. I sortíen de dos en dos o de tres en tres, segons les cases, per ordre de edats, de categoría i de parentiu.

En la missa major, una cosa cridava l'atenció del observador, que era l'encesa del gran rotlle o salomó que en nostres pobles sol penjar al centre de la iglesia. Mentres lo celebrant cantava 'l «Prefaci», sortía 'l majoral de la sagristía amb un ciri encès i anava a entregar-lo a la majorala fadrina, en tant que ell anava a desfer la soga del rotlle i pausadament lo deixava relliscar per la curriola i dringaven los prismes de cristall i fulles de llautó que solen exornar aquell cirial. Ja abaixat i quan havía acabat de rodar lo rotlle, anava la majorala a encen-

dre 'ls ciris. Fixeu-s'hi en la solemnitat del moment. La força, representada pel majoral, se posa al servei de la gentilesa que encarnava la majorala; ell disposa 'l rotlle per a que la majorala puga anar a lluir lo vestit de vint-i-un-punt. Ja encès, ella se'n tornava al puesto, lo majoral pujava 'l rotlle i li anava a recullir lo ciri, aquell ciri guarnit i virolat que ja 'l cerer regalava per a aqueix objecte quan se li comprava la «enrotllada», o sia tota aquella cantitat de ciris que precisen per a omplir lo rotlle. Acabada la comunió del sacerdot, tornava 'l majoral a sortir de la sagristía, abaixava 'l rotlle, la majorala anava a apagar los ciris i aquell lo pujava altra vegada.

Que en un principi l'encendre 'l rotlle sería acte de distinció i ho faríen aixís en tots nostres pobles, nos ho prova 'l que, a Térmens, Tarròs, Mafet, Montclar, Preixana i Altet ho fan encara com a Figuerosa, del modo que he descrit.

A Poal, Linyola, Aranyó, Palau, Fuliola, Utxafava, Golmés, Ciutadilla, Butsenit, Vallvèrt, Bellvís, Bellcaire, Barbèns, Archs, Anglesola i Sidamunt, ho reserven per a les majorales.

Es a la majorala soltera a qui 's guarda l'honor en los pobles de Vallfogona de Balaguer, Vilanova de la Barca, Foradada, Belianes, Claravalls, Assentiu, Santa María i Preixèns.

La majorala casada a Torrelameu; los majorals a Granyenella i a Castellserà en un de propi. A Cubells, lo majoral de Sant Pere; a Bell-lloch, los confrares del Roser.

En los pocs altres pobles a que s'estén aquesta investigació, ha deixat d'ésser un acte de lluiment, i a Guissona l'encén lo campaner; a Ibars, los escolans; a Sant Martí, Arbeca, Rocallaura, Agramunt, Artesa, Juneda, Maldà, Sant Guim de la Plana, Os, Menàrguens i Miralcamp, lo sagristà; lo qui primer hi es, a Sant Pere dels Arquells; a Fondarella es privilegi de «Casa Recó», i no'n tenen en la iglesia 'ls pobles de Sant Llorens de Montgay, Vallbona, Bellpuig, Camarasa, Llorens, Castellnou de Seana i Talladell.

Tal dia com avui, molta gent de Balaguer i quasi tot Menàrguens, van a una capella que dista quatre kilòmetres de aquella ciutat i dos de aquest poble. Es la capella

del Corp dedicada a Sant Miquel, únic recort de un poble aixís anomenat, que fou destruit per les tropes de Felip V, aixís com lo caseriu del Corpet, que estava situat aont ara s'aixeca la Torre de Cava.

Van al Corp dels dos pobles, perque pertany al terme de Balaguer i a la parroquia de Menàrguens conjuntament.

Lo dematí 's dedica al acte de beneir lo terme en professó que recorre alguns indrets, i a celebrar seguidament un ofici en la capella.

Després la gent s'escampa, dina i cull cireres, que ja comencen a vermellejar.

Fins ara fa quatre anys, se feia aqueix aplec lo dilluns de Pasqua Granada, però's canvià desde que'l doctor Benlloch destinà aqueix dia per a que'ls pobles de la comarca anessin en romiatge al Sant Cristo de Balaguer.

25. *Dilluns.*—Sant Gregori VII, papa; Sant Dionís, bisbe; Sant Bonifaci, papa; Sant Zenobi, bisbe, i Sant Urbà, papa i màrtir.

Avui fan la festa major a Foradada dedicada a Sant Urbà, molt venerat en dit poble i demés veïns:

De malaltíes de cap
i de la febre maligna,
lliureu al que us ha invocat
en aquesta santa ermita;

a la qual hi van en professó per a cantar-li 'ls Goigs.

Nota hermosa de la festa major de Foradada es lo repartiment de les coques de Sant Urbà, que tothom guarda per a lliurar-se del mal de cap. Es prometença que va fer lo poble en temps de moltes malaltíes.

Per a dites coques se capta 'l blat pel poble, i'l dia de la festa 's porten en sacs a la iglesia, beneint-les després de la missa. Se reparteixen a la plaça per lo senyor Rector, alcalde i regidors. Son coques senzilles amb oli.

Per a que Sant Urbà 'ls preservi de l'oruga, lo poble de Camarasa li fa festa.

26. *Dimars.*—Sant Felip Neri, fundador de la Congregació del Oratori; Sant Simitri i altres vint i dos, màrtirs, i Sant Eleuteri, papa.

Vós de aneurismes cureu
i de tots mals interiors,
remedieu tots los dolors,
de terremotos guardeu;
qui vos reclama amb fervor,
troba consol repentí:
Felip en amor diví
inflameu lo nostre cor.

Diuen los Goigs de Sant Eleuteri:

Als qui us invoquen de cor
en sos trevalls i afliccions,
en totes ocasions
alcancen vostre favor;
cureu qualsevol dolor
si amb fe lo devot acut.

27. *Dimecres.*—Santa Magdalena de Pazzis; Sant Joan, papa i màrtir; Sant Eutropi, bisbe, i Sant Beda, ja en vida nomenat venerable.

De la Iglesia del Senyor
Doctor i Pare aclamat,
feu-nos, o Beda, 'l favor
de ser lo nostre advocat.

La seràfica i extàtica carmelita Santa Magdalena es generalment venerada.

Los miracles i favors
no hi ha qui'ls puga contar,
puix per qualsevols dolors
sou medecina sens par,
no sols tenint cos mortal
mes vent la Divina Esencia:
deslliureu-nos de tot mal
Magdalena de Florencia.

28. *Dijous.*—Sant Just, bisbe d'Urgell; Sant Just, fill de Vich, invocat quan perillen les collites per massa pluja; Santa Ubaldesca, que segons uns Goigs que té dedicats, es llum i espill de la Sagrada Rel·ligió de Sant Joan, defensora dels camps, i guerrera sobirana contra la llangosta, llamp i pedra, i Sant Germà, bisbe i confessor. Una estrofa de sos Goigs nos diu:

Quan per febre malignant
postrat al llit pel dolor,
sens esperança i conhcrt
tristos dies va passant,
al invocar vostre nom
lliure 'l malalt se trovà.

29. *Divendres.*—Sants Vot i Felip, màrtirs, i Sant Maximino, bisbe de Tréveris.

Foren vostres mèrits tants,
que vista als cegos tornàreu,
als paralítics curàreu
i féreu miracles grans;
al qui patexia dolor
al moment que cessia feu.

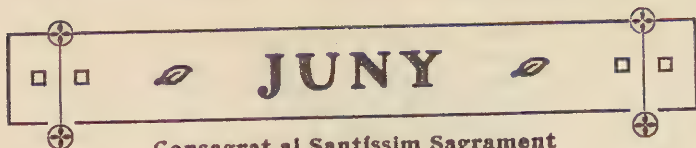
30. *Dissapte.*—Sants Gabí, Crispul i Crescencia, i Sant Fernando, rei.

Vostre cor sens corrupció
en Sevilla persevera,
i tot Espanya us venera
amb cordial devoció;
deslliureu est regne hermós
de la impietat farsant.

31. ✠ *Diumenge* DE PENTECOSTÉS (Pasqua Granada).—La Mare de Déu del Amor Hermós i Reina de tots los Sants, i Santa Petronila, verge.

En vós respira alegría
lo trist i'l desconsolat;
Petronilla ajudeu pía
al mortal atribulat.

Consagrat al Santíssim Sagrament

Nom derivat del mot llatí *Juniores*, perque 'ls antics romans consagraven aquest mes als joves. Al Juny li correspòn lo signe del Zodíac *Càncer*, representat per un cranc, significant que'l primer dels astres al entrar en aquest signe comença a retrocedir.

«Pel Juny la falç al puny», diu un refrany molt generalisat en nostra terra, i, en efecte, poques espigues s'han segat avans del Juny i poques ne queden en peu quan s'acaba 'l mes.

En gairebé tots los pobles d'Urgell, al segar, avans de apuntâ 'l dia (a Verdú ho fan tot l'any), los segadors «fan plaça», això es, amb lo volant al braç o la dalla al coll, van a la plaça esperant que'ls propietaris vagin a llogar-los.

Es lo gran temps del trevall; lo segar porta una feina desusada i en los dies que dura se pot dir que tot va a dojo: lo trevall, lo beure i'l menjar; lo trevall perque'ls garbers van a segar entre dugues i tres de la matinada i no se'n mouen fins a posta claror, i entre tant, ¡podeu contar les vegades que alcen lo porró garberer, podeu contar los menjucs i mossades que fan!; podeu contar les dònes quina feinada a cuinar!

Adagis.—Pel Juny, cada gota com lo puny. Tard o lluny, Corpus pel Juny.

1. *Dilluns* (avans ✠).—Sant Juvenci, màrtir; Sant Isquirió, capità, i cinc soldats, màrtirs; Sant Iñigo o Enecón, fill i patró de Calatayud; Sant Bernat i Sant Fortunat.

Sant Bernat, màrtir, es patró de la vila d'Alzira, aont es invocat per gran remeier:

Lo manco, coix i tulit,
paralític i empestat,
cego, contret i trencat,
en salut per vós s'han vist.

Sant Fortunat es molt venerat a Santa Margarida de Quart. Té varis Goigs que sos devots li canten. De ells es aquesta estança:

Si en lo temps de sequedat
aquesta vila a vós socorra,
com i també en tempestat
amb lo cor a vós invoca,
aigua doneu amb amor
i de pedra 'l tenim guardat.

Cad'any, lo dilluns de Pasqua Granada, lo poble de Golmés celebra piadosa festa en honor de Sant Salvadoret, o sia de Jesucrist en sa Transfiguració, vot de poble immemorial que's renovà lo darrer any del còlera.

2. *Dimars.*—Sant Pere i Sant Marcelí, màrtirs. Calafell i Sant Quintí de Mediona honoren avui a Sant Elm, a qui tenen Goigs dedicats:

Per advocat i Patró
vos tenen los navegants,
los doneu consolació
si us criden amb juntes mans,
de nit en la obscuritat
os mostreu molt lluminós.

3. *Dimecres.*—Santa Clotilde, reina, i Sants Firmí, Prim i Gemma, venerats a Navarcles.

Protectors molt estimats
sou del poble Navarclí,
en tot lo món venerats
i singularment assí,
guardeu los fruits de la terra
amb la vostra protecció.

4. *Dijous.*—Sant Metròfanes, bisbe i confessor; Sant Francisco Caracciolo, fundador de la Rel·ligió de Sacerdots Regulars Menors, venerat a Barcelona, de qui diuen sos Goigs:

Fou lo vostre naixement
al lloc de Santa María,
puix devíeu algún día
servir-la de un modo ardent,
exalçant amb tot amor
llinatge tant pelegrí.

Per ço a vós nostres clamors
nit i dia aixecarem,
i amb los àngels cantarem
eternes vostres llaors,
ja que enamorat de Déu
sou abrasat serafí.

A Cervera, lo dijous avans de Corpus surt de câ la Ciutat lo secretari, nunci i demés empleats municipals, amb los timbalers, a fer la «crida de Corpus» a la faisó antiga, tal com degué començar-se a practicar al segle XIV, i llegeixen les ordinacions que han de regir en la festa del Corpus, essent les principals les que manen enramar los carrers i la de vedar lo dol, de tal manera que àduc les cases que ploren algú de la familia, venen obligats a posar cobrellits als balcons, però'ls hi posen amb una punta girada que les distingeix de les que no porten dol.

5. *Divendres.*—Sant Bonifaci, bisbe, i'l Beato Domingo Castellet, fill de Esparraguera, aont l'invoquen dient-li:

De Frares Predicadors
l'Ordre sagrat vos venera,
oíu Castellet gloriós
als veïns de Esparraguera.

A Guissona, per a fer ben lluides les festes de la vuitada de Corpus en los tres barris en que aquells dies se considera dividida la vila, l'Ajuntament nomena als «octavaris» de la festa, que són un solter i un casat per cada barri; de casat lo qui ho es més de fresc. Ells han de cuidar de fer una capta per les cases, i han de pagar la música, lo campaner, organista i la cera per als divins oficis que se celebren molt solemnes tota la vuitada.

6. *Dissapte.*—Sants Artemo, sa esposa Càndida (venerada a Gualbes) i sa filla Paulina, màrtirs, i Sant Norbert, fundador del Ordre de Canonges Premonstratenses, i arquebisbe, molt venerat un dia en la iglesia del monestir de Bellpuig de les Avellanes, quan sos fills donaven tanta gloria a la virtut i a les lletres catalanes.

Desprès de una santa mort
goseu de celestial gloria,
i al que honra vostra memoria
i os pren de virtut per nort,
conduíu a feliç port
fent trobia lo cel obert.

7. *Diumenge.*—LA SANTÍSSIMA TRINITAT; la Mare de Déu de Linares, a Benabarre; Sant Mohí i Sant Sabinià, màrtir.

Sant Mohí es venerat a Besora:

Miracles vós demostreu
especial en mal de orelles,
i en altres molts mals obreu
portentoses maravelles,
concedint a tots lo fi
per lo que sou suplicat.

Avans, Agramunt feia una professó al Tallat, segons se conta al 22 de Abril; quan se deixà de fer, tal dia com avui sortía una professó de la iglesia parroquial, atravessava la plaça, enfilava 'l carrer del Castell, plaçeta del Amball, baixada del Castell, i pel Pou anava a la capella del Prat, aont cantava los Goigs de la Verge del Tallat, retornant desprès a celebrar l'ofici a la parroquial. Avui ni axò's fa.

8. *Dilluns.*—Sants Germà, Just i Paulí, màrtirs, fills de la Pera, que's veneren a Girona, i Sant Salustià, confessor, generalment invocat:

En tota necessitat
oíu de vostres devots
les súpliques i los vots
que os fan amb cor humiliat,
mitigueu lo seu dolor
amb molt compassiva mà.

9. *Dimars.*—Santa Pelagia, verge i màrtir; Sant Maximià, bisbe; Sants Prim i Felicià, màrtirs, i Sant Colom, abat.

Diuen los Goigs de aquest Sant:

En vós lo malalt salut
trova i consol l'afligit,
puix jamai desfavorit
deixeu al que a vós acut,
cureu al sort i al trencat
de febres i altre dolor.

Los Sants màrtirs Prim i Felicià són ademés venerats al poble de Meyà, prop de Besalú, bisbat de Girona, que'n posseeix preuades reliquies.

A Mataró, en aquest dia, se celebra altre Sant Felicià, màrtir, qual sagrat cos, conduit per nau velera arrivà an aquella ciutat llevantina lo 28 de Janer de 1770, i's venerà desde aquell dia en la iglesia de la Mare de Déu de la Esperança de PP. Caputxins fins al any 1835, que amb motiu del saqueig i crema del convent i iglesia fou trasladat al temple parroquial de Santa María, venerant-se desde llavors en la capella de la Mare de Déu de la Soletat.

Bressol Italia os ofreix,
Roma sepulcre anc que ocult,
Catalunya piadós cult
i Mataró os engrandeix;
glorìa's amb sa lleialtat
son amor tot ciutadà.

Ceró celebra avui festa per vot de poble en obsequi de la Mare de Déu de Refet.

10. *Dimecres.*—Santa Margarida, reina d' Escocia; Santa Oliva, verge i màrtir; Sant Amant, i Sant Restituit, invocat pels que pateixen de la vista.

Sant Amant es venerat a Claret, parroquia de Oliola, aont sos devots li diuen:

Després que en lo cel esteu,
quan vos preguen los devots,
vós los consoleu a tots,
de febre i dolors cureu:
sou molt lliberal i amb vós
no hi ha més que demanar.

Doneu pluja quan convé
i aparteu la pedregada,
alcanceu fèrtil anyada
al que en vós té viva fé.

Aquest Sant es també titular de Torrefeta, aont li tenen dedicats Goigs propis:

En aixuts pedra i dolors
pregant-vos en Torrefeta,
alcancem gloria completa
i us tributem mil honors,
oferint-vos nostres cors
humils, agraits, amants.

La patrona de Olesa, Santa Oliva, es molt venerada en dita vila i son districte:

En totes necessitats
Olesa i comarca venen,
i en sola una Oliva tenen
pa i vi i menjar delicats...

11. *Dijous.*—✠ LO SANTÍSSIM CORPUS CHRISTI; Sants Feliu i Fortunat; la Mare de Déu de Cuadras a All i Solana, bisbat d'Urgell; aplec a la Mare de Déu de Hospitalet (Sant Andreu de Greixa), i Sant Bernabé, apòstol que's venera a Odena, aont li canten:

Es molt gran vostra virtut
com ho proba la experiencia,
puix cureu tota dolencia
al coix, sort, al cego i mut...

Diu la cançó popular:

Lo dia de Corpus, Corpus,
es dia de professó;

i, efectivament, en tots nostres pobles fan molt esplendorosa aqueixa professó en que's passeja triomfalment a Jesucrist Sagramentat pels carrers del poble, passant sobre una catifa de fullatge i de flors boscanes, especialment ruelles i perpetuines o flors de Sant Joan, que aquestes amb son color d'or vell i aquelles amb son vermell encés, destaquen admirablement sobre la verdor

de les fulles de xop i olm que constitueixen la principal basa del encatifat.

Mentres dura la professó, la canalla va devant sonant xiulets i peles de xop, amb una fulla del mateix arbre per llengüeta: los fadrins, desde les esgolfes de les cases, galegen disparant trabucs i escopetes contra'l pom de la bandera, i axís se fa en tots los carrers fins que la professó arriva a la plaça, se para, se col·loca la Custodia sobre una taula sempre baix tàlem, i allí fan l'acatament, per un regular a tots los pobles, agenollats tres vegades devant dels Santísim Sagrament i oferint-li i posant als seus peus tot lo tresor que puguin valdre banderes, pendons i tabernacles, agenollant-se tres vegades més quan se'n tornen al punt de sortida sense donar mai la esquena a la Custodia.

A Cervera fa l'acatament en nom de la Corporació municipal un funcionari, que empunya la bandera de guerra de la ciutat i munta un cavall que ha de agenollar-se les tres vegades de consuetut.

En nom de la Comunitat de Preveres la fa 'l sagristà.

A Bellpuig, avans, lo darrer síndic cessant duia la bandera del Sant Cristo en la professó, i'ls cordons los dos pèrits del poble. Era la de més distinció, puix los pèrits anaven a acompanyar l'acatament dels tabernacles de Sant Josep, Sant Roch, Sant Isidro, del Sant Nom de Jesús i'l de la Mare de Déu del Roser, i'l de totes les banderes i pendons, i quan feia l'acatament la bandera del Sant Cristo que era la darrera, anaven a acompanyar-la tots los cordonistes dels pendons i banderes que l'havíen feta primer.

A Cubells, després de la professó, l'Ajuntament fins ara fa pocs anys, ofería un refresc al senyor Rector, i's pot dir que's constituía en sessió tot lo poble, per quant tothom hi anava quan hi entraven les majorales del Roser, a sentir les cançons que per a tothom cantaven.

A Castellnou de Seana es commovedor l'acte que precedeix a la reserva del Santíssim. Tot lo poble agenollat entona fervorosament un clam Eucarístic.

Es en general a tot l'Urgell que's venera singularment a la Sagrada Eucaristía.

Avui, diada de *Corpus*, se diu que les dònes parlen llatí, perque llatina es aquesta paraula.

12. *Divendres.*—Sant Joan de Sahagún, confessor; Sant Onofre, patró dels torners, venerat a Palau Sabardera, i'ls Sants màrtirs Basílides, Ciriaco, Nabor i Nazari, dels quals ne diuen uns Goigs seus:

Del que os invoca afligit
sieu lo segur consol,
i remeieu l'amarg dol
del miserable tulit.

13. *Dissapte.*—Sants Evidi i Patró, i Sant Antoni de Padua.

La devoció a Sant Antoni es de les més esteses. No hi ha poble ni poblet aont no tingui molts devots. Es generalment invocat per a trovar les coses perdudes i quasi es de tot arreu la costum de dedicar un dels parenostres que segueixen al Rosari, a Sant Antoni per a que guardi de pendre mal.

A Altafulla té dedicat un ermitatge i allí li canten:

D'Altafulla i son veïnat
sou l'iris de l'esperança,
lo vent suau de bonança
en los jorns de tempestat;
sou lo que'l llur mal enterra,
servint-li de cobricel.

Assentiu li té aixís mateix dedicat un oratori al cap del pont del riu Ció, que amb una gran festa cívic rel·ligiosa se inaugurà l'any 1911. Se bastí a despeses de son devot D. Pere Massana, qui sufragà igualment los gastos de la festa.

Altres mals que cura 'l Sant dels miracles los diuen aquestes posades de uns Goigs generalment cantats:

Cureu de gota coral,
cegos, contrets i nafrats;
consoleu desconsolats,
lliureu de qualsevol mal;
qual metge celestial
sou amb Déu tan poderós.

Als presos deu llibertat
si vostre favor demanen,
als pecadors si os aclamen
deslliureu de son pecat,
perque sou molt estimat
de Jesús Flor de les Flors.

Les festes dels barris de Agramunt s'han fet cèlebres en tot l'Urgell. Dividida la població en quatre barris per als dies de la vuitada de Corpus, era cosa de veure un poble que rivalisava per a fer ostentació de bon gust, de bon humor i de esplendidesa en los cultes i en les festes del barri.

Començaven les festes dissapte a mig dia pel barri de Sant Joan, amb un gran trilleig de campanes i un cercavila de la música. Al tart guarníen lo carro de la salvia, un carro que era 'l contrapunt principal del barri, perque tots feien allò que hi savíen i una mica més, per a presentar-lo ple de cintes i ben vistosament guarnit amb salvia. (Ha quedat a Agramunt lo ditxo, quan se vol ponderar una cosa ben vistosa o una persona fatxendera, que sembla 'l carro de la salvia.)

Mentre 'ls joves guarníen lo carro, les noies montaven banderes amb cobrellits de domàs i mocadors de Manila, com més hermosos mellor, que anaven a buscar a les cases riques i que al caure en desús sortíen no més que per la festa dels barris. Ja tot a punt, los fanalets encesos, les parets del barri enramades de freixa i altre ramatge, les pilastres dels coberts engarlandades amb eura, feia sa entrada lo carro i en ordenada professó cívica recorría 'ls carrers del barri als espetecs de la música i l'alegría de tothom, mentres les campanes ventaven associant-se a la festa.

Se donava 'l tom pels carrers del barri, per a anar a sopar desseguida, i aviat començar lo ball que durava sisquera fins a la mitja nit.

14. *Diumenge.*—Sant Bassili, bisbe, i Sant Elisseu, advocat contra la lepra i ceguera.

De la ciencia ric tresor,
hèroe de la fe ardorós:
Bassili bisbe i doctor
doneu-nos vostre socós.

A primera hora del dematí, lo barri de Sant Joan de Agramunt tornava a sentir los alegrois de la música, que passava per les cases principals a donar serenades i recaudar lo que voluntariament volía donar-se per a contribuir als gastos de la festa.

A les nou, reunits tots los joves devant de una capella que s'aixecava en cada barri, enceníen les atxes en ses lluminaries, i, precedits de la música, anaven al ofici que ells pagaven, retornant quan era acabat també amb música.

Després del dinar sortía altre cop la música a voltar lo barri, acompanyada de tots los fadrins, i les mosses que'ls esperaven al peu de les cases respectives, s'incorporaven a la comitiva, i tots plegats anaven a fer ball en la plaçeta més gran del barri.

Quan la tarde s'acabava, finía també'l barri de Sant Joan per a deixar pas amb lo mateix entusiasme a la entrada del carro del barri del Castell.

Puigcerdà celebra avui vot de poble en honor de la Mare de Déu de Gracia.

15. *Dilluns.*—Sants Modest, Vito i Crescenci.

A Sant Modest li canten en uns Goigs:

Aixís contra tempestats
pedra i tota mala influencia,
es vostra amable clemencia
iris de serenitat;
dels fruits esperem en vós
benedicció universal.

Celebrades les serenades i missa al dematí i ball a la tarda pel barri del Castell de Agramunt, al fer-se fosc feia sa entrada al poble lo carro del barri de la Plaça i ell alegrava al poble aquella vetlla.

16. *Dimars.*—Santa Lutgarda i Sants Quirse i Julita, fill i mare, màrtirs.

Són invocats en molts pobles de Catalunya 'ls Sants Quirse i Julita, i alguns los han pres per tutelars. Generalment se'ls invoca per a alcançar fruit de benedicció.

A Besora, no obstant, se declaren remeiats de altres mals, per la intercessió de Sant Quirse:

En la guerra 'ns defenseu,
en la pesta 'ns assistiu,
en miseria 'ns favoriu,
de pedra als esplets guardeu,
en aixut pluja alcanceu,
tot mal per vós es curat.

Lo barri de la Plaça de Agramunt, com ho feien los que'l precedíen, era l'encarregat de celebrar la festa de vuitada fins a la tarde, que s'acabava per a deixar que celebrés sa festa 'l barri del Ció.

17. *Dimecres.*—Sants Nicandre i Marcià; Sants Manel, Isabel i Ismael; Santa Teresa, reina de Lleó; Sant Avy, abat, i Sants Donat i Lliberata, màrtirs, les reliquies dels quals se veneren amb singular devoció en lo poble de Sant Quirse Safaja, provincia de Barcelona, bisbat de Vich. Es allí que'ls hi canten:

Segurs estam fermament
que lo vent,
ni la pedra, ni'ls aiguats,
no'ns faràn malbé 'ls blats,
ni la gent
no se sentiràn gravats
de tempestats, llamps i trons.

Amb lo barri del Ció, que era'l darrer que feia sa festa, devegades no s'acabaven les festes al barri de Agramunt. Com era'l darrer, si'ls hi donava per eclipsar als altres, ho logravén, mes los barris de Sant Joan, del Castell i de la Plaça, si's trovaven llastimats, teníen lo dret de revenja, previ permís demanat al alcalde; teníen dret de tornar-ne a fer un dia tots units.

18. *Dijous.*—La Mare de Déu de la Ribera a Pobla de Segur; Santa Marina; Sants Teòdul, Lleonci, Josep i María, màrtirs de Sant Cugat del Vallès; Sants Just, Paulí, Assici i Germà, venerats a La Bisbal i martiritzats a Girona, segons nos diu la següent estrofa de sos Goigs, compostos per lo Dr. D. Vicens García, rector de Vallfogona.

Girona serà ditxosa
i per lo món celebrada,
sols perque va ésser regada
amb vostra sang preciosa;
la Bisbal també ho serà,
puix que tal part li ha cabut.

Avui, cap-vuitada de Corpus, los nens i nenes de Guissona van a la iglesia acompanyats de la música, duient aquells una coca al cap, i les nenes endiumenjades amb mantellina blanca i grans cistells de flors. Les coques se distribueixen a la mateixa iglesia després de la elevació, i les flors de les nenes, després de la missa serveixen per a enramar la imatge de la Verge de la Salut en la font de la Vila.

19. *Divendres.*—Sant Ursici; Santa Juliana Falconeris, advocada contra'ls vòmits, i Sants Gervàs i Protàs, venerats a Barcelona, i ademés:

Vostres reliquies venera
alegre sempre i ufana
la vila de Llimiana
Lavall i tota Noguera.

En aquesta santa ermita
tenen vostra intercessió
los que amb molta devoció
venen a fer-vos visita,
los quals se'n tornen gustosos,
majorment tots los trencats.

També es invocat per leprosos, cegos i endimoniats.

20. *Dissapte.*—Sant Macari, bisbe; Santa Florentina, verge; Sant Ignoscenci, bisbe i confessor; Sant Silveri, papa i màrtir, i'l Beat Miquel Pagés, dominico, segons nos diuen sos Goigs:

Nat de pares cristians
en la ciutat de Manresa.

Sia vostre valiment
a favor dels cristians,
sobre tot dels manresans
que us invoquen humilment;
protegiu sempre a la gent
de vostra terra nativa.

Canten a Sant Ignoscenci:

De llàgrimes en la vall
mireu-nos gloriós Sant,
i dels que os invoquen tant
consol doneu al trevall;
de febres i altres dolors
remei segur alcanceu.

21. *Diumenge.*—Santa Demetria, verge i màrtir, advocada dels que pateixen febres i alferecía; Santa María de Vidabona; Sant Lluís Gonzaga, patró de la joventut, i Sant Guillem, miraculós defensor de la vila de Llivia, que'n guarda les reliquies i li canta en sos Goigs:

Sempre en la necessitat
protector universal,
de esta vila lliberal
confessem haveu estat,
en temps de gran sequedat,
fent tornar lo temps plujós.

22. *Dilluns.*—Avui s'entra a la estació estival i diu lo ditxo: «Al istiu, tota cuca viu.»—Sant Paulí de Nola, bisbe i confessor, advocat de les viudes i dels pobres; Santa Consorcia, verge; Sant Niceas, bisbe, i Sant Albano, màrtir.

Llum del secular estat
de la Iglesia bon pastor,
sieu lo nostre advocat
Paulí bisbe i confessor.

Del Pare Sant Agustí
la Regla prest abraçàreu,
en Barcelona amb cor fi
sacerdot vos ordenàreu,
i tres convents fabricàreu
en Catalunya amb ardor.

23. *Dimars.*—La vigilia de Sant Joan Batista; Sants Zenón i Zenàs, màrtirs; Santa Edeltrudis, verge, reina de Inglaterra, i Santa Agripina i la venerable sor Clara Andreu, a Mallorca.

La vigilia de Sant Joan se senyala pels focs de la revetlla que s'encenen devant de les cases i salten la ca-

nalla. Quin origen tenen? Hi ha qui'ls fa continuació dels *Palilia* romans, reminiscencia de les fogueres de Baal que van néixer a l'Assia, aont los focs i ofrenes de foc eren lo més primorós obsequi que s'ofería al déus.

Per nostra comarca se sol dir al saltar-los:

Foc de Sant Pere,
foc de Sant Joan,
guardeu-nos de ronya
per tot aquest any.

I també de aquesta manera:

Sant Pere bon home,
Sant Joan bon Sant,
guardeu-nos de ronya
a tots los cristians.

O bé, «i de tot mal», o simplement:

Foc de Sant Pere,
foc de Sant Joan,
foc de tots los Sants.

Hi ha qui al foc hi tira una cabessa d'alls per a menjar-se-la desprès de cuita per a que Sant Joan deslliuri de ronya.

La cendra dels focs hi ha qui la usa per a curar-se 'ls peus.

A les dotze de la nit, l'hora misteriosa dels conjurs i encisos, hi han noies que tiren un ou en un got d'aigua per a saber si s'han de casar aviat i quin ofici tindrà 'l marit. Creuen perfectament distingir-hi aixades, malls, aixes o garlopes, i tot ço que'l cor los dicta, pel jove i ofici que desitgen, sense que hi falti 'l vel de monja.

També es a les dotze de la nit que's cull una malva florida i's penja a les golfes, aont s'enmusteeix esperant la nit també típica de Nadal, que torna a obrir-se si se la vetlla fins a les dotze.

24. *Dimecres.*—Lo Naixement de Sant Joan Batista, patró de Perpinyà i de molts pobles de Catalunya; aplec de la Mare de Déu de Font-Romeu a Cerdanya; Sant Fort, màrtir, venerat a Sarrià, i Sant Teodulf, bisbe.

Lo dia de Sant Joan
es diada de alegría,
fan festa los cristians
i'ls moros de Morería.

Veus'aquí dit tot amb los primers versos de la cançó popular. A tot arreu fan festa per Sant Joan; no hi ha cap Sant tan popular; mes potser tampoc n'hi ha cap que al costat de les devocions de que se'l fa objecte se l'invoqui amb tantes pràctiques supersticioses.

Ahir se'n indicaven algunes propies de la revetlla; toca ara anotar les que's fan a la claror del dia.

Lo dia de Sant Joan
les herbes tenen virtut.

Això que es creencia general, se referma dient que qui té un mal o vol previndre-se'n, no té més que sortir al camp i fer-se friccions amb la primera herba que topi avans que neixi 'l sol. (D' un qui no ha pogut lliurar-se de mal moral o material, se diu que no li han valgut totes les herbetes de Sant Joan.)

També avans de sortí 'l sol, si'ls que tenen berrugues se les renten amb lo suc de alguna herba, los hi desapareixen. Per a les berrugues pot ser qualsevol herba; per a curar los ulls de poll, diu que s'ha de fer amb lo suc de les fulles de senixell.

Se sol també cullir una floravía, i la pengen en los estables per a que les besties no tinguin mal de ventre.

Hi ha la anomenada herba de Sant Joan, que, cullida avans de sortir lo sol, se posa en una ampolla d'oli i després que s'ha tingut quaranta dies a sol i a serena, ne resulta un bàlsem o oli de cop per a curar los talls i matxucaments.

També's diuen de Sant Joan les floretes grogues que ensementen los sembrats a la primavera.

Avans de eixir lo sol, es pràctica molt seguida la de lligar vencills als troncs i rames dels noguers per a que les nous no's corquin ni surtin follades.

A les dotze del dia, les noies acasarades tiren tres paperets caragolats dintre de un got de aigua per a saber si's casaràn durant l'any: creuen que serà si se'n descaragola algún.

Si se sembra cols lo dia de Sant Joan, neixen a les vint i quatre hores.

Si's planta un plançó de figuera que tingui mostra de fruit, l'arbre posa arrels i viu, i les figues de la mostra se conserven i maduren.

Deixant aqueixes manifestacions que'n podríem dir privades, Sant Joan es venerat en molts pobles solemne i públicament.

Hi han alguns santuaris com lo de Sant Joan del Herm, del qual nos en diuen sos Goigs:

D'esta terra los devots
vos venen a visitar,
perque en ses necessitats
los vulleu aconsolar,
de porcellanes curar
acostumeu en est Herm.

Igualment en la Vall de Aràn li canten los pobles de Arròs i Vila:

Los miracles que haveu fet
es cosa que a tots encanta,
curant coixos i contrets
de tot mal febre i garganta,
per vostra pregaria santa
logrem la pau i'l repós.

Mataró, que es devot de Sant Joan, lo venera públicament en lo carrer del seu nom, i també:

En la iglesia de Santa Agna
qui s'atança al vostre altar,
i amb fervor i fe os reclama
reb consol a no trigar;
en nostres Escoles Pies
sou dels pobres protector.

Lleida, Sant Gervasi i mil altres poblacions que han bastit i dedicat temples al Sant Precursor del Mesíes, testimoniaríen, si'n féssim l'inventari, tot aquella devoció que la terra catalana professa a Sant Joan Batista.

ADAGIS.—Sembraràs quan voldràs i per Sant Joan segaràs. Si vols cullir pa, llaura per Sant Joan. De Sant Joan a Nadal, mig any cabal.

25. *Dijous.*—Sant Guillem, confessor; Sant Galicà, cònsul romà i màrtir; Sant Adalbert, confessor, i'ls quatre gloriosos màrtirs Sants Ignocenci, Reparat, Mansuet i Especiosa, quals sagrades reliquies venera Sant Joan de Vilassar i festeja en lo dia de avui cantant-los-hi:

Puix logrem vostra presencia
Sants màrtirs de Vilassar,
vulleu-nos de Déu alcançar
de l'ànima la ignocencia.

Esta parroquia devota
amb tals tresors enriquida,
de la serra es proveída
i del mar logra la flota;
de pesca té l'afluencia
tot lo de Baix Vilassar.

26. *Divendres.*—Sants Salvi, bisbe i màrtir, molt venerat a Catalunya, i Sant Joàn i Sant Pau, germans, màrtirs, patrons de la vila de Malgrat i de la vila i ribera de Sant Joan de les Abadesses.

Los hi canten a Malgrat:

En lo mar enviau consol
al fluctuós mariner,
lograu quan es menester
a la terra pluja o sol,
de llamps pedregada aiguats
a vostres devots guardau:
mireu sempre, Joan i Pau
per la vila de Malgrat.

Sant Joàn de les Abadesses los diu:

Vostres reliquies sagrades
en est temple adorem;
feu que per elles logrem
gracies multiplicades,
i nostres cases guardades
de mal i desunions.

27. *Dissapte.*—Sant Creixent, màrtir; Sant Zòilo i altres companys, màrtirs; Sant Joàn, prevere i confessor; Sant Samsó, hostaler de pobres, i Sant Ladislao, rei.

Estel de bells resplandors,
rei d'heroica santedat,
escolteu nostres clamors
Ladislao afortunat.

La proximitat dels dies de Sant Joàn i Sant Pere dóna lloc a alguna manifestació folklòrica, aixís, per exemple, es diu que si sembren raves entre Sant Joàn i Sant Pere, se fan grossos i venen al hivern, però que si's sembren més tart, neixen raquítics i no arriven a valdre res.

Adagis.—Les olives per Sant Joan, son com grans de sal, per Sant Pere com a grans de pebre. Per Sant Joan, les garbes al camp, per Sant Pere les garbes a l'era.

28. *Diumenge.*—Sant Lleó II i Sant Pau, papes; Sants Benigne, bisbe, i Argemir, monjo, i Sant Ireneu, bisbe.

Puix tant amb Cristo podeu
qui os colma de etern honor,
deu-nos ajuda i favor
gloriós Sant Ireneu.

La vigilia de la festa de Sant Pere se fan focs pels carrers igual que per la de Sant Joàn.

També 'l poble li demana guariment amb pràctiques supersticioses compartint la tasca amb Sant Joàn, com per exemple en la curació de trencadures.

Los qui tenen criatures trencades, la vigilia de Sant Pere van a un terme aont hi hagin roures, que a Urgell són pocs, i n'esberlen un de jove, sense que s'esqueixi ni per la banda del tronc ni per la del brancatge. Esperen les dotze de la nit, i aixís que toca la primera batallada, obren lo roure fins i a tant que entre ses dues esberles hi pugui passar la criatura malalta, que ho practiquen dues persones que duguin los noms dels Sants Joan i Pere, donant-se la criatura tres vegades, mentres diuen:

Lo Joan: Teniu, Pere;
aquí us dono una criatura trencada.

Lo Pere: Teniu, Joan;
aquí us he la torno curada.

Se diuen tres Pare-Nostres i's deixen ajuntar les esberles del arbre. Amb operació tan crudel, uns arbres ho conten, altres se moren. Los que l'han feta cuiden de unir bé les dos parts, lligant-les amb roba de la criatura trencada, a fi de que's torni a establir la comunicació de la sava i l'arbre visqui, perque si l'arbre viu, la trencadura desapareix; si mor l'arbre, lo trencat no's cura.

Hi han pobles que fan això la vigilia de Sant Joan, agafant una gabernera com a Vilanova de Bellpuig, o una macarullera com a Talladell.

29. *Dilluns.*—✠ SANT PERE I SANT PAU, apòstols, màrtirs; Sant Siro, papa; Santa Beneta, verge, i la Mare de Déu de Salsellas a Salsellas, bisbat de Vich.

Amb tenir Sant Pau tanta significació entre l'apostolat, Sant Pere es Sant més popular. Lo nostre folklore està ple de llegendes, tradicions i rondalles en que Sant Pere n'es l'hèroe i esmenten fets de quan anava pel món amb Nostre Senyor.

No són poques tampoc les que'n conten fets considerant-lo porter del cel. En unes i altres se'n destaca sempre un gran fons de bondat.

Altrament, Sant Pere es invocat per los pescadors i se l'invoca contra 'l mal de rabia, singularment en son santuari de Arancís, bisbat d'Urgell, que hi van de totes parts de Catalunya los qui han sigut mossegats per algún gos que se sàpigui o sospiti sia atacat de rabia.

Ja diuen sos Goigs:

Vostra gran benignitat
experimenta esta comarca,
puix ningú de mal de rabia
jamai s'ha vist atacat,
com vos haja visitat
amb aquell degut fervor.

Guissona venera a Sant Pere en una ermita distant mitja hora de la població; sobre tot en temps de sequera li dedica grans honres, trasladant-lo en professó a la iglesia parroquial. També avui hi van en professó;

se passa pel devant de la ermita de Sant Antoni, que està tancada amb una porta en que hi ha una reixa. Los joves i noies tenen gran fal·lera per a tirar cèntims en un plat que hi ha als peus del Sant, i diuen que aquell qui tirada per la reixa fa caure una moneda dins del plat, se casa dintre del any.

Maldà té aixís mateix una capella dedicada a Sant Pere.

Avui, vigilia de Sant Marçal son patró, a Figuerosa fan focs pels carrers.

30. *Dimars.*—Sant Flor, màrtir, venerat a Premià; Sant Marçal, bisbe, advocat contra foc, febres i dolor, i'l Beat Ramón Llull, màrtir, que té varis Goigs dedicats, un d'ells compostos per mon bon amic lo llibreter Joan Batlle, a qui dec moltes notes de aquest llibre. Uns dels més antics diuen:

Ramón, sempre guardeu-nos
los camps, terres, bestiars,
les vinyes, los olivars,
los blats i demés llevors,
i aquest favor sempre sia
de Déu a gloria major.

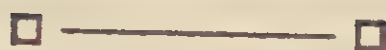
Sant Marçal, que avui celebra la Iglesia, es venerat en molts punts de Catalunya, entre altres Ridaura i Puigreig, i singularment a Figuerosa, que té capella dedicada i antigament celebraven la festa major; mes ara, solzament l'honoren en la diada propia, anant a sa ermita a celebrar-hi l'ofici. Hi canten també 'ls Goigs:

Afortunats són aquells
que us invoquen de tot cor;
lo remei troven tots ells
en l'angustia i'l dolor;
de les febres en lo mal
sou segur medicament.

La parroquia que ditxosa
vostre favor exprimenta,
es la de la Figuerosa
que sempre venera atenta
vostres reliquies i's val
de amparo tan excel·lent.

La dòna estèril i tot malalt de Premià, se reclama a Sant Flor venerat allí, puix:

Reliquia que es molt insigne
de Sant Flor la posseeix,
Premià per lo qual mereix
de dit Sant favor més digne
logrant en lo perillós
la major seguretat.

Consagrat al Sagratíssim Cor de Jesús

Paraula llatina derivada de *Julius*, mes consagrat pels romans a Juli César. An aquest mes li correspòn lo signe del Zodíac *Leo*, representat per un lleó, que significa l'ardor i fortalesa dels raigs del sol de aquest mes.

Hi ha un adagi propi de aquest mes que diu: «Qui no bat al Juliol, no bat com vol», i es, en efecte, durant aquest mes que's xafen totes les garbes, perque la experiencia ha ensenyat que dins del Juliol es quan los dies tenen igual seguida: vent seré al matí, bon sol durant lo dia per a torrar, i marinada a la tarde per a ventar i netejar la batuda.

Lo portar les garbes desde'ls trossos a les eres, sobretot avans que'l conreu de cereals era més estés perque no s'havíen ensajat los forratges, requería un enginy especial per a carregar bé, dur-ne moltes estalviant viatges i tenir compte de no trabucar, pel gran embalum que fa una carretada de garbes, amb les quatre, cinc o sis valones o filades que se'n posa estemeneres amunt, clavades als estaquirots. Si 'l mosso no trabucava en tot lo «portar garbes», rebía un present, que l'ostentava en la darrera carretada, clavant la forca demunt de les garbes i penjant-hi allí 'ls conills o pollastres que havía rebut i devíen servir per a fer una alifara amb tots sos companys d'era. Se'n deia «portar bandera», i no més ne portaven, com se indica, aquells carros que havíen tingut un batre sense incidents, sense volcs, i per tant, sense desgracies en les persones i en les besties.

En aquest temps en que tothom matineja, també 'l duler cornava a punta de dia; però a les set, hora de enganxar los animals a la batuda, tornava amb son remat a la plaça del poble, tocava 'l corn, i tots los qui hi teníen aviats bous, mules o egües anaven a recullir-les, i ell se n'entornava a la pastura.

Avui que'l Canal ha portat la roturació i sanejament de terres que avans eren ermes; avui que'ls prats salo-

brencs han desaparegut per a convertir-se en parades d'aufalsars amb les corresponents cegles de reg i de desaiguo, ha anat desapareixent també la costum de aviar los animals a la dula, institució sumament pràctica que economisava 'l menjar i'ls guardians, confiant la custodia de tots los animals del poble al duler, qui per una mòdica cantitat que'l Municipi li donava i una lliura de pa que cobrava 'l diumenge per cada animal que menava, es feia un sòu més que regular. Avui com avui, no tinc noticia de que duri la dula més que a Vallfogona de Balaguer, però queda en nostre parlar la idea de la dula quan se diu de una noia poc vigilada dels seus pares, que sembla que l'avíen a la dula, es a dir, que li donen una llibertat excessiva.

Amb la dula he observat també 'l desús de un traste, que es la «escassa». Los animals que s'aviaven a la dula eren regularment animals de trevall; lo duler no hauría pogut governar-ne d'altres que'ls pacífics; no obstant, quan se li entregaven potres i demés especie cavallar plena de sang, se'ls posava «escassa», una fusta de quatre o cinc palms penjada horitzontalment de una cadena enganxada al collar de corretja que'ls privava de corre, car los feia entrepussar i'ls obligava a anar al pas.

Durant lo batre, quan algún cap de núvol amenassa pluja, i més que pluja, tempesta que podría malmetre les cullites pendents de vrema, aulives, i llegums tardanes, lo campaner «toca al temps» amb molta diligencia. En paga del seu trevall, passa per les eres i'ls pagesos li donen blat. Al temps de vremar, reb un poc de vi amb igual objecte.

ADAGIS.—Al Juliol, verol. Si vols tenir bona col, planta-la al Juliol. Al Juliol, la forca al coll.

1. *Dimecres*.—Sant Aarón, sacerdot; Sants Cast i Secundí, bisbes; Sant Domicià, bisbe; la Mare de Déu del Puy, a Bescaràn, bisbat d'Urgell; Santa Elianor de Provença; Sant Galo, bisbe, i Sant Teobaldo, prevere.

De les dònes advocat
os veneren protector.
per alcançar del Senyor
consol en necessitat;

serviu-les de llum i guia,
com a Pare carinyós:
socorreu al qui us reclama
Sant Teobaldo gloriós.

Una pregaria dels Goigs de la Mare de Déu del Puy diu aixís:

Recordeus, Mare piadosa,
de nostra Espanya afligida;
recordeus que gloria i vida
per vós rebé molt gojosa;
no volgueu, no, que afrontosa
se oblidi de tant amor:
del Puy, o Verge molt santa,
doneu-nos vostre favor.

Per a concórrer a la festa o aplec que se celebra demà al Santuari de la Mare de Déu de Montgarri, acuden avui los devots francesos conduint ovelles per a oferir a la Verge.

A les dèu de la nit, les dònes queden recloses a la iglesia del Santuari, i'l capellà-custodi 'n guarda la clau.

2. *Dijous.*—La Mare de Déu del Socós a Hostalrich; la Visitació de María Santíssima a sa cosina Santa Elisabet; Sants Procés i Martinià; Sant Otó, bisbe; Santa Munegundis, i Sants Fèlix i Just, els quals se veneren en la iglesia parroquial de Santa María dels Turers de la vila de Banyolas, provincia i bisbat de Girona.

Los Goigs que allí'ls hi canten tenen aquestes posades:

Banyolas en la tormenta
dels fruits amenassadora,
lo vostre favor implora
que molt prompte experimenta,
fugir feu les tempestats
amb sos núvols horrorosos.

La vila doncs agraida
a tan felís protecció,
sempre a major devoció
a sos habitants convida,
ells en ses necessitats
vos invoquen fervorosos.

Segons una estrofa dels Goigs de Montgarri,

Lo Francès i l'Espanyol
venen de remotes terres,
a buscar en vós consol
a les nostres valls i serres;
de peste, de fam, de guerres
i del pecat deslliureu.

Los Ajuntaments aranesos comarcans de la Mare de Déu de Montgarri, en l'aplec que avui se celebra en dit Santuari, obsequíen a tots los romeus amb pa, formatge i vi, servit en riques pitxelles de plata. Igualment després de les festes rel·ligioses encanten los presents de ovelles i alguna vaca que han regalat a la Verge, quedant-se'l regularment los mateixos ofertors.

Avui celebra Bellcaire la festa major de Santa Isabeleta, sumament concorreguda de gent de tots los molts pobles que té de veïnatge.

3. *Divendres.*—Sant Eulogi i companys, màrtirs; Sants March i Mucià, màrtirs; Sant Trifó i companys, màrtirs, i Sant Bertràn, bisbe i confessor, venerat en sa ermita de la montanya de Montjuich.

En Montjuich, Barcelona,
en vostra ermita os venera,
aont la ciutat se esmera
en honrar vostra persona;
allí assisteix vostre amor
als que a visitar-vos van.

Si'l mar està alborotat,
acudint amb devoció
a la vostra protecció,
se veu prompte sossegat;
los que us invoquen de cor
desconsolats no se'n van:
sieu nostre protector
gloriós bisbe Sant Bertràn.

4. *Dissapte.*—Sant Jucundià, màrtir; Sant Laureà, bisbe, i'l Beat Gaspar de Bono, fill de Valencia, invocat per les dònes en ses aficcions, i ademés:

Tot malalt serà curat
si amb cor net acut al trono,
i en tota necessitat
vos prega, Gaspar de Bono.

5. *Diumenge.*—La preciosíssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist; Santa Zoa, màrtir; Sant Domici, màrtir; Santa Cirila, màrtir; Sant Miquel dels Sants, fill de Vich, i Sant Pere de Luzembó, cardenal.

Lo gloriós trinitari fill i patró de Vich ha tingut per cantor, entre altres, al gran poeta mossen Verdaguer, qui 'n deia:

Era d'àngel sa puresa
son amor de serafí,
sa divina sabiesa
té aleteigs de querubí,
de aquest món ni se'n adona
ja estadant de altre mellor.

Es venerat sense comptar sa ciutat nadiua, en altres poblacions de Catalunya, com Centellas, i es de allí aquesta posada de sos Goigs:

No hi ha cranc ni hi ha fractura,
ni febre ni cap mal grà,
que vós no pugueu curâ
a la humana criatura,
que ho diga qui de bon cor
vos ha sempre invocat:
sieu-nos Miquel advocat,
deu-nos centelles de amor.

Es axís mateix invocat contra'ls tumors i per a guarir los ossos trencats.

6. *Dilluns.*—Sant Isaíes, profeta; Sant Tranquilí, màrtir, pare dels Sants March i Marcelià; Santa Dominga, verge i màrtir, i Sant Palladi, venerat a Camprodón.

Baix lo vostre patronat
no temem peste ni guerra,
de borrasca i sequedat
defenseu tot'esta terra;
en tots los trevalls tenim
segur patrocini en vós:
sieu nostra ajuda i guia,
Sant Palladí gloriós.

Diuen los Goigs de Santa Dominga:

De febres i malaltía
i maligna picadura,
la vostra protecció cura
al qui us invoca amb fe pura;
tot aquell que en vós confía
vos trova sempre amorosa,
socorreu a aquell que us crida
Dominga Verge gloriosa.

7. *Dimars.*—Sant Ot, bisbe, fill de la Seu d'Urgell; lo Beat Joan de Santa Marta, màrtir de la Ordre Francescana, fill de Prades (Camp de Tarragona), i Sant Fermí, bisbe i màrtir, patró de Rellinàs, aont ne guarden una reliquia i dispensa mercès a les parteres i als pastors, que li encomanen la curació de sos remats:

i tot altre bestiar;
en memoria lo collar
vos venen a oferir.

Ademés:

Als tocats de trencadura
vós Sant gloriós cureu,
i de tota febre aguda
també prest remedieu.

Posada dels Goigs del Beat Joan de Santa Marta:

Puix ilustre català
sou i màrtir de valía,
als patricis nit i día
teniu-nos de vostra mà;
deslliureu a est Principat
de pestes, guerra i error.

8. *Dimecres.*—Sants Aguila i sa esposa Prixila; Sant Auspici, bisbe i confessor; Santa Isabel, reina de Portugal, i Sant Procopi, patró de la Pobla de Claramunt, bisbat de Barcelona.

Les vostres santes reliquies
que la Pobla posseeix,
de altres estàn circuides,
que vostra gloria mereix;
i en lo altar de Cristo unides
per vós lo més exaltat.

Tots los devots que os invoquen
amb lo més ardent del cor,
si a vostres reliquies toquen
assistiu amb gran amor;
dels pecats tenint dolor
lo cel no'ns serà negat:
sieu màrtir Sant Procopi
en esta Pobla advocat.

9. *Dijous.*—Sant Bricci, bisbe; Santa Verònica de Julianis; Santa Anatolia, verge, i Sant Zenòn, màrtir, venerat a la iglesia de Claravalls, bisbat d'Urgell.

La tornada de uns Goigs de Santa Anatolia diu:

Contra cuca verinosa
i l'infernal tentador,
Anatolia gloriosa
deu-nos ajuda i favor.

A Claravalls canten a Sant Zenòn:

Com teniu rebut de Déu
poder sobre la llangosta,
que dessola plans i costa,
vos supliquem que aparteu
tal càstic de aqueix conreu
que envía 'l cel irritat.

Mireu les necessitats
de aqueix lloc de Claravalls,
beneíu nostres trevalls
alcançant-nos aigua als blats,
feu que quedem consolats
quan vos haurem reclamat.

10. *Divendres.*—Sant Cristòfol, màrtir; Sant Fèlix, màrtir; Santes Rufina i Segona, màrtirs; Santa Amalia, verge, i Sant Apoloni, màrtir.

En nostres pobles, avui, dia de Sant Cristòfol, s'es al fort de sembrar mongetes sobre rostoll de blat. Punts hi han aont de un parell de mules ne paguen quatre i cinc duros per a poder fer avui tota la terra regada.

Sant Cristòfol es molt venerat; a Barcelona té capella al carrer del Regomir; los xofers l'han elegit per patró.

A Manresa 's venera en la iglesia de la Seu, testimoniant sos Goigs la fe que tenen en lo Sant:

De fam, bombes, pestilencia,
pedregades i de foc,
vos dotà l'Alta potencia
deslliuràsseu a tot lloc,
ont sou del poble adorat
sent sencers i humils los cors.

De tota la ciutat venen
a vostra santa capella,
i a Manresa la tenen
per consol de tota aquella;
per curar de tots dolors
vos prenen per advocat.

Coixos, contrets, en breus dies;
cegos i altres desauciats,
amb vostres pregaries pies
Déu per vós los ha curats;
guarda de malefactors
també vostra pietat.

Reb igualment fervorosos cultes en Cervera, en la capella que té dedicada al carrer Nou, aont li canten:

De fam, peste i de foc,
guerra i pedra deslliureu;
al poble que ben devot
vos clama, lo ampareu;
ditxosos los viadors
que tal amparo han trobat;

i'l proclamen advocat contra lladres i malfactors.

La festa de barri que avui celebra Cervera, tan animada com totes les que en dita ciutat celebren, té de particular que en bona part se paguen los gastos del arrendament o encant dels fems de la costa de Sant Francesch que fan sos administradors, en ús de un dret antigament conferit i per tothom respectat.

Los Goigs que li canta la parroquia de Tavertet, que'l venera per patró, tenen una estrofa que diu:

De tempestat, pedra i foc,
de fam i de pestilencia,
de mal i tota dolencia,
deslliureu vostres devots,
sent de la gent invocat
amb humil i devot cor.

Santa Amalia, també anomenada Amalberga, es igualment miraculosa.

Cureu vós d'espatlladura
i també de ossos trencats;
en varies enfermetats
sou medecina segura,
si se us invoca amb fe pura
i una confiança formal,
Amalia al qui en vós confía
deslliureu-lo de tot mal.

Arenys de Mar honora avui a Sant Fèlix, un dels set germans màrtirs fills de la gloriosa Santa Felícitas, que són Genaro, Fèlix, Felip, Silvano, Alexandre, Vidal i Marcial. Ne posseeix lo cos de Sant Fèlix, i li canta:

Puix en vós hipotecat
té Arenys son major llustre,
Sant Fèlix màrtir ilustre
siau lo nostre advocat.

11. *Dissapte.*—La Dedicació de la Catedral de Tarragona; Sant Pius, papa i màrtir; la Mare de Déu del Puix de França a Ogassa, bisbat de Vich, i Sant Abundi, prevere.

La Mare de Déu del Puix de França es per tots mals invocada: s'hi reclamen les dònes en lo dolorós trànzit, contra llamps, trons i pedregada, i també:

Sou puntual medicina
per curar de trencadura;
alcança tan gran ventura
lo qui a vostre altar camina;
sou en tot flor peregrina,
per tot mal cura sagrada.

A vós, divina Senyora,
contra'l dimoni os cridam;
contra peste, guerra i fam
siau nostra protectora;
dau-nos fruits, hermosa Aurora;
dau-nos fèrtil la anyada.

Santa Coloma de Farnès venera i conserva 'l cos de un Sant Pius, màrtir. Premià de Dalt venera també insigne reliquia de altre Sant Pius.

A Santa Coloma, segons uns Goigs, invoquen amb singular devoció a Sant Pius les dònes al infantar, i també:

Los que són esperitats,
posats en vostra presencia,
promptament són deslliurats
usant amb ells de clemencia;
de fam, guerra i pestilencia
nos guard vostra afició.

12. *Diumenge.*—Lo Sant Crist del Hospital de Vich; la Mare de Déu de Moncayo; Santa Marciana, verge i màrtir, i Sant Joan Gualbert, florentí, fundador de la Ordre de Vall-Umbrosa.

Vostra virtut endevina
lo secret de dins dels cors;
guariu als malalts i als morts,
doneu vida amb fe divina,
i vostre poder lo tem
fins l'esperit tentador:
en lo cel Sant Joan Gualbert
sigueu nostre intercessor.

Lo segón diumenge de Juliol, la iglesia parroquial de Sant Agustí, de Barcelona, festeja a la Mare de Déu dels Desamparats en la històrica imatge que veneraven en lo claustre del convent de Agustins avans de 1835.

13. *Dilluns.*—Sant Anaclet, papa, i la Traslació dels cossos dels Sants màrtirs Gaudenci, Benet, Teodor, Felicitat, Clemencia i Columia de Valls.

Missatger de caritat
que repartiu a mans plenes,
éreu consol de les penes
del estruc i desditxat;

llàgrimes son les tombagues
que en vós se miren lluir:
feu Anaclet que algún dia
poguem lo cel conseguir.

14. *Dimars.*—Sant Focas, bisbe i màrtir; Sant Just, màrtir, venerat a Tàrrega, i Sant Bonaventura, cardenal, general de la Ordre Francescana, doctor de la Iglesia, molt venerat en distintes iglesies de Barcelona, a Santa María de Mataró i en la de Sant Sebastià de Palafrugell, de aont es aquesta estrofa de sos Goigs:

Als afligits navegants
en sos trevalls ampareu,
les malaltíes cureu
dels tendres petits infants,
febres, vòmits i tos dura
tot per vós es remediat;
siau-nos sempre advocat
seràfic Bonaventura.

Se venera 'l cos de Sant Just a Tàrrega desde'l segle XVIII, que hi sigué portat de Roma i rebut en lo convent de frares Agustins, aont fou devotament obsequiat fins al any 1835, ja que havent quedat abandonat lo convent, se traslladà a la iglesia de Sant Antoni. Obert lo sepulcre en aquell temps de revolta, s'hagué de fer expedient per a que canònicament quedés provada sa identitat, com aixís consta en lo que instruí 'l Dr. D. Ramón Nicolau, sellant-lo després al ser posat a la pública veneració.

15. *Dimecres.*—Sant Enric I, emperador; Sant Eutropi i germanes, màrtirs; Santes Zòzima i Bonosa; Sant Antíogo, metge, i'l Beat Pompili María Pirrotti, escolapi, venerat en algunes poblacions de Catalunya, del qual nos diuen sos Goigs:

Dels pobres sou almoiner
en ses grans necessitats,
a tots deixeu consolats
dant-los lo que han menester,
de tot viador voleu ser
guia ben assegurada;
del cel, Pompili gloriós,
faciliteu-nos la entrada.

Una estrofa dels Goigs de Sant Antíogo:

Metge i màrtir de valía
oíu de vostres devots,
les súpliques i los vots
curant tota malaltía,
i en tota necessitat
sieu-nos fiel protector;
Antiogo deu favor
al qui os prega atribulat.

16. *Dijous.*—Lo Triomf de la Santa Creu en la batalla de les Navas de Tolosa; Sant Ceslao, O. P.; Santa Reinelda i companys màrtirs, i la Mare de Déu del Carme.

O Creu!, única esperança
del just i del desvalgut,
trofeo del Redemptor
porteu-nos pau i bonança,
aquell que amb vós se afiança
mai quedarà desvalgut.

Les penyes de Salgar, enclavades entre'ls termes de Montsonís, Foradada i Artesa, que'l riu Segre besa amorosament, estotgen una imatge de la Mare de Déu del Carme.

Avui se celebra en dit santuari una hermosa festa i també es avui que hi acut en devota professó lo poble de Montsonís.

Diu una posada de sos Goigs:

Als que en esta santa casa
vos venen a visitar,
i que de cor vos reclamen
no tardeu en ajudar,
supuesto de tots sou Mare,
perdó 'ns vulleu alcançar;
Verge María del Carme
de les penyes de Salgar.

A Tàrrega festegen pomposament a la Mare de Déu del Carme, puix no en va té iglesia propia i porta 'l seu nom lo passeig més hermós de la ciutat.

Sos fills li professen una gran devoció; que avans li professaríen igualment mos ho diu aquell romanç popular comarcal on lo protagonista relata un succeít, dient:

A les dotze de la nit
passàvem devant del Carme;
mireu qui'n estava jo,
no vaig podê dî una *Salve.*

He de recullir ací una nota popular de la festa del Carme a Tàrrega, perduda ja, i que estava en son esplendor una vintena d'anys endarrera. Ella es lo *ball de bastons*, que anaven tocant i cantant pels carrers durant tot lo dematí del dia de la festa.

La música, *mutatis mutandis*, es la que algún dia 's cantava a Agramunt, i es també, si fa o no fa, la mateixa que's dóna en lo dia 8 de Setembre al parlar de la festa major de Guissona amb aquesta lletra:

N'ha vingut la festa del Carme,
n'ha vingut alegrement,
la festa la festa,
que tots celebrem,
que cada any la fem;
truca'm bé que anirem alerta;
truca'm bé que anirem molt bé.
Sona bigotet de la reina,
sona bigotet del rei.
Cus coronela
sense didal,
no't faràs pas mal.

17. *Divendres.*—Sant Generós, màrtir; Sant Hou, màrtir de Celrà; Santa Teodota, màrtir; Sant Teodossi, bisbe, i Sant Aleix, invocat contra febres, desgana i tot dolor, venerat amb molta devoció a Barcelona i en altres poblacions de Catalunya, i de una manera singular desde 1892 en la iglesia parroquial de la Mare de Déu de la Soletat, de Igualada.

Moguts ja de pietat
los Aleixos de Igualada,
amb empresa ordenada
en eix temple, hermós altar
tots vos han procurat,
tenint-vos per valedor;
del qui favor vos demana
sieu Aleix protector.

18. *Dissapte.*—Santa Sinforosa, esposa de Sant Getuli, màrtir, amb sos set fills Creixent, Julià, Nemessi, Primitiu, Justí, Estacti i Eugeni; Santa Gundena, verge; Sant Frederic, bisbe i confessor, i Santa Marina, verge i màrtir.

La vila del Prat vos té
per patrona i titular;
verge i màrtir singular
alcanceu-nos tot lo bé;
per vós la ditxa nos vé
de tenir-vos per padrina.

Si volem cobrar salut
del dolor que'ns afatiga,
imitem amb la virtut
la verge Santa Marina.

19. *Diumenge.*—La Mare de Déu del Eura a Santiga, bisbat de Barcelona; Santes Justa i Rufina, verges i màrtirs, patrones de la antiga sufragania de Llissà de Munt; Sant Pere de la Cadireta, fill de Moyà, i Sant Vicens de Paúl, confessor i fundador de la Congregació de la Missió.

Essent vostres mèrits tants
devant de Déu poderós,
en nostres trevalls socós
esperen los parroquians,
i totes les coses bones
també en los mals medecina:
sieu-nos sempre patrones
Santes Justa i Rufina.

L'ilustre fill de Moyà Sant Pere, de la Ordre de Frares Predicadors, té Goigs amb aquesta estrofa:

A Catalunya mireu
amb ulls de compassió,
i amb vostra mediació
la fe en ella conserveu,
i de tot mal deslliureu
als qui us invoquen de cor:
Pere de la Cadireta
sieu nostre intercessor.

Sant Vicens de Paúl, patró de totes les obres de caritat, a quin aixopluc han nascut les Congregacions de

les Filles i Germanes anomenades de la Caritat, les Conferencies dites de Sant Vicens de Paúl, per a la visita i assistencia a les families pobres i desamparades, sense comptar la Congregació de la Missió, sostinguda i escampada per sos fills en totes parts del món, es venerat a Barcelona, Mataró, Vich, Rialp, Olot, Bellpuig i en los diferents llocs aont hi estàn establertes les Germanes de la Caritat.

Los Goigs que li canten a Mataró diuen:

Puix que la vostra oració
devant del Senyor tant val,
deslliureu-nos de tot mal
Sant Vicens nostre patró.

Vostra generositat
establí molts hospitals,
deixant per serví als malalts
Germanes de Caritat;
caritat i abnegació
fou vostra vida mortal.

Diuen encara altres Goigs:

Als malalts més incurables
de repente heu dat salut,
al coix cego, sort i mut
amb prodigis admirables;
sou qual metge prodigiós
que de molts mals heu curat.

20. *Dilluns.*—Sant Geroni Emilià, confessor i fundador; Santa Margarida, verge i màrtir; Sant Elíes, patriarca i profeta, fundador de la Sagrada Ordre del Carme, i Santa Severa, verge.

Santa Margarida es generalment invocada contra les pedregades, tempestats, focs i lladres, i especialment en los apuros de les dònes.

En la casa-castell del terme de Esparraguera hi es devotament venerada desde que s'enrunà una antiga capella que hi tenía dedicada. Per això diuen sos Goigs:

An aquest dosser més ample
també us ve a besar los peus
lo Llobregat que s'aixampla
portant la tendrô als conreus,

d'esta casa que agraída
tan grat hostatge us donà:
no'ns deixeu de vostra mà
verge Santa Margarida.

Sant Elíes es venerat en la iglesia de Sant Joan i Sant Josep de Mataró, i en una capelleta del veïnat de Massevà, carrer del Sant en la mateixa ciutat, essent molt populars aquestes estances de sos Goigs:

Amb entranyes paternals
als qui són bons ampareu,
de la pesta i tots los mals
als vostres devots cureu;
morts haveu ressuscitat
amb imperi milagrós.

Dels camps les rates llanceu
i cureu als animals,
als blats amb pluja regueu
per sustento dels mortals;
en temps d'esterilitat
sou pare molt piadós.

21. *Dimars.*—Santa Pràxedes, verge, patrona de Palma, i Sant Daniel, màrtir, invocat per a trovar les coses perdudes, que's venera en l'altar de Sant Vicens Ferrer de la iglesia parroquial de Santa María del Mar de Barcelona.

Tants miracles vós obreu
que tota cosa extraviada
al moment es recobrada
que a tot lo món admireu;
vos clama benefactor
qui acut a vostre desvel.

Remei trova lo mortal
quan humil a vós acut;
vós sou preclar protector
de tot lo poble fidel.
Ampareu-nos amb amor
gloriós Sant Daniel.

22. *Dimecres.*—Sant Teòfil, pretor; Sant Menelau, abat; Santa Sintiques i Santa María Magdalena, penitent, apòstol de Provença.

En nostre pla d'Urgell es venerada en sa iglesieta del Mas de l'Estadella, i a Castellserà, aont avans celebraven la festa major.

Ulldemolins li té capella i Goigs dedicats, dels quals es aquesta estrofa:

Logre per vós, Magdalena
lo pecador conversió,
lo convertit perfecció
Ulldemolins salut plena,
puix amb confiança amena
vostre amparo solicita;
sieu Santa Magdalena
lo consol de qui us visita.

ADAGI.—Per Santa Magdalena, la nou i l'avellana plena.

23. *Dijous.*—Santa Seculina; Sant Llibori; Santa Primitiva, verge i màrtir; Sant Tròfim i Teòfil, màrtirs; Santa Eruntina, verge, i Sant Apolinar, bisbe de Ràvena i màrtir, company de Sant Pere; a Catalunya es conegut per Sant Pol i baix aquest nom es venerat per compatró en Cabanabona, bisbat d'Urgell, en una ermita que hi té erigida.

A est lloc de Cabanabona
sou fa sigles venerat,
d'est poble fidel honrat
que protector vos pregona,
per vós beneficis dona
lo cel a l'ànima i cos;
sieu nostre nort i guia
Sant Pol màrtir gloriós.

Santa Seculina, viuda i abadessa benedictina, es patrona del poble de Santa Seculina de Caldes de Malavella, bisbat de Girona. Allí li canten:

Molt humils vos supliquem
que'ns vulgueu vós protegir,
puix devots vos venerem
i volem a Déu servir;
ajudeu-nos a alcançar
com vós la Gloria divina;
vulleu-nos patrocinar
verge i màrtir Seculina.

Sant Llibori es advocat contra'l mal de pedra i'l mal de illada.

24. *Divendres.*—La vigilia de Sant Jaume Apòstol; Santes Niceta i Aquilina, màrtirs; lo Beat Antoni Turrià, especial advocat per a curar los tulits, i Santa Cristina, verge i màrtir, patrona de Lloret de Mar:

Lloret que amb fé verdadera
té, i venera
vostre cap, costella i cama;
en lo mar, quan furiós brama,
prompta espera
una estrella, si a vós clama,
i en terra una valedora
protectora,
en tots los mals peregrina
màrtir de Tiro, Cristina.

La vesprada de avui a Lleida es encisadora, i ho es, perque els noiets i noies de allí, vistosament habillats, recorren la distancia que va desde'l començament del carrer del Carme, aont fins ara fa poc hi havía una capella dedicada al Sant Apòstol, fins a la capella de Sant Jaume que hi ha al carrer Major, cantonada al de Cavallers. Resulta una hermosa nota de color veure tanta munió de criatures que porten fanals més o menys virolats. Açò ho fan en remembrança de la tradició, que testimonía la estada a Lleida del apòstol Sant Jaume. Diu, i la anota igualment un lligall manuscrist guardat en l'arxiu de la Catedral, que anant Sant Jaume a Lleida vestit de pelegrí, se li clavà una punxa en la planta del peu, avans de arrivar-hi. Lo dolor que li causà fou tant, que al arrivar al punt anomenat «peu del Romeu», hagué de parar-se i descansar, i condolent-se'n los veïns acudiren amb llums a treure-li. La versió popular no difereix de la escrita, sinó en que foren àngels los que baixaren del cel a treure la punxa del peu de Sant Jaume.

Lo poble 'n diu la professó dels fanalets.

Mentres dura, les nenes canten:

Sant Jaume de re-Galicia,
Sant Jaume de regaló:
a les dònes xacolata,
als homens cops de bastó.

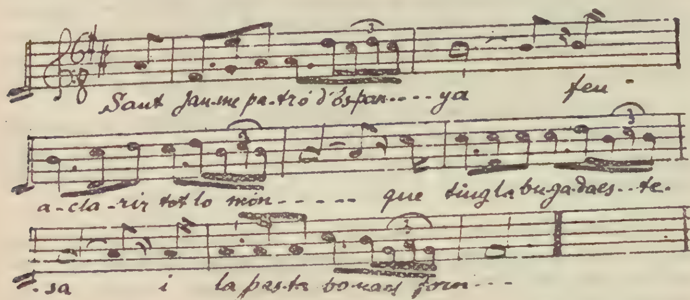
Los nens diuen lo mateix, però reclamant la xacolata per al seu sexe.

Diuen a Lleida, ponderant la breu duració de un calçat o altra prenda de vestir: «Durarà de un Sant Jaume al altre», es a dir, una estona.

25. *Dissapte.*—Sant Jaume Apòstol; Sant Cugat, màrtir; Sant Teodomir, monjo i màrtir; Santa Valentina, màrtir, i Sants Florenci i Fèlix, màrtirs.

Es Sant Jaume un Sant ben popular en nostra terra, en termes que algún historiador l'anomena apòstol de Catalunya, lo qual no està desproveít de fonament si's considera que fou santificada amb la presencia i predicació del Sant Apòstol, germà de Sant Joan Evangelista.

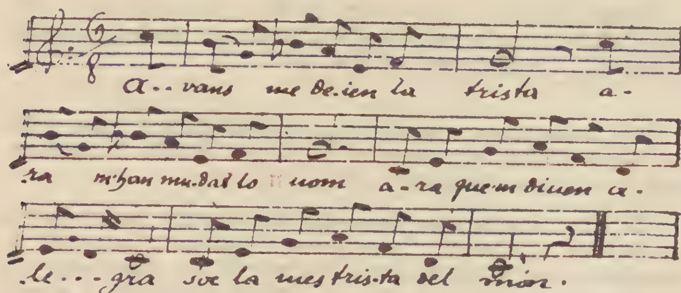
Una cançó de bressol, que induptablement ha agombolat los somnis infantívols de tots los catalans, es aquesta:

Sant Jaume patró d'Espanya,
feu aclarir tot lo món,
que tinc la bugada estesa
i la pasta bona al forn,
los bouets a la llaurada
i'ls cantirets a la font;

que fa digne costat a la llarga colecció que integra aqueixa branca del foklòre musical, dolces i manyagues que en poques paraules escriuen un poema de sentiment, i

si no, que ho digui la que segueix per a acabar de fixar lo valor de aquesta especialitat:

Avans me deien la trista,
ara m'han mudat lo nom;
ara que'm diuen alegra
soc la més trista del món.

Avui, a Balaguer, ont hi ha capella dedicada a Sant Jaume, los noiets fan la professó dels fanalets seguint lo curs desde aquesta, a la capella de Santa Agna, que, com a vigilia que es de dit barri, està molt animat i donen per lo tant una nota altament simpàtica a la festa.

Arbeca dedica sa principal festa rel·ligiosa al apòstol Sant Jaume; antigament celebrava la festa major, però per escaure's casi al fort del batre, s'ha trasladat la festa cívica al dia de la Mare de Déu de Agost.

A Belianes fan Sant Jaume. Aqueixes paraules, que són lo començament de una corranda tòpica, són indicadores de que Belianes dedica també sa festa major a Sant Jaume Apòstol, molt concorreguda per celebrar-se en dia festiu.

També Nalech i Montclar fan avui sa festa major.

Sant Jaume es invocat pels esperitats. Es creencia que fa fugir los dimonis amb lo bordó de pelegrí.

Adagi.—Lo bon nap, per Sant Jaume ha d'ésser nat.

26. *Diumenge.*—La Mare de Déu del Claustre a Vallbona de les Monges; Sants Sinfroni, Olimpi, Teòdul i

Exuperia; Santa Agna, mare de Nostra Senyora, venerada en bona part de Catalunya, que la té en singular estima, com ho prova l'afirmació que fa en les quatre ratlles de la coneguda cançó:

Santa Agna beneita,
tot ho mereixeu;
teniu una filla
que es Mare de Déu.

A la comarca de Claret li canten:

Contra les febres ardents
i contra esterilitat,
es vostre nom implorat
i en altres mals pestilents;
sou medecina probada
contra tot mal i dolor.

Si lo cel aigua no dóna
traient-vos en professó,
per vostra intercessió
logrem la cullita bona;
a tenir-vos obligada
tot empenya nostre amor.

Puix vós sou la protectora
de aquest vostre veïnat,
guardeu-nos ara i tot hora
los esplets de tempestat,
perque amb la major porfía
vos honrem de boca i cor.

A Anglesola té capella dedicada amb Goigs que diuen:

Les dònes que a vós reclamen
amb molt gran devoció,
i fills o filles demanen,
alcanceu-los aqueix dó,
defenseu-les amb bon part
sens pena, dany ni dolor.

Es a Anglesola que en la apurada ocasió del deslliurament, acuden sos devots a portar oli a la llantia de Santa Agna. Es a Balaguer que les dònes casades la fan objecte de moltes demostracions afectuoses. Es per tot arreu aont s'estenen les devotes de la Santa mare de la Verge.

Subjecta la dòna a la maledicció que caigué sobre Eva, tem lo moment terrible, i per això avans i en lo moment de arrivar-hi, busca com s'acostuma a dir, un Sant de la seua mà; i en aqueix punt lo nostre folklòre presenta gran varietat, sobre tot si parlant com parlem de la materia, deixem de un cop consignades les notes a que dóna lloc la naixença, bateig i sortida a missa.

Durant la gestació, moltes dònes d'Urgell se cenyeixen cintes de la Mare de Déu del Claustre de Vallbona de les Monges.

No són poques les que busquen lo patrocini de la Mare de Déu del Tallat i's posen una mida de aquella imatge.

De Sant Ramón Nonat se n'expenen també mides.

Amb igual objecte se usen unes cintes portades de Terra Santa.

Quan esdevé lo moment terrible, es als Sants venerats en cada parroquia o a les advocacions de la Verge venerades en cada poble a qui's reclamen les malaltes. Quan lo cas es laboriós, en uns punts com Fuliola, a Santa Agna; Bellvís, Poal i Archs, a la Mare de Déu de les Sogues; Ibars d'Urgell, a la Mare de Déu de l'Horta; Butsenit, a la Mare de Déu de Refet, i Vallbona, a la Mare de Déu del Claustre, fan una novena o van a buscar un mantell de aqueixes imatges de la Verge, amb lo qual cobreixen les espatlles o'l posen devant de la pacient, i en alguns casos, mantell i novena, que fan nou donzelles i una viuda en petició de salut.

Los pelegrins de Terra Santa solen portar roses de Jericó, unes crucíferes que la Botànica enclou en la familia de les anastàtiques, flors fustoses de esbandida forma usades per moltes dònes en los angojosos moments, per a lo qual les posen en aigua esperant quedar deslliurades axís que la flor va obrint-se. Los autors de viatges a Terra Santa parlen de aqueixes roses remeieres, i la tradició diu que provenen de unes gotes de llet que a la Mare de Déu li caigueren a terra al retornar-li 'l líquit vital, estroncat de desde que va saber que Herodes buscava al Infant Jesús per a matar-lo.

En altres pobles, com Maldà i Sant Martí, se pengen un reliquiari de la Vera-Creu o de algún Sant.

Ès també a Sant Martí de Maldà que hi ha la creencia de que, si la panera en que's posa la roba de la criatura se guarneix de cintes blaves, naixerà un nen, i si de color rosa, una nena.

Referent al acte del bateig, en quasi tots nostres pobles es costum fer lo mateix: amb l'acompanyament de padrins i convidats, van a la iglesia varies nenes, unes amb sillonets (canterets), altres amb tovalloles per a rentar-s'hi 'l sacerdot un cop s'ha acabat la cerimonia. De retorn a la casa, si'l bateig es de fadrins i mosses, i per tant, de gent disposada a fer gatzara, pel camí tiren confits a la canalla que'ls segueix i als grans que han sortit a guaitar la comitiva.

Invariablement, quan la criatura es cristiana i ha entrat a la casa, aleshores desde'l balcó «tiren coses» a la canalla de tot lo poble i de totes edats que s'esperen a baix al peu de la porta. Qui pot, tira confits, i si no, nous, ametlles, figues, avellanes i demés fruita seca.

A Verdú de més a més, en los bateigs dels primogènits, tiren un canti al carrer, si es un noi.

Cal notar que l'hora i dia de fer lo bateig està en relació amb la classe de padrins o la possibilitat de la casa. Si es de una casa acomodada, se fa en hora que's pugui pendre un refresc. Si es de una casa que ho ha de mirar tot, se suprimeix lo gasto del refresc i'l substitueix lo dinar, sobretot si'l padrí o padrina es foraster, i quan no, en hora de verenar.

Quan los padrins són tots dos solters, s'acostuma dir que'l bateig es de «fadrins i mosses», perque padrí i padrina hi conviden tots los seus amics, tenint un i altre bon cuidado de que cap dels convidats se trovi sense'l seu promés o promesa si estàn en aqueix cas, que per a previndre-ho, ja's posen de acort los padrins. Això ho fan perque aqueixos bateigs solen acabar amb un ball, i per lo tant, quasi sempre'ls bateigs de fadrins i mosses se fan en dia de festa.

La qui acaba de ser mare reb la visita de totes aquelles a qui ha fet saber la naixença durant los dies que van

del bateig a la eixida a missa. En nostres pobles es visita de compliment. A Figuerosa, porten a la casa dos ous cada visitanta i les parentes quatre. (Al mateix poble i a Montclar fan igual present quan van a donar lo pésam a una familia que té un «cos» present a casa, i a la casa que ha tingut un malalt de gravetat, però amb condició de que'l perill de mort hagi fet precís administrar-li 'ls Sants Sagraments.)

L'ofrena de l'eixida a missa tendeix a unificar-se baix la exigua almoina que hi assigna l'aranzel parroquial. No obstant, entre lo que es i lo que era hi havía molt de variat.

A Balaguer oferíen xacolata, bescuits o colomins.

A Artesa de Segre i Talladell, coloms o un bocí de pa i un porró de vi.

A Bellcaire, Mafet, Claravalls, Linyola, Belianes, Camarasa, Butsenit, Castellnou, Poal, Golmés i Vallfogona de Balaguer, vi pel sacerdot i una coca pels escolans, que en alguns punts la fan bona (maurada, o amb sucre i confits), i en altres es senzillament un coc amb oli.

Pa i vi no més, a Cubells, Verdú, Fondarella, Granyenella, Preixens, Torroja, Vilagrassa i Utxafava.

Pa solzament, a Riudovelles, Nalech, Fuliola, Florejachs i Guissona, que era un pa nomenat «ralena», per ser dels que valíen un ral.

Assentiu, un cistell de fruita, coques i mistela; Mollerusa, coloms i una ampolla de licor; Térmens, pa i vi los pobres, i galletes i licor les riques, igual que a Sant Llorens de Montgay.

A Juneda, una candela al sacerdot, i les dònes del acompanyament uns cèntims als escolans.

Avui, en honor de Santa Agna, fan festa a Camarasa i en l'ofici reparteixen «pan-beneit».

A Fuliola fan festa major. Les majorales passen per les cases a recullir almoines per a sufragar los gastos de la solemne festa rel·ligiosa que se li dedica.

Vilet obsequía avui a Santa Agna, per vot popular ofert a la Santa en temps de epidemia.

Anglesola acaba avui una novena en la capella de la Santa que cuiden les Germanes Carmelites. S'hi canten los Goigs per tot lo poble en massa.

Balaguer celebra la festa del barri de Santa Agna amb gran funció rel·ligiosa en la capella que té erigida, i festes populars.

Santa Agna es patrona dels espardenyers. Los de Tàrrega, acoblats avans en confraría, li dedicaven grans festes en la capella propia, avui desapareguda. En nostres temps li fan dir una missa.

Rubí, cada any lo diumenge passat Sant Jaume, fa una festa dedicada a Sant Mus.

27. *Dilluns.*—Santes Juliana i Semproniana, verge i màrtirs, filles de Mataró, i Sant Pantaleó, màrtir.

Les Santes, com amorosament anomena Mataró a ses patrones, tenen dedicats alguns Goigs, reveladors de la gran devoció que'ls hi té; en un d'ells hi trovem aquesta estrofa:

Puix que tals reliquies tens
de les dos Santes germanes,
Mataró amb tot quant demanes
compta si amb fe t'hi detens,
ja que'l culte que'ls mantens
de amor de patria dimana.

28. *Dimars.*—Lo Beat Lluís Exarch, fill de Barcelona; Sant Nassari, advocat contra'l mal de pedra; la Beata Catarina Tomàs, filla de Valldemossa (Mallorca); Sant Acaci, màrtir, i Sant Víctor, papa i màrtir.

Sant Cels i Sant Nassari, màrtirs, són patrons de Serra al Ampurdà, bisbat de Girona.

A Fortià, en lo mateix bisbat, se venera a Sant Cels, de qual lloc es patró.

Sant Nassari, màrtir, es venerat a Manresa i en la ermita montanyana de Sant Andreu de la Vola, bisbat de Vich.

A Serra canten a sos patrons:

De tot contratemps guardau
al vostre poble de Serra,
tant en temps de cruel guerra,
com en temps de dolça pau;
amb ulls benignes mirau
vostres feligresos fiels:
vullau-nos sempre ajudar
sants màrtirs Nazari i Cels.

Sant Víctor, papa i màrtir, es venerat a la iglesia parroquial de Santa María de Vallcebre, bisbat de Solsona, aont ne guarden una preuada reliquia i li canten:

De febres i de tots mals
cureu a vostres devots;
a Vallcebre sabem tots
destruiu los temporals;
a vós recorre confiat
lo qui creu sou poderós.

29. *Dimecres.*—Sant Fèlix II, papa i màrtir; Santes Lúcila i Flora, verges; la Mare de Déu de Vidabona, prop de Ripoll, bisbat de Vich, i Santa Marta, verge, patrona de les criades de servei. Ademés:

Lo molt ilustre Senat
i ciutat de Barcelona,
de vostra festa 's corona
amb molta solemnitat,
puix de protectora gosa
la sagrada investidura:
de la eterna desventura
guardeu-nos Marta gloriosa.

30. *Dijous.*—Sant Rufí, màrtir; Santes Màxima, Donatila i Segona, màrtirs, i Sant Abdón i Sant Senén, vulgarment anomenats Sant Nin i Sant Non, patrons dels hortolans.

Aquestos Sants són venerats en alguns pobles, com Cubellas, de aont ne són compatrons, tenint en sos Goigs unes estances que diuen:

ALMACENES

LA FISICA

Teléfono 2542
Casa especial y
Acreditada para los
GÉNEROS NEGROS

VENTA AL DETALL DE
SEDAS
LANAS
ALGODONES
ROPA BLANCA
BORDADOS
BLUSAS
REFAJOS
MANTELERIAS

TALLER DE CONFECCION A MEDIDA
a la altura de los mejores del extrangero

EQUIPOS
para novia y caballero

ANIS DEL MONO
VICENTE BOSCH

LAMPARILLAS-GALLISSA

Baix de vostra protecció
Cubellas assegurada,
d'Arles mediant embaixada
qu'envià amb gran devoció,
lograà preciosa porció
de vostres cossos sagrats.

Vostres reliquies guardades
en vostra santa capella,
nos indiquen bona estrella
si les tenim venerades;
puix lo cel les ha enviades
venerem-les humiliats.

En la iglesia parroquial de la Mare de Déu del Pi, de Barcelona, són també venerats, i tenen Goigs propis amb una estrofa que diu:

Los hortolans os veneren
i us aclamen per patró;
en Déu mil gracies esperen
per vostra intercessió;
logreu nostra protecció
en totes necessitats.

Los de Banyoles diuen en la rescobla:

Supliquem-vos humilment
nos guardeu de tempestats.

Lo poble de Llorens de Vallbona fa la festa major en son obsequi.

Avui, vigilia de Sant Ignasi, a la Misericordia de Cervera beneeixen aigua en un dipòsit especial submergint-hi una reliquia del Sant.

31. *Divendres.*—Sant Ignasi de Loyola, confessor i fundador de la ínclita Companyía de Jesús; Sant Favi, màrtir, i Sant Calmeri, bisbe i màrtir.

La vida de Sant Ignasi està tan plena de fets miraculosos, que no es estrany que hagin sigut molts sos cantors. La ciutat de Manresa té molts recorts del Sant, tants que això ha sigut causa de que allí li hagin dedicat «brillants temples», com diu un de sos Goigs. Un d'ells canta

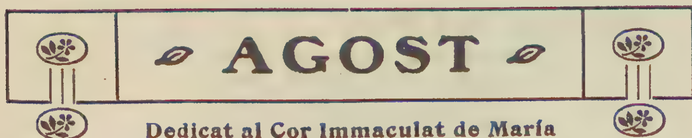
les virtuts demostrades en una malaltía que'l Sant va passar a Manresa:

Vostres virtuts alcanceu-nos
de quan estàveu malalt,
Sant Ignasi deslliureu-nos
de pecat i de tot mal.

Alcanceu-nos del Senyor
ser senzills i molt prudents,
mansos, resignats, pacients,
agraits i humils de cor;
de devoció i sant amor
feu que tinguem bon caudal.

Feu que tots logrem també,
juntament amb la virtut,
plena corporal salut
si es que aquesta nos convé,
per lo nostre major bé
tan etern com temporal.

AGOST

Dedicat al Cor Immaculat de María

L'Agost té semblant nom derivat de la paraula llatina *Augustus*, perque així s'anomenava l'Emperador romà que en aquest mes obtingué innombrables triomfs que coronaren de gloria a les armes romanes. Més antigament se l'anomena *Sextilis*, per ser lo sisé mes del Calendari de Ròmul. Estava consagrat a la deesa *Ceres*, perque era lo mes destinat a recolectar los cereals. Li correspòn lo signe del Zodíac *Virgo*, representat per una noia o verge, amb lo qual se volgué significar que en aquest mes la terra es estèril del mateix modo que ho es la dòna per a la reproducció, mentres permaneix donzella.

ADAGIS.—No's pot dir oliva que del Agost no sia eixida. Per tot l'Agost ha de estar fet lo most.

1. *Dissapte.*—Sant Pere Advíncula o les cadenes de Sant Pere; Santes Fe, Esperança i Caritat, màrtirs; Sant Lluci, bisbe, fill de Barcelona, i Sant Feliu, africà.

De les tres Santes germanes qual festa celebra avui la Iglesia, la vila de Bagà té una capella dedicada a Santa Fe, i li diuen en los Goigs:

De la vila de Bagà
fóreu vós gran defensora,
en lo contagiós mal
acudint a vós devota.

Sant Feliu, en canvi, té molt estesa la devoció en varis pobles de Catalunya.

Així, a Alella li canten:

Tingueu per recomanat
sempre lo poble de Alella,
guardant-lo de tempestat
de viva i voraç centella.

A Monistrol de Calders:

Supliquem que d'esta terra
pedra i neula aparteu vós,
sequedat, llangosta i guerra,
fam i mal contagiós.

A Sabadell:

Es constant que Sabadell
vos està molt obligat,
puix lo haveu sempre llibrat
de molt rigorós flagell.

Los Goigs que canten a Rocabruna, diuen:

Amb fervor per son patró
est poble os ve venerant,
i en sos trevalls esperant
senyalada protecció.

2. *Diumenge.*—Sant Alfons María de Liguori; Sant Angel Custodi; la Mare de Déu dels Angels, festa de la Porciúncula; Sant Esteve, papa i màrtir, i lo Descens de la Mare de Déu de la Mercé a Barcelona.

Al Montseny veneren a la Verge en la advocació indicada; segons uns Goigs:

Los de Montseny i la Costa,
Santa Susanna i Campins,
Castanya i altres veïns,
tothom a vós ja s'acosta.

Altres fan esment del jubileu conquerit al cel per Sant Francesc, de aquest modo:

A dos de Agost es lo día
de alegría
per a tots los pecadors,
estenent-se los favors
de María.

3. *Dilluns.*—La Mare de Déu del Miracle, a Riner (Solsona); la invenció del cos del protomàrtir Sant Esteve; Santa Lidia, marxanta, i Sant Eufori, bisbe i confessor.

A Sant Esteve 'l veneren en aquest dia al poble d'Alcoll, deganat de Granollers, i a Canyamàs, arxiprestat de Mataró, cantant-li respectivament:

En Alcoll es venerada
la vostra reliquia santa,
aont tot lo món publica
los favors per vós alcança.

Es vostra reliquia santa
en Canyamàs venerada,
i en temple propi se us canta
la gloria que heu alcançada,
donant gracia al qui suplica
vostre auxili mai negat.

Tot lo terme, afrau i serra
vos celebra molt joiós;
allunyeu-ne d'ell la guerra
i tot aire contagiós;
de mals llamps i pedra seca
protegiu tot lo veïnat.

Anys endarrera, en la vesprada de avui se deixava entrar a tot Balaguer al claustre del convent de Sant Domingo, aont hi beneíen l'aigua del pou, i després se'n donava a tothom per a beure i per a endur-se'n un sillonet a casa.

Per recent disposició, s'ha proïbit la entrada an aquell lloc de clausura que s'excepcionava per aquesta festa, mes aixís mateix l'aigua beneída del pou de Sant Domingo es conduida a la placeta de la iglesia per medi de una canonada, i tothom se'n proveeix igualment.

A Cervera, també avui beneeixen aigua dins de la iglesia de Sant Domingo, i després reparteixen anissos a la Comunitat. Antiguament la beneíen al claustre, i després en professó, s'anava a la celda que's diu que va habitar Sant Vicens Ferrer durant los dies que va missionar en aquella ciutat.

4. *Dimars.* — Sant Aristarc, bisbe i màrtir; Sant Eleuteri, màrtir, senador romà; Sant Domingo de Guzmàn, confessor i fundador de la Ordre de Frares Predicadors, i Sants Fèlix, Màxim, i Santes Coronada i Victoria,

verges i màrtirs, quals sagrades reliquies venera amb gran estima i veneració el poble de Vilahur, provincia i bisbat de Girona.

Venera molt venturós
depòsit de joies tantes,
vostres reliquies santes
Vilahur lloc gloriós,
de la pedra i tempestat
defenseu-les protectors.

Avui fan festa major a Puelles, i no fa gaires anys la feien a Artesa de Segre, capritxosament trasladada al dia dels Sants Màrtirs Cosme i Damià.

Agramunt celebra avui una de ses renomenades fires.

A Balaguer fan animada festa de barri al carrer del Pont que té per tutelar i patró a Sant Domingo, molt venerat en lo convent del seu nom. Per això en sos Goigs propis hi ha aquesta estrofa:

Deu propici una mirada
al barri que banya 'l Segre,
que prop a vostra morada
vos serveix amb cor alegre;
sos veïns tots a porfía
fomenten vostres honors.

Esta devota ciutat
vostre favor també implora,
puix lo culte ha conservat
a vós i a Nostra Senyora,
en lo temple i confraría
del Roser més olorós.

Figuerosa, que dedica devota festa a Sant Domingo per haver-se lliurat de les febres invocant sa intercessió, celebrava avans una professó devota a la qual per vot de poble hi anava tothom descalç.

Com succeeix en tota nostra terra, imatge que's vol festejar bé té sos administradors o majorals que cuiden del esplendor del culte a canvi de certes preeminencies, que a Figuerosa són: lo portar la bandera del Sant en les professons, i un silló guarnit amb cintes i ple d'aigua colorada en los llevants de taula, fent costat a la majorala del Roser, casada, que porta la bacina. Esdevé que Sant

Isidro i Sant Marçal, també venerats a Figuerosa, tenen un majoral casat i un de solter per a dur la bandera del Sant; Sant Domingo no més té majoral casat, però'l del Roser, que sempre es fadrí, li porta la bandera. Les majorales del Roser porten atxa devant del tabernacle del Sant festejat.

A Santa María de Montmagastrell, per vot popular contret quaranta anys enrera, fan avui festa per haver lograt de Sant Domingo la curació de una epidemia de febres que patía tot lo poble.

A Castelló de Farfanya, van avui de bon dematí en professó a la capella de Sant Domingo (mig enderrocada), que un dia hermosejava de debó la partida del Baró dels Olms, i ara dita de Sant Domingo. S'hi va i torna dient lo Rosari, i al arrivar al poble surt de la iglesia la que recorre tots los carrers, precursora de la que en nostres pobles se fa avans del ofici.

Câl Tassies de Alfà, es un casal de antiga prossapia amb cristianes costums no interrompudes fa una colla de segles. Una de ben xamosa es la de que cada dia de l'any diuen lo Rosari, i després tota la familia canta los Goigs de Sant Domingo, uns dels més antics de nostra himnodia popular, que diuen en una estrofa:

Curant tota malaltía,
febres, frets i altres dolors,
Sant Domingo llum i guia
dels Frares Predicadors.

A Guissona, després del ofici, beneeixen aigua en cantirets que tothom porta. Lo sacerdot tira en cada un de ells una mica de sal beneída, i aquesta aigua es beguda amb singular devoció en les families.

De aigua també 'n beneeixen a les Borges, Aranyó i Riudovelles.

A la parroquia de Santa María de Cervera, després de les Completes en honor de la Mare de Déu del Coll de les Sabines, beneeixen aigua posada en cantis, que després una dòna reparteix als fidels fòra de la iglesia, tot recullint les almoines que's donen per a contribuir als gastos de la festa.

5. *Dimecres*.—Santa Afra, venerada a Girona, Sant Emigdi i Nostra Senyora de les Neus, patrona del barri dels Agullers a Barcelona, i venerada a Terrassola, Sant Feliu de Codines i Sant Quintí de Mediona; la Mare de Déu de la Serra, a Llissà de Munt, bisbat de Barcelona, i la Mare de Déu del Vinyet, a Sitges.

Diuen los Goigs de Santa Afra:

Paralítics i gravats,
de ronya, sarna i gratella,
visitant vostra capella
en lo punt són deslliurats;
de aquestes propietats
vos ha lo Senyor dotada.

També Sant Emigdi té Goigs en llengua catalana:

Mancos, cegos i tulits
troven en tota ocasió,
en vós un gran valedô
puix ho sou dels afligits...

Dels terremotos lliureu
la estimada patria nostra,
i que amb la protecció vostra
de un tal càstic nos salveu;
feu que sempre puguem dî
d'ell nos vàreu vós lliurar.

Avui es la vigilia de la festa major de Torroja, i a la nit, segons s'estila en nostres pobles, la música menada pels fadrins va a fer serenades a les autoritats, i un cop acabades van a casa del majoral casat del Sagrament a menjar coques i fer beguda.

6. *Dijous*.—Sants Just i Pastor; Sant Urbici, venerat a Serrateix, i la Transfiguració del Senyor, diada popularment coneguda per Sant Salvador.

Avui fan grossa festa major los pobles de Golmés, Granyenella, Rocafort i Torroja. Es privilegi del majoral solter de Torroja treure dansa amb la majorala soltera del Roser.

Golmés té dedicats a son Patró uns Goigs, aont s'hi llegeix:

Remeieu an aquest poble
que us venera per patró,
i a tot aquell qui se us porta
amb sencera devoció,
acudint a vostre temple
a demanar-vos favor.

Enumerar totes les viles de Catalunya que festegen a Sant Salvador, equivaldría a omplir moltes planes de aquest llibre. Mes no vull deixar de parlar de la singular devoció que's professa en tots los indrets de la provincia al anomenat Sant Salvador del Bosc que's venera en la soliua montanya del Montsech, ont lo visiten infinitat de persones que en ses afliccions fan prometença de anar a saludar-lo en son palau quasi inaccessible.

La ciutat de Borges d'Urgell, té una ermita de Sant Salvador situada a quatre kilometres de distancia en direcció a Cervià, o sigui al sud-est. S'hi va avui en aplec a cantar-hi solemne ofici, s'hi fa sermó, i a la tarde s'hi diu lo Rosari. Avans, bona part del poble s'hi quedava a dinar en cabanes que hi ha per aquell indret de terme, o bé sota dels arbres, que, com es partida secana, quasi tot són olivers i admetllers. Llavors, en envelats rústics de borrasses s'hi venía begudes i fins café. Ara sols hi resta alguna tauleta amb bolados i demés refrescants. En los bons temps dels aplecs, la gent distreia la espera entre'l desprès de dinar i l'hora del Rosari fent cossos i altres diversions camperoles.

Tan devota imatge té Goigs antiquíssims, i en ells aquestes ratlles:

Esta vila de les Borges
vos visita amb gran amor,
esperant grans beneficis
de vós benigne Senyor;
concediu-nos dels pecats
tenir verdader dolor.

Cada any tal dia com avui, va'l poble de Os de Balaguer a honrar a Sant Salvador en una ermita que li té dedicada entre un pintoresc paisatge de montanyes, tres hores lluny de poblat.

Ja ho diuen sos Goigs:

Entre mig d'altes montanyes
i prop de font clara i pura,
voleu estar per nosaltres
i per tota criatura;
envieu-nos l'aigua eixida
de vostre Dolcíssim Cor.

Vostra imatge venerada
com lo tresor més preuat,
sigles fa que en Os se guarda
i per ella sempre ha estat,
quan hem vingut a pregar-vos
escoltat nostre clamor.

La diada que Os dedica a Sant Salvador té un encís especial. Fa com una vintena d'anys que no hi he estat, i'n recordo tota la poesía. Com dista tres hores i hi ha no més que camí de ferradura, se surt dematinet, i xano, xano, uns a peu, altres en someres i matxos, se fa la ascensió an aquelles montanyes, que a cada recolzada us deixen veure 'ls que us han precedit i'ls que us segueixen.

Alguns han emprés viaranys més trencats amb la escopeta al coll, o bé han marxat ja a la vigilia; lo cas es que quan s'arriva a dalt de Sant Salvador, veureu les branques baixes dels pins que hermosegen la montanya plenes de penjolls de conills, llebres i perdius, que cadascú fixa en lo lloc elegit per a coure-hi lo dinar.

Se va a ofici i's canta una missa solemne, tot lo plena de veus que ho permet la concorrencia de devots cantaires, i quan se'n surt i's va a beure aigua en la font del Sant, s'aprecía lo pintoresc d'aquell quadro que formen los cuiners i cuineres: elles, procurant posar tots cinc sentits en fer un arròs que sia celebrat; ells, cuidant de que no falti llenya i un bon foc ple de brases, perque en aquell dinar hi es consuetudinari un plat de carn a la pedra, això es, unes llonzes o costelles cuites demunt de unes pedres planes o codines, que posades bona estona demunt d'aquell fogueral enorme, ja no cal dir que's rosteixen admirablement.

Se dina i's pren café ajassat per aquelles ombres boscatanes, i's fa santa gatzara fins que's parla de marxar. Mes avans, sense moure's ningú del puesto, 's resa'l Ro-

sari de cara a un pilar que guarda una imatge de Sant Salvador, i quan es acabat, encara 'l Pare francescà que ha fet lo sermó del matí s'enfila demunt de una pedra per a fer-se sentir del auditori, i amb lo barret posat i'l gaiato penjat del braç, exhorta novament a servar les cristianes costums i a ser devots de Sant Salvador.

La baixada es més alegre; l'endormiscament de les primeres hores del matí se'n es anat amb les moltes impresions allí recullides: com es natural, hi abunda la gent jove, i..., ¡qui sab! potser allí, en plena naturalesa, s'hi ha iniciat algún idili, sense'ls que hauràn anat cobrant vida; lo cas es que la devallada es platxeriosa, i gairebé cada any s'acaba'l dia amb uns toms de ronda pel poble.

ADAGI.—Per Sant Salvador, lo cànem segador.

7. *Divendres.*—Sant Gaietà, pare de providencia; Sant Albert de Sicilia; Sant Donat; Sants Iluminat, confessor, Venerando, Valido, Aureli, Neccari, Probo i Especiós, màrtirs, quals reliquies autenticades venera la parroquia de Sant Salvador de Polinyà, cantant-li:

De pedra, de aiguats i llamps
esta parroquia devota,
devant vós rendida tota
vos prega lliureu sos camps.

Al gran taumaturg carmelita Sant Albert, l'invoquen:

Muts, cegos, sorts i febrosos,
i qui té'l fel sobreixit,
lo manco, coix i tullit
en reuma i parts perillosos,
un metge miraculós
en vós sempre han encontrat.

Sant Donat es singular protector del poble de Granyenella, bisbat de Solsona, que li dedica 'l segón dia de sa festa major, anant en professó a honorar-lo en sa ermita. Se canta allí la missa i'ls Goigs del Sant, i de ells extreiem aquesta posada:

De la Iglesia militant
en lo món fóreu estrella,
i ara sou de Granyenella
advocat, en la triomfant.

8. *Dissapte.*—Sant Agustí Lucerino, dominic, advocat contra'ls tumors; Sant Ciriach, màrtir.

Als que us visiten contrits
de Bossost i alrededors,
cureu de febres, dolors
i sou consol de afligits;
per sos mals tots són oíts
de metge tan bondadós:
sieu-nos ara advocat
Ciriach màrtir gloriós.

9. *Diumenge.*—Sant Romà, màrtir, i Santa Eunomia, verge i màrtir.

Lo màrtir Sant Romà té aixecada una capella al terme de Rubiol (Guissona), i una estrofa dels Goigs que li canten diu aixís:

En Guissona per patró
del terme de Rubiol,
tots los que us han reclamat
han alcançat lo consol.

En altre exemplar se llegeix:

De pedra guardeu los camps
i de tota tempestat,
en est veïnat de armadans
aont sou molt venerat,
sieu nostre defensor
en tota necessitat.

Tenen reliquies de Santa Eunomia a Sant Feliu de Girona, amb Goigs que diuen:

Sou vós contra cremadures
advocada singular;
teniu poder per curar
a les tendres criatures,
de cucs i de trencadures,
si sou amb fe reclamada.

10. *Dilluns.*—Santa Agatònica, màrtir, i Sant Llorens, diaca, màrtir, venerat de nostra comarca en lo poble de Preixana, que li dedica la festa major.

Sos Goigs diuen:

Vós, celestial advocat,
cureu de tota dolencia,
segura es vostra clemencia
contra'l foc, dolors de cap,
sempre que sou invocat,
providencia que no falta.

També celebren sa festa major, los pobles de Rocallaura i Sant Llorens de Montgay.

11. *Dimars.*—Sant Marcelí, papa, i Santa Susanna, verge i màrtir.

De febrosos i trencats
ne cureu que's cosa rara,
si us tenen per advocada
los soleu remediar.

També se li demanen a Santa Susanna abundants cullites, i a Caldes de Montbuy que la tenen per patrona, li diuen:

De contagi, fam i guerra
que'ns aterra,
preserva'ns vostra defensa;
quan la falta de la pluja
nos anuja,
tenim vostra ajuda immensa
per al mal que'ns ocasiona,
gran patrona.

En los Goigs que's canten en la capella de Santa Susanna del terme de Riuer, bisbat de Solsona, hi ha aquesta estrofa:

En esta santa capella
rica i bella,
preserva vostra defensa
als devots de tota ofensa.
Vós en ella,
de la magestat immensa
deu-nos cullita copiosa.

12. *Dimecres.*—Santa Digna, venerada a Girona, i en la Masía del seu nom, a Llerona, de aont es aquesta posada de sos Goigs:

I creient amb viva fe
que Déu quant voleu vos dona,
feu-nos part de tant de bé
tenint en recort Llerona,
com i també als que humilment
aquí vos han visitada.

Igualment es invocada Santa Digna per a que preservi de follía.

13. *Dijous.*—Sant Joan Berchmans, confessor, de la Companyía de Jesús; Sant Cassià, bisbe; la Mare de Déu del Trànzit, o gloriosa mort de la Mare de Déu a Mataró, i Sant Hipòlit, màrtir. Hi han exemplars de sos Goigs, que diuen:

Gran es vostra pietat,
molt gran virtut en vós mora,
puix qui vostra ajuda implora
no queda desconsolat;
tota dolencia en vós
té lo remei acertat.

Dels Goigs de Sant Joan Berchmans:

Desde'l cel doneu socós
a tots quants vos invoquem,
per vostres mèrits logrem
entrar en lo lloc ditxós,
aont ara goseu vós
immensa felicitat.

14. *Divendres.*—Sant Eusebi, prevere; Santa Atanasia, viuda, i Sant Aeci, bisbe de Barcelona, que s'invoca:

contra mal contagiós
en tota necessitat.

Avui al vespre lo poble de Iborra va en professó a la ermita de Santa María, conduint-hi sota tàlem que porta l'Ajuntament, les Santes Reliquies conegudes vulgarment pel «Sant Dupte.»

15. *Dissapte.*—✠ LA ASSUMPCIÓ DE MARÍA SANTÍSSIMA EN COS I ANIMA AL CEL; Sant Tarsici, màrtir, i Santa Colagia, filla de Barcelona.

Avui celebren sa festa major los següents pobles: Arbeca, Torregrossa, Barbèns, Linyola, Vilanova de la Barca, Montgay, Donzell, Guardia, Boldú, Sant Guim de la Plana, Iborra, Florejachs, Figuerosa, Aranyó i Mollé.

Són molts los pobles que, com Bellvís, Bellpuig i Verdú, sense fer la festa major, dediquen solemníssims cultes a la Mare de Déu, i en quasi tots guarneixen en mig de la iglesia un túmbol de alegres tòns amb la estatua jaient de la Verge, disposat de tal manera que a la professó que's fa matí o tarde ne passegen part o partida, quan altra cosa no, la llitera. Antigament era fama que'l «túmbol de Verdú no era pagat amb diners»; això era degut a que dos angelets que'l coronaven, sentats en ample cadafalc, eren de carn humana, els quals per a fer del ofici, cobraven un duro i una paperina de confits.

A Figuerosa, avans de missa major los majorals van amb la música a buscar los «pan-beneits» a casa de la majorala soltera, qui s'ha lluit tant com ha pogut presentant-los ben vistosament: a mes dels confitets de color que hi han tirat al coure-lo, ella hi posa brots de aufàbrega i'ls arregla sobre un taulell amb draps ben planxats. Los porten a la iglesia i'ls col·loquen en los altars de vora'l major per a ser beneíts després del Evangeli, i repartir-ne acabades les funcions, un trocet a cada fidel dels que han assistit al ofici.

Si a Figuerosa se reparteix als que van a missa un bocí de les grosses coques anomenades «pan-beneits», sos veïns pobles de Aranyó i Mollé ne reparteixen unes de petites, anomenades «maurades» a cada un dels sacerdots i músics, i quan no arriven, a trocets a tothom.

Iborra, que ahir a la nit conduía les Santes Reliquies a la ermita de Santa María, hi canta avui l'ofici, i després en professó retorna al poble aquelles preuades joies.

A mig dia de avui, nota típica de cada festa major, per a sufragar los gastos del culte i potser los del ball, se passa a plegar per les cases. Avui, s'ha de dir aixís,

van a plegar; en molts pobles ja no hi van ni amb música; los fadrins porten una safata, les majorales, no, porten la bacina de la Mare de Déu del Roser; però avans eren una delicia 'ls llevants de taula, que donaven ocasió a una festa en cada casa al rebre la visita de les majorales del Roser, que hi anaven amb lo pandero, disposades a cantar les lloances de tot i de tothom.

Una de les que solíen cantar al presentar-se era aquesta:

Festa major de alegría
que avui se fa en aquest lloc,
festa major de alegría
la Mare de Déu de Agost;
la Mare de Déu de Agost
tots l'havem de celebrar,
perque es la nostra Patrona
i a tots mos ajudarà.

Desprès del cantar cançons, avans, i del plegar simplement, ara, se toquen los rals o sòus que han recullit; en uns pobles com Castelló de Farfanya, sumen los de tot l'any i'l campaner toca tantes batallades com sòus han entrat durant l'any en lo cabal de la Mare de Déu.

En quasi tots los altres pobles, toquen no mes los rals plegats en aqueix dia, i entre any per ço que arrepleguen en cada bateig i boda.

Palau celebra aquesta tarda *Completes* en la capella de Sant Roch, situada a migdia del poble, a un kilòmetre escassament.

Entre la una Mare de Déu i l'altra, es lo temps de desnonar; això es, entre la Mare de Déu de Agost i la de Setembre es l'època admesa en tot lo país per a que'ls mitgers puguin desnonar als amos i aquestos als mitgers. Es costum esdevinguda llei per lo que als cereals i llegums fa referencia, de modo que desde la desnonació, l'amo pot entregar a qui vol les terres que'l mitger li deixa de rostoll, i referent al plantat i a la vinya entra a possessionar-se'n aixís que'l fruit n'es llevat, havent de soportar que les terres goreitades pel mitger desnonat o que desnona les puga sembrar, acabant sos drets desprès de la cullita.

Avui se considera que acaba l'any per tots aquells que fan compte o fan talla, o, lo que es igual, que compren a fiar, i en nostre Urgell, faltat antigament de vinyes i olivers i tot altre medi de fer diners amb los fruits que no fossin los cereals, los pagesos necessitaven que'l marxant, lo sastre i'l sabater los vestissin a pagar al istiu, després de la cullita; que'l metge, apotecari, barber i manescal, prestessin sos serveis a canvi de pagar la conducta en cereals.

La cançó del pagés, retreta quasi en cada un dels mesos, haurà pogut observar-se que es lo cant de les desditxes de un any de mala cullita; per això diu l'autor:

Som a mig Agost—passen los artistes,
a cobrar conductes—i poques visites,
no se'ls apedrega—an ells per això
que aguarden la paga—per altra ocasió.
Ja'm miro'ls marxants—també'ls botiguers,
lo poc que despatxen—l'any que no's cull res;
sabaters i sastres—perden lo cabal,
lo un perd la forma—l'altre lo didal.

No solíen parar aquí 'ls pagos; també s'havía de pagar a la carnicería i al ric propietari que venía vi a fiar. Al efecte, per a portar la comptabilitat se *feia talla*; lo comprador anava a la carnicería o en busca de vi amb un bastó de sàlzer de dos palms partit pel mig de dalt a baix, o mitja canya, a la qual per a donar-hi autenticitat i fer-la insustituible, lo venedor hi feia unes marques de foc. Lo comprador, quan tenía la pesada feta o'l vi mesurat presentava la talla, i'l venedor juntant-la amb l'altra meitat que ell tenía, hi marcava amb un ganivet fent mig tall o varis de sencers, mitja terça, una o varies terces, i mig cante o'l cante de vi sencer que se n'enduia. Lo venedor tornava la talla al comprador fiant en sa honradesa, fiant en que a la Mare de Déu de Agost anava a pagar-li tot lo ratllat a la talla.

A copia de haver de fer tants pagos en aquest temps, los pagesos solen dir que per a ells la Mare de Déu de Agost se converteix en la Mare de Déu dels dolors. Això, que avans era general en tot l'Urgell, va avui desapareixent, mes ne queda encara rastre en certs pobles i en certes cases que aixís mateix tenen tot son cabal esmerçat en terra campa.

ADAGI.—Per la Mare de Déu de Agost, a les set ja es fosc.

16. *Diumenge.*—Sant Joaquim, pare de Nostra Senyora; Sant Roch, confessor, fill de Montpeller; lo Beat Joan de Santa Marta, fill de Prades; Sant Jacinto, confessor; la Mare de Déu de Colobor (Aplec), situada en lo Montsech, i la Mare de Déu del Prat, de Sant Joan de les Abadesses.

La devoció a Sant Jacinto es antiga en varis pobles. Llissà de Munt, Pierola i Hostalets li dediquen preferent culte, testimoniat per los Goigs que'ls hi canten:

Dignes són de ser lloades
les maravelles que obreu,
en les estèrils casades
a les quals fills alcanceu,
si amb pregaria humil i pia,
a vós venen Sant gloriós.

Sant Roch es un dels Sants més populars, com a patró singular contra mals contagiosos i pestilents. Li dediquen sa festa major les poblacions de Preixèns i Puig-gròs; algunes, com Granyenella, Guissona, Juncosa, Monblanquet, Barbèns, Montgay i Belianes fan festa per vot popular, i altres, com Bellpuig, Sant Martí, Torregrossa, Preixèns, Palau i Ciutadilla li han erigit capella o ermita.

Los Goigs que li canta Montgay, adaptació dels estampats en 1659, tenen aquesta estrofa:

Aquest poble de Montgay
a vós sempre agrait,
vos venera quiscún any
a vostres plantes rendit,
i per protector amat
vos festeja amb diligencia.

A Vilagrassa van avui en professó a la Mare de Déu de la Capella o del Roser, situada al cap de les cases. Allí s'hi diu missa, i després fan cossos.

De retorn al poble, los majorals dividits en grupos, passen per les cases a captar blat i altres grans, i a la tarde, al sortir de Rosari l'encanten a la plaça. Amb

son producte 's paguen los gastets del culte de aquelles funcions en que entrevenen los fadrins.

A Bellpuig canten lo Rosari matinal pels carrers, i s'acaba en la capella de Sant Roch amb una missa molt concorreguda. Antigament era de gran festa, sobre tot a la tarde després dels cossos que s'hi feia la anomenada dansa de Sant Roch. Consistía en subastar objectes a benefici del Sant, i eren cintes, mocadors de pita, i truca-panxes o borletes de seda pels devantals. També s'encantaven coques ensucrades. Los administradors anaven a buscar a la majorala per a fer la primera dansa, i ella's presentava tocada amb mantellina blanca a rebre la distinció i l'obsequi que la Junta li feia, que acabat quasibé sempre regalava al Sant. La cinta llentiqüelada que avui lliga la carabaceta al bastó de Sant Roch, es ofrena de una majorala feta més de seixanta anys enrera.

Acabada la dansa que'n podríem dir de honor, tot aquell jove que volía obsequiar a una noia l'anava a buscar a casa dels pares i la portava allí, aont li regalava un objecte dels exposats després de la corresponent subasta que s'establía.

La dansa 's ballava al sò de un violí que tocava 'l fandango, tan en boga durant aquella època.

Ciutadilla té Goigs que diuen aixís:

Ciutadilla per patró
molts anys fa us ha proclamat,
i una ermita us ha aixecat
aont acut amb devoció,
demanant-vos protecció
en tota calamitat.

Com elevat centinella
la vila vós protegiu,
no volguent que hi fassi niu
l'inhumà còlera en ella,
no tenint ningú recort
qu'en Ciutadilla hagi estat.

En altres pobles veïns
també hi teniu molts devots,
que en los conflictes i assots
saben per experiencia
lo que val vostra clemencia
sempre que us han invocat.

A la capella que té dedicada al Palau, s'hi diu una missa a punta de sol, que ouen sos devots desde'l camí veï. Quan se surt de la missa de Sant Roch, es costum al Palau anar a virolar, o sigui cullir algún raïm dels pocs que maduren primerencs.

Iborra celebra avui la festa del Sant Dupte, amb devota professó que recorre 'l poble duient les Santes Reliquies.

Poques poblacions de Catalunya 's trovaría que per vot de poble no honrin a Sant Roch en una o altra forma, i ben poques les iglesies que no'l venerin en alguns de sos altars. Sos variats Goigs també ho demostren.

17. *Dilluns.*—Sant Lliberat, bisbe i màrtir; Sant Mamet, màrtir, i Santa Juliana.

Sant Mamet es venerat a Alòs, Campanyà i altres punts.

Los Goigs que li canten a Corró de Munt diuen:

Lo lloc de Corró de Munt
que com a patró os implora,
amb devot afecte adora
vostre amparo cada punt,
en la reliquia ha trobat
sempre remei i favor.

18. *Dimars.*—Sant Agapit, màrtir, invocat contra pestilencia; Santa Elena, advocada per a trovar les coses perdudes.

Los pobles de vora la costa se reclamen molt particularment a Santa Elena. Se venera a la iglesia de Santa María de Mataró, aont li canten així:

Mariners i navegants
vos tenen per far i guia,
trovant-vos a l'hora pia
en los majors huracans,
i sempre que amb juntes mans
vos reclamen amb fe pia.

I lo mateix a Cabrils, de aont n'es compatrona:

Tot lo terme de Cabrils
vos aclama compatrona,
llur serrat i afrau pregona
los favors i gracies mil,
que'l poble per molts istils
reb de vós gran dispensera.

Demá Cervera reparteix l'aigua de Sant Magí, mes ja en la vigilia cal anotar-ne 'ls preparatius. Es festa que ha descrit admirablement lo bon amic Agustí Duràn i Sanpere.

La obtenció de l'aigua es cosa de força complexitat: la font no es a quatre passos; lo santuari de Sant Magí de la Brufaganya, de «Sant Magí lluny», com diuen a Cervera, es a set o vuit hores de distancia, i's fa'l viatge en caravana, amb bons matxos, carregats de cantis en argadells de vime.

La vigilia de la festa, al caient de la tarde, té lloc la solemne *arribada de l'aigua*; los matxos i'ls rucs, ben arrenglerats, seguint rigorosament l'ordre d'antiguitat en la cerimonia, llueixen tota l'estrepitosa i enlluernadora requincalla de picarols, campanetes, fanals encesos, capelles amb Sant Magí, toies de flors de paper, ventalls, i sobre tot, branques atapides de boixos tendres, que's tambalegen i's brinquen remoroses a dalt de les montures, com un bosc que camina pels carrers, omplint-los de frescor.

19. *Dimecres.*—Sant Magí, màrtir, fill de Tarragona, i Sant Mariano.

Los mals en que es invocat aquest gloriós Sant català, se condensen en aquesta estrofa de un de sos innombrables Goigs:

Lo cel, terra i elements,
dolors, febres i dolencies,
os rendeixen obediencies
multiplicant los portents.
No hi ha mal desesperat
per qui prompte acut a vós,
Magí màrtir portentós
sieu-nos prompte advocat.

Però's detallen complidament en aquestes altres:

De pigota i de la rosa
sou singular advocat,
puix als qui us han implorat
amb voluntat fervorosa,
los cureu i amb alegría
visitant lo vostre cos.

Per aquells que són trencats,
si busquen vostre favor,
alcanceu vós del Senyor
que molt prest sien curats,
sanant tota malaltía
quartanes, dolor i tos;

sense comptar les dònes, que s'hi reclamen en ses doloroses aflicciones.

La ciutat de Cervera, que amb petites variants canta també aixís sos Goigs, hi té aquest final:

Cervera i sa comarca
os veneren protector,
i de nostra terra honor
sou també antic patriarca,
logrant gracia divina
o gran astre lluminós.

La diada de Sant Magí es festa grossa a Cervera i eminentment popular; la més popular de totes. Es una festa de barri que s'escampa per tota la ciutat i que serva encara un caràcter particular, inconfundible.

A més dels guarniments dels carrers, lluminaries, oficis sagrats, novena amb canturia, professó i demés requisits de tota festa de barri que s'estimi, la de Sant Magí té dues característiques exclusives: la representació vivent del Sant anacoreta, i'l repartiment de l'aigua miraculosa.

Això de veure passar pels carrers un sant de carn i òssos no es pas cosa de cada dia; la quitxalla, quins alegrois! quina manera de brincar al voltant del Sant que camina com ells per terra, tot serio i a grans gambades, lluint una barbassa atapida i un hàbit talar tot roig amb caputxa i cíngol, i una bandera també roja i un gaiato, tot enflocat amb cintes beneídes!

Aquest Sant Magí, passada la festa, torna a agafar l'arada i s'esborra del seu voltant la efímera auriola de santedat, fins a l'altre any, perqué'l càrrec es gairebé vitalici. De primer, la barba era postiça; però li havía dat grossos disgustos i sofría greu detriment la seua serietat de Sant cada vegada que'l vent se li enduia o li posava de gairell, amb manifesta irreverencia; ara la barba es natural, i ningú 'n té res que dir.

Per al repartiment del aigua, al matí se torna a formar la vistosa comitiva de les besties guarnides, amb Sant Magí, caminant devant de tots, solemne, dintre la folgada i pesanta roba vermella. En uns sillons de coure los administradors del aigua beneída van per les cases a oferir-ne un trago per una almoina voluntaria; quan lo silló de coure está axaragat, se torna a omplir de l'aigua dels cantis, que resten amagats en l'espès boscatge dels boixos dels argadells, com ous inverossímils de nius fantàstics. Pels carrers, los sillons passen de unes mans a les altres, i tothom xerriqueja a son albir, amb la esperança de evitar les malaltíes venidores.

Antigament, la festa de Sant Magí s'ofería més esplendorosa, amb formidables atacs de moros i cristians; avui encara 's conserva 'l ball de rams i coques a la plaça Major, però cada any se torna més encarcarat i pobrissó.

20. *Dijous.*—Sant Bernat, abat i doctor, advocat contra la tisis; Sants Luxori i companys màrtirs, de Cerdenya, i Sant Samuel, profeta, qui té Goigs dedicats amb aquesta estrofa:

Intercediu Sant profeta
devant del trono de Déu,
la gracia nos alcanceu
de la caritat perfeta,
que té per paga completa
la gloria eterna del cel.

Avui la Comunitat de Bernardes de Vallbona de les Monges celebra grandiosa festa en honor de Sant Bernat son fundador, i en la missa riparteixen a tots los fidels les hosties, anomenades de Sant Bernat, que preserven de mal.

21. *Divendres.*—Sants Bonós i Maximià, màrtirs, fills de Blanes, i Sant Privat, bisbe i màrtir.

En tota necessitat
socorreu-nos bon Pastor,
sieu nostre protector
bisbe i màrtir Sant Privat.

Canten als patrons de Blanes:

Ja que al cel teniu estada
vetlleu sempre aquest terrer,
de la vila i sa encontrada
feu-ne 'l vostre claveller,
i si'l gram hi renaixía
capgireu-lo mar enllà.

22. *Dissapte.*—Sant Sinforià, màrtir, compatró de Espinavessa, invocat per a fer sortir lo queix o dentat a les criatures; la Mare de Déu de les Olletes, a Sant Privat de Bas, i Sant Gunifort, màrtir.

Los que en aquest món breguem
amb nostres vils passïons,
amb vostres intercessions
feu que domar-les poguem,
perque si aquí triomfem
gosarem d'etern convit:
gloriós màrtir Gunifort
consoleu al afligit.

A Agramunt, avui cap-vuitada de l'Assumpció de la Mare de Déu, baixaven la llitera de la Verge i en professó donaven la volta al chor, col·locat avans en el centre de la iglesia com a les catedrals.

A Lleida hi ha la creencia de que la noia acasarada que va cinc anys seguits al ofici de la Catedral durant los dies de la Novena, se casa en l'any darrer.

A Cervera, per a guarir-se del mal de cap, la gent se procura agulles de les que serveixen per a guarnir lo vestit i túmbol de la Mare de Déu.

A Lleida són buscades les que han estat devall del coixí aont reposa 'l cap de la estatua jaient de la Verge.

23. *Diumenge.*—Lo Puríssim Cor de María i Sant Felip Benici, confessor, i Santa Fructuosa, verge i màrtir.

En sos Goigs hi trovem aquesta estrofa:

Dels pagesos lo Pujals
s'honra sí amb vostra reliquia,
feu que en ell jamai s'hi fiquia
l'esperit de danyins mals;
defenseu-nos poderosa,
sieu la nostra advocada.

24. *Dilluns.*—Sant Bartomeu, patró de Sitges, apòstol, i Sants Ptolomeu i Romà, bisbes.

A Sitges canten a son patró:

En lo cel vós ja gosau
i disfrutau,
de felicitat entera
alcançau-nos verdadera
santa pau,
én esta ferma i certera
dau-nos la benedicció
o gran Patró,
que gosem sempre de Déu
apòstol Sant Bartomeu.

Avui celebra fira Artesa de Segre, i sa festa major lo poble de Sidamunt.

També Bellmunt dedica una de ses festes majors al apòstol Sant Bartomeu.

A Tàrrega, després de la novena que en obsequi de Sant Ramón fan los Pares Escolapis aquestos dies que precedeixen a sa festa, les dònes hi van amb sillonets d'aigua i'ls ho beneeixen. La beuen després de dir un Pare Nostre.

25. *Dimars.*—Sant Lluís, rei de França, invocat per a curar porcellanes i altres tumors frets; Sant Genís, comediant i màrtir, i Sant Genís, notari i màrtir.

Sant Genís comediant es advocat del poble de Sàlo, bisbat de Solsona, aont té capella dedicada i Goigs que diuen:

O gran màrtir! deslliureu
als devots de malalties,
de febres, dolô i neulíes
per ells pregant vós a Déu.

Plegamans té per patró a Sant Genís notari, i de ell trovem en sos Goigs:

Venerat sou entre'ls Sants
en Plegamans,
lo poble aquí en alta veu
vos prega per lo conreu,
juntant les mans
que de pedra 'l preserveu,
de guerra fam i maldat
molt estimat, etc.

26. *Dimecres.*—Sant Ceferí, papa i màrtir; Santa Roseta, verge; Sant Victorià, màrtir, i Sant Ireneu màrtir, venerat a Sampedor, aont ne guarden lo cap i altres parts del cos.

En sos parts les que us invoquen
logren la felicitat,
los malalts la sanitat
si vostres reliquies toquen,
les tempestats se revoquen
a imperi tan poderós.

Quan de aigua necessiten
a vós tenen lo recurs,
i si us invoquen cors purs
vostre amparo faciliten,
logren lo que necessiten
amb modo miraculós,
sieu lo nostre advocat
Sant Ireneu gloriós.

Avui celebren la festa major a Puigvert de Lleida, dedicada a Sant Victorià.

27. *Dijous.*—Sant Josep de Calasanz, confessor i fundador, fill de Peralta de la Sal, bisbat de Lleida, i Sant

Lleí, bisbe i confessor de Lleida, venerat en sa capella de la parroquia de Sant Pere de Vilamajor, bisbat de Barcelona.

Lo fundador de les Escoles Pies, que per sa obra magna hauría de tenir general estima, rebé ordes menors en la iglesia del Sant Cristo de Balaguer i desempenyà importants càrrecs en la Curia eclesiàstica de la Seu d'Urgell; es generalment invocat com a remeier de la humanitat:

Lo mut, lo cego i lo sort,
i de la salut lo port
molts pecadors han lograt.

També lo remei doneu
al manco, coix i tulit,
i al malalt més afligit
tots los dies consoleu,
a la estèril alcanceu
lo fruit d'ella desitjat:
Sant Josep de Calasanz
sieu lo nostre advocat.

Vilanova de la Roca canta a son compatró Sant Lleí:

Guardeu-nos de tempestats
de malura i pedregades,
doneu-nos bones anyades
beneint nostres sembrats.

Avui fan la festa major al poble de Maldà, quin primer dia, segons s'ha indicat en les notes del 2 de Janer, se dedica a Sant Macari. Antigament, los majorals de la festa del Sant abat feien una ofrena de dos conills i dugues perdius al senyor rector.

En aquesta festa hi ha de típic lo ball de les faixes, que s'executa en la professó que's fa en honor del Sant. Mes per a donar de aqueix ball popular-relligiós una idea complerta, he de començar per dir-ne que'l ballen homes sols, casats, els quals, amb un cap de faixa a la mà 's mouen al compàs que'ls dóna la música de un parell de gralles i un tambor.

Aqueixa es la música típica del ball de les faixes, encara que gralles i tambor no deixin de tocar en altres hores, com a trenc d'auba, que toquen diana acompanyats

de una comissió dels dansaires, i a l'ofici, a l'hora de l'adoració. Axís que canten lo *Credo*, se reuneix tota la colla en lo nombre mínim de vint-i-quatre, proveít cadascú de llur faixa del color que més li plau i un mocador antiqüelat dels que avans s'usaven, que se'l posen a tall de banda demunt de la espatlla esquerra, de manera que la punta i sarrell fassin caient fins al colze, i'ls dos caps, un per devant i l'altre pel darrera, se vagin a cloure a la trinxa dels pantalons del altre costat.

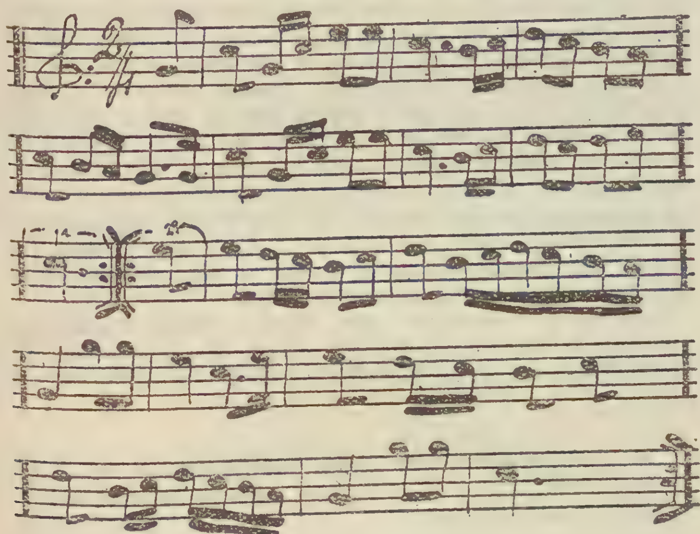
Tan bon punt com ha acabat de adorar l'Ajuntament, para l'orquesta de la missa, s'obren de bat a bat les portes del cancell i de la iglesia, i comença la gralla alta preludiant unes poques notes de entonació per a passar a fer vibrar una nota aguda, que sosté 'l músic fins que'l pulmó acaba l'alè. Llavors apunta una mena de baixada cromàtica que l'hi pren la gralla segona, a fi de donar lloc a respirar a aquella, i li prepara la entonació per a tornar altra volta al punt sostingut, i així successivament; tot això al compàs pausat del tambor, que marca lo pas solemne dels qui van a adorar.

Los del ball, desseguida que la gralla ha llençat la primera nota, s'han posat al bell mig de la portalada de la iglesia, i van entrant, presidits pel cap de colla, amb tota calma i magestat, amb les mans posades al costat, com si'ls braços fossin dues anses del cos. De la mà dreta del primer, se descapdella una faixa que la pren lo segón, amb la esquerra; de la dreta d'aquest, ne va una altra a la esquerra del tercer, etc., etc., i així units, per llurs faixes, van atançant-se amb molta cerimonia al presbiteri, aont lo celebrant los espera amb la reliquia. Arrivats allí, adora 'l cap de colla i gira cap a la dreta; quan s'han creuat amb lo segón, travessa al costat esquerra per devall de la faixa que uneix an aquest amb lo tercer; quan s'ha creuat amb aquest, travessa al altre costat, pel devall de la faixa que'l uneix amb lo quart; i així, amb aquest zig-zag que tots imiten, arriven altra volta al carrer, i llavors paren la gralla i'l tambor, i's tanquen les portes de la iglesia.

A migdia, a l'hora dels llevants de taula, fan cercavila i passen la safata per a fer algún quarto.

A l'hora de la professó, així que surt la primera bandera, se divideixen en dos parts iguals, i s'arrengleren los uns en front dels altres. Lo cap de colla dóna la punta

de la seua faixa al primer de l'altra banda; aquest, aixís mateix se desfà la seua i dóna l'altre cap al del costat del cap de colla, i de la mateixa manera ho fan tots los demés, quedant tots amb un cap de faixa a cada mà, exceptuant al cap de colla i al darrer, que no aguanten sinó un cap.

Una volta tenen tots los seus corresponents caps de faixa, i'ls tenen de manera que les faixes vagin encreuades, que això's logra procurant rebre cadascú la faixa amb la mà que li ha donat son company, preludien les gralles la música del ball, toquen la marxa quals notes se donen més amunt, i'ls balladors, aixecant los braços enlaire, belluguen les cames i cos, puntejant amb los peus les notes que'ls hi dóna la música; quan aquesta entra a la segona part, los balladors fan mitja volta, donant-se la esquena mutuament los de la una banda amb los del altra, fins que les gralles tornen a la primera part; tot això, sense deixar decaure mai los braços ni parar de bellugar los peus. Acabat lo quadro lo cap de colla comença a desfilar, passant per entre mig del primer i segón de la banda contraria, travessant a l'altra banda

per entre'l segón i'l tercer, tornant an aquesta per mig del tercer i quart, i així, tot anant *entrepolant*—com diuen ells—la colla, i'ls altres imitant-ho, sense deixar de seguir amb los peus lo compàs de la gralla i tambor, van a posar-se a devant del tabernacle que ostenta 'l Patró: allí repeteixen lo mateix quadro descrit, i acabat, passant per devall del toldo que fan les faixes encreuades, sense entrepolar-se, sinó en linia recta, van altra volta a repetir lo quadro al devant de la professó; acabat tornen a devant del Sant, i així, amb aquest jòc de vas-i-vens, que resulta molt distret i variat per la molta coloraina de les faixes i'l constant moviment de peus, cames i de tot lo cos, arriven altra vegada a la iglesia, aon s'acaba 'l ball amb lo *capdell*, o sia un moviment envoltori que va estrenyent-se incloent al cap de colla al mig; quan lo capdell està format, lo cap de colla s'ajup i surt pel devall tot caragolant-se la faixa al cos, darrera d'ell surt lo segón, i així van surtint tots.

Mercès al benvolgut amic Mossen Sanxo Capdevila, que tan bé té estudiades les coses del seu poble, he pogut donar tots los detalls i melodía del ball de les faixes.

28. *Divendres.*—Sant Julià, màrtir, patró de Vallfogona i Montseny; Sant Agustí, màrtir, invocat contra la peste i la llangosta.

Puix sou patró principal
de Montseny i sa parroquia,
feu que pedra i llamp no hi toquia
i guardeu-nos de tot mal.

Avui segón dia de la festa major de Maldà, després de la diana, 'l grupu del ball de les faixes, cap allà a les vuit del matí, fa un cerca-vila per a arroplegar aurelletes i coques d'ous.

Malgrat ser dedicat lo primer dia de la festa a Sant Macari, lo país amb prou feines ho sab, puix s'atend a la cançó:

A Belianes fan Sant Jaume,
a Maldà Sant Agustí,
a Tàrrega Santes Espines,
i a Sant Martí Sant Martí.

29. *Dissapte.*—Santa Sabina; la Degollació de Sant Joan Batista, o, com vulgarment diu lo poble, Sant Joan Degollaci, qual festa's té molt present per ser creencia popular que no's pot punxar un cup després de vremar en lo dia de la setmana que s'escau ser Sant Joan Degollat, perque si aixís se fés, lo vi sortiría tèrbol en memoria de la sang que Sant Joan va derramar en son martiri.

També's diu que si's vol fer perdre un arbre, o sigui que un cop tallat no torni a llucar, s'ha de fer lo dia de Sant Joan Degollat, però amb la tal intenció de que se'n perdi la mena.

Avui es festa major de Juneda, Palau, Poal i Penelles, que's veuen molt concorregudes pel nombrós veïnat que tenen.

Santa Sabina es invocada contra tempestats i peste.

En lo temps de sequedat
la pluja al poble alcanceu,
de pedra 'ls sembrats guardeu
i de peste es deslliurat,
aquell que amb fe peregrina
vos reclama amb veu piadosa.

30. *Diumenge.*—La Mare de Déu de la Consolació; Santa Rosa de Lima, venerada a Llafranch; la Mare de Déu de la Salut, a Lleida, i Sant Feliu, prevere i màrtir, venerat a Vilafranca del Panadés, aont l'invoquen dient-li:

O ditxosa Vilafranca!
puix goses de tal tresor,
tenint en la iglesia santa
tan divino Protector,
que la terra se alivía
amb pluja en sos apretors.

Puix prodigis haveu fets
curant varies malaltíes,
i a tulits, cegos, contrets
amb vostres oracions pies,
feu que est poble libre sia
de guerra i mal contagiós.

Llafranch canta a Santa Rosa:

Vetlleu per tota la terra
de Llafranch i son veïnat,
allunyeu la pesta i guerra
i'l mal vent de la impietat,
eixa platxa arracerada
niu de virtuts sia hermosa.

A María Santíssima, baix l'advocació de la Corretja o Consolació, se la invoca en molts punts per a lliurar-se de les febres; a més la Verge es, segons uns Goigs:

Consolació en tempestats,
consolació en les orugues,
consolació en les marfugues,
consolació per los blats,
consolació en sequedats,
consol en tota aflicció.

Celebrant lo poble de Riudovelles sa festa major lo dia 1.er de Setembre, dedicada a Sant Gil, cada any, lo diumenge avans passen los majorals per les cases a captar blat i a la tarde l'encanten; amb son producte fan les «maurades», que's reparteixen per la festa major.

Dos diumenges després de la Mare de Déu de Agost, se celebra a Lleida la festa de la Mare de Déu de la Salut, que's venera en la parroquia de Sant Andreu. Es molt visitada de tots los lleidatans, i amb aital motiu se celebra una concorreguda festa de barri.

A la iglesia dels PP. Escolapis de Tàrrega beneeixen un dipòsit d'aigua per a entregar-ne a tothom qui 'n solicita. Antigament hi anava la gent amb canterets, i beneíen l'aigua que cadahú hi portava.

Adagi.—Per Sant Feliu, l'avellana surt del niu.

31. *Dilluns.*—Sant Ramón Nonat, confessor, fill de Portell; Sant Pròsper, màrtir, i Sant Domingo de Val, màrtir, venerat a Cervera de un modo especial quan floría sa Universitat.

Es estesa en tota nostra terra la devoció a Sant Ramón. Poques cases se trovaría aont no tinguin enquadrada l'estampa del Sant cardenal.

Com es sabut, s'hi reclamen especialment les dònes en los perills del part, bé sia fent-li llum, bé encenent uns cirets que acaben amb la imatge de Sant Ramón, facilitats pels PP. Escolapis de Tàrrega, que habiten lo convent que un dia fou de Mercedaris.

Fan avui la festa major a Sant Ramón de Portell, breçol del Sant, i com a nota típica cal esmentar los «Tres Toms», dels que un escriptor de la localitat parla aixís: «¡De cavalls, eugues, rucs i matxos, n'hi han unes rues més llargues! cavalls i cavallers, tots donen pietosament los tres toms al entorn del convent. I açò ho fan en memoria dels tres volts que donà la mula cega avans de caure morta i al deixar ací lo cos del Sant mercedari, i també perque Sant Ramón gloriós los lliure de pendre mal a tots.»

A Riudovelles, després de la missa de avui, beneeixen los animals.

A Aranyó, fan avui una de ses festamajoretes.

Sos Goigs, per tot arreu cantats amb petites diferencies són aquells de caient clàssic que comencen:

Puix que tanta gran virtut
Déu del cel vos ha donat,
vullau-nos donar salut
Pare Sant Ramón Nonat.

variant la resposta en cada posada, com en los del Roser, segons es de veure en les que ací 's donen, notadores de les gracies solicitades de nostre Sant comprovincià, que són, a més de les dònes que li demanen feliç deslliurament, los mariners que li demanen bona mar, i també:

De febres i de tercianes
i de tot mal contagiós,
per la virtut soberana
los guardeu reclamant-vos;
de cama o de braç romput,
lo qui serà mal nafrat,
promptament haurà salut
per vós Sant Ramón Nonat.

Bous i mules cada dia
i animals atorsonats,
vos prometen i ofereixen
i per vós són deslliurats;
molts miracles cada dia
obreu amb gran cantitat,
que per tot lo món se parla
de vós Sant Ramón Nonat.

SETEMBRE

Dedicat a la Exaltació de la Santa Creu

September, era'l lloc seté que aquest mes ocupava en lo Calendari romà, solent-lo presidir el déu Vulcano. Li correspòn lo signe del Zodíac *Libra*, representat per unes balances que tenen los plats en equilibri, per a significar que en aquest mes los dies són iguals a les nits.

1. *Dimars.*—Sant Gil, abat, advocat dels pastors; se invoca en les malaltíes consumptives; Sant Artur de Irlandía i Sant Llop, bisbe, venerat a Bellmunt, bisbat de Lleida, que hi fan festa major, i a Mataró, Dos Rius i altres pobles de Catalunya, com advocat contra'l mal de coll i esquinencia o escanassia, i Sants Fortunat, Columba, Restituta, Dessideri i Constantí, Càndida i Modest, venerats al poble de Castelldans, ont fan la festa major avui i cada any lo primer dimars de Setembre, dedicada a dits Sants màrtirs, dels quals diu en los Goigs:

Castelldans es lo ditxós
poble que ell sol ha adquirit,
set reliquies decidit;
a honrar-les animós,
gloria a Déu que bondadós
set estels nos ha enviat.

Honrem aqueixos set Sants
que seràn los protectors,
advocats i defensors
del poble de Castelldans.

Antigament en aquesta població, les majorales del Roser anaven a cantar cançons de pandero en les cases lo dia de la festa major, i en bateigs i bodes. Ara fa algún temps que ha deixat de practicar-se.

Riudovelles celebra també avui festa major, i després del ofici reparteixen «maurades» a tots los fidels que hi han assistit amb l'import del blat captat invariablement lo diumenge avans de la festa.

2. *Dimecres.*—Sant Esteve, rei, i Sant Antolí, màrtir, venerat en lo poble del seu nom, bisbat de Solsona.

Guardeu-nos de llamps i trons,
de pedra, fam i pecats,
de pesta i desunions,
de mals i calamitats;
sieu lo nostre advocat
en la vida i en la mort.

3. *Dijous.*—Sant Nonici, bisbe de Girona, i Sant Plàcid, compatró de Granollers, que'l venera desde primers del segle XVIII, data de sos Goigs, aont hi ha aquesta estrofa:

En les reliquies tenim
lo remei assegurat,
per tota necessitat
si amb pura fe hi acudim,
puix mai desprecieu vós
lo fervor de la oració.

4. *Divendres.*—Santa Càndida, verge, i Santa Rosalía de Palerm, venerada a Torredembarra; es allí que li canten:

Rosa de Palerm nevada,
medicinal en dolencia:
sieu la nostra advocada
contra pesta i tota urgencia.

Avui celebra sa festa major lo poble de Vilagrassa dedicada a Sant Sebastià, trasladada del dia propi d'hivern, segons sembla no més que per ser ara més bon temps.

5. *Dissapte.*—La Beata Catarina de Reconixio; Sant Llorens Justinià, advocat contra'ls tumors frets, i Sant Faust.

Es vostra santa reliquia
de Aigua-Viva bella font,
i puix d'ella sempre manen
moltes gracies i favors,
sieu font per a aquest poble
i riu per a tot lo món.

6. *Diumenge.*—La Mare de Déu del Puig a Valencia; Sant Eugeni, bisbe i confessor, i Santa Limbania, verge, de la qual ne conten uns Goigs:

Sou vós en qualsevol mal
la medicina segura,
si al demanar-vos la cura
acut amb fe lo malalt.

Avui, vigilia de la festa major de Fondarella que tots los anys dediquen a Sant Sebastià lo primer dilluns de Setembre, a la nit va'l poble en professó amb moltes atxes a la capella que té 'l Sant dedicada al camí del Palau, i es aquella de que'ns parla la copla popular:

Sant Sebastià gloriós
sou patró de Fondarella,
teniu la fonteta aprop
a devant de la capella.

Allí hi canten Completes i'ls Goigs del Sant, amb assistencia de tot lo poble.

Avui la població de Talladell fa festa major dedicada a Sant Isidro, «que cura de febres i dolor», segons me'n diu lo senyor Pàrroco.

7. *Dilluns.*—Santa Regina, verge i màrtir; Sant Esteve, bisbe, i'l Beat Mateu de Agrigento, fill de pares catalans.

Deia ahir que'l poble de Fondarella celebra avui la festa major. Lo motiu ens el explica una estrofa de sos Goigs:

En l'any mil vuit cents i tres
que tots anys festa's fará,
primer dilluns de Setembre
Fondarella os va votâ,
los beneficis rebuts
aquest vot los obligâ.

També lo poble de Claravalls comença avui la festa major, que dedica a la Transfiguració del Senyor.

Té Goigs propis, amb una estrofa que diu:

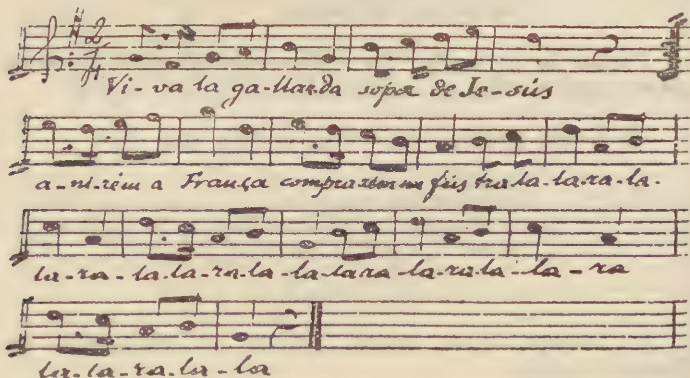
Aquí se postren devots
los veïns de Claravalls,
a vós com a bons vassalls
venen a cumplir sos vots,
vós aconsoleu a tots
en tota pena i dolor.

8. *Dimars.*—Sant Adrià, màrtir, i'l Naixement de Nostra Senyora.

Avui se celebra la festa de una infinitat de advocacions de la Mare de Déu. Se sol dir que avui se celebra la festa de totes les Mare de Déu trovades, però no es pas aixís.

Fà avui solemníssima festa major la vila de Guissona dedicada a la Mare de Déu del Claustre, amb tot aquell esplendor que cal an aquella renomenada iglesia Colegiata. En l'ofici, los majorals de totes les confraríes treuen atxa com en les demés festanyals del any, en la següent forma: pugen la meitat per banda de iglesia, i's col·loquen a dos rengles, un darrera del altre, en les grades del presbiteri del altar major, desde que toquen Sanctus fins a la Comunió del celebrant. Al arrivar aquí, de dos en dos fan genuflexió al mig i marxen un per cada banda, i aixís tots. Van a apagar les atxes, i un de cada confraría amb sa bacina, fan la plega un darrera del altre. Entre tant, del banc del Ajuntament surt l'agutzil amb un paquetet que reb del alcalde, aont hi ha l'almoina que fa l'Ajuntament, i la entrega al majoral del Claustre. Després de això conten lo que han arroplegat entre totes les bacines, i's reparteix per igual entre les confraríes.

A la tarde se celebra la devota professó en honor de la Verge del Claustre, i en ella hi anaven, avans, un crescut nombre de nois accionant el popular ball de bastons, durant el qual cantaven aquestes notes:

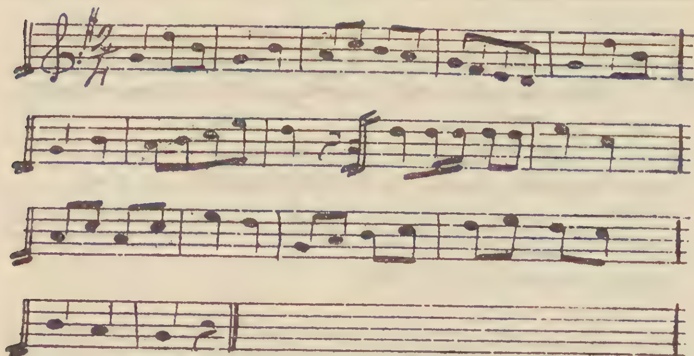

Lo ca-bal del sastre jous di-re quan val tres di-
ners l'a-gu-lla i un sou lo di-dal tres di-ners l'a-
gulla i un sou lo di--dal.

Sol i bi-to-tet de la rei-na sol i bi-to-
tet del rei sol i bi-to-tet de la rei--na
sol i bi-to-tet del rei.

Cus cuso-ret d'un sol di-dal de la fi-ra de la
fi-ra cus cu-so-ret d'un sol di-dal de la fi-ra de Na-
dal.

Sol de vi-la lo mer-cat no es bo confi-tu-ra con-fi-
tu-ra sol de vi-la lo mer-cat no es bo confitura es tome-
llor.

Antigament, en aquesta diada, la confraría treia rams, cistells i mocadors a subasta, i'ls seus devots ho dansaven.

Los Goigs de la Mare de Déu del Claustre de Guissona tenen estrofes que testimoníen la devoció de que es objecte tan celestial Imatge:

A vós acuden ansioses
Guissona i sa gran comarca,
feu fugir la fiera parca
enviant pluges copioses,
favors tots de que blassona
l'amor més acrisolat.

Los obsessos, desgraciats,
que lo remei soliciten,
en lo Claustre si us visiten
per vós se veuen llibrats,
puix al dimoni arrecona
vostre poder senyalat.

Guimerà, sense'l dilluns de Pasqua va avui en devot romiatge al santuari de la Mare de Déu de la Bovera, tan venerada en tota la comarca.

Té dita devota imatge Goigs fets en tots los metres i contant totes les maravelles obrades per sa intercessió, que són bona prova del amor que sos fills li guarden:

Lo devot que en vós confía,
cada dia
troba amparo i favor,
i invocant-vos de bon cor,

si porfía,
de tota pena i dolor
lo deslliurau, Reina pia.
Mare mia, etc.

Vila ets molt ditxosa,
venturosa,
i antiga de Guimerà,
puix tan cerca se encontrà,
prodígiosa,
la que a tots nos rescatà.

Avui se celebra la festa de la Mare de Déu de Passanant, invocada contra les trencadures. Especialment les criatures trencades de tot Urgell i Segarra, són portades a la Mare de Déu de Passanant.

Avui també es la fira del amor, es a dir, la fira de Balaguer, aont prescindint de que'ls firals se veuen plens com en les demés fires del any, la de avui se distingeix per la concorrencia de parelles de gent jove que hi acut; de desaparellats que hi busquen alguna cosa; i aquells que durant les festes majors del istiu que se'n va, han embastat algún tracte, allí, entre l'aldarull dels anants i vinents poden enraonar tan descansadament com si fossin sols, i sense'l compromís de una visita oficial. A bon segur que de sis hores al voltant, no queden fadrins i mosses als pobles.

9. *Dimecres.*—Sant Plàcit, Reparad, i trenta-tres companys màrtirs, venerats a Caldes de Estrach; Sant Gregori, màrtir; Santa María de la Cabeça, esposa de Sant Isidro, i Sant Pere Claver, apòstol dels negres, fill de Verdú, qui ha tingut per cantor a Mossen Jacinto Verdaguer, que'n diu en sos Goigs:

De la terra catalana
vos nasquéreu en lo cor,
de familia cristiana
tal es l'arbre tal la flor.
Tu ets Verdú lo gerro d'or
de aqueix Lliri immaculat.

Té iglesia dedicada en sa vila nadiua, i en ella 's conserva 'l quarto aont va neixe 'l Sant, en lo qual s'hi veu encara 'l cap de viga que segons piadosa tradició, serví

per a subjectar-hi la corda que prestà a sa bona mare les forces del deslliurament, segons s'estilava practicar. Es per això que'ls qui poden posseir astelles de aqueixa viga, les guarden com a reliquies per a implorar ajuda en lo terrible trànzit.

Avui es lo tercer dia de la festa major de Claravalls, que dediquen a Sant Zenón, màrtir; de sos Goigs ne copío aquesta estrofa:

Mireu les necessitats
de aquest lloc de Claravalls,
beneíu nostres trevalls
alcançant-nos aigua als blats,
feu que quedem consolats
quan vos haurem reclamat.

10. *Dijous.*—Santa Pulqueria, emperadora, verge; lo Beat Jacinto Orfanell, fill de pares vigatans, i Sant Nicolau de Tolentino, agustinià, especial advocat dels empestats i dels desauciats pels metges. Ademés:

Per vós la estèril alcança
fruit de benedicció,
i amb la vostra intercessió
al part lo dolor se amansa;
tothom que a vós acudi
logra 'l desitjat favor.

A Tàrrega 's commemorava avans la festa de Sant Nicolau.

Quan hi havía frares de la Ordre de Sant Agustí, passaven a plegar farina per les cases, i amb ella feien unes coques que'l dia del Sant repartíen als donants i als molts devots que anaven a solicitar-ne. Deien un Pare Nostre per a que'l Sant los preservés de tot mal. La canalla sortíen del convent cantant:

Coquetes de Sant Nicolau
totes son plenes de mau.

11. *Divendres.*—Lo Beat Bonaventura de Barcelona, francescà, fill de Riudoms; Sants Proto i Jacinto, màrtirs, i Sant Emilià, bisbe i confessor, fill de Llivia. En sos Goigs s'hi enclou aquesta pregaria:

A tot nostre principat
protegiu Sant gloriós,
puix que confía en vós
en tota necessitat,
recordeu-vos qu'heu estat
per naixença català.

Per ser vigilia de la festa major que demà dedica Ibars d'Urgell a sa patrona la Mare de Déu de l'Horta, se canten aquest vespre solemnes Completes en la ermita que té dedicada tocant mateix dels arrabals del poble.

L'hora capvespral de una nit d'istiu plena d'encisos, convida a anar-hi, i més que res, perque l'amorosa Mare que desde allí obre 'ls braços als urgellesos, sempre està a punt de mostrar-se benigna. Per això sempre que hi ha funció a la ermita hi va tanta gent. Les Completes que s'hi canten, sobre cantar-se amb gran unció, són sempre ben solemnes.

12. *Dissapte.*—Lo Dolcíssim Nom de María; la Mare de Déu Antigua o de les Dònes a Corsà (Girona); lo Beat Miró, fill de Tagamanent, advocat contra'l mal de cap i caixals; la Mare de Déu de les Escoles Pies, i la Mare de Déu de l'Horta, venerada a Ibars d'Urgell.

L'ofici solemne de festa major que avui dedica Ibars a sa gloriosa Patrona, va a celebrar-se en devota professó a la ermita de la Mare de Déu de l'Horta. La iglesieta es incapaç per a tanta gentada com hi va; però hi ha una placeta devant, i pels que són a fòra i pels que caben dins se diu la missa, i's canten les glories de María desde la trona, que's posa al llindar de la porta. Són molts los que van a beure aigua a la fonteta de la Mare de Déu, que raja del peu del olm aont lo pastor Perles va trovar la Mare de Déu.

Diu un dels Goigs que canten les llaors de la Mare de Déu de l'Horta, que un rei d'Espanya visità aquesta Mare de Déu lo dia de Corpus. Altres versos de sos variats Goigs, diuen:

Honra, gloria i alegría
sou de tot est veïnat,
que en vostre temple sagrat
vos visiten cada dia.

De l'Horta voleu lo nom
i amb això tots esperam,
que en tot est vostre contorn
los camps no se secaràn.
A vostre càrrec prenguéreu
tota esta comarca vostra.

Desd'aquell arbre posada
mirareu tota esta terra,
volent que fos amparada
contra peste, fam i guerra.

En vós fins ara consol
los pobles sempre han trobat:
sempre que amb devoció
en lo temps de sequedat
vos han tret amb processó,
pluja abundant haveu dat.

Ibars i lo veïnat
a vostra sombra descansa,
amb segura confiança
de ser per vós consolat;
per ço tot lo veïnat
publique vostres llaors.

Lo poble de Santa María dedica avui la festa major a sa patrona María Santíssima de Montmagastrell, la qual té Goigs que diuen:

Als esclaus deu llibertat,
als d'en cinta deslliureu,
als cegos vista doneu
i a tot malalt sanitat;
sou en temps de sequedat
font sellada i senyalada.

A tan rioler poble hi acuden molts urgellesos veïns de Santa María.

Dedicada al Sant Nom de María la capella del Balneari de l'Espluga de Francolí, la honren avui amb hermosa festa.

S'acostuma dir que avui es festa major de Térmens, perque celebra solemnialment un vot que feu lo poble a Sant Sebastià si'l deslliurava del còlera del any 1885. Com sia que fet lo vot cessà la peste, se ve celebrant amb tots los honors de festa major.

Finalment, avui se celebra la festa de la Mare de Déu de les Escoles Pies, baix quin dolç aixopluc he viscut no pocs anys d'estudiant. Sia'm permès re-saludar a la dolça Mare, al evocar la edat ditxosa en que quotidianament resava amb mos condeixeples la hermosa devoció de la «Corona de les dotze estrelles», que tant ensenya a estimar-la.

13. *Diumenge.*—La Mare de Déu de l'Abellera, a Prades; la Mare de Déu de la Misericordia, a Canet de Mar, i la Mare de Déu del Viver, a Argentona; Sants Felip, Macrobi, Julià i Ligori, màrtirs; Sant Maurici i Amat, bisbes.

De entre'ls pobles que celebraven sa festa major lo diumenge següent a la Nativitat de la Mare de Déu, queden avui encara 'ls pobles de Agramunt, Tàrrega, Cubells i Vilanova de Bellpuig.

Algún dia, la festa major que Agramunt dedicava a la Mare de Déu del Socós, sa patrona, ofería notes ben simpàtiques. Professó solemne amb ball de bastons i l'àliga, lo ball que organisaven i cobraven los administradors del Socós, que axís feien grans ingressos, sense la meitat que teníen en l'arrendament del jòc de la pilota; però més que res, es digne de remembrar la dansa de canuts i rams que's feia a profit de la confraría del Santíssim Nom de Jesús, lo mateix dia de festa major al sortir del ofici i després de la professó de la tarde, en la plaça de la iglesia.

Me n'ha contat ses particularitats un bon vellet que'n fou administrador avans de deixar de fer-se, i diu que la confraría, en lo dia de festa major, posava taules proveídes de canuts dels de fer mitja, dels de posar agulles, coixinets per a lo mateix, cistellets de sarga enflocats, mocadors de pita i alguns de llentiqüelats, rebuts en dipòsit de algún fadrí rumbós, que en hora oportuna volía regalar-lo a la mossa predilecta.

Feta la parada, la gent s'hi abocava deixant puesto per a dansar; aleshores los administradors senyalaven una ratlla per a marcar més l'espai en que's podíen moure 'ls dansaires. Preparats los músics, un violí i una guitarra, començava 'l constant encantar de canuts i rams i demés objectes. Un jove anava a casa de una noia a demanar-li si volía anar amb ell a fer una dansa, i si

accedía, que ja no's proposava sinó a noies amb les que's tingués alguna relació, anaven junts a la plaça, entraven a la rodona, lo jove triava canut, ram o lo que vulgués regalar, i l'administrador li preguntava:

—Quant hi posarem a la dansa?

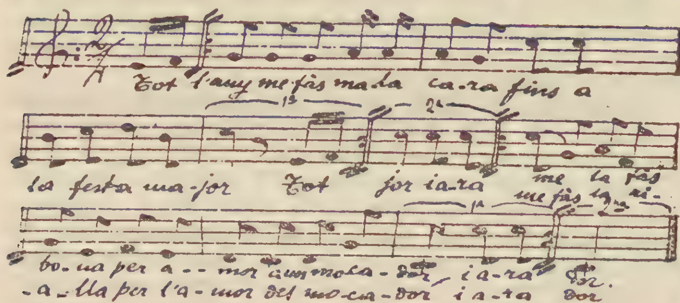
—Tres quartos.

—I al canut o lo que sigui?

—Tant.

Si ningú hi deia res més, se dansava per aquell preu, però podía fer-se pujar; mes com ja indico, havía arrivat a ésser consuetut fixar tres quartos per la dansa.

Tota la gent de Agramunt recorda encara la tonada de la dansa:

Aqueixes poques notes tenía la dansa; les justes no més per a que'l galàn pogués obsequiar a la dama, i ella rumbegés en la mà 'l regal. Per a dansar no s'agafaven; se posaven devant per devant i's movíen al compàs de la música, reculant lo peu dret enrera, entrant-lo a temps cap endevant, després l'esquerra endarrera, després endevant, i aixís fins acabat la melodía, que la coronaven amb un giravolt.

Acabada la dansa, si avans de passar la ratlla un jove dels que eren allí tocava a la noia per la espatlla, en senyal de que hi volía dansar, la noia no podía dir que no; si un altre i un altre feien igual, la noia havía de anar dansant, i allò propiament era lo que engrescava i quedava de comentari: la colla de danses de la Marieta, que va dansar amb lo Pere i amb lo Pau, que ja tenía de tot lo de la taula, i després lo Joan li va fer dansar un cistell per a posar tot lo que se n'enduia.

Quan després de dansar, una noia passava la ratlla, es a dir, que se surtía del clos de la dansa, la acompanyaven a casa 'l darrer que hi havía dansat i un dels administradors.

Devegades la dansa feia de avisador al poble de un prometatge, i no's compendría que durés tant sense un seguit de emocions. La darrera dansa—la dansa dels músics, com anomenaven a la darrera—, se feia allà a les dèu de la nit, i'm deia 'l majoral que la confraría s'arreglava de manera que s'acabés la dansa amb noia ben aixerida i de bona casa, sisquera lo primer, per a que fos esqué que cridés a força joves a dir a la subasta de la dansa, perque en la darrera no hi havía 'l consol de dansar un darrera del altre amb aquella noia, sinó que hi dansava no més qui havía traduit en més oferta la voluntat de ballar amb l'agraciada.

Finida la dansa, acompanyaven a la noia a casa seua amb la música i atxes tots los curiosos que romaníen a la plaça, que no eren pocs, i ella obsequiava aleshores als que hi anaven amb coques, «vimblanc», ratacía o aiguardent.

Se va deixar de fer la dansa ja fa un munt de anys, però tothom de Agramunt recorda la copla:

Tot l'any me fas mala cara
fins a la festa major,
i ara me'n fas la rialla
per l'amor a un mocador.

Se demana a la Mare de Déu del Socós remei en tota necessitat. Sos Goigs ho diuen ben clar:

No sols cureu Verge pura
atxaques esperituals,
sinó que en los temporals
assistiu amb gran dolçura,
en fi, vós sou la millora
en qualsevol malaltía.

A tota necessitat
acudiu amb vigilancia,
donant-nos en abundancia
l'aigua en temps de sequedat,
inefable protectora
sou de aquell que en vós confía.

Tàrrega fa la festa major a Santes Espines pel Maig, però ara, que es tan bon temps, celebra la festa de Sant Eloy en lloc de fer-la al hivern. La Comunitat de preveres va a oficiar la missa conventual a la capella que'l Sant té dedicada en la montanyeta que domina la ciutat.

Als voltants hi ha una porció de parades amb coques d'ous i prèssecs, i bona cosa de taules de joguines.

Té Sant Eloy de Tàrrega uns Goigs amb aquesta estrofa:

Tàrrega ciutat feliç
tots los anys celebra festa,
en vostra ermita modesta
amb fervor ilimitat.

Cubells celebra avui la festa major dedicada a sa patrona la Mare de Déu del Castell. Se la obsequía molt tot l'any amb Rosari i Trisagi en totes les festivitats, i cada diumenge després del Rosari en la iglesia parroquial, se va a resar-ne una part a la iglesia del Castell. Tot l'any se la ilumina esplèndidament amb cera que aporten los devots; però quan s'hi llueixen de debò es en aquesta diada i en los dies que li precedeixen, que dediquen una novena a la Verge i 'l cant dels Goigs.

En l'ofici de avui treuen atxa los fadrins o majorals, i les confraríes del Roser, Sant Antoni, Castell i Sant Pere, acabant de donar major lluiment al solemníssim ofici que Cubells dedica cada any a la Mare de Déu del Castell.

Les festes de fòra de la iglesia són molt animades, segons es de veure a la tarde en la «Castella», aquella gran plaça que fa de miranda d'Urgell, ont se reuneix tota la jovenalla dels pobles de prop i de lluny que van a festa major atrets pel caràcter afalagador i obsequiós que tenen a Cubells.

A la Mare de Déu del Castell li canten sos devots:

A Cubells amor molt gran
mostra en son Castell María,
puix la mà esquerra impedida
té del divinal Infant
i la dreta llibertada
per usar de pietat.

Al Castell oreu devots
malalts, presos i baldats,
parteres, coixos, llagats,
eixireu consolats tots,
tota dolencia curada
serà i'l pobre remediat.

Quan la justicia divina
per fam nos té sitiats,
negant la pluja als sembrats
eix Castell nos apadrina,
per vós la pluja es lograda
i frondós tot camp sembrat.

En tota necessitat,
en tot perill i tropell,
correm devots al Castell,
aont tothom es convidat;
aquí's dona franca entrada
al ric, al pobre, al criat.

A les afores de Lleida, avui se celebra en son santuari lo renomenat aplec en honor de la Mare de Déu de Butsenit que té molts devots en tot l'Urgell i baix Aragó, per sa eficacia en los mals de la vista. Als malalts que hi concorren se'ls passa pels ulls un ferro o cosa pareguda que té un ull gravat.

A l'aplec de la Mare de Déu de Butsenit hi solen anar sempre una bona colla de dònes de Bellmunt, que s'hi fan acompanyar en tres o quatre carros.

Vilanova de Bellpuig dedica la festa major a la Mare de Déu del Lliri, que no es de les menys concorregudes de la comarca, si bé no s'hi ofereix ara l'esplendor que tenía avans, degut a que la Confraría del Lliri era la encarregada de fer bona festa, per a lo qual comptava amb fondos propis.

Diu la tornada de sos Goigs:

Puix sou Lliri tan hermós
devant Déu omnipotent,
a la pecadora gent
concediu vostres favors.

14. *Dilluns.*—La Exaltació de la Santa Creu, i Santa Catarina de Gènova, viuda, advocada dels malalts desauciats i dels parts perillosos.

Avui celebra la vila de Bellpuig lluída festa major dedicada al Sant Cristo, venerat en tota la comarca. S'hi fa cada any gran ostentació, pero ara ja no hi trovem res de lo que avans donava la nota popular. M'ha contat un confrare del Sant Nom de Jesús, que avans del *Sanctus* sortíen amb atxes de la sacristía de la Comunitat tots los confrares, un per cada banda del altar major, i de dos en dos anaven arrenglerant-se presbiteri i escales avall, fins a mitja iglesia o més encara. Lo moment solemne de la elevació, adquiría molt més esplendor. També han deixat, les majorales del Roser, de fer les captes en les festes i festanyals.

A la tarde 's fa professó amb lo Santíssim, a la que solen concórrer les autoritats. Van a la iglesia desde la casa de la Vila, descuberts i arrenglerats de un a un.

Lo Sant Cristo de Bellpuig es avui singularment visitat per sos molts devots de Bellpuig i pobles veïns. Que es gran remeier, ho diuen sos Goigs:

En nostres necessitats
reclamant-vos de bon cor,
cureu coixos i ulcerats
de tot mal, febra i dolor;
qual pelícano de amor
per curar fóreu clavat.

Al trist i desconsolat
doneu cumplida alegría,
al cego, contret, llagat,
lo cureu si en vós confía,
miracles patents tot dia
obrant en gran cantitat.

Quan de aigua necessiten,
en devotes professons
de tot Urgell vos visiten;
venen grans, xics i minyons,
oint ses deprecacions,
remeieu la sequedat.

Lo segón dia de sa festa major lo dedica Vilanova de Bellpuig als màrtirs Sant Honest, Santa Prudencia, Santa Fortunata i Santa Victoria, dels quals posseeix preuades reliquies i Goigs propis.

Lo segón dilluns de Setembre celebra Castellnou de Seana la festa de *Sant Blasiet*, que tal anomena a un vot de poble fet en passat temps de epidemia.

La festa consisteix en missa i sermó al matí, i a la tarde Vespres i professó, en la que's passeja la imatge de Sant Blasi acompanyada de tot lo poble; sobre tot hi fan acte de presencia los socis de la Germandat de Sant Blasi, que ho té manat pels Estatuts. Lo president i dos vocals porten una hermosa bandera-penó de la Germandat. I quan es acabada la professó, ja de retorn a la parroquia se dóna a adorar la Reliquia del Sant, qual acte dura hores enteres.

La vila de Arbeca té en molta estima i li presta degut vasallatge, un devot Sant Cristo al qual honora avui especialment, i sempre que una extrema necessitat li fa recordar que es afortunada tresorera de Qui tot ho pot. En aqueixos casos se passeja triomfalment pels carrers de Arbeca aqueixa prodigiosa imatge, de bonica llegenda, puix diu que fou fabricat en la avui derruída ermita de Santa Catarina per mans d'un àngel vestit de pelegrí.

En sos Goigs hi ha aquesta posada:

Quan los blats se van secant,
si'l pagés adolorit
vos ho demana contrit,
li doneu pluja abundant;
socorreu-nos Pare amat,
puix sabeu nostra pobresa.

15. *Dimars.*—Sant Vicens i Santa Clara, venerats a Llissà de Dalt; Sant Aicart, abat, i Sants Porcià, Dulcíssim, Llucià, Crescens, Ricci, Salvi i Emerenciana, màrtirs, venerats a Sant Boy de Llussanés, que'ls ha dedicat Goigs amb aquesta estrofa:

Amb molt gran veneració
en Sant Boy sou celebrats,
aont lo poble amb devoció
vos ha pres per advocats,
experimentant sovint
miracles molt prodigiosos.

16. *Dimecres.*—Sant Ciprià, bisbe i màrtir, patró de Tiana, i Sant Corneli, de qui diuen sos Goigs:

De mal de orella cureu
al que està perjudicat,
de vostra llantia aplicat
l'oli i salut li doneu,
si sa voluntat troveu
amb bon concert i tenor.

Sant Ciprià, sense comptar Tiana, són molts los pobles catalans que'l veneren i molt variats sos Goigs:

Trencadura i de tot mal
deslliureu a qui us reclama,
també de gota coral
los miracles mai s'acaben,
los devots que us han cridat
ningú sens remei se'n va.

17. *Dijous.*—La impressió de les llagues del P. Sant Francesch, i Sant Llambert, bisbe i màrtir, venerat a Lladó.

En Leodio fóreu mort,
en Trajecto sepultat,
i en Lladó per sa gran sort
després de temps trasladat,
i venerat amb amor
per los tants miracles feu.

18. *Divendres.*—Sant Tomàs de Vilanova, bisbe, i Sant Ferriol, màrtir, venerat a Olot i Besalú, aont li canten distints Goigs, que tenen aquestes posades:

Los de la terra i la mar
veient-se en necessitat,
quan volen remei trovar
vos prenen per advocat.

Lo poble esmenta *la boteta de Sant Ferriol*, per a indicar una cosa que mai s'acaba, associant la idea a una rondalla popular que té al Sant per protagonista.

19. *Dissapte.*—La Mare de Déu del Tozal, a Sant Esteve de Mall, bisbat de Lleida; Sant Genaro, bisbe, i Santa Constancia, màrtir, venerada en son cos sant a Barcelona.

A Sant Llorenç de Montgay tenen una capella dedicada a la Mare de Déu del Castell, a tres quarts del poble. L'any 1855 votaren una festa dedicada a dita imatge en lo tercer dissapte de Setembre de cada any, i van allí en professó a celebrar-hi 'ls divins oficis i cantar-hi 'ls Goigs.

De ells són aquestes estrofes:

Lo dissapte dins la octava
de vostre Santíssim Nom,
ve a visitar-vos tothom:
gran favor rebut alaba
est poble: altres ne recava
de vós agraint aquell.

Del dimoni i del pecat,
de pesta, de fam, de guerra,
deslliuren de nostra terra
lo favor continuat,
que'n vós sempre havem trovat,
sent-ne 'l bisbat tot d'Urgell.

20. *Diumenge.*—Los Dolors Gloriosos de la Mare de Déu; la Mare de Déu de Roca-Prebera, a Torelló, i Sant Eustaqui i companys màrtirs.

Avui se celebra l'aplec de Grenyana al santuari de la Mare de Déu situat en la fèrtil horta de Lleida, que depenja de la parroquial iglesia de Sant Joan de dita ciutat. Com la Mare de Déu de Grenyana està ensemps prop de Alcoletge, també hi acuden molts devots de aqueix poble.

Igualment avui, la parroquia de Sant Pere dels Arquells festeja a la Mare de Déu de Montpeó.

21. *Dilluns.*—La Mare de Déu del Far, a Rupit, bisbat de Vich; Santa Ifigenia, princesa de Etiopía, verge, venerada a Balsareny, i Sant Mateu, apòstol i Evangelista, en uns Goigs del qual se diu:

Lo cristià que confiat
en la vostra protecció,
vos implora en la oració,
del foc serà deslliurat
i de tota iniquitat,
si vos invoca de cor.

La canalla, per a justificar la propietat de una cosa que han trovada, diuen: «Sant Mateu, qui trova es seu», essent necessari recordar-los aquell precepte del Catecisme, que diu que qui trova una cosa que no es seua, ha de tornar-la al seu amo.

Adagi.—Per Sant Mateu, sembra del teu, i si no'n tens, ves a manlleu.

22. *Dimars.*—La Dedicació de la Mare de Déu de Gerri, a Gerri de la Sal, bisbat d'Urgell; Sant Crescent, noi, que'n guarda 'l cos la catedral de Tortosa, i Sant Maurici, venerat a Puigarnol, a Manresa i a l'Abadiat de Sant Pere de la Portella, bisbat de Solsona, remeier contra 'l dolor, i segons sos Goigs:

Advocat sou singular
del coix, tulit i contret,
que a sa casa torna dret
si amb fe os ho sab demanar.

23. *Dimecres.*—La Mare de Déu del Sol del Pont, a Roda (Vich), i Santa Tecla, protomàrtir, patrona de Tarragona.

Puix sou màrtir afamada
defensora,
verge apòstola sagrada
de agonitzans advocada,
gran Doctora,
protomàrtir afamada
i modelo a tota dòna.

24. *Dijous.*—La Mare de Déu de la Mercè, patrona de Barcelona i llur bisbat, i lo Beat Dalmau Monner, fill de Santa Coloma de Farnés, al qual s'invoca:

En molts mals i grans perills
vos busquen per advocat,
i los pares han trovat
lo consol per a sos fills,
puix de les dents al posar
cureu la forta dolencia.

25. *Divendres.*—Santa Aurelia de Nice, matrona romana, qual cos se venera en la Colonia dels senyors Pons en Puigreig; Sant Fost o Fauste, fill de Alguaire, i Santa María Cervelló, filla de Barcelona, invocada pels mariners.

Quan amb ses ones lo mar
les pobres naus amenassa,
de tal forma que té trassa
de voler-se-les tragar,
vós les aneu a salvar
servint-les de port segur.

I's llegeix en altres Goigs:

Grans maravelles Déu obra
per vostre medi i virtut,
cobra lo malalt salut,
lo cautiu llibertat cobra;
de mercès no se'n veu pobre
vostre devot venturós.

26. *Dissapte.*—Sant Ciprià i Santa Justina, venerats a Sant Genís de Horta, aont los canten:

En alt trono sou posats
per oir vostres devots,
que en perills i enfermetats
en vostra ermita fan vots;
sieu propicis a tots
los qui us demanen favors.

27. *Diumenge.*—La Mare de Déu de Alarona, que's venera a la sufragania de Mata (Mataró); Sants Cosme i Damià, germans màrtirs, Florentí, Antimo, Lleonci i Euprepi, màrtirs, i Santa Pantaria, invocada contra llamps i pedregades.

Vallbona de les Monges celebra avui la festa major en honra dels piadosos metges Sant Cosme i Sant Damià, que's veu molt concorreguda. Antigament s'hi feia ball de les faixes, com a Maldà, que cridava molt l'atenció.

Fan també sa festa major molts pobles de Catalunya que veneren als Sants metges.

L'Albi 'ls hi canta:

Per la terra i per la mar
vostres devots socorreu,
ni tardeu en ajudar
als qui són servents de Déu;
los dos hi poseu la mà
i curen amb diligencia.

De diverses malaltíes
feu cures amb molt amor,
als que de nit i de dia
vos reclamen de bon cor.

28. *Dilluns.*—Sant Wenceslau, màrtir; lo Beat Simón de Roxas, confessor, i lo Beat Fra Bernardi de Feltre, framenor propagandista dels Monts de Pietat.

Avui es lo segón dia de la festa major de Vallbona de les Monges que'l dediquen als difunts, com fan en molts pobles d'Urgell de recordar-se en plena alegría de festes, dels morts que antigament les celebraven.

Trovem vivent a Vallbona una costum que avans ho era també en quasi tots los pobles de la comarca. Los casats de Vallbona que's diverteixen en la festa llogant «tararots» i fent ball com en los seus bons temps de fadrinatge, tenen cantina franca amb vi i aiguardent, per a que hi pugui anar a beure tot foraster a tot hora que vulgui sense demanar permís ni haver de donar cap explicació a ningú.

Tornada dels Goigs del Beat Simón.

Puix que del nom de María
fóreu inspirat cantor,
o Simó, feu que algún dia
puguem gosar del Senyor.

29. *Dimars.*—La Dedicació de Sant Miquel arcàngel, i Santa Ripsima, màrtir, i aplec de Sanahuja a la Mare de Déu del Pla.

Avui se fa la renomenada fira del Hostal Roig, entre Artesa de Segre i Alentorn, famosa per celebrar-se en una masía i ser una de les més concorregudes pels ganaders de montanya que hi baixen sos productes. Los de la part baixa de la provincia saben molt bé que aquesta fira 'ls permet proveir-se de debò.

Fins fa poc temps, los béns de propis que posseía l'Ajuntament de Linyola los tenía donats a terratge; sos conreuadors los posseíen pacíficament si'ls menaven a ús i pràctica de bon pagés; emperò, si per Sant Miquel no havíen emprimat encara les terres, ne quedaven desnonats *ipso facto*, i'ls substituía aquell pagés més-

matiner que avans de sortí 'l sol anava a fer-hi un solc a tot lo voltant de la pessa, senyal característica per a donar a entendre que's comprometía a conreuar tota aquella terra que se salmava, amb obligació d' entregar una llevor de cada setze de les que hi culliría, cànon o fruit que l'Ajuntament arrendava. Al conjunt de les terres aqueixes del Municipi se les nomenava *terres de vila* i totes eren donades a terratge, excepció feta de un bocí que's reservava pel campaner, a canvi de tocar l'oració a l'hora del alba i ventar les campanes per a fer la desperta dels trevalladors tot l'any a punta de dia.

En los pobles de vora'l riu que conreuen cànem, avui comencen los arrendaments de les terres.

Avui fan la festa major a Bell-lloch, Assentiu, Vallfogona de Balaguer, Montfalcó de Agramunt, Vallvert, Utxafava, Os de Balaguer i Ciutadilla.

A Bell-lloch treuen atxa 'ls confrares del Roser en los moments culminants del ofici, i les majorales donen gran lluiment al acte tenint preparat tot un bé de Déu de pendons i banderes per a la professó. Fins fa tres o quatre anys, al plegar a mig dia per la Confraría de la Mare de Déu del Roser passaven a cantar cançons de pandero.

A l'Assentiu, en la festa d'avui treuen atxa 'ls fadrins i'ls casats, es a dir, va aquesta funció a càrrec dels majorals i sos sagristans, un de fadrí i un de casat, que després passen a majorals.

Té Assentiu Goigs dedicats a Sant Miquel, en els quals hi ha aquesta posada:

Dintre de aquest temple antic
ofereix protecció,
tant al pobre com al ric
si'l preguen amb devoció;
d'ells se veurà defensat
en l'últim trànzit cruel,
si pren per son advocat
al Arcàngel Sant Miquel.

Les de Os, Vallfogona, Montfalcó, Vallvert, Ciutadilla i Utxafava, són aixís mateix notes ben demostratives de la devoció que professen a Sant Miquel, festes que visiten molts forasters de ses respectives encontrades.

En los Goigs de Utxafava hi es de notar aquesta estrofa:

Ha gosat amb complascencia
i amb molta gloria no vana,
la gran patria catalana
de vostra ilustre presencia,
i Roma l'ha exprimentat
en temps de pesta cruel:
sieu lo nostre advocat
de Utxafava Sant Miquel.

Santa Ripsima armenia, avui venerada, té Goigs en els que s'hi trova aquestos versos:

Verge i màrtir, escolteu
del poble fiel los clamors,
nostres penes i dolors
compassiva alivieu,
de peste i de llamps guardeu
al que us prega amb fe ardorosa.

Es creencia generalment admesa en nostres pobles, que si avui avans de sortî'l sol se cull un cistell de raïms, s'arregla entre pampes i's penja o guarda sense tocar-lo, lo dia de Nadal se troven tan tendres com si s'acabés de cullir-los del cep.

Adagi.—Per Sant Miquel, lo berenar se'n puja al cel; per Sant Macià, torna a baixâ.

30. *Dimecres.*—Sant Geroni, doctor; Santa Sofía, viuda; la Mare de Déu de la Cabeça, a Utxafava, i Sant Lleopart, que's venera a Barcelona, en la iglesia del Pi.

En lo centre de l'Urgell
i en lo poble de Utxafava,
avui tothom vos alaba
i us invoca en tot flagell;
baix vostre piadós mantell
la familia's creu salvada.

Si'l mal de cap més ingrat
a algú causa gran dolor,
reclamant-vos de bon cor
luego queda aliviat;
aixís ho han experimentat
molta gent per vós curada.

Efectivament, es molt visitada. Solen sos devots adquirir mides de la Mare de Déu de la Cabeça per a lliurar-se del mal de cap.

Dels Goigs de Sant Lleopart:

Puix que'l Senyor vos ha dat
tanta gloria i tal virtut,
al malalt i al desvalgut,
al tísic i al trist baldat,
mireu amb ulls de pietat,
sieu metge bondadós.

OCTUBRE

Consagrat a la Mare de Déu del Roser

Aquesta paraula deriva de *October*, vuité, lloc que aquest mes ocupava en lo Calendari romà. Estava dedicat a Mars i'l representa 'l signe del Zodíac *Escorpio*, escorpí, que vol significar temps insà i exposat a les malaltíes que causa 'l sol a la sortida de aquest signe.

En los primers dies d'Octubre se verifica en nostre país la recolecció de la vrema. Caldrà anotar lo contracte especial que fan los propietaris que deixen posar vrema en lo seu cup, als pagesos que no'n tenen.

No paguen un tant fixo: al tirar la vrema al cup la pesen, i com es convingut que de cada carga de vrema (dotze arrobes), ne surten cinc cantis de vi, lo dia de trascolar, l'amo del cup ve obligat a donar cinc cantis de vi per carga a cada un dels llogaters que hi han posat vrema, surti o no'l compte. Es a dir, que de primer cobra 'l vi 'l llogater, i l'amo del cup se queda amb lo restant. Si la vrema ha sigut bona, hi fa negoci; si no ho ha sigut, aixís mateix ve obligat a entregar lo compte, i aleshores no li queda altre guany que'l vi premsat i la brisa, que tampoc deixa de ser un tracte ben remunerador pel amo del cup.

Notes ben típiques d'Urgell en los dies de vremar són l'atrafegament de les dònes de sa casa que fan provisió per al hivern. Amb most hi fan les dos menes de mostillo: l'un que s'obté reduint-lo al foc, espessit amb farina i gallons de nou, el qual constitueix un verenar esquisit per a nens i nenes quan surten d'estudi, i un'altre que bé a ser una mena de confitura compost del most ben bullit, amb bocins de codony, figues tendres i altres fruites.

Es ara que's pengen los raïms, pomes, peres, mangranes, cerves i codonys; s'arreglen les nespres en palla, puix com diu lo ditxo: «amb temps i palla maduren les nespres»; se desen les darreres canyissades de figues posades a secar, lo mateix que'ls cascabellicos i prunes, que juntament amb les nous, avellanes i ametlles ja desa-

des, han de servir per a postre, berenar, colació, deu-hores i «tapâ'l-beure» de tota l'hivernada, per a grans, petits i mitjans al defòra i a les cases.

1. *Dijous.*—Lo Sant Angel Custodi i Sant Remigi, bisbe i confessor.

Avui en totes les iglesies se comença a resar lo Rosari, entre dos foscants, puix lo mes d'Octubre està especialment dedicat a la Mare de Déu del Roser. Quan es acabat, i això cada dia del mes, en poblacions com Linyola i en moltes d'Urgell, se canten los següents clàssics, bellíssims i populars Goigs de Nostra Senyora del Roser:

Vostres Goigs amb gran plaer
cantarem Verge María,
puix la Vostra Senyoría
es la Verge del Roser.

Déu plantà dins Vos Senyora
lo Roser molt excel·lent,
quan vos feu mereixedora
de concebre'l purament,
donant fe al missatger
que del Cel vos trametía,
Déu lo Pare que volía
fósseu Marè del Roser.

Del Sant ventre produída
la planta del Roser vert,
fou de àngels circuída
i servida amb gran concert,
i restà pur i sencer
vostre cos amb alegría,
quan parís en la establía
lo celestial Roser.

Quan los Reis devots sentiren
del Roser la gran olor,
amb la estela junts partiren
per adorar lo Senyor:
i trobaren ser lo ver
de Balaam la profecía,
quan Vostra Mercè tenía
en los braços lo Roser.

Gran delit vos presentava
vostre Fill ressucitat,
amb cinc roses que portava
en les mans, peus i costat,
per les quals lo Llucifer,
qui dels Sants l'infern omplía,
fou robat en aquell día
que florí lo Sant Roser.

Reparada la gran erra
de Adam per mort cruel,
trasplantat fou de la terra
lo Roser dalt en lo Cel:
i pujant amb gran poder
lo partit no us entristía,
contemplant Déu com rebía
amb gran goig lo Sant Roser.

No fou de menor estima
lo goig del Esperit Sant
quan vingué de l'alta cima
en vostre Col·legi Sant,
i regà aquell planter
que lo gran Déu elegía
per estar en companyía
del celestial Roser.

Vostra vida acabada,
la major dels goigs sentís
quan a Déu sou presentada
triomfant en paradís:
qui Senyora os volgué fer
del gran hort que posseía,
colocant-vos com devía
baix la ombra del Roser.

Manà vostra Senyoría
als Frares Predicadors,
que de vostra Confraría
fossen instituidors:
i aixís ells la han fundada
obeïnt vostre voler,
dignament intitulada
Verge i Mare del Roser.

TORNADA

Puix mostreu vostre poder
fent miracles cada día,
preserveu Verge María,
als Confrares del Roser.

Es hermós l'espectacle! Agenollat tot lo poble devant de Jesús Sacramentat que's traslada al altar del Roser, lo senyor Rector i escolans entonen les posades dels Goigs i'l poble va responent a cada rescobla. Sortosament es una devoció tan fresca que no se sent dels segles que porta al demunt.

2. *Divendres.*—Sant Berenguer de Peralta, bisbe electe de Lleida i confessor; lo Sant Angel de la Guarda, i Sant Llogari, que té Goigs dedicats i en ells aquestes ratlles:

Amb miracles confirmà
vostra gloria i vostre honor,
la magestat que us donà
virtut contra tot dolor;
lo trencat sempre ha trovat
remei si acut fervorós.

3. *Dissapte.*—Sant Candi, màrtir, i lo Beat Joan Macías, fill de Canet de Mar.

Se veneren les reliquies de Sant Candi, a Viladot de Castellvell, bisbat de Solsona, aont l'invoquen cantant-li:

Si la broma i pedregades
amenacen los sembrats,
si pluges o sequedats
destrueixen les anyades,
no olvideu que us ha confiat
nostres terres lo Senyor.

4. *Diumenge.*—Sant Francesc, confessor i fundador; Sant Tirs i cinc companys màrtirs, venerats a Barcelona, i la Mare de Déu del Roser.

Avui en tota la cristianitat se celebra la festa del Roser, que per això se'n diu també lo Roser de tot lo món. «La devoció a la Mare de Déu del Roser—tinc escrit en unes notes posades al peu de uns Goigs—es la més popular de nostra terra. No hi fa res que se la veneri baix altres advocacions, que a Catalunya solzament passen de mil; baix la del Roser la venerem tots los catalans com a Regina sobirana de nostres cors; baix aqueixa advocació rendim vassallatge a la Mare de Déu, un vassallatge, però, de roses i flors que lliga amorosament als devots de tot lo reialme.

Aquella veu:

Cap al cel qui hi vol venir
jo li 'n diría la escala,

s'es feta tan estesa, que prenent per guió a la Mare de Déu del Roser, s'han hagut de organisar les forces o confraríes, i encomanar a valeroses capitanes que fressessin lo camí, que cuidessen de les festes que'ns permeten embocar la escala. I aixís fa l'efecte de que estem sempre a la presencia de la Mare de Déu del Roser, perque la trovem sempre associada a totes les nostres costums; sa graciosa imatge ens es presentada o presideix la major part de nostres festes: en un bateig, boda o festa major van les majorales del Roser a posar la bacina al cap de taula, i unes vegades presentant un ram i altres lloant als concorrents a la festa amb cançons de pandero, sem-

pre 's fa en nom de la Verge, i a son honor i per llur confraría són les almoines colectades, que al entrar en caixa s'anuncíen al poble a toc de campana, això es, tocant los rals com se sol dir.

Tot això serveix per a guarnir bé 'l seu altar, per a enjoiar lo tabernacle, per a fer més lluídes les professons de cada mes, per a enllumenar més la seua imatge quan entre any o en los dies de poesía tardoral se li resa o canta 'l Rosari. Car, ja podeu visitar iglesies de nostra terra, que no'n trovareu una que no tingui un altar del Roser ben historiat en cada parroquia. Deurà ser perque baix l'advocació del Roser, i no en cap altra, se considera a la Mare de Déu en sos goigs i alegríes més pures, se la acompanya en la tristesa de sos grans dolors i se la admira arborant-se al cel a ser coronada de gloria, es a dir, se considera a la Verge en tota la plenitut de sa gracia.

La Iglesia ha fomentat poderosament la devoció a la Mare de Déu del Roser, desde que'ls Sants Pares Ignoscent VIII, Alexandre VI, Lleó X, Sant Pius V, Gregori XIII, Urbà VIII, Climent X i altres, obriren les portes del perdó als confrares i confrareses del Roser, i distints Prelats han indulgenciat lo cant de sos Goigs, singularment los estampats lo día 1 de aquest mes, los més coneguts i celebrats de entre'ls moltíssims que ha inspirat la musa popular, puix bé es cert que se'n canten a la Mare de Déu del Roser per a alcançar pau i pluja, per a deturar les calamitats que en sí porta tota revolta política i social, per a demanar-li tota mena de gracies espirituals i corporals, remembrant sempre los admirables passos de la vida de María, mes de cap manera s'ha mostrat tan feconda la vena poètica del poble com en la composició de lletretes pel Rosari, popularitzades a tot Catalunya malgrat ser castellanes, però tota llur popularitat queda enfosquida en comparació amb la que han conquerit los *Goigs* típics compostos per lo Pare Sant Vicens Ferrer, segons diuen varies fulles de Goigs, una sobre llur historia deguda a l'atildada ploma de nostre volgut amic D. August J. Ribas i Mustarós, un'altra sobre lo mateix del poeta-gogista mossen Josep Pont, encara que en Milà i Fontanals ho dupta (Apèndix al capítol IV de les *Cantigas de Santa María*), mes sense aduir cap raó. L'Aguiló 's limita a dir que compten «quatre

centuries o més, si són de Sant Vicens Ferrer, com edicions rescents suposen» (*Cançoneret i miracles en lahor del Psaltiri o Roser*). L'eximi poeta mossen Jaume Collell, diu en canvi que són obra del P. Bonifaci Ferrer, germà de Sant Vicens, traductor català de la Biblia. En aquell fascicle dona l'Aguiló, reproduits en gòtic, amb imatges del segle XV, los nostres Goigs del Roser estampats a Valencia l'any 1546, amb la particularitat que en les sèt cobles no hi ha un sol vers diferent dels que avui se canten i si sols alguna forma caiguda en desús o paraula metamorfosejada en lo llenguatge modern. Això en les cobles; lo segón vers de la entrada 'l diu així:

Cantarem Senyora mia

i de aquest modo los dos primers de la tornada:

Doncs puix vós donau loguer
als de vostra Confraría...

De manera que aquestos Goigs, que parlaràn a cadascú de la edat ditxosa i són lo motllo que ha servit per a compondre'n molts, són un admirable monument arqueològic, que tot demostrant la perfecció que havía assolit la nostra llengua en la Edat mitjana, donen clara idea de sa bellesa literaria, quan amb tanta integritat nos arriven després de passar per la boca de moltes generacions, una prova aquesta que no han resistit les nostres cançons populars plenes de variants, ni molts altres Goigs del Roser. I no volem pas referir-nos a aquells que avui dia no conserven més que un valor històric circumstancial, perque àduc les tan famoses *Cobles del Psaltiri o Roser*, compostes per a rememorar tots quinze misteris del Rosari, avui han passat a ésser los *Goigs del Roser que's canten en la Quaresma*, agafant les cinc cobles del Misteris de Dolor que hi ha al *Psaltiri*, seguides de una del Devallament i un'altra de la Soletat, per a deixar-los convertits com han cregut los qui'n desconeixen l'origen, en altres Cobles dels Dolors, sense tindre en compte la incongruencia del veritable títol amb la actual rescobla:

Lo Psaltiri presentau
quinze actes de ma vida;

faltada de sentit, quan tan plena n'es i tan escaienta en la originaria:

Puix que Rosa molt suau
Déu mon Fill me ha elegida,
Lo Psaltiri 'm presentau,
i dient-lo contemplau
quinze actes de ma vida.

Coses del poble que no tenen explicació, com no'n té tampoc que n'hagi compostos d'especials per a cantar durant l'Advent, ni que hagi volgut destriar de nostres Goigs les cobles que pertanyen als Misteris de Goig de les que pertanyen als de Gloria, presentant fulles modernament editades de *Goigs, Dolors i Glories de María Santíssima que canta la confraría del Roser*, acabant com en la major part dels clàssics impresos en aquestos darrers temps, amb la estrofa:

Manà Vostra Senyoría
als Frares Predicadors...

treta de uns del segle XVI, intitulats *Laors de la Verge María del Roser.*

Nos trovem, doncs, devant del monument més ferm de la literatura popular catalana. No hi ha encontrada de Catalunya que no'ls canti en sa forma primitiva o amb una cobla especial afegida, com Santa María del Mar de Barcelona, can Tobella del Cayrat (Olesa) i altres iglesies. No hi ha estampa que no'ls haja editat. Passen bona cosa de un centenar les edicions catalanes que han sortit de les premses de Barcelona, Alcoy, Cervera, Figueras, Girona, Igualada, Lleida, Manresa, Mahó, Mataró, Palma, Perpinyà, Vich, Olot, Valencia, Reus, Valls, etc.; innombrables i variats los gravats que les acompanyen a partir del segle XV, en vista de tot lo qual no cal dir si donaría bò de veure compilada tan singular himnodia del Roser, i més encara la llur iconografía, quan de una estadística feta dels 65 pobles del partit de Lleida resulta haver-hi 82 imatges de la Mare de Déu del Roser, i confraría en quasi totes les parroquies.» (*España Mariana.* Madrid, 1868.)

Y lo mateix resultat donaría si s'inventariessin les de totes les iglesies i cases d'Urgell.

Avui es aixís mateix la festa del Pare de la pobresa Sant Francesc.

Un de sos innombrables Goigs diu:

Molt prest un part feliç doneu
a les parteres,
sorts, cegos, muts, coixos, cureu,
amanseu fieres,
per qualsevol miracle obrar
sou de Déu vara:
vostres devots vulgueu guardar
Seràfic Pare.

En lo pla d'Urgell s'hi alça una hermosa finca nomenada «Torra del Roser», bastida per qui fou mon bon amic D. Josep María Valls i Vicens. La Torra del Roser es un casal mixte de senyoriu i pagés: a tot lo confort de una morada artística i aristocràtica hi junta amb ses esgambioses dependencies tot lo que precisa tenir una bona casa de pagés.

Està clar que'l seu piadós fundador procurà que la iconografía del Roser hi fos digna i profusament representada en hermoses obres d'art antic i modern, i està clar també que la Patrona reb culte constant, però sobre tot avui que hi acuden a gaudir de la festa major tots los pobles i poblats veïns.

Vilanova de la Barca celebra avui sa segona festa major.

Al Massó, masía sufragania de Vallvert, tenen iglesia dedicada a la Mare de Déu del Roser en la qual s'hi diu missa tots los dies festius, però en la diada de avui hi es més solemne puix la casa celebra sa festa.

5. *Dilluns.*—Santa Gala, viuda, model de caritat i paciencia, advocada per a curar crancs, llagues i ferides gangrenades; Sant Froilà i Sant Plàcid, màrtirs, i Sant Floris, bisbe.

Vostres reliquies sagrades
Vullpellach guarda agrait,
als favors que ha conseguit
en diverses temporades;
contra de la sequedat
sou lo nostre intercessor.

Com no hi ha poble ni poblet aont no estiga establerta la Confraría del Roser, i una de les ventatges que s'ofereixen als confrares es la de celebrar una missa en llur obsequi, són molts los pobles com Linyola i Térmens que avui, endemà de la festa del Roser, dediquen un ofici de difunts als confrares morts durant l'any, de més a més de la missa rasa que individualment se'ls ofereix desseguida que moren.

Vilanova de la Barca dedica 'l segón dia de sa festa majoreta, que es avui, a Sant Roch, segons vot que's feu al Sant l'any 1885 amb motiu de la epidemia colèrica.

6. *Dimars.*—Sant Bruno, confessor i fundador de la Ordre de la Cartoixa; Santa Eròtida; los Sants Màrtirs de la Llegió Tebea, venerats a Barcelona, i Santa Fe, verge i màrtir, venerada en una ermita de la montanya de Montroig, terme de Organyà, bisbat d'Urgell.

En sos Goigs se compta:

Per vostre amparo i favor
estàn sorts, ciegos, trencats,
tulits, mancos i enfebrats,
lliures de mals i dolors,
premïant al qui de cor
vos invoca amb viva fe.

7. *Dimecres.*—Sant March, papa i confessor; Santa Julia, verge; Sants Marcel i Apulei, màrtirs, i Sant August, sacerdot i abat del monestir de Sant Sinforià, prop de Bourges.

Un dilectíssim amic, D. August J. Ribas i Mustarós, de Mataró, fa molts anys que obsequía al seu Sant patró

Sant August, dolça esperança
del tulit i desvalgut,

imprimint un exemplar de sos Goigs cad'any distint i cad'any degut a la ploma de un autor diferent.

8. *Dijous.*—Santa Reparada, verge i màrtir, advocada contra lepra, sarna i verola; venerada a Bagur; Santa Brígida, viuda, i Sant Simeó lo Just.

Una estrofa de sos Goigs diu:

En qualsevol malaltía,
a qui os invoca de cor,
lliureu-lo de tot dolor,
puix en vostre poder fia;
de la mort en l'agonía
siem per vós amparats.
Pregueu Simeó que en lo cel
merescam ser presentats.

9. *Divendres.*—Sant Dionís Areopagita, bisbe, i companys màrtirs de Arlès; lo Sant Patriarca Abraham, Pare dels creients; Sant Deusdedit; Sant Lluís Beltràn, de la Ordre de Predicadors; Sant Andrònich i sa esposa Santa Atanasia, i Sant Teodor, noi màrtir quals sagrades reliquies, procedents de Roma, se veneren al poble de Sant Vicens de Sarrià.

Hi ha en los Goigs que allí li canten aquestes posades:

L'alegría singular
amb que'l poble de Sarrià
vostre cos acompanyà
en est temple i vostre altar,
deixà ben manifestat
que os regoneix poderós.

10. *Dissapte.*—Sant Sabí, confessor, fill de Barcelona; Sant Cerboni, bisbe i confessor; Sant Víctor i companys, i Sant Francisco de Borja, Prepòsit general de la Companyía de Jesús, avans Duc de Gandía i Virrei de Catalunya.

A Catalunya enviat
del Sobirà per Virrei,
féreu la divina llei
florir en est Principat;
quatre hores heu ocupat
cada dia en la oració.

Papes i Reis os confiaren
comissions molt espinoses,
i persones molt piadoses
sa direcció os entregaren,
i en vostra mort imploraren
la vostra intercessió.

11. *Diumenge.*—Sant Genís, soldat; Sant Canich, abat; Sant Plàcid, soldat portugués que's venera a Guissona i la Mare de Déu del Remei.

Lo segón diumenge de Octubre celebra sa festa major lo Castell del Remei, enclavat en lo Pla d'Urgell, que té per Patrona a la que ho es també de la celestial Ordre de la Santíssima Trinitat i redempció de cautius.

Com lo Castell del Remei, propietat dels senyors fills de I. Girona, està sots la direcció del eminent agricultor D. Ignasi Girona, es un model de explotacions agrícoles: aquell dia hi acuden gent de totes edats dels pobles de Fuliola, Tarròs, Boldú, Castellserà, Penelles, Bellcaire, Linyola, Vallvert, Barbèns, Ibars i altres de més llunyans.

Després de la funció rel·ligiosa de la tarde, se veu la gran generació que cad'any va a la festa major de la «Torra del Bisbe», com vulgarment ha vingut anomenant l'Urgell a la finca del Srs. Girona, perque tota 's congrega en una de les places per a presenciar lo ball que s'hi fa, que per dissòrt no té res de típicament catalanesc.

Altrament, la devoció a la Mare de Déu del Remei es molt estesa en tot Catalunya; potser la que ho es més després de la del Roser. Nos ho provaría, si altra cosa no, la immensitat de Goigs que en aqueixa advocació s'han dedicat a la Mare de Déu. Passen de una trentena 'ls que tinc a la vista al fer aquestes ratlles: uns de generals publicant les glories de María, altres propis de establiments termals, uns altres que invoquen los Goigs de María per a tot remei, com los de Manresa, Palautordera, Alcover, Anglès, Arenys de Munt, Sant Pere de Gallicans, Flix, Bolvir, etc. Venen los que detallen los mals qual guariment s'ha obtingut de la Mare de Déu.

Los de Mafet, en qual població fan avui sa segona festa major:

De febres les més malignes
a est poble deslliuràreu,
i la salut li donàreu
sempre i quan d'ella fou digne.

Los de Castellvell de Solsona, diuen:

Amb una mà sobre'l pit
i en l'altre braç lo fillet,
esteu sempre preparada

per a donar dolça llet,
a les mares que no'n tenen
si us preguen devotament.

Los del Castell del Remei, deguts a la fàcil musa de D. Agustí Valls i Vicens:

Vetlleu ensemps piadosa
pels pobles del Pla d'Urgell,
sobre d'ells, Mare amorosa,
esteneu vostre mantell,
de febres i mals tot'hora
lliureu-los per vostre amor.

I'ls del Mas-Castanyer, terme de Avià (bisbat de Solsona), per no fer la relació interminable:

Puix teniu tal potestat
en lo trono celestial,
deslliureu-nos de tot mal
de neulía i sequedat.

Avui celebra Rocallaura un aplec en honor de la Mare de Déu del Tallat, allí custodiada.

Per a fer més lluída la festa, després de batre se fa una capta pel poble, a la que tothom contribueix, i'l blat recullit se guarda per a encantar-lo quan va ben car.

Es típic de aquest aplec lo ball del Tallat, que ve a ser una representació escènica dels principals passatges de la Aparició de la Mare de Déu, axís com de les pàgines més hermoses de llur historia.

La corranda

Mare de Déu del Tallat
vós que sou aquí tan alta,
sou vista de tot l'Urgell
Conca, Camp i la Segarra,

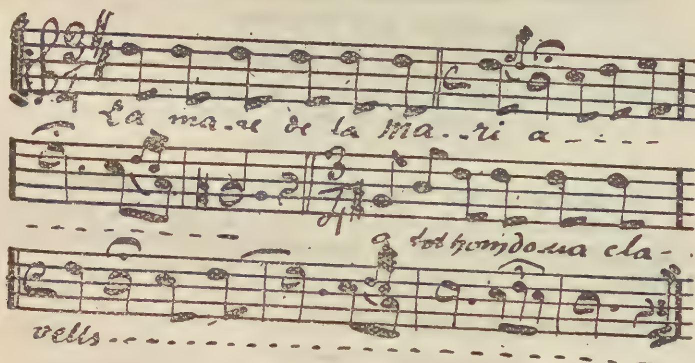
nos diu aont estava situat l'antic santuari; desde son enderroc ne fou extreta la Mare de Déu per a dur-la al veï poble de Rocallaura, aont reb igualment les proves de amor de sos devots de un cantó i altre de la serra del seu nom.

12. *Dilluns.*—Sant Rarimi, màrtir, i la Mare de Déu del Pilar.

Diuen los Goigs de aquell Sant:

Desprès que en aquesta terra,
màrtir Sant sou arrivat,
ha cessat la cruel guerra
de la neula i sequedat,
deu-nos Sant fruit abundant
amb mesura molt cumplida.

«Per la Mare de Déu del Pilar, faves a sembrar», que també 's diu de aquest'altra manera: «Si vols tenir bon favar, sembra'l per la Mare de Déu del Pilar.» Sens perjudici de que alguns triguen més de quinze dies a sembrar-les, puix sabut es que «del sembrar i del casar, consell no'n vulguis donar»; per això en aquest temps com que normalment cau o ha caigut ja'l sementer, lo pagés llaura i sembra cereals i llegums. De aquí també 'l ditxo: «Si vols tenir bon guixar, perd un dia de sembrar.» S'entén perdre'l per al gra, que es la sembra que ací es la general, ja per ser la de més extensió, ja per ser la més laboriosa, però que, com totes les labors pageses, son amenisades amb música sortida del cor. I no es la que acompanya 'l sembrar la menys interessant.

Són notes soltes que's canten devegades sense lletra, pausades, llargues, sense deixar la feina i seguint lo pas dels bous o mules que solquen o bé rasclen o postegen la parada.

13. *Dimars.*—Sant Eduard, rei de Inglaterra; Sant Florenci, màrtir; los set Sants màrtirs francescans Daniel,

Samuel, Angel, Donno, Lleó, Nicolau i Ugoti, i Sant Grau, abat (dit vulgarment Sant Gerardo), que amb singular devoció 's venera en molts punts de Catalunya, singularment en la vila de Grus, bisbat de Urgell, Begudà i Tossa, bisbat de Girona, aont li canten:

Ditxosa terra de Tossa
que tan gran tresor guardau,
vostra sort es venturosa
puix la posseíu en pau,
de braç i galta Reliquia
i una dent adorau:
als devots que a vós suplican
afavoriu-los Sant Grau.

També es invocat contra les febres, tota mena de malaltíes i de un modo especial pels que pateixen mal de pedra.

14. *Dimecres.*—Sant Calixte, papa i màrtir, i Santa Fortunada, verge i màrtir.

Viladessens canta a Sant Calixte:

Contra tot mal demanem,
contra pesta, fam i guerra,
contra tot lo que en la terra
pot fer que lo cel perdem,
i perque'l tigre feròs
trovia l'ànima advertida.

15. *Dijous.*—Sant Fortunat, màrtir; Sant Antíoc, bisbe, i Santa Teresa de Jesús, verge i fundadora, patrona dels galoners, venerada a Catalunya per distintes confraríes.

En un de sos Goigs se llegeix:

De les dures afeccions
de cor, als devots cureu,
de malaltíes guardeu
i pesta a les poblacions,
contra l'astut tentador
sieu nostra protectora.

La iglesia parroquial de Sant Pere de Avinyonet la venera com especial advocada contra la llangosta.

16. *Divendres.*—La Beata María de la Encarnació, advocada contra mort repentina; Sant Gall, abat; Santa Màxima, verge i màrtir, i Sant Galderic, pagés; se'n venera reliquies en l'abacial iglesia de Sant Martí del Canigó i reb culte a Barcelona.

Allí li canten:

Quan vos fan oració
i us treuen amb reverencia,
per la vostra intercessió
ve a parar la pestilencia;
doneu temps seré en diluvis
i en la sequedat plujós;

posada de uns Goigs compostos en 1627. Los de Catalunya són encara més antics, puix són dels primers que s'estamparen en fulles. Ho es aquesta estrofa:

Per vós los malalts salut
cobren i los cegos vista,
los bons soldats la conquista
del cel, paraula los muts,
los grans pecadors, virtut,
i los menyspreuats, llaors.

17. *Dissapte.*—Santa Eduvigis, viuda; la Beata Margarida Alacoque, verge, i les Santes Reliquies de Vinaixa, que tenen Goigs propis amb aquesta posada:

Doneu als malalts salut,
als camps aigua saludable,
alenteu al miserable,
doneu vostra mà al caigut;
a tota solicitut
obriu les mans apiadades.

18. *Diumenge.*—Sant Lluch Evangelista i Santa Trífona emperadriu.

Sant Lluch es venerat a Catalunya en lo Miracle:

Lo Miracle i cercanía
han-vos consagrat altar,
en ell perque cada dia
vos puguem tots adorar,
tenint experimentat
per vós cura en sa dolencia.

Verdú, sense la tan renomenada fira de Sant March, ne celebrava una lo dia de Sant Lluch, que per a fer-la més concorreguda fa uns anys està trasladada al tercer diumenge d'Octubre.

19. *Dilluns.*—Sant Pere de Alcàntara; Sant Varo, soldat, i Santa Florentina, de la qual ne diuen sos Goigs:

Del pic d'escorpins cruel
i també de pestilencia,
cureu amb virtut del cel
alcançant-nos d'ell clemencia,
i en los mals sou implorada
per celestial medicina.

20. *Dimars.*—Sant Joan Canci, prevere i confessor; Sant Màxim, levita i màrtir; Santes Marta, Saula i altres, màrtirs; Sant Artemi, militar, i Santa Irene, verge i màrtir, venerada en l'altar de Sant Josep de la iglesia parroquial de Mataró.

Uns Goigs catalans que té dedicats porten aquesta estrofa:

Desde'l cel als devots vostres
gracies mil los concediu,
Portugal la vostra patria,
que us venera, ben clâ ho diu,
amparant-lo quan ell passa
qualsevol tribulació.

21. *Dimecres.*—Santa Ursula i onze mil verges, màrtirs, se'n veneren cinc a Barcelona. Desde antic les té per patrones lo gremi de barreters.

Hi ha una estança dels Goigs de Santa Ursula que'ns parla del culte rebut en la capella de les Santes Verges de Cervera:

Aumenta la devoció
essent en esta ciutat,
vostre sant pit venerat
per antiga tradició,
i per ço fou celebrada
amb devoció especial.

22. *Dijous.*—Sant Bacari, bisbe de Vich; Sant Teodor, noi, màrtir; Santa María Salomé, viuda; Santa Còrdula, màrtir, i Santa Càndida, verge.

Lo terme de Orpí ditxós
per patrona us elegí,
i en vostre nom erigí
un temple magestuós,
en ell conpungit adora
la vostra reliquia santa.

Assistiu sempre advocada
al qui us reclama de cor,
i amb particular amor
als de la vista danyada;

que en altres Goigs s'hi diu així:

los de la vista danyada
per vos gosen de claror,

i també:

amb especial maravella
per mal d'ulls sou celebrada.

23. *Divendres.*—Sant Pere Pasqual, mercenari, fill de Valencia, i Sants Víctor, Pacífic, Justa i Clara, màrtirs, venerats a Manlleu:

Per vós la estèril alcança
fruit de benedicció,
lo adolorit curació
si os implora amb confiança,
de febres i altres mals
també deu la sanitat.

24. *Dissapte.*—Sant Bernat Calvó, bisbe de Vich i fill de Reus; Sant Martirià, bisbe, patró de Banyoles; Sant Frutos, qual protecció s'implora per a alcançar pluja i lliurar-se de pedregades, i l'Arcàngel Sant Rafel.

Diuen los Goigs del primer:

Les febres i les quartanes
també altres enfermetats,
per vós són remediades
i los malalts aliviats,
també morts han alcançat
per vós la resurrecció.

Vist vostre gran valiment
la vila de Vilaseca,
desitja votar breument
per vós tots anys una festa,
suplicant-vos de la oruga
la total extinció.

Canten a Sant Martirià 'ls de Banyoles, que'l veneren en son cos Sant:

Es cosa miraculosa
en moure's gran tempestat,
de trons i llamps perillosa
traent-vos amb magestat,
cantant vostra lletanía
cessa i para per vós.

Entre'ls innombrables pobles que veneren al Arcàngel Sant Rafel hem de esmentar Claravalls, qui li té uns Goigs axís subtitulats: Metge i medicina dels malalts, guia i defensor dels viatjants, advocat i defensor dels pretendents i consol i alivio dels afligits, i en ells aquesta posada:

Com a metge poderós
tot Claravalls vos aclama,
perque sab que vostra fama
es son remei i repòs,
de tots mals nos cureu vos
si sou amb fe reclamat.

25. *Diumenge.*—Santa Daria, màrtir, i Sants Crispí i Crispinià, màrtirs.

Es sabut que'l gremi de sabaters té per patrons als sants nobles romans Crispí i Crispinià, los quals tenen Goigs dedicats amb una estrofa que diu aixís:

Lo gremi de sabaters
vos invoquen per patrons,
feu que siguin bons minyons
i un poc menos mentiders,
deu-los cop de tirapeu
si no's volen esmenar.

Com a quart diumenge de Octubre se venera a Manlleu als Sants màrtirs Víctor, Pacífic, Justa i Clara, i'ls hi canten:

En tota calamitat
vostre amparo s'exprimenta,
però sobre tot s'ostenta
contra pedra i sequedat.

«Que no passo Sant Crispí, no posos les aulives al tupí», dita referent a les aulives que's posen en conserva, que s'hi solen posar en lluna vella de Setembre, o encara que sia nova, amb tal de que sia passada pel divendres immediat al canvi de lluna.

26. *Dilluns.*—Sant Evarist, papa i màrtir; Sant Llucià i Marcià, fills de Vich, i la Mare de Déu de les Sogues.

Bellvís dedica a sa Patrona aquesta festa major, que's veu extraordinariament concorreguda pels devots de la comarca.

Antigament s'entenía per comarca de les Sogues, aquells 54 pobles d'Urgell, que en temps de necessitat de aigua celebraven en lo Santuari del Convent de les Sogues la treta de la santa Imatge, amb cultes fervorosos, solemnials i de aparatós moviment, als quals contribuíen tots aquells pobles en lo decurs dels nou dies que duraven: es generalment invocada en les grans sequeres, i sos Goigs diuen:

Quan pateix aixut la plana
com teniu del cel la clau,
desde aqueix mar la regau
si dignament ho demana,
a vostres plantes postrada
dolça repeteix i entona:
del Urgell Mare i Patrona
siau per tots advocada.

Recorts de aquell culte 'n són bona cosa de cançons populars que'l poble urgellés canta.

Ho testimonía igualment la confiança que's té en l'aigua de la fonteta del Miracle, que raja en lo Prat de Bellvís, en aquell punt aont s'aparegué la Verge a Joan Amorós de Sidamunt. En una desgana van los de Bellvís i pobles veïns a beure o buscar aigua de la fonteta de la Mare de Déu per a beure'n nou dies seguits. En casos de malaltíes greus, se demana un mantell de la

Mare de Déu de les Sogues per a penjar-lo en lo quarto del malalt. Precisa que la vida del malalt estigui a les acaballes, i aleshores se busquen nou donzelles i una viuda que vagin a fer oració a la Verge, mentrestant que'l Rector i escolans canten los Goigs que tenen aquesta tornada:

Puix sou refugi sagrat
amparo segur i guía,
salut doneu-li María
al malalt que us ha invocat.

27. *Dimars.*—Sant Florenci, màrtir; Sants Vicens i Cristeta, i Santes Sabina i Eugenia, màrtirs; se veneren a Ager.

Dels Goigs dels Sants Vicens, Sabina i Cristeta:

De peste, fam i de guerra,
de pedra i de tempestats,
de discordies i pecats
guardeu tots la nostra terra.

Avui es lo segón dia de festa major de Bellvís, i cal esmentar com a nota típica la professó que's fa a la capella del Miracle cantant lo Rosari. Allí se celebra una missa que'ls devots ouen acampats per aquella planuria, i's veu extraordinariament animada. Ens ha arrivat no més que'l recort de la gran concorrencia que assistía als aplecs que allí 's celebraven: era clàssic menjar-hi una rosquilla per a anar a beure aigua de la fonteta de la Mare de Déu, en tant que molts seguíen devotament los doscents passos que's diu que va caminar la Verge 'l dia de l'Aparició, comptats desde'l lloc de la capella fins a un pedró que ho rememora.

Cal també recordar que a la tarde de aquest dia's fa l'encant dels presents oferts per les cases de Bellvís de totes condicions, per a contribuir aixís als gastos de la festa.

28. *Dimecres.*—Sants Simó i Judes Tadeu apòstols.

Sant Simó es venerat en una capella del terme de Mataró, aont hi van sos devots en devot romiatge, celebrant-hi un aplec. Diuen sos Goigs:

D'esta terra 'ls pescadors
a vós acuden confiats,
invocant-vos protector
en mig de les tempestats:
sieu-nos a tots bona guia,
devant Déu Nostre Senyor.

29. *Dijous.*—Sant Narcís, bisbe, fill i patró de Girona, advocat contra les mosques i eficaç protector contra trencadures. Ademés se llegeix en un de sos variats Goigs:

Després l'eterna clemencia
en tot mal hem demanat,
i heu estat la providencia
de Girona i son bisbat;
de pesta, aiguats, fam i guerra
heu vensut la força cruel,
sospenent sobre la terra
lo braç venjador del cel.

30. *Divendres.*—Lo Beat Angel de Acrio, caputxí; Sant Màxim, màrtir; Sant Alfons Rodríguez, coadjutor temporal de la Companyía de Jesús; Sant Marcel, centurió, i sos fills Claudi, Luperci i Victori, màrtirs.

S'han dedicat Goigs a Sant Claudi:

O Sant Claudi! eixa fe santa
que era tot lo vostre encís,
feu que guie nostra planta
pel camí del Paradís,
que Espanya la de María
guarde sempre aqueix tresor.

Diu la tornada de uns del Sant Caputxí:

Ja que'l Eternal Factor
de gloria us ha rodejat,
Angel d'Acrio anomenat
serviu-nos de resplandor.

31. *Dissapte.*—La Dedicació de la Seu de Lleida i Sant Quintí, màrtir.

Los prodigis que obreu
en los mals de trencadura,
la veu pública assegura
que remei los alcanceu.

NOVEMBRE

Dedicat a les ànimes del Purgatori

Paraula derivada de la llatina *November*, indicadora de ser aquest mes lo nové en lo Calendari romà. Presidía aquest mes *Diana*, deesa de la caça. Lo signe del Zodíac que li correspòn es *Sagitario*, representat per un centaure que engega una sageta. Vol significar pluges, neus, gebres i rigors dels núvols contra de la terra.

1. *Diumenge.*—Sant Benigne, prevere i màrtir; Santa María de la Esclava, màrtir; Santes Cirenia i Juliana, i la diada de *Tots los Sants.*

Avui, vol la consuetut cerverina que les padrines dels bateigs regalin als fillols una paperina de «migeta», coquetes petites a manera de panellets perduts dins de una montanya de sucre.

Avui cau lo segón plaç dels que tenen terres arrendades i han pagat lo primer per la Mare de Déu de Agost.

En molts pobles canten absoltes desprès de les Vespres de difunts. A Anglesola, desprès de la primera que's cantaría en sufragi de tots los difunts del poble, anava l'Ajuntament a fer los besamans a la Comunitat i ofrenar l'almoina. Seguíen en ordre de preferencia 'ls Prohoms. Ne cantaven tres a intenció de cada un de ells i desprès de cada absolta lo prohom que la pagava anava sol al besamans. Quan havíen cantat les absoltes per compte de cada un, aleshores ne cantaven altres tres per als prohoms difunts, i era tota la Honorable Prohomenía que anava al besamans.

Seguíen desprès les absoltes de intenció particular.

Era costum de Tàrrega, que s'ha perdut, el que durant la funció de la tarde los nois se posaven a la porta de la iglesia parroquial amb un llibret a la mà, demanant un quarto a tothom qui entrava a canvi de un Psalm que oferíen dir.

A Cervera ne canten especialment una al peu del campanar, en sufragi de l'ànima de son constructor, i una per a la del soldat a qui s'es deutor del Sant Misteri.

A Preixana, després de la funció de la tarde, als fidels que hi han assistit, se'ls tira castanyes abundants desde una finestra-balcó de l'Abadía, que aquest nom s'acostuma donar en tots nostres pobles a la casa Rectoral.

Los confiters de Cervera, avui al fer-se fosc treuen als carrers taules de dolços i «migetes», fent-ne rifa sorollosa.

Avui al vespre, se resen les tres parts del Rosari en totes les cases cristianes avans de fer la Castanyada. Se mengen panellets i castanyes, i's veu mistela o «vim-blanc».

Adagis.—Tots Sants lo primer, Sant Andreu lo darrer. Los raïms que's pengen a les cases, s'han de menjar: fins a Tots Sants, de dos en dos grans; de Tots Sants en enyà, de gra en gra.

2. *Dilluns.*—La Commemoració de tots los Fidels difunts i Santa Eustaquia, verge i màrtir.

A Maldà, en la missa de avui, totes les families que porten dòl rescent o de no gaire temps, ofereixen un plat de farina.

Al matí de avui, la canalla de Vallbona de les Monges proveíts de cistelles i senallons, van per les cases demanant caritat per a les ànimes. Qui'ls dona un sarpat de castanyes, qui una poma, qui dos cèntims i altres melindreríes, no descuidant mai de fer-los dir un Pare Nostre per a les ànimes dels difunts de la casa. Los nens formen una colla i les nenes un'altra, i tots van ben vestits i pentinats que semblen uns àngels.

A Riudovelles los nens passen també per les cases a plegar «migetes» o sia peres, nous, figues i altra fruita que'ls donen.

Del dia de avui se'n diu generalment les *Animes.* En nostres pobles s'obsequía anyalment als difunts de una manera o altra. La forma usual es honorar-los durant un novenari, que se celebra amb tot lo recolliment

que'l cas requireix. Se posen draps negres en l'altar major i en ell s'intenta representar gràficament lo Purgatori amb telons plens de flames que torturen a persones de tots los estats i totes les condicions. (De aquí que quan se veu un agrupament abigarrat de persones, se diu que sembla un «altar de ànimes».)

Lo programa es usual en tots los pobles: missa de difunts al dematí, novenari al vespre amb sermó, i cant dels *Lamentos* i absoltes.

Uns i altres cants, entre l'aparato funeral del altar major, la cera groga, lo túmbol i les calaveres i altres emblemes de la mort que guarneixen la iglesia, acaben de imposar.

Fins aquí 'ls obsequis tributats als difunts en comú. Les honres que's dediquen als difunts (pels albats no se sol fer res de particular) no són iguals a cada poble.

A Guimerà, quan mor un cos, passa 'l sagristà amb la campaneta i en cada cap de carrer diu pausadament: «Devots cristians i cristianes de la humil Verge María. Resareu un Pare Nostre i Ave María per l'ànima de F. de T., que ha pujat de aquesta vida a l'altra, per a que'ns el resin a nosaltres quan l'hora sia. Amén.»

I torna a ressonar lo tò trist de la campana, que ja se'n diu «la campana del Pare Nostre».

A Maldà, per temps, segons testimoníen unes ordinacions de la confraría de Sant Blasi del any 1305, notificaven una defunció amb aquestes paraules: «Confrares i confrareses de Déu i de Madona Santa María i del benaventurat monsenyor Sant Blasi, sciats que vostre confrare... N'aital... que ha passat de aquesta vida e es anat al Paradís si a Déu plau.»

A Juneda cuidava la confraría de l'Assumpta de la organisació del enterrament, anunciant-lo al poble.

A Cervera encara avui es costum. Passa 'l nunci de la parroquia, ja anomenat «campaneta», fa'l seu toc de campana en determinats punts de la ciutat i diu: «Devots confrares i confrareses: de Sant Magí confrares; de Sant Josep confrares; de Sant Antoni confrares; de Sant Ramón confrares; de Sant Cristòfol confrares; del Angel de la Guarda confrares; de la Mare de Déu del Roser confrares; de la Mare de Déu dels Dolors, confrares; de

la Mare de Déu del Carme confrares: Devots confrares confrareses, ha passat de aqueixa vida a l'altra F. de T., que ha mort al carrer T., i a les t. l'enterro; fem-li 'l dòl que Deu ens guardi.

Aquestos pregons s'allarguen més o menys, segons les confraríes que s'hi conviden. Les confraríes que la casa fa citar en lo pregó envíen la bandera al enterro, mediant dos rals que's donen per a la confraría i una poca cosa pel que dúu la bandera.

Quan algún ñll de la ciutat ha mort fòra d'ella, s'anuncía a Cervera de aquesta manera: «Devots cristians i cristianes. Diràn un Pare Nostre i un Ave María per a l'ànima de F. de T., germà nostre que ha mort a... tal puesto; fem-li 'l dòl que Deu ens guardi.

A Tàrrega 's fa de parescuda manera.

En nostres pobles, en les morts de persones principals va la Comunitat a cantar les absoltes a la casa del difunt.

A Anglesola, quan moría un prohom hi anaven sos companys de prohomenía a resar-li tres parts de Rosari, avans de les tres que també amb caràcter general en tot l'Urgell se solen resar a difunt lo dia que està de cos present a casa.

A Bell-lloch, durant la malaltía de un confrare del Roser, i ho són tots los veïns del poble desde que's casen, dos confrares cada dia van a vetllar-lo; si arriva a morir, aleshores va també tot a càrrec dels confrares; ells cuiden de encomanar l'ataud i de pagar-lo, de suminis trar la cera per al enterro, de dur lo mort al cementiri i de cavar la fossa.

A Bellvís, fins ara fa poc, a la mort de cada cos entregaven al senyor Rector un sudari, o sia unes quantes canes de roba blanca nova.

Hi han pobles que commemoren l'aniversari de la mort de sos difunts, sobre tot les cases acomodades. De aqueixes exequies ne diuen lo «Cap d'any» de fulano. Però çò que's més usual es fer los funerals, que se celebren per tot arreu de igual manera, salvo algunes costums que guarden en determinades poblacions.

A Cervera, avans dels oficis funerals se diu en obsequi del difunt una nomenada «missa de absolta», a la

que no hi van més que dònes. A l'ofertori, una nena veïna de la casa que'l fa celebrar entrega una almoina de pa i una ampolla de vi.

Hi queda encara una costum antiga, per la qual, després de dita missa, quan se resa una absolta i's fa'l besamans, nou veïnes tiren a la bacina un quarto embolicat en paper de estraça, i la dòna que figura al cap del dòl l'almoina de la missa embolicada en paper de barba.

A Figuerosa, en los funerals de cases riques es costum que'ls sacerdots i convidats dinin a la casa del mort. Desprès de dinar i avans de pendre 'l café, s'aixeca tothom de la taula, se tanquen los porticons dels balcons o finestres, s'encenen los ciris de la capelleta que hi sol haver en les cases acomodades, i's resen tres absoltes per a l'ànima del difunt. Després de cada una fan besamans; quan s'han acabat totes tres, surt lo cap de casa amb una safata en que hi porta un paquetet amb l'almoina corresponent a cada sacerdot.

A Canós, a més de l'almoina los hi entreguen una coca en la que hi va marcada una creu. De aqueixes coques se n'entreguen també als circunstants i se n'envía a totes les persones amigues i conegudes en recordatori del difunt.

A la casa que reben una coca de aqueixes la mengen a les postres del primer àpat, però avans diuen un Pare Nostre per a la llur memoria.

A Maldà, en recordança de l'antiga costum que hi havía de presentar al sacerdot la materia de les oblacions, pa i vi, conserven encara la del pa, i així, en los funerals, la primera dòna del dol fa ofrena de un cabacet de farina juntament amb la candela.

També en los diumenges d'entre any era costum de tots los pobles de nostra comarca que les families que portaven dòl fresc presentaven al ofertori un pa i una candela. Se conserva encara en molts.

En tota casa que's precia de saber seguir les bones costums establertes, no's dóna en los dinars de funerals cap entrant de suc, sinó rostits. S'entén després de la bona olla.

3. *Dimars.*—Sant Armengol, fill i bisbe d'Urgell, i los Innombrables màrtirs de Saragoça; Sant Hubert, patró dels caçadors, i Santa Silvia, viuda, mare del Papa i doctor de la Iglesia Sant Gregori.

Avui se fa festa en tot lo bisbat de la Seu d'Urgell. De aquí la dita:

Per Sant Armengol
festa si Déu vol.

Però Sant Armengol es sumament venerat:

Vós sou tal benefactor
que'l terme queda guardat,
de pedra i de sequedat
amb lo vostre gran favor.

A Aranyó fan avui festa majoreta dedicada a Sant Armengol.

4. *Dimecres.*—Sant Carles Borromeu, arquebisbe i confessor; Santa Modesta, verge, i Sant Amans, del qual diuen sos Goigs:

De grans perills preserveu
als que caminen errats,
de la forca lliberteu
als que estàn sentenciats.

5. *Dijous.*—Sants Claudino, Nicostrat, Sinforià, Castorí i Simplici, esculptors; Sant Zacaríes, profeta, i Santa Isabel, pares de Sant Joan Batista.

Lo profeta Zacaríes
feu amb vós los esposoris,
de tan santes companyíes
fóreu los dos meritoris;
vostra vida fou sagrada
amb exemple i santedat:
Elisabeth molt amada
de Zacaríes sagrat.

6. *Divendres.*—Sant Sever, bisbe i màrtir, fill de Barcelona, advocat contra'l mal de les cames i malures contagioses, i Sant Lleonart.

Amb vostra protecció
molts catius s'han llibertat,
i molts malalts han lograt
de llurs mals la curació,
sempre oíu amb atenció
del poble fiel los clamors:
gloriós Sant Lleonart
pregueu per los pecadors.

7. *Dissapte.*—Sant Ernest, advocat contra enfermetats contagioses, i Sant Fortià, del qual devotament venera son cos la iglesia parroquial de Sant Feliu de Torelló.

Sabem tots per experiencia
que en lo temps de sequedats,
amb pluja rega los blats
vostra singular clemencia,
ella dissipa i desfà
pedra i tot núvol de horror.

8. *Diumenge.*—Lo Patrocini de Nostra Senyora i'ls Sants Màrtirs coronats.

Avui es la vigilia de la festa del Sant Cristo de Balaguer. Ara s'ha deixat perdre la costum que hi havía avans de practicar en públic les prometences fetes al Sant Cristo, en la tarde de la vigilia. Tocaven a «Matines» a les dugues, i duraven fins a les nou del vespre, i amb això ja està dit que eren del tot solemnes, tant com res, per a donar lloc a que de tots indrets de la comarca anessin al Santuari a testimoniar al Sant Cristo 'ls favors que n'havíen rebut sos devots. De la ciutat mateixa hi anaven durant la tarde totes les persones de la familia, i sería de veure aquella costa tan pendent que dona accés al Santuari com la pujaven a peu descalç o de genollons, o fent pràctiques piadoses, que solíen acabar dalt al cambril devant de la commovedora imatge.
Avui no ha minvat la extensió ni la intensitat del amor que'ls devots del Sant Cristo li guarden, però 'l compliment de prometences i devocions no tenen dia determinat: sovintegen tot l'any.

Los diumenges en que s'acaba 'l Novenari de Animes, en alguns pobles se celebra l' «encant» per a fer quartos amb els quals poder pagar los gastos de cera i predicador.

A Linyola, fins ara fa set o vuit anys lo feien de tan singular manera que com dolç recort de infantesa no se m'esborrarà mai de la memoria. En acabat de dinar los sagristans preparaven unes grans taules adossades a la paret de la iglesia amb bancs a propòsit per a seure-hi lo senyor Rector, predicador i autoritats. La gent que ja sabíen l'hora, omplía desseguida les taules de tot lo mellor que tenía a les cases: un paneret de raïms, una cistella de pomes, un penjoll de codonys, una ampolla de ratacía, un conill, un pollastre, una coca, vi ranci, un plat de guixes amb lo seu terroç de cendra de parrella per a coure-les, uns quants talls de sabó, i, en general, tothom triava de casa tot allò que pogués ser adinerat. Està clar que les lleminadures com plats de crema, flams, pans de pessic o allò que podía servir de immediat verenar, com una llangoniça, un pollastre rostit, etc., pujava més per la competencia que s'establía entre'ls joves que preteníen adquirir-ho i les cases que ho havíen portat al encant, que, està clar, sempre teníen punt en quedar-se allò mateix que havía sortit de casa.

Era una tarde de joia ben pura. Com se pot compendre, les incidencies del encant eren mogudes, i'l resultat ben profitós, sobre tot si'ls sagristans teníen bona verba per a envantar la dolçor de un postre, les condicions de un guisat o la rancior de un vi... que devegades era agre.

No quedava mai res per a vendre, i per lo tant, sempre 's feia diners sobrants per a pagar los gastos.

De igual manera 'l fan encara ara a Bellvís, Puiggròs, Bell-lloch i Sidamunt, i'l feien aixís mateix a Vilanova de la Barca, Vallbona, Torrelameu, Juneda, Térmens, Alamús, etc.

A Torregrossa també'l fan igual, portant-hi tota mena de fruits, com sabó, mongetes, oli, etc., i també pans de pessic, pastes amb begudes; però lo que més abunda son caps de faram, com pollastres, capons i algún ànec.

A Bellcaire, avans, se feien tres «pan-beneits», dos per a repartir als fidels i un per a rifar-lo, arbitrant de aquest modo diners pel Novenari. Avui se fa de colectes en metàlic, com en tots aquells punts dels quals no se n'especifica modalitats, i en alguns ho paga 'l senyor Rector quan no hi ha fondo especial, com a Claravalls, o hi hà

fundació, com a Mollerusa, Granyenella, o bé es subvencionat per una familia piadosa, com a Talladell que'l paga casa Gassol.

A Miralcamp, encara que encanten fruits de la terra lo més característic són les coques que pasten les mestresses de les cases principals amb farina de donatius. Solen ser en gran cantitat, i, per a més adinerar-les, acostumen avans de entrar-les al forn senyalar-hi 'l nom de les persones més significades de la població. De aquesta manera, quan a l'hora del encant surt la coca del senyor Rector, la del senyor Metge i les dels propietaris i noies i joves de bones cases, sobre fer-se un xic de gatzara hi ha contrapunt en fer-les pujar, perque sempre 's queda cadascú aquella coca que porta 'l seu nom.

A Castelló de Farfanya, a cada forn hi havía una caixeta per a posar-hi lo que ja s'anomenava la «puja de les ànimes». (En nostres pobles, més avans, qui va a coure pa al forn, té de pagar un tant per *puja*, que en alguns pobles es «vint-i-cinc parells» i en altres quatre dotzenes, pa que'ls forners venen amb lo nom de *pa de puja*, que no es tan estimat com lo pa de fleca i'l de cases particulars, per ser de variades farines, (com lo *blat de conducta*, producte també del que arropleguen los artistes, no es estimat per ser de llevors distintes.) Doncs bé, a Castelló, a més de la puja del forn, los devots s'imposaven la puja de les ànimes i'l depositaven en la caixeta. Se reunía 'l diumenge 'l de tots los forns i l'encantaven, i amb los diners que reuníen al cap del any pagaven los gastos del Novenari i si hi havía sobrant l'aplicaven a nous sufragis per a les ànimes.

A Vallbona de les Monges, los diumenges a la tarde quan lo pa que s'ha arroplegat de ofertes es en certa cantitat, l'encanten per a anar arroplegant quartos pel Novenari.

Com tothom té difunts a qui honorar i de qui recordar-se, quasi tots los pobles s'arbitren un medi o altre per a que'ls gastos del Novenari contribueixi tothom a sufragar-los. A Sant Martí de Maldà cada diumenge passa una dòna a plegar pa per a les ànimes, l'encanten i sempre sol comprar-lo 'l senyor Rector.

A Verdú capten blat al temps i'l converteixen en diner sumant-lo als donatius.

A Preixana ara pleguen pa, i avans també vi al trescolar, sense les almoines en diner, i sumat tot servía pel Novenari.

A Linyola, per temps, avans de que fessin encant de fruits, durant los dies del Novenari posaven una panistra al cancell de la iglesia, i la gent al sortir hi posaven pa. Se pagaven los gastos amb aqueix pa i amb lo que's recullía al forn de la vila en la caixeta de les ànimes.

A Rocafort, fins ara fa tres anys hi havía també al forn una caixeta, aont hi tiraven un pa per cada fornada. En sortint de missa major cada diumenge se subastava, i'l regidor síndic que n'era l'encarregat, guardava 'ls diners pels gastos del Novenari.

S'ha perdut la costum a Rocafort i quasi a tot arreu, desde que als pobles hi ha pastissers de ofici, qui, portant-los'hi farina, l'entreguen convertida en pa. Això ha tret aquelles clàssiques feines de les cases: passar farina, pastar i l'anar al forn, que era una semi-solemnitat, puix que s'aprofitava per a fer, a base de pasta, certs menjars que ara rarament s'encomanen, i en canvi, era freqüent després de haver mort lo tocino, fer coques de macarrons; pels volts de Setmana Santa, los panadons de que's parla al Dijous Sant; per Pasqua, les mones, posant los ous demunt de una corona de pasta i subjectant-los amb unes tiretes de la mateixa pasta grenyada amb motlle especial; quan s'esqueien a vendre sardina 'l dia de pastar, coques amb sardina i alls i julivert trinxat; al istiu, coques amb tapeta, o sia talls de llangoniça, llomillo i costella de tocino, coberts amb un tel de pasta i tires de pebrot i auberginia escalibat, i, de més a més, esberles de tomata; en lloc dels talls de tocino confitat o de tupina, també a les mateixes s'hi posava arengades sense tapeta. Quan no se'n feia sisquera per a postres o per a verenar, amb sucre i oli pel demunt, i no poques vegades de maurades, que segons sembla s'anomenaven així perque les floritures que's feien a la pasta proveníen de pessigar-la, i dels pessics... venen los morats a la pell. Maurat se'n deia també a un coc especial de pasta amarada amb oli i sucre abundant,

i les cases pobres que no's podíen permetre 'l luxo de fer coques de aqueixes i de ous, de aiguardent o matafaluga, sisquera feien un bouet pels seus fillets o una coca amb ametlles o betllotes.

Ara, aixís com desapareixeràn aqueixos menjars casolans amb la implantació dels pastissers, no tindràn raó d'ésser los forners que coïen lo pa, amb ses auxiliars quasibé sempre viudes, que's guanyaven la vida «treient dònes», o sia ajudant a les cases que pastaven.

Lo barri del Carme, de Lleida, celebra avui la festa del Sant Crucifici, devota imatge que està col·locada en una casa dels perxes de Massot, devant de la Diputació Provincial. Hi té gran devoció tota la barriada, per ser tradició que en temps de pesta va cessar quan fou passejada la santa imatge per los carrers que'n patíen.

9. *Dilluns.*—La Dedicació de la Basílica del Salvador a Roma; Sant Orestes, advocat contra la peste, esterilitat i llarga malaltía, i lo Sant Cristo de Balaguer.

En tot l'Urgell, parlar de les festes del Sant Cristo, s'entén lo Sant Cristo de Balaguer, venerat en cada poble, en cada casa i en cada cor.

L'Ajuntament assisteix sempre als oficis, pujant-hi en professó pomposa, que presideix lo Rector de la parroquia de Sant Josep. La surt a rebre fins a les Tres Creus situades al començament de la placeta que hi ha devant del Santuari, lo capellà custodi del Sant Cristo, qui porta 'l reliquiari que guarda les Santes Espines de la corona de Jesucrist i'l dona a besar al Rector de Balaguer. Aquest li presenta la Vera Creu.

Se invoca al Sant Cristo de Balaguer en tota necessitat corporal i esperitual. Avans de baixar lo canal d'Urgell eren freqüents los romiatges al Santuari de les Sogues, que donaven lloc a les commovedores festes de la treta, quan los camps necessitaven aigua. També s'acudía al Sant Cristo de Bellpuig, molt venerat en la rodalía, però quan malgrat les pregaries dels urgellesos lo cel permaneixía impassible, aleshores com a recurs suprem s'acudía a la treta del Sant Cristo de Balaguer. S'hi anava també pregant per tota pública calamitat en professons de penitencia. De la celebrada darrerament per la vila de Linyola per a lliurar-se del còlera en 1854,

n'he sentit contar detalls que demostren sa grandiositat, però se'n farà igualment càrrec qui llegeixi 'l següent document de la època amb l'*Orde de la professó*. «Devant los dos pendons i lo Guió dels Ninivites luego lo profeta Jonas y 15 Ninivites vestits de sachs ab coronas de arsos arremangats y descalsos; luego 10 noys vestits de blanch ab creus al coll; luego altres 12 noys vestits de blanch ab corones que estaven escrits los 12 noms dels apostols: Luego tots los trofeos de la mort y passió al mitj de estos lo tabernacle dels Dolors y al últim lo tabernacle de la Soledat tot portat per dones. Luego tres jochs de Maríes ab cabellera estesa vestides de blanch portant cada joch un Sant Cristo, a mes a detrás del estes altres; tres vestides de negre ab tres creus, la del mig mes grossa. Luego la llanterna i la Creu professonal de plata. Después lo Sant Cristo gros y al costat María Santíssima y Sant Joan y la Magdalena: y al último lo Rnt. Joan Fontelles ecónomo, ab capa morada i Vera-Creu de plata y dos escolans ab dalmátiques negres i tota la vila tan homens com dones, y estes devant ab ciris i moltes atxes...»

Aqueixes professons se formaven en la iglesia parroquial i sortíen arrenglerades fins a fòra 'l poble; allí's desparaven i cadascú feia la seua via: se n'entornaven al poble los que no podíen seguir, i anaven a Balaguer los restants, uns a peu, altres cavalcant mules, cavalls, someres, altres en tartanes i carros.

Al arrivar al peu del convent de Sant Domingo de Balaguer se tornava a fer la professó, que rebía un delegat del Santuari amb capa pluvial i Vera Creu, i aleshores la professó atravessava 'l Pont i son carrer cap a dins de la Plaça, carrers Major i del Torrent, pujant cap al Sant Cristo.

Se recorda la impresió que la darrera professó causà; es famosa encara la funeral veu del *Xamora*, un home alt i ferm qui feia de profeta Jonàs i entre les pauses del cant litúrgic se parava per a dir calmosament amb tota la força del seus pulmons: *Si no feu penitencia, tots vos perdreu; que la Justicia del Cel, demana: penitencia, penitencia, penitencia.*

Confirma lo aquí apuntat unes estrofes dels Goigs que's cantaven dos segles enrera, no entenc per què, substituits pels actuals que són castellans i gens populars:

Faltant aigua per la plana
venen moltes professons,
i amb clemencia soberana
reb les santes devocions,
mai se'n va sens benefici
per tenir tal medianer:
com es lo Sant Crucifici
Santíssim de Balaguer.

Persona necessitada
no ve mai al temple seu,
que no li sia atorgada
la mercé que vol de Déu,
fer mercés té per ofici
per ont serà menester:
visitant al Crucifici
Santíssim de Balaguer.

Infinites malaltíes
esta santa imatge cura,
sols per ser del gran Messíes
retrato i viva figura,
puix es temple i edifici
del que tant nos pot valer:
adorem al Crucifici
Santíssim de Balaguer.

Professons semblants a la descrita se'n feien també a les Sogues; a Urgell hi han altres devotíssimes imatges de Jesús i de María, peròl poble no les associa com fa amb lo Sant Cristo de Balaguer i la Mare de Déu de les Sogues, segons es de veure en aquestes mostres de cançons populars:

Mare de Déu de les Sogues,
Sant Cristo de Balaguer,
si voleu que siga monja
a mongeta 'm posaré.

O bé amb aquesta variant no tan respectuosa:

Mare de Déu de les Sogues,
Sant Cristo de Balaguer,
si voleu que siga monja
deixeu-me casar primer.

No devent oblidar aquestes altres dugues:

Mare de Déu de les Sogues,
Sant Cristo de Balaguer,
guardeu-me la meua xica
de aquí que jo tornaré.

Mare de Déu de les Sogues,
Sant Cristo de Balaguer,
guardeu al nostre fillet
que bé prou que mos convé.

Això sense comptar alguna cançó més llarga:

Sant Cristo de Balaguer,
Mare de Déu de les Sogues,
aideu als pobres fadrins
als qui tracten amb minyones;

de argument passional que no fa al meu objecte, una vegada fet notar que'l poble invoca conjuntament als dos patrons d'Urgell.

Ja s'ha dit també en les notes del Dijous Sant que'ls nois de Linyola van devant de la professó del vespre cridant:

Sant Cristo de Balaguer,
doneu-mos aigua si mos convé!

responent-los'hi altres:

Mare de Déu de les Sogues,
deu-mos l'aigua a portadores!

Però no es solzament l'Urgell qui adora a tan santa imatge. La comarca del Sant Cristo de Balaguer, ademés dels pobles d'Urgell, n'abarca molts de Aragó i té devots per tot arreu. Per això podía mossen Verdaguer posar aquella estrofa en l'himne del grandiós romiatge de 1900:

Beneíu desde eixa serra
la Ribera i Pla d'Urgell,
beneíu tota la terra
de vostres peus escambell;

puix es en molt llunyanes terres aont s'estenen sos devots, i l'invoquen també 'ls gitanos com s'ha dit en les notes que segueixen al 16 de Maig.

10. *Dimars.*—Santa Trifosa, verge; les Santes Espines de la Corona de Jesús, venerades a Balaguer, i Sant Andreu Avelí, venerat a Manresa.

De feridura guardeu
amb virtut tan peregrina,
també de mort repentina
als fiels devots deslliureu,
a la casada ajudeu
del mal part en l'apretura,
gloriós Andreu Avelí
guardeu-nos de feridura.

11. *Dimecres.*—Lo Beat Jofre de Blanes, confessor, se venera a Barcelona, i Sant Martí, bisbe de Tours, patró de Torrelles, de Mata i de la parroquia de Gessa, bisbat d'Urgell.

La població de Sant Martí de Maldà, que avui celebra lluída i animada festa major en honor del Sant, li canta també:

Com a patró i titular
nom a esta vila donàreu,
i en ell nos afiançàreu
un amparo singular,
alabarem sin cessar
a un tan amat protector:
Martí amb gran seguritat
esperem vostre favor.

Alamús també dedica solemne festa major a son titular Sant Martí, amb ofici solemne en el qual treuen atxa 'ls majorals.

Avui se celebra a Vilanova de Meyà la fira de perdius. Los pagesos que durant l'istiu han pogut arroplegar llocades de perdius, les ensenyen a cantar valent-se de reclams i altres enginys, i les porten a fira, aont es hermós veure'n aquells vols totes amansades, sense engaviar, que'ls caçadors acuden a comprar-ne. Es també grossa la fira de figues, aurellanes, nous, ametlles i demés fruita seca.

Anglesola festeja avui a Sant Pau de Narbona en lloc de fer-ho 'l dia de llur trànzit.

Avui fan fira a Cervera.

Adagi.—Per Sant Martí, la neu al pí.

12. *Dijous.*—Sant Benet, màrtir, se venera a Barcelona; Sant Diego de Alcalà, confessor, de la Ordre de Sant Francesc, i Sant Martí, papa i màrtir.

Ademés, avui, lo poble de Sant Martí de Mura, bisbat de Barcelona, que'n posseeix reliquies, honora als Sants màrtirs Climent, Columbo, Pròsper, Olimpi, Honorat, Just, Lleó, Benigne, Desideri, Donat, altre Desideri, bisbe, Reparat, Benedicta i Paulina.

Diu així una posada de sos Goigs:

De aquestos catorze Sants
les reliquies venerades,
són les joies més preuades
qu'estimen los muratans,
puix que'l seu valiment cura
les nostres enfermetats:
Màrtirs Sants patrons de Mura
siau nostres advocats.

13. *Divendres.*—Sant Estanislau de Kostka, confessor, i Sant Homebó, confessor, patró dels sastres.

Per vot de poble antiquíssim, Alamús dedica lo tercer dia de sa festa major a Sant Sebastià, que distintes vegades los ha deslliurat de epidemia i reiteradament també ha vist renovat lo vot popular. Per això li canten avui:

Contra la pesta cruel
fóreu nostre advocat,
aplaqueu al Déu del cel
en tan gran necessitat,
puix nos haveu deslliurat
gracies vos devem donar.

14. *Dissapte.*—Sant Ruf, primer bisbe de Tortosa, i Sant Serapi, mercenari, màrtir, advocat contra dolors còlics i reumàtics, llagues i ossos trencats.

Quan a Tàrrega hi havía Frares de la Mercé, en aqueix dia beneíen l'*Oli de Sant Serapi*, que així s'anomenava al que portaven sos devots al pati de la iglesia, i un rel·ligiós beneía per a resguardar-se de les indicades malaltíes invocant a Sant Serapi.

15. *Diumenge.*—Sant Leopold, emperador; Sant Maló, bisbe, i la Mare de Déu del Miracle a Balaguer.

La Mare de Déu del Miracle no es lo coneguda i venerada que sa brillant historia mereixería. Patrona de Balaguer i lligada íntimament amb sa gloriosa historia, sempre ha dispensat ses mercés a mans plenes als devots que l'han invocada en mil necessitats de la vida.

Palesa llur importancia la bella i singular colecció de gravats que en distintes ocasions han ilustrat fulles de pietat, novenes i Goigs. Los Goigs, sobre tot, són variats i notables. En uns del segle XVII hi ha aquesta estrofa:

Té per cosa singular
en la dreta, Jesucrist,
perque aquesta mà ja es vist
la més prompta es en donar,
dona este signe a parer
de que a donar està ansiosa.

En altres se li demana pluja i protecció contra llamps i tempestats.

Altres més moderns diuen:

En dolenta malaltía
qui 'us invoca n'es gorit,
la mare de més neguit
per Vos infanta, María,
car mostrar-vos Mare aimada
es vostre més gran plaer:
sieu la nostra advocada
patrona de Balaguer.

Precisament en malaltíes ha demostrat sempre Balaguer suprema confiança en sa patrona la Mare de Déu del Miracle. Es freqüentment invocada i fou consuetut portar-li sudaris en presentalla, recordant-se ocasions en que se n'ha vist fins a una vintena en la barana del presbiteri.

Antigament la pietat dels balaguerins subvenía a les necessitats del culte, oferint pa i altres almoines; ses funcions rel·ligioses eren famoses per son esplendor i en elles se repartía «pa-beneit» cada diumenge, en un principi pagat per la Confraría del Miracle, més tart per los Senyors de les Aluges de Flavià.

16. *Dilluns.*—Sant Edmond i Sant Eugeni, màrtir, i Sant Rufí i companys, màrtirs.

La penúltima posada dels Goigs de aquestos Sants màrtirs diu:

Salut soldats valerosos
de la Patria Ibera gloria,
de vosaltres fem memoria
entonant motets gojosos,
doneu-nos aquest valor
que dels tirans vencê us feu.

17. *Dimars.*—Santa Gertrudis, verge; Sant Gregori Taumaturg, i Sants Iscle i Victoria, invocats per les dònes que crien per a curar-se 'l mal de pits i aumentar-se'ls la llet.

També:

Als devots que amb fe i fervor
vos reclamen socorreu,
i los alcanceu de Déu
de la pluja lo favor,
i al oir nostre clamor
feu fugir les tempestats.

18. *Dimecres.*—La Dedicació de la Seu de Barcelona i Sant Romà, màrtir.

Quan los infants amb clamor
per oculta malaltía,
amb impertinent porfía
no cessen mai de son plor,
los doneu la sanitat
fent lo plor en goig vertir.

Sant Romà es patró i tutelar de Lloret de Mar.

19. *Dijous.*—La Beata Joana de Aza, mare de Sant Domingo de Guzmàn, invocada per a alcançar pluja, successió i allunyar la llangosta, i Santa Isabel, reina de Hungría, venerada a Barcelona.

Missa solemne de gloria
a vós cada any fa cantar,
per cumplir pia memoria
Santa María del Mar;
nostres precs feu dret escalen
fins al trono del Senyor;
Isabel Reina de Hungría
pregueu a nostre favor.

20. *Divendres.*—Sant Feliu de Valois, fundador; Santa Maxencia, verge i màrtir, i Sant Ampeli, anacoreta i confessor.

De Panedàs lo veïnat
del terme de Llagostera,
que per patró vos venera
de vós sempre ha esperat,
en tots sos mals lo socós
de vostre amparo i favor;
Sant Ampelí gloriós
sieu nostre protector.

21. *Dissapte.*—Lo Beat Romeu de Llivia; la Presentació de Nostra Senyora, i Sants Cels i Clement.

Uns Goigs de Sant Cels de Fortià, diuen:

En esta vostra capella
les gents venen amb amor,
no hi ha ningú que no trobi
gran remei en son dolor,
supliqueu doncs al Senyor
que nos tingui pietat;
teniu-nos en la memoria
Sant Cels benaventurat.

22. *Diumenge.*—Santa Cecilia, verge i màrtir, patrona dels músics.

Avui es fira de Artesa i festa major de Tarròs, aont li canten uns Goigs que originariament, 1680, deien:

Al Tarròs plana d'Urgell
vostra casa es colocada,
essent-hi vostra figura
i reliquia venerada,
de molts devots visitada,
qui reclamen sempre a vós.

N'hi havíen uns altres d'estampats lo 1657, que s'hauràn perdut sense saber còm, en los quals se demanava remei contra etxissos i bruixeríes.

Avui, en los col·legis de Escoles Pies, se celebra la festa del Patrocini de Sant Josep de Calasanz, concedida modernament.

23. *Dilluns.*—Santa Lucrecia, verge i màrtir, i Sant Clement, papa i màrtir, venerat a Sant Feliu de Codines.

Amb dons i gracies divines
¡o font que sempre rageu!
a Sant Feliu de Codines
de sequedat deslliureu,
curant a tot noi trencat
que us ho demana humilment.

24. *Dimars.*—Santes Flora i María; Sant Joan de la Creu, Seràfic Pare, Místic Doctor, especialíssim protector per a alcançar successió i obtindre un feliç part.

Diuen uns Goigs catalans de Santa Flora:

La Parroquia de Sant Pere
de la ciutat cordobana,
amb magestat soberana
vos solemnisa i venera,
essent depositadora
de tan estimat tresor.

25. *Dimecres.*—Sant Moisés, i Santa Catarina, verge i màrtir.

Lo dia de Santa Catarina senyalava avans una fita en les costums pageses, sobre tot en les comarques olivareres. Avui començaven molts a cullir olives, de aquí 'l refràn: «Avans de Santa Catarina, no cullos l'auliva», dita que avui no pot mirar-se.

Molt bé avans que'l propietari cullía les olives de la seua propietat i les anava amuntegant en los cassals per a que's confitessin, ja que no n'havía de fer més que oli pel gasto de la casa, i, si la cullita abundava, per a vendre'n alguna pica; però avui que'ls olis d'Urgell van conquerint mercat mundial, la moderna fabricació elabora olis verges amb olives verdes, i sinó tendres, sense escaldar i avans que fermentin, per a obtenir axís un producte que tregui la rancior dels olis vells de la passada cullita.

Les antigues premses de viga van cedint lo puesto a les hidràuliques. La lentitut amb que s'elaborava l'oli, no més vint anys enrera, ha canviat radicalment; avui la vertiginositat de la fabricació ciutadana ha arrivat als nostres poblets d'Urgell, portant-hi un desusat tras-

bals amb la quotidiana venda del fruit i son transport a les fàbriques.

En lo cullir, no; tot segueix igual, les modernes pintes per a fer caure aulives a la borrassa s'han hagut de desar, perque sobre fer caure tanta fulla com fruit, arrencaven molts brots. I la feina de cullir olives torna a quedar característica, llarga, tallada amb lo patró de mil anys enrera, que sembla com si'ls pagesos se la prenguessin amb la calma que'l temps i la classe de labor aconsella.

Com que no's pot cullir aulives sinó'ls dies que no hi ha gelada, o no s'hi pot anar fins que ha desgelat a impuls del vent o del sol, lo pagés s'alça i en familia esmorza vora del foc lo bon plat de sopes escaldades i un plat de cols i trumfes sobrants del sopar anterior, estimulat per un tall de coralet o altre bitxo conservat en vinagre. A mig dia no's menja calent, una arengada crua i un clafoll de ceba de cara al sol si fa bon dia, o si fa mal temps fent una xera amb quatre menats de brossa i algún brot de secaller. A la nit, sí; les dònes tornen a cuinar: algunes cases fan olla, altres tornen a la sopa escaldada de verdura o lleixía de fesols, ensiam, un bon plat de aquelles llegums, que van soles o barrejades amb cols i trumfes, i desprès un tall de truita amb espinacs, i encara no en totes les cases. I aixís, a les nou de la nit, ja tenen triades les olives, ja les tenen mesurades, si les han venut, ja han sopat, arreglat los animals, i, en la major part de les cases pageses, ja'ls trovareu a dormir, esperant lo nou dia per a fer lo mateix, per a santificar lo dia amb aquell trevall que'ls permet conversar, enraonar i bromejar, i'ls queden hores i força hores per a repassar totes les hermoses cançons del nostre romancer, com *Lo testament de Amelia*, *Los presos de Lleida*, *La Porqueirola*, *Los cinc sentits*, *La Passió*, *Los vuit Dolors* al mig dia del dies de capellans o de un bon sol, *Lo pardal* aixís que'l sol se vol pondre i *Mossén Joan de Vich* al voler plegar, perque les respostes parlades de la cançó no demanen l'afinament de aquelles que canten a chor.

No dono aquí cap cançó de cullir aulives, perque soles ompliríen un llibre més gros que aquest.

Avui fan fira molt grossa de animals de peu rodó, a Arbeca.

Adagi.—Santa Catarina, o molt freda o molt humida.

26. *Dijous.*—Los Desposoris de Nostra Senyora; Sant Conrat, bisbe, i Sant Pere Alexandri, bisbe i màrtir.

Diuen uns Goigs dels Sants Desposoris:

Déu vos salve Sants Esposos
miralls de tota virtut,
de ànima i cos la salut
conserveu-nos carinyosos,
perque vos vegem gojosos
en la Patria celestial:
per vostres Sants Desposoris
deslliureu-nos de tot mal.

27. *Divendres.*—Sants Facundo i Primitiu, germans, màrtirs; la Aparició de la Mare de Déu de la Medalla Miraculosa, titular de la iglesia del convent de Bellpuig, i Sant Virgili, bisbe i confessor, fill de Irlanda, implorat per coixos, muts, sorts i cegos. Ademés diuen sos Goigs:

Als que os invoquen de cor
amb entera confiança,
vostre amor prest los alcança
gracia i salut del Senyor,
mai negueu vostre favor
al devot que acut a vós,
gloriós bisbe Sant Virgili
ampareu-nos piadós.

28. *Dissapte.*—Sant Gregori, papa; Sants Papinià i Mansuet, màrtirs, i Sant Jaume de la Marca, confessor, de la Ordre Francescana.

Desde'l trono celestial
mireu-nos amb ulls de amor,
i en tota pena i dolor
doneu-nos consol especial,
i en l'agonía final
assistiu-nos amorosos.
Pregueu Jaume de la Marca
per qui os demana socós.

29. *Diumenge.* I de Advent.—Santa Iluminada i Sant Sadurní, bisbe i màrtir, apòstol de Catalunya.

En la parroquia de Gallifa, bisbat de Barcelona, se l'invoca cantant-li:

Obreu també lliberal
miracles en esta altura,
per curar de trencadura
i qualsevol altre mal,
al qui ve devotament
i vostre favor espera.

30. *Dilluns.*—Sant Andreu, apòstol, i Sant Venato, màrtir, venerat a Sant Sadurní de Noya.

Sant Andreu es lo titular de la iglesia parroquial de Ibars d'Urgell, que li dedica grossa festa rel·ligiosa, amb missa solemne, Vespres, adoració de la reliquia i cant dels Goigs. Hi ha en ells aquesta estrofa:

Puix apòstol de valía
i màrtir de gran concell,
logreu favors a porfía
pel poble de Ibars d'Urgell,
que us blassona tot arreu
per bon patró titulat.

De més a més, Ibars d'Urgell ha posat baix la protecció de Sant Andreu un Centre Catòlic, de rescent fundació, i la escola parroquial creada baix los auspicis del fill ilustre de la població Dr. D. Pere Jaume Segarra, de grata memoria, Vicari Capitular que fou de Solsona.

Són altres les poblacions de Catalunya que festegen a Sant Andreu, i variats los Goigs que se li han dedicat.

Adagis.—Per Sant Andreu, pluja o neu, o fret molt greu. Per Sant Andreu, plega la reu.

DESEMBRE

Dedicat al Naixement de Jesús

Es paraula presa del llatí *Desember*, desé, perque s'anomenava axís aquest mes en lo calendari romà. Lo presidía la deesa del foc, *Vesta*. Lo signe del Zodíac corresponent al mes de Desembre es *Capricornio*, representat per una cabra, amb lo qual se significa que'l Sol comença a enlairar-se en son curs, del mateix modo que la cabra es aficionada a trepar pels punts més alts.

1. *Dimars.*—Sant Eloy, bisbe i confessor, patró dels argenters; Sant Simón Cirineu, confessor; Santa Natalia, viuda, Santa Càndida, màrtir, i Sants Prisco, Pacífich, Beneta, Càndida, Genuina, Modesta i Clemencia, les sagrades reliquies dels quals se veneren amb molta devoció en la iglesia parroquial de Sant Andreu de Llevaneras, desde remota data.

Los hi canten:

La tempestat més horrible
de vents, pedra, trons i llamps,
que sol devastar los camps
amb rigor molt increible,
al invocar-vos de veras
la veiem desbaratar.

Diuen los del «art del foc» a son patró Sant Eloy:

Sia vostra protecció
sempre als argenters notoria,
puix que tenen a gran gloria
invocar-vos per patró,
en qualsevol ocasió
serviu-los vós de fiança.

2. *Dimecres.*—Sant Ponciá i companys màrtirs; Sant Cromaci, bisbe i confessor; Sant Silvano, bisbe; Santa Elissa, monja, i Santa Bibiana, màrtir, molt venerada, puix:

Es constant experiencia
que als espalmats vós curau,
també de mal de Sant Pau
remedieu la dolencia,

puix vostra intercessió sana
tota enfermetat nervosa.

3. *Dijous.*—Sant Sofoníes, profeta; Sant Lluci, rei; Sant Galgano, ermità; Sants Amlico, Víctor i Juli, màrtirs. Sant Claudi, màrtir, se venera a Vich, i Sant Francisco Xavier, invocat per a preservar-se de naufragis, pestes i tota mena de mals, com diuen sos Goigs:

Vostra novena sagrada
al món haveu inspirat;
la gracia que han demanat
per ella s'es alcançada.

A Vilanova de Bellpuig van avui totes les canalles a buscar la caritat a câl Penella, que per ser lo patró de antic venerat en la casa, donen a tothom que hi va, aurelletes o un bocí de coc.

4. *Divendres.*—Sant Pere Crysòlech, arquebisbe, i Santa Bàrbara, verge i màrtir, patrona dels artillers, advocada contra llamps i centelles, tronades i tempestats, i invocada per a obtindre la gracia de no morir sense sagraments. Quan trona i llampega, lo poble la invoca en aquella deprecació que diu tot persignant-se:

Sant Lluch, Sant March, Santa Creu,
Santa Bàrbara valgue'ns Déu.

Entre altres moltes, se diu també:

Santa Bàrbara va pel camp
tota vestida de blanc,
de blanc i de negre
Jesús que llampegue.

A qui soptadament ha de rectificar son criteri o conducta esmenant llur imprevisió o descuit, se li diu: No's recorda de Santa Bàrbara sinó quan trona.

Avui celebra Vallfogona de Riucorp festa grossa en honor de Santa Bàrbara, organisada per sos majorals que treuen atxa al ofici i cuiden de perpetuar l'amor a la Santa que encomanà als vallfogonins lo cèlebre Rector poeta, esmerçant bona part de ses energíes edificant-li una hermosa capella de pedra picada. També sa feconda

musa li inspirà quelcom més que les festives poesíes que han passat a domini del poble, puix són del doctor García uns Goigs de Santa Bàrbara que allí 's canten i en els que hi ha aquesta estrofa:

Mostraus al ser aclamada
advocada
de pedra que'ls camps arruina;
de llamps i de repentina
mort sobtada
guardeu-nos, puix mà divina
amb tals gracies nos abona.

A Bellpuig es Santa Bàrbara devotament venerada. Per a tocar a missa, fan lo mateix senyal de quan toquen a temps per a prevenir tempestats. Lo poble fa dir a les campanes: «Pedra no—aigua sí: Guarda 'ls béns—de tothom.»

Avui fan fira a Agramunt, especialment de tocinos que'ls hi porten de totes les masíes i poblets del voltant, i van a proveir-se'n totes les cases de pagés d'Urgell. L'ampla plaça del Mercadal, amb ser tan gran se veu plena de firandants i firaires.

5. *Dissapte.*—Santa Crispina, màrtir; Sant Joan, bisbe i màrtir; Sant Niceci, bisbe; Sants Crispul i Fèlix, màrtirs; Sant Sabas, abat, i Sant Dalmau, bisbe i màrtir, venerat patró de la parroquia dita «Sant Dalmay», en lo bisbat de Girona, arxiprestat de Santa Coloma de Farnés, avui del Municipi de Viloví i avans del de Brunyola, de qual parroquia se'n té ja noves en l'any 1010. Li canta a son Patró:

Esta Parroquia festiva
per tenir tan gran Patró,
vos canta amb alegre tò
ser vós proba decisiva
de la fe que hem professat
en lo primer Sagrament:
siau nostre advocat
Dalmau màrtir excel·lent.

6. *Diumenge.*—Sant Nicolau de Bari, arquebisbe; Sant Policroni, prevere, i Santes Dionisia, Dativa i Lleoncia.

Avui en dia s'han perdut les festes escolars que's dedicaven a Sant Nicolau; ha fugit de nostres costums lo menjar-se 'l gall de Sant Nicolau.

Mossen Sanxo Capdevila 'm diu que a Maldà, son poble, la feien aixís, i s'assembla bona cosa a la manera com hi pogut anotar que la feien en molts pobles d'Urgell.

Dos o tres dies avans de la festa, tota la quitxalla que anava a estudi 's proveía de un barret de paper de forma triangular amb aplicacions de paper daurat o platejat i una borleta en cada una de les tres puntes, i ademés un sabre de fusta amb puny de llauna.

Lo dia de la festa sortíen de la escola tots uniformats amb la indumentaria descrita, i guiats per una bandera, al sò de panderos i ferrets cantaven una ronda, mentres que alguns nois passaven per les cases demanant fruita amb aquell clàssic invitatori de la diada:

Sant Nicolau,
bisbe de pau,
panses i figues,
nous i aulives
tantes com vulgau;
si no me'n donau,
escales avall caigau.

Acabada la plega 's reuníen tots a la plaça per a matar lo gall. De una corda posada de un balcó al balcó de la casa del devant, penjaven un gall de manera que caigués al mig de la plaça. Aleshores tapaven los ulls a un noi, li feien donar tres toms per a que perdés l'esma, i aixís, generalment anava a parar ben lluny del gall, qual cosa divertía molt al públic, perque al anar a donar tres cops de sabre al gall, los donava a tres quarts de quinze.

Avans de heure-se'les amb lo gall, lo noi acostumava a fer-li un parlament com aquest o semblant:

Tu, pollastre fanfarró,
capità de les gallines,
amb aquest sabre que porto
te vaig a treure les tripes.

Després del un, anaven seguint los altres nois, fins que mataven el gall, si no a ulls clucs, a ulls descoberts, i després anaven a menjar-se'l a estudi, aont los ho feien amb arròs posant-hi de tot allò que havíen arroplegat.

A Bellpuig també se celebrava de parescuda manera; a més de la quarteta transcrita, avans de pegar al gall amb lo sabre solíen dir aquest parlament:

> De Preixana só vingut
> mig a peu, mig a cavall,
> per a veure en 'questa festa
> si podía matâ 'l gall.

A Rocafort també deien la primera quarteta, com a Maldà i Bellpuig, i després aquest «vers» entre altres:

> Pobre gall, estàs perdut;
> després de tanta tabola,
> voldría que la cassola
> te servís per ataud;
> ja n'estic ben previngut
> per a fer-te uns funerals,
> amb incens de pebre i sal,
> que's la mellor confitura,
> lo ventre per sepultura
> i lo porró per fanal;

i també com als dos pobles primerament citats, anaven a captar postres pel dinar i tot lo que se'ls donava, afegint-hi dèu o vint cèntims per cap, fins a reunir tot lo gasto del dinar. Igualment demanaven dient:

> Sant Nicolau,
> bisbe de pau, etc.

També ho deien a Linyola voltant pels carrers i excitant a tothom a que prengués bitllets de un gall que rifaven i'l teníen posat dat de un pal.

Cubells també feia festa escolar, i deien los nens:

> Caritat Senyora,
> caritat si us plau,
> que venim de Roma
> i portem corona
> de Sant Nicolau;

com a Bellcaire, Camarasa, Arbeca, Os, Verdú, Llorens, Agramunt, Tarròs, Fuliola, i tants de altres pobles.

A Butsenit dediquen a Sant Nicolau sa festa majoreta.

Se reclamen a Sant Nicolau, mariners i navegants.

De Malgrat la vila honrada
per son patró vos venera,
i per vostre medi espera
que per Déu serà guardada,
oíu los nostres clamors
en tota hora i moment.

7. *Dilluns.*—Sant Ambròs, bisbe i doctor de la Iglesia; Sant Agató, militar, i Santa Fara, abadessa, los Goigs catalans de la qual diuen en sa tornada:

Perque al bon Déu cara a cara
vegem en la eternitat,
feu que morim Santa Fara
nets de tot mortal pecat.

8. *Dimars.*—✠ LA PURÍSSIMA CONCEPCIÓ DE MARÍA SANTÍSSIMA; Sant Eutiquià, papa i màrtir, i Santa Ester, reina.

La musa del poble que ha tingut paraules i idees per a expressar tots i cada un dels passos de la vida de María, no podía deixar de explicar lo Misteri de la Concepció. Ho fa empleant un hermós símil que també té adoptat lo Catecisme de la Doctrina Cristiana del bisbat de Solsona.

Diu que al notar Sant Josep la concepció, marxa de casa, mes li diu un àngel:

Vostra esposa en l'Esprit Sant
allí n'ha près carn humana,
es com una vidriera
passa'l sol sense trencar-la;
axís ho ha fet, ¡o Josep!
la vostra Esposa sagrada.

I que al sentir aquestes raons:

Josep se'n torna a girar,
dret a casa se'n tornava.

La moderna Associació de les Filles de María té per patrona a la Immaculada Concepció, a qui festegen extraordinariament en aquesta diada.

Igualment l'hi té desde antic lo Gremi de cerers, i per això se veu en moltes drogueríes, que avui són expenedores de cera, que tenen en la botiga una capelleta de la Puríssima Concepció.

També la Verge Immaculada es patrona del arma de Infantería.

Ho es, en fi, de Espanya i ho fou de ses Indies.

En regions com Catalunya, s'ha tingut sempre la certesa de que María Santíssima fou concebuda sense'l pecat de origen, i això que ho trovaríem patentisat en molts monuments literaris, ens ho presenta en admirable síntesi un substanciós fascicle del meu bon amic en Ramón Arqués i Arrufat, que's titula *Lo Dogma de la Immaculada en la Literatura catalana antiga*, publicat amb motiu del chor universal de lloances a la Verge Immaculada, que per ocasió del primer cinquantenari de la Definició Dogmàtica de tal Misteri s'aixecà en tot lo món catòlic. Allí afirma i prova, amb la erudició que li es propia, la ferma creencia i devoció que sempre ha tingut nostra terra a la Puríssima, a través de lo que n'han dit sos literats, lo que n'han llegislat sos reis i pastors, lo que n'han escrit sos savis, i lo que n'ha pensat i contat lo poble en tots los ordres de la vida.

Es una cristiana salutació usada per nostre poble, la que diu, al entrar en una casa: «—Ave María Puríssima», que obté de resposta: «—Sens pecat fou concebuda». També la usen los pobrets al cridar, avans de demanar caritat per l'amor de Déu.

9. *Dimecres*.—Sant Pròcul, bisbe i màrtir; Santa Gorgonia, i Santa Llogaya, dita vulgarment Leocadia, patrona de la parroquia de Parets (Empordà) i de Santa Llogaya de Algama, bisbat de Girona.

De Santa Llogaya 'l poble
vol vostre títol i nom,
per ésser vós a tothom
consuelo segur i noble,
verge i màrtir afamada
i patrona poderosa,
Llogaya divina rosa
siau la nostra advocada.

10. *Dijous.*—Santa Eularia de Mèrida, verge i màrtir; Sant Melquiades, papa i màrtir, invocat per a allunyar les borrasques, i la Mare de Déu del Lloret o «Loreto», que es venerada en una pila de poblacions de Catalunya.

Llardecans, que li té dedicat un santuari, li canta:

En esta hermosa capella
del poble de Llardecans,
en sos mals trova descans
lo devot que us prega en ella,
de febres i malaltía
cureu al qui vos implora.

Ulldemolins canta joiosament:

Tot ho tenim amb María:
defensa en nostres combats,
aigua abundant als sembrats,
remei, consol, alegría;
fuig corrent la malaltía
del poble i de sos confins.

Deixant de banda aquelles disquisicions històriques que han preocupat an alguns escriptors, respecte al culte que ha conquerit Santa Eularia de Mèrida a Catalunya, compartint-lo amb lo de la Santa barcelonina del mateix nom, diguem que Santa María del Mar de Barcelona li té un altar dedicat, amb Goigs que canten ses alabances. Gironella i Berga la tenen per patrona i ambdúes poblacions han imprès fulles de Goigs.

11. *Divendres.*—Sant Eutiqui, màrtir; Sant Sabí, bisbe i Sant Dàmas Papa, fill de Argelaguer.

Es curiós anotar de aquest Sant lo que'ns diuen sos Goigs:

Vos fóreu qui ordenàreu
alternatim se resassen
los Salms; amb decret manàreu
en lo cor aixís cantassen,
i'l *Gloria Patri* posassen
a cada fi per lloar.

12. *Dissapte.*—Sant Sinesi, màrtir; Santa Amonaria, verge, i Sant Donat, prevere i màrtir, i la Mare de Déu de Guadalupe, invocada per a curar de la verola.

Febrosos i adolorits
si os preguen amb devoció,
per vostra intercessió
queden de llurs mals guarits,
també en temps de sequedats
sou eficàs protector,
gloriós màrtir Sant Donat
deu-nos ajuda i favor.

13. *Diumenge.*—Santa Joana Francisca Fremiot, fundadora; Santa Otilia, verge, i Santa Llucia, verge i màrtir.

En aquesta vida trista,
de la vista
vos tenim per protectora;
a qui favor vos implora
deu-li vista,
amb llum clara, i ben sonora
guieu-nos, màrtir sagrada,
molt amada.

Aixís diu la estrofa de sos Goigs, generals en tot Catalunya, que es venerada també per tothom, especialment pels sastres i modistes.

Hi han pobles que hi tenen una posada propia, com Refet.

Avui fan festa major a Fuliola dedicada a Santa Llucia. Per a ajudar als gastos de la festa rel·ligiosa molt solemne que se li dedica, les majorales del Roser van a recullir almoines per les cases, després de missa major.

Balaguer fa avui fira, especialment de sabates clavetejades per als pagesos.

Quan un està amoïnat buscant una cosa que si ve aixís té al devant, diu al trovar-la: «¡Santa Llucia!», i es ben popular la expressió: «¡Santa Llucia mos conservo la vista i la claretat!»

Adagi.—S'allarga 'l dia: Per Santa Llucia, un pas de pussa.

14. *Dilluns.*—Sant Pompeu, bisbe; Sant Agnèl, abat; Sant Viator, bisbe i confessor, i Santa Eutropia, verge i màrtir.

Puix per la fe i la puresa
moríreu Verge gloriosa,
contra la corrent furiosa
de impietat i torpesa,
alcanceu-nos enteresa
d'enteniment i de cor:
sieu Eutropia advocada
dels que us demanen favor.

15. *Dimars.*—La vuitada de la Immaculada Concepció de la Verge María; Sant Maximí, confessor; Sant Faustí i companys màrtirs, i Sant Urbici, confessor, patró del bisbat de Osca.

En sequedats alcanceu
si us preguen pluja abundant,
i molts miracles obrant
de malatíes cureu,
del Aragó vos mostreu
un protector declarat.
Assistiu-nos generós
Urbici de Déu amat.

16. *Dimecres.*—Santa Albina, verge i màrtir; los tres nens Sants Ananíes, Azaríes i Misael, i Santa Adelaida, emperadriu de Alemanya.

Santa que fóreu en vida
d'Alemanya emperadriu,
i ara en lo cel enaltida
mellor garlanda cenyiu;
vulgueu-nos tindre amorosa
un jorn a vostre costat,
Santa Adelaida gloriosa
aparteu-nos del pecat.

17. *Dijous.*—Sant Franco de Sena, carmelita i advocat dels pecadors; Santa Vivina, verge; Santa Olimpiades, viuda, i Sant Llàtzer, bisbe, del qual nos diuen sos Goigs:

Los que tenen lepra i llagues
si us reclamen amb fervor,
troven contra aquelles plagues
en vós sempre un protector.

18. *Divendres.*—La Mare de Déu de la Espectació i també de la Esperança o de la O, invocada com a pa-

trona pels ganiveters i corredors de comerç, molt singularment a Barcelona, Lleida, Blanes, Cadaqués, Cruilles, la Batlloría i Olot; Sant Auxenci, bisbe, i Sants Teòtim i Basilia.

O cel, doneu la rosada!
Núvol sens ombra, ploveu,
sobre tot no retardeu
eixa aigua tan desitjada;
sens'ella tot es secada,
tot erm, tristesa i horror.
Per vós, Mare d'Esperança,
logre perdó 'l pecador.

A Castelló de Farfanya, al sentir tocar la campana a l'hora de Vespres durant aquestos dies que precedeixen al Naixement de Jesús, van a fer la devoció de les jornades a la iglesia. Al sentir-la ja'n diuen que toca la campana de la O, per començar amb aqueixa vocal totes les antífones del Magníficat de les Vespres de aqueixos dies.

En la iglesia de Sant Joan de Lleida hi es devotament venerada la Mare de Déu de la O, que avui es festejada amb solemnes cultes. Presenten son altar guarnit de neules sense caragolar, i acabades les funcions se'n reparteix a tots los seus devots.

19. *Dissapte.*—Sant Nemesi, màrtir; Santa Fausta i Sant Darius, Pau, Segón i Zòsim, màrtirs, i Sant Adjutori, abat, de la Ordre de Sant Benet, del qual ne diuen sos Goigs:

Tot malefici borreu
i feu fugir lo dimoni,
a estèril dona alcanceu
lo fruit del sant matrimoni,
dels dolors la deslliureu
del part que es gran purgatori.

20. *Diumenge.*—Sant Lliberat, màrtir; Sant Eugeni i Macari, preveres; Sant Domingo de Silos, abat, i Sant Filogoni, bisbe.

Del vici i sa seducció
deslliureu-nos Prelat Sant,
sieu defensa constant
de la Santa Religió,

ompliu de confusió
a tot pervers novador:
gloriós bisbe Filogoni
sieu nostre protector.

21. *Dilluns.*—Sant Temístocles, pastor i màrtir; Sant Gliceri, prevere; Sant Severí, bisbe i confessor, i Sant Tomàs Apòstol, venerat a Llupià:

Cantant vostres alabances
lo poble de Llupià,
reclama amb gran confiança
l'auxili de vostra mà,
ja que en vós devot confía
mostreu-vos nostre advocat.

Adagis.—Per Sant Tomàs, Tèmpores devant i Tèmpores detràs. Per Sant Tomàs, agafa 'l porc pel nas.

Aquesta dita 'm dóna lloc a pintar lo quadro aquest de la matança del tocino, que no diré que sia més viu de color que'l de altres encontrades, però que per ésser de la nostra es del cas anotar.

S'observa per a aqueix acte la costum de convidar als parents a matar la bestia i manipular-la. Los homens per a subjectar-la i estendre-la en la banqueta, i pelar-la després de degollada; les dònes per a ajudar a fer lo mandongo. Se dóna a esmorzar un plat de talls de «xulla» o carn magra, que també reb lo nom de «frescum». No s'hi posa altre condiment que un pols de pebre. Lo dinar es de correguda. Amoïnades com estàn les dònes, no s'entretenen en cuinar; al gran fogueral que fa bullir la caldera s'hi posa un tupí de fesòls, i a l'hora que ho permeten les feines de netejar l'entre-mig, s'asseuen a menjar un plat de sopes de bròquil i un plat de mongetes fregides amb lo suc que resulta de coure 'l plat obligat de caps de costella, tendrums i lleiteroles.

La tarde 's passa amb un tràfec immens, sobretot avans que no hi havíen màquines de trinxar, perque entre les botifarres de sang i ceba, les blanques, les d'ous, les llangonices, los xoriços i fent tastets per a que estiguin bé de sal i pebre, se'ls emportava molt temps. Avui, que les màquines al mateix temps que trinxar, embuteixen, permet a les dònes enllestir-se més aviat i poden preparar mellor lo sopar de parentiu, perque es

costum anar a sopar a la casa tots los que han sigut al dematí a matar lo porc. Lo sopar, i s'entén que sempre que conto una costum amb caràcter general me refereixo a la manera com ho practiquen les cases pageses que no's preocupen de les modernes innovacions en cap dels ordres, consisteix en sopa del brou de la caldera aont han bullit les botifarres, ensiam, una gran cassola de fetge amb ceba i botifarres i llangoniça a la graella.

Desa la mandonguera 'ls embudets i mitja lluna si la cosa s'ha fet a la usança antiga, s'arreglen los presents u ofrena que fa la casa que mata 'l porc als parents i amics, i fins a un altra; devegades ja tot sopant se designa 'l dia en que tornaràn a reunir-se en una altra casa per a la corresponent matança.

Del brou que ha sobrat de coure les botifarres se'n dóna als pobres del veïnat, afegint-hi un tarròs de suc de la caldera, o sia 'l llard que's prend a les vores.

De la matança del tocino se n'havía vingut a dir que era una de les tres alegríes del home.

Se diu que'l dia de Sant Tomàs es lo dia més curt del any.

La canalla devegades se posa al nas una branqueta espigada de grama, que amb les seues barbetes excita les membranes mucoses i'n fa rajar sang. Diuen:

Herbeta de Sant Tomàs,
sang a terra sang a terra,
herbeta de Sant Tomàs,
sang a terra sang al nas.

22. *Dimars.*—Sants Honorat i Floro, màrtirs; Sant Isquirió, màrtir; Sant Queremón, bisbe, i Sant Demetri, màrtir.

Gloria a vós sia donada
amb mil càntics de alegría,
principalment avui dia
qu'es la vostra gran diada,
tots units amb sò festal
cantarem amb gran llaor:
màrtir Demetri en tot mal
sieu nostre protector.

Avui s'entra al hivern.

ADAGI.—Hivern fangós, Juny granellós.

23. *Dimecres.*—Santa Victoria, verge i màrtir; Sant Sèrvul, confessor, i Sant Vintila, anacoreta espanyol i confessor.

O gloriós anacoreta
gloria del sigle nové,
feu que'n Espanya la fe
se conservi pura i neta,
a pesar de tanta treta
de la pèrfida impietat.
Dels que us demanen favor
sieu, Vintila, advocat.

24. *Dijous.*—La vigilia del Naixement del Fill de Déu; Sant Eutimi, màrtir; Sant Delfí, bisbe; Santa Tarsila, i Santa Irminia, princesa.

Avui, tot cor cristià se sent inondat de santa alegría, sobre tot si fent vida de familia se remembra de algún modo la gloriosa naixença del Fill de Déu.

Nit serena, la més freda del hivern, segons los cants populars, va embolcallada amb lo recort de santes tradicions que la pietat fa reviure, puix es costum durant aquesta vetlla esperar lo «punt de la mitja nit» per a veure esbadallar-se les roses de Jericó tancades tot l'any, per la virtut en altra part de aquest llibre explicada de ser nades de unes gotes de llet que li caigueren a la Mare de Déu en les riberes del riu Jordà.

Una malva cullida 'l dia de Sant Joan avans de sortî'l sol, es guardada per a vetllar-la avui i veure-la florir a les dotze de la nit. Se diu que no s'obren les flors que han estat tancades i pansides desde Sant Joan, si'ls que la vetllen no hi tenen fe o bé'n fan mofa.

Es consuetut quan se va avui a dormir deixar un bon braseral de foc i una cadireta al costat, a fi de que quan la Mare de Déu passa per les cases se puga deturar a bolcar-hi l'Infant Jesús, que, segons la tradició, no ho fa sinó en aquelles en que hi trova un bon foc.

N'hi ha un'altra que diu que no es convenient traure tots los tararanys de les cases, perque la Mare de Déu, de vegades, es tanta la pobresa que trova en algunes que a falta de altre cosa ha de utilisar-los per a bolcar-hi al Jesuset.

Diu la tradició que en la establía aont va naixe 'l Redemptor del món, hi havía un bou i una mula. També diu, i alguna cançó ho recorda, que mentre'l bou calentava al Jesuset amb l'alè, la mula se li menjava la poca palla que li feia de jaç, en vista de lo qual, totes dugues besties han tingut lo corresponent merescut; la bona acció del bou premiada amb acompanyar gràficament a Sant Lluch evangelista, i es cert que sempre 's pinta an aquest Sant amb un bou a la vora. La mula, en canvi, ne quedà castigada restant estèril per a sempre més.

Es popular creencia que si's vol tenir polls primerencs s'ha de posar llocada amb la gallina que avui s'ha ajocat al costat del gall, encara que no sia lloca.

Com avui es dia de dejuni, es propi de la diada fer all-i-oli lligat amb codony cuit.

Són molts los qui al sentir la primera batallada de les dotze de aquesta nit, diuen tres Pare Nostres demanant una gracia a Nostre Senyor.

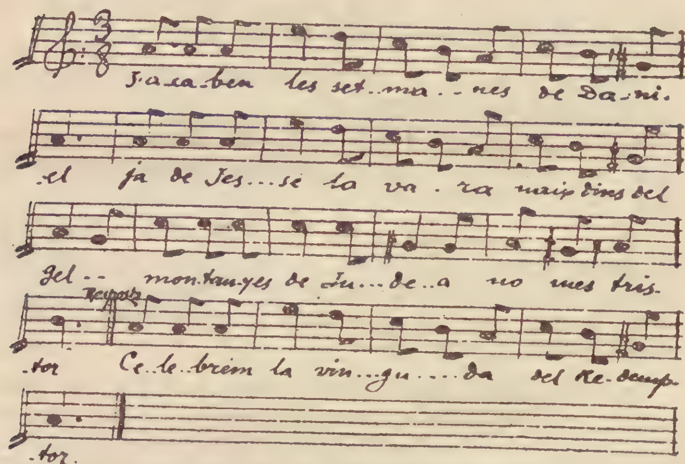
Es general creencia que'ls qui naixen en aquesta nit de Nadal «curen de gracia». Se diu que'ls es innata la gracia, i us ensenyaràn una creu o bé en lo paladar, o bé en lo pomell de la mà esquerra, formada per dugues de ses innombrables ratlles.

25. *Divendres.*—✠ LO NAIXEMENT DEL FILL DE DÉU en lo portal de Betlem, quan feia cinc mil cent noranta nou anys que en lo principi del món havía Déu creat lo cel i la terra; quan ne feia dos mil noucents cinquanta set que esdevingué 'l Diluvi; dos mil quinze anys després del naixement de Abraham; quan n'havíen passat mil cinc-cents dèu desde que Moisés va sortir de Egipte devant del poble de Israel; mil trenta dos anys després de haver sigut ungit lo rei David, l'any set-cents cinquanta dos de la fundació de Roma. En aqueixa data i altres mil que podríen referir-s'hi, succeí 'l fet més portentós de la historia de la Humanitat, nasqué Jesucrist, segona persona de la Santíssima Trinitat, fet home en les entranyes de María Santíssima,

sens emboirar la hermosura
de la Estrella del Matí.

Avui, en tots nostres pobles se festeja'l Nadal del Fill de Déu, ja de bon dematí. En tots se celebra la «missa del gall», amb més o menys gaubança; en tots ells adoren lo Jesuset, i mentres l'adoració dura, lo poble manifesta de mil maneres la seua alegría: qui imita cants de aucells, qui ofereix coloms i pardals al adorar, qui fa «petar bufes» de tocino, que fetes un pergamí del temps que han estat secant-se, produeixen gran estrèpit.

Entretant lo chor canta villancets alusius a la festa, i'l poble 'n respòn la rescobla. Potser los que més fama han conquerit a Urgell són los que porten per títol:

COBLES EN ALABANÇA DE JESUS EN LO PESSEBRE

Ja acaben les setmanes
de Daniel,
ja de Jessé la Vara
naix dins del gel;
montanyes de Judea
no més tristor:
Celebrem la vinguda
del Redemptor.

Estant lo sol en Virgo,
a mitja nit,

naix en Betlem ditxosa
un noi petit;
s'omplen al punt los aires
de resplandor: etc.

Del cel baixen los àngels
de cent en cent,
corren la terra alegres
entre la gent;
gloria a Déu publiquen
i al món repòs: etc.

La terra que antes trista
causava espant,
reverdeix, s'engalana,
muda'l semblant;
broten entre les pedres
mil i mil flors: etc.

Tulipes i junquillos,
roses, clavells,
los més celebrats lliris;
tots a parells;
formen jardins de gloria
i de primor: etc.

Pastorets de Judea,
veniu, correu,
reclinat sobre palles
lo trobareu;
a Jesús dolç afecte
del nostre cor: etc.

També los tres Reis Magos
del Orient,
a Betlem s'encaminen
en continent;
guiats per una Estrella
de resplandor: etc.

Allí rendits adoren
al tendre Infant,
en braços de María
tot tremolant;
mirra li ofereixen,
encens i or: etc.

Oferim-li nosaltres
los cristians,
de caritat encesa
los cors flamants;

una fe la més viva,
i un casto amor: etc.

Així en lo pesebre
tots trobarem
pau, consol i contento,
tant com voldrem;
reunits amb los àngels,
fent tots un chor: etc.

Dintre de l'establía
lo estàn mirant,
sens saber apartar-se
ni un sol instant;
cantant-li cançonetes
amb gran primor: etc.

Llàgrimes de ternura
van derramant,
i amb carinyo se'ls mira
lo tendre Infant:
¡o què dolça alegría
la del seu cor!
Celebrem la vinguda
del Redemptor.

Clàssics menjars del dia de avui, són lo capó o'l gall i'ls turrons i neules.

S'acostuma menjar aquell guisat, rostit amb un farciment de llomillo, llangoniça i'ls menuts sofregits, barrejant-hi prunes i cascabellicos.

Les neules i turrons són mullats amb bons tragos de mistela o «vimblanc».

Es propi de la diada lo fer «cagâ-tió» a la canalleta. Posats al voltant del foc, fa de tió una soca ben grossa a la que'ls petits han anat donant ordi, i que'l tió va retornant convertit en neules i turrons, contra les bones garrotades que no cessen de pegar-li.

Encara avui se practica, sobre tot en aquelles cases aont per únic sistema de calefacció tenen lo «foc» o llar, i combaten lo fret a força de ascles i soques d'arbre, avivades amb xeres de sarments i esporga de oliver. Es, doncs, en aqueixes cases aont viu pura la costum, puix al foc se reuneix la familia tota i allí hi passa quasi tot lo dia, perque al foc se reben visites, oferint-los lloc de preferencia en lo caixa-banc cobert amb una pell de

moltó, allí 's dina si fa molt fret, i invariablement s'hi sopa, posant la cassola en lo cèrcol de la «mossa» que gira i recorre en mitja circumferencia per devant dels comensals per a que's puguin fê'l plat, si no'l fa a tots la mestressa, i aleshores se guarda la mossa per a la persona de més edat. Quan la llenya no està ben encesa fa fum, i sol dir-se als que més lo reben per a consolar-los, que'l fum va als guapos.

Per a transportar-se a la cova de Betlem, són moltes les families que guarneixen pessebre amb figuretes representatives de la Sagrada Familia, i pastors i àngels, simulant les montanyes de Judea amb escorça de suro i gleves de molça, rius i estanys de vidre, no faltant-hi quasi mai una nevada de farina, amb lo qual, sobre ocupar-los bona colla d'hores en ben intencionat i podríem dir sant passatemps, los dona ocasió de cantar les cançons propies de la diada, com *Lo Desembre congelat*, *Lo Noi de la Mare*, *Lo rabadá*, *La pastora*, i tantes d'altres.

Antigament, a Preixana, la quitxalla passava per les cases a plegar codonys i coques per a encantar-ho després a la plaça. En les coques solía haver-hi 'l nom de les xiques que les oferíen, i això's feia per a que pugessin més, doncs cada jove tenía interés en quedar-se la coca de la noia que'l tenía ull-prés.

Los nens de Vallbona de les Monges, durant lo dematí de avui passen per les cases demanant turrons i neules.

Avui acaben l'any los mossos de mules; per això quan entre any se'n van del amo, se diu que «han fet Nadal».

A la tarde de avui, en la plaça de Montgay se feia avans la elecció de majorals, tenint dret a vot tots los fadrins o joves que havíen combregat.

Formaven un rotllo i votaven de paraula. Les protestes eren elevades al alcalde que les resolía en última instancia.

Acabada la elecció, los majorals nous pagaven pa, figues i aiguardent a tots los fadrins, i rebíen los fondos i la clau de la caixa dels que cessaven.

ADAGIS.—Per Pasqua i per Nadal, cada ovella al seu corral. Nadal al sol, per Pasqua al foc. Nadal en dilluns, les festes a munts. Nadal en dijous, crema la reu i ven los bous.

Nadal en divendres, sembra fins les cendres. Per Nadal, un pas de pardal. Per Nadal, lo porc en sal, que's completa així:

Per Nadal,
posarem lo porc en sal,
la gallina a la pastera,
lo pullí al cap del pí;
ara baixen bous i vaques
i gallines amb sabates
i capons amb esperons;
correu, correu, minyons,
que la vella fa turrons;
lo Vicari 'ls ha tastat,
diu que són un poc salats;
baixarà Santa Agna
tota arromangada;
baixarà Sant Lluch
tocant un canut.

26. *Dissapte.*—Sant Arquelau, bisbe; Sant Dionís, papa; Sant Marino i Sant Esteve, protomàrtir.

Sant Esteve era antigament molt venerat en tot l'Urgell, com ho proven les confraríes de fadrins que hi havíen en quasi cada poble. No ho era menys en altres punts de Catalunya, segons testimoni dels Goigs que se li canten a Mataró, Manresa, Bagà, Ripollet, Sant Esteve de Bas i tants altres.

Se li canta:

Los malalts de mal de illada
per vós són remediats,
si amb devoció sencera
vos prenen per advocat;
de Jesús Crucificat
alcanceu la medicina.

Avui, que han canviat molt les costums, també se'n ha ressentit lo culte a Sant Esteve. Los fadrins no estàn en nostres pobles agermanats en confraríes; no es en tots que confíen l'administració de sos cabals als capitans o majorals, perque dissortadament la marfuga política que destrueix als pobles dividint-los, també trascendeix als fadrins, i es en més de una i més de dugues poblacions, que en compte de allistar-se baix la bandera de Sant Esteve, ho són baix la de una agrupació política, malgrat no'n coneguin sos ideals.

Mes, per fortuna, són molts encara 'ls pobles aont se celebra la festa del Sant protomàrtir.

Una de les poblacions aont sens dupte ha conquerit més solemnitat es Borges d'Urgell. Havía deixat de celebrar-se, mes son Arxipreste el reverent Dr. D. Antón Rubies, gran enamorat de les piadoses costums de nostra terra, l'ha restaurada amb tot son aparatós esplendor.

Diguem-ne quelcom. Una nota típica de la festa rel·ligiosa era la repartició de la beneita, una gran cocassa en que a voltes s'hi invertía tota una pasterada de una saca de farina, que desprès de beneída 's repartía en petits troços als concorrents al ofici. Altra: a l'Ofertori s'adorava l'Infant Jesús, començant los majorals i confrares. Un dels majorals aguantava la safata de les almoines, tenint sobre d'ella un gall lligat, de plomatge vermell i no d'altre color, en recordança de la sang que Sant Esteve va derramar en son martiri. En lloc de depositar-hi suaument les almoines, se llençaven amb violencia sobre'l gall, amb lo qual sembla que's volía recordar lo martiri de Sant Esteve per lapidació. Dit gall s'ofería desprès al senyor Rector, qui en lloc de acceptar-lo, feia una almoina pels fins de la confraría.

Juneda celebrava aixís mateix igualment la festa. Los fadrins treien atxa al ofici i en l'Ofertori 's tiraven fortament les monedes sobre la safata, i d'això 'l vulgus ne deia «apedregar a Sant Esteve».

A Ibars d'Urgell, a l'Ofertori no hi concorren més que'ls confrares i les noies, les quals han de depositar una moneda de plata en la bacina, i's reparteix també «pan-beneit» a tothom. Al senyor Rector li regalen un capó.

A Rocafort, avui, entren a manar los nous majorals de Sant Esteve, els quals s'asseuen en lo banc del Ajuntament, i al anar a adorar ofereixen al senyor Rector un pollastre o un colom. Avans de acabar l'ofici 's posen a la porta de la iglesia, i no deixen sortir a ningú que no posi una moneda a la safata.

Los fadrins de Maldà, antigament, feien ofrena de dos conills i dos perdius al celebrant.

Los de Artesa de Segre, segons consta ja de mitjàn segle XVI, oferíen dos conills al senyor Rector, dos sòus al Vicari i dos al beneficiat.

Los majorals de Arbeca, durant l'adoració, ofereixen al senyor Rector una gallina blanca, a la qual no cessen de punxar-li per a que cascaregi.

També, en lo solemne ofici que avui celebra la vila, se reparteix «pan-beneit» o beneita.

A Anglesola, per a ben celebrar la festa de Sant Esteve, los fadrins contaven amb un ingrés fixo. L'Ajuntament los cedía 'ls fems dels camins propers al poble, i ells los arrendaven. Durant lo dematí del Sant, se'n posaven uns quants a la porta de la iglesia i a tothom que entrava li feien pagar alguna almoina. Ells tocaven a missa i no paraven de tocar a deshores, enganyant a la gent.

Tàrrega també tenía cedits los fems als fadrins, que també 'ls subastaven, i la ciutat mateixa facilitava local per a que l'arrendatari pogués guardar-los.

A Altet, també la confraría contava amb les entrades del arrendament dels fems.

Fins al any 1862 consta en los llibres parroquials de Preixana la celebració molt lluída de les festes en honor de Sant Esteve. L'Ajuntament cedía als fadrins l'arrendament de la cendra del forn de la vila, lo del jòc de la pilota i'l fem de la Rebassa, o sia'l de una partida de terme avans plena de bosquina, que com en tants altres pobles d'Urgell s'afanyaren a aixarmar i fer-hi blat, el qual en los mercats assolía gran preu, havent de fer notar que quan se desermava un bocí de bosc, tanta devía ser l'abundancia de la caça en aquest país, que al voltant del blat hi havíen de sembrar una pórca de ségucl per als conills, puix era la única manera de que respectessin lo blat.

Los fadrins de Butsenit fa dotze anys que han deixat de estar agremiats en confraría. La desamortisació 'ls prengué les terres propies que posseíen, i eren cultivades en los dies festius desde'l sortir de missa fins a mig dia. Ells treien atxa al ofici, i tal dia com avui plegaven pa per les cases i després l'encantaven a la plaça.

Guimerà també tenía terres propies dels fadrins de Sant Esteve, que també amb privilegi les menaven i recollíen los fruits en diumenge.

També 'l jovent de Vilanova de Bellpuig tenía terra propia que conreuava, com a Guimerà i Butsenit. S'anomenava 'l «trocet dels fadrins», que avui ha passat a formar part dels béns de la parroquia.

A Castellserà també teníen un troç de terra conegut amb lo nom de «Comú de Sant Esteve».

Lo dia de avui era'l designat per a fer lo canvi de majorals. Los nou entrants, en recompensa dels serveis prestats pels que cessaven los obsequiaven amb un dinar, que invariablement començava amb un plat de arròs; per això's deia que feien «l'arròs de Sant Esteve».

Per temps, los fadrins hi eren tots convidats i'ls noiets també; això era, quan los jovens tots sortíen a captar per les cases tocant un morter de coure a tall de campana.

A Montclar, los fadrins arbitren diner amb coques que encanten, procedents també de una plega pel poble.

Los de Preixèns fan una plega per a sufragar los gastos de la diada.

Cinquanta anys enrera, a Vallbona de les Monges, feien coques i les encantaven a la plaça, ballant amb un violí després de la subasta de cada coca.

A Mafet, los jovens celebren una gran festa amb lo producte de una serie de captes que fan durant l'any, aumentades amb la que fan avui en l'ofici després de les segones canadelles.

A Claravalls pleguen blat per a encantar-lo i fer diners suficients per a pagar los gastos de la festa.

Quan se surt de missa major, que la canten solemnement, los fadrins de Torregrossa passen a captar pa pel poble, i a la tarde, en sortint de Rosari l'encanten a la porta de la capella de Sant Roch per als fins de la confraría.

També'ls fadrins de Riudovelles passen a captar avui blat per les cases, i després l'encanten, mes no per a gastar-s'ho tot avui, sinó per a comprár les candeles que's

reparteixen lo dia de la Purificació o Mare de Déu den Candeler.

Ciutadilla celebra solzament la festa de Sant Esteve cantant la missa i'ls Goigs del Sant.

Los fadrins de Vilagrassa estaven regits per unes minucioses Ordinacions. Es vot de poble a Vilagrassa menjar avui de peix perque'l Sant va lliurar-los de malaltíes.

De les festes que algún dia celebrava Alcoletge en honor de Sant Esteve, n'es recort la bacina que tenen del Sant, i amb ella van los fadrins a plegar en los llevants de taula 'l dia de la festa major.

A Castellnou de Seana, no més se té un boirós recort de les festes que'ls fadrins celebraven per Sant Esteve.

Los confrares de Sant Esteve a Belianes, eren los encarregats també de treure atxa en los oficis solemnes.

Los de Montgay són encara ara 'ls organisadors de les festes majors i del Roser.

Los de Bell-lloch, com en altres pobles, cuiden de lo referent als fadrins, i deixen de pertànyer a la confraría de Sant Esteve quan se casen, per a ingressar en la del Roser.

Los de Rocallaura són los encarregats de llogar la música, menar les festes majors i donar cera als combregars.

Es a dir que'ls fadrins han alegrat sempre, i més avans que ara, les festes d'Urgell. No es estrany que en aquelles aont concorríen les majorales del Roser amb lo pandero, hi dediquessin també cançons als majorals.

Majoral de Sant Esteve,
sobre tots porteu lo ram,
no crec sinó que vâu naixe
la nit Santa de Nadal;
la nit Santa de Nadal
que n'era nit de alegría,
va naixe lo Fill de Déu
tres hores avans de día.

Bellvís venera avui als Sants Flòrido i Florencia, les reliquies dels quals té en molta veneració. Per una

estrofa incomplerta de uns Goigs manuscrits, sabem los remeis que se'ls demanen:

Ja que la salut donau
i als muts lo poder parlar,
i de febres deslliurau
i de dolors que contristen, etc.

Avui comencen l'any los mossos de soldada, o sia'ls qui menen mules. Regularment han esmorzat en la casa aont acabaren l'any, i dinen en la del nou amo, sia del poble, sia de un de diferent, que a tot estirar distarà dugues o tres o quatre hores i per lo tant hi ha prou temps per a traslladar-s'hi.

Adagis.—Per Sant Esteve, un pas de llebre.

Per a explicar la breu duració de una cosa 's diu que durarà de Nadal a Sant Esteve.

27. *Diumenge.*—Sants Teodor i Teòfanes; Santa Nicerata, verge; Sant Màxim, bisbe, i Sant Joan Evangelista, venerat en una ermita del poble de Juncosa, aont li canten:

Esta vila de Juncosa
nota en vós gran valiment,
puix observa molt gososa
vostra ajuda atentament;
vós sou qui'ns haveu lliurat
de malaltíes i horrors.

Aquest poble se gloría
de tenir per advocat
al fiel company de María;
en tota necessitat,
socorreu-lo en sequedat,
puix canta vostres llaors:
Sant Joan nostre advocat
pregueu per los pecadors.

Avui fan festa major a la Cendrosa, caseríu esbarriat entre Linyola i Vallvert, que té una capella dedicada al Sagrat Cor de Jesús. La rectoría de Vallvert cuida de celebrar-hi una missa cada dia de festa, i en la diada de avui s'hi canta un ofici. Sol haver-hi música i ball, concorregut per la jovenalla masiaira, constituint això la única nota de color en aquestos dies grisos de poesía hivernal.

Avui, a Guissona, se celebra la «fira dels mossos», i allí es de veure aquella singular fira de carn humana, com se l'anomena, única en la comarca que no té cap de les característiques de les fires comercials. No hi ha cap dòna, no hi ha cap bestia, no hi han parades; no hi han més que rotllos i rengleres de mossos que ofereixen los seus serveis, i amos que'ls soliciten.

En tots los pobles d'Urgell, tots necessitats de mossos de mules, qui necessita amo o qui ha de llogar mosso se les arregla individualment; en aquell indret de terra segriana, no; es tradicional celebrar-hi avui la fira dels mossos, i allí 's fan tractes de mossos, mossets i mossos mitjans, segons la grossaria o sang del parell i la importancia de la casa de pagés.

A diferencia del jornaler o mosso de aixada, que cobra un jornal diari i's fa'l gasto, lo mosso de mules entra a formar part de la familia del propietari i allí menja i viu. Per això sempre que s'estipula 'l preu de arrendament de serveis del mosso de mules, s'entén que hi va comprés lo gasto. Del salari que guanya 'l mosso de mules se'n diu «soldada», i per això es també freqüent en lo llenguatge oral anomenar-los mossos de soldada, quan s'han de diferenciar dels mossos de aixada.

Ara bé; aixís com un mosso de aixada o jornaler qualsevulga, adinera 'l seu trevall cobrant un jornal i deixa de percibir-lo quan plou o fa mal temps, lo mosso de mules, com està fixo a la casa, cobra sempre; mes, per a salvar les diferencies del trevall en les distintes èpoques del any aplicant-hi 'l preu corresponent, se idearen les «tarifes» i tant com res, segons explica un llibret de tarifes fetes que corre per aquí, «per a donar menor soldada en lo hivern, respecte que en dit temps hi ha poc que fer, moltas festas y altres dias ocupats de bromas: a més, que si en tots temps fossen los preus iguals, quan vindrían los del estiu, los moços deixarían sos amos, per rahó dels grans preus que a las horas se guanyan».

Mes, ¿qui va idear les tarifes i quina norma va seguir? En uns punts ne diuen les tarifes de Montroig, en altres del Abat, i rescentment me creia haver trovat la clau quan en la Biblioteca del Museu de la Segarra me mostrava son director un llibret titolat *Tarifa per als pagesos, conforme la orde que ells aportan en lo pagar los moços de soldada* (*guanyant a diferents preus lo any*) *seguint lo*

estil tret de la Pahería de Lleyda. Vaig al Arxiu de la Pahería... i no van saber de que 'ls parlava.

Al posar-les ací, jo hauría volgut fugir de aqueixos llibrets de tarifes fetes que són molt útils, sí, mes dient-nos per exemple, que un mosso que guanya 1.000 rals al any li'n pertoca:

Janer:	al	mes,	62	rs.	17	ms.;	i al	dia	2	rs.	1/2	ms.
Febrer:	»	»	70	»	28	» ;	»	»	2	»	18	»
Març:	»	»	83	»	12	» ;	»	»	2	»	23	»

no'ns diu la raó o base de proporcionalitat seguida per l'autor, i no trovant res a la Pahería, no tinc més que retornar al poble i preguntar-li com he anat preguntant per tots indrets:

¿En que's basa la distribució de una soldada? I'l poble m'ha contestat: En la diferencia del trevall de cada mes del any, aixís:

Al *Janer*, hi sol haver crosta, geleres, no's pot llaurar; los mossos no fan gran cosa.

Febrer: desgela una mica, los mossos poden fer una junta llarga.

Març: temps de podar i cavar vinya; lo dia es més curt que al Abril, però's trevalla més.

Abril: carrejar llenya del esporgar i poca cosa.

Maig: s'allarga 'l dia, 's llaura, 's va de carro; s'es a la punta del segar.

Juny: lo temps més llarg, la feina pesada.

Juliol: portar garbes.

Agost: se llaura quelcom, no gaire, perque la terra es massa forta.

Setembre: igual; avans, durant aquestos dos mesos quasi no se sabía qué fer-los fer.

Octubre: a pesar de ser més curt lo dia que en Agost i Setembre, se trevalla més perque s'hi ensopega 'l bremar i, sobre tot, lo sembrar.

Novembre: no's trevalla gaire; a lo més, en la primera quinzena, si l'any es aixut.

Desembre: se cull olives no més; regularment no's pot llaurar per les humitats, i quan hi ha llenya per a arrencar i asclar, en això fan entretindre als mossos.

I, puix per ara no tenim altres motius que'ns donguin a compendre la idea que va presidir la distribució del

any i lo que s'hi guanya, no'ns toca més remei que acceptar la fòrmula que ha servit per a generalisar-les i fixarnos en lo número que va escullir son autor. La primera que'm va venir a les mans va ser aquesta, que considera dividit l'any en 7.200 unitats, de les quals ne corresponen:

Al	mes	de	Janer,	450;	cada	dia	de	Janer,	15
»	»	»	Febrer,	510	»	»	»	Febrer,	17
»	»	»	Març,	600	»	»	»	Març,	20
»	»	»	Abril,	540	»	»	»	Abril,	18
»	»	»	Maig,	600	»	»	»	Maig,	20
»	»	»	Juny,	1050	»	»	»	Juny,	35
»	»	»	Juliol,	900	»	»	»	Juliol,	30
»	»	»	Agost,	540	»	»	»	Agost,	18
»	»	»	Setembre,	540	»	»	»	Setembre,	18
»	»	»	Octubre,	750	»	»	»	Octubre,	25
»	»	»	Novembre,	450	»	»	»	Novembre,	15
»	»	»	Desembre,	270	»	»	»	Desembre,	9
				7200					240

es a dir, 7.200 unitats en un any; i per a cada dia, la suma assignada a cada mes, dividida per 30, perque tots los mesos són considerats de trenta dies.

Donant-li voltes, la gent havía vingut a pensar que aqueix número abstracte, 7.200, era'l número de passes quadrades que té un jornal de terra a Urgell, i que aqueix número era'l producte de multiplicar 12, que són les parts en que's distribueix un jornal, per 600, que són les passes quadrades (60 × 10) que té una porca o subdivisió de jornal. Mes vaig rebutjar aquest pensament i general creencia, quan vaig haver trovat aquest'altra fòrmula més antiga a Vilagrassa:

Se	guanya	al	Janer,	37	sous,	6	diners;	cada	dia,	1	sou,	3	dis.
»	»	»	Febrer,	42	»	6	»	»	»	1	»	3	»
»	»	»	Març,	50	»	0	»	»	»	1	»	8	»
»	»	»	Abril,	45	»	0	»	»	»	1	»	6	»
»	»	»	Maig,	50	»	0	»	»	»	1	»	8	»
»	»	»	Juny,	87	»	6	»	»	»	2	»	11	»
»	»	»	Juliol,	75	»	0	»	»	»	2	»	6	»
»	»	»	Agost,	45	»	0	»	»	»	1	»	6	»
»	»	»	Setembre,	45	»	0	»	»	»	1	»	6	»
»	»	»	Octubre,	62	»	6	»	»	»	2	»	1	»
»	»	»	Novembre,	37	»	6	»	»	»	1	»	3	»
»	»	»	Desembre,	22	»	6	»	»	»	0	»	9	»
				600	sous,	0	diners;						

la qual, partint de la mateixa igualtat per als mesos de Janer i Novembre, Abril, Agost i Setembre, Març i Maig, es usada per alguns, per lo motiu de ser exactament igual a la anterior, multiplicant los 600 sòus per 12 i reduint-ho tot a diners = 7.200; lo mateix resulta de reduir parcialment a diner los números dels mesos:

37 sòus i 6 diners que toquen al mes de Janer, són 450 diners; un sòu i 3 diners que's posen a cada dia de Janer, són 15 diners, o siguin los números 450 i 15 que's troven en la taula o tarifa primerament posada. Una i altra fan fe en judici per a salvar les diferencies que's puguin presentar entre amos i trevalladors.

Hi ha qui s'ho simplifica dividint les unitats per 1.000, per a saber lo que's guanya cada dia, i aixís diuen:

Cada	dia	del	mes	de	Janer	se	guanya	0,45
»	»	»	»	»	Febrer	»	»	0,51
»	»	»	»	»	Març	»	»	0,60

operant amb lo número 216 que resulta de sumar totes les unitats de cada dia del any dividides per 1.000, multiplicant-les per los 30 dies que té'l mes, i diuen:

$$7,20 \times 30 = 216$$

Però com he trovat les que's basen en lo número 7.200 a Poal, Archs, Balaguer, Bellpuig, Guimerà, Talladell, Cervera, Tàrrega, Linyola, Juneda, Montgay, Bellcaire, Vilanova de la Barca, Vilanova de Bellpuig, Arbeca i tants altres punts, opto per explicar la resolució dels problemes a que donen lloc, valent-me de la més general.

* * *

La desigualtat en lo guany dels mesos es tan important per a subjectar als mossos com per a saber la manera de deduir les vagues que hagi pogut tenir dins del temps que ha servit.

Un mosso que s'ha llogat per any a raó de 500 pessetes, ha tingut 10 dies de vaga en lo mes de Abril i 7 en lo de Juliol. ¿Quant se li ha de descomptar de la soldada?

Com que aquesta tarifa se ideà per a regular la distinta apreciació del temps, s'ha de buscar no més lo que guanyava en aquells dies i restar-ho del total.

Cada dia de Abril guanyava 18 unitats; en los dies de Juliol 30; aixís direm:

Abril:	10 dies × 18 =	180
Juliol:	7 dies × 30 =	210
		390

Ara: Si en 7.200 unitats que té l'any devía guanyar 500 pessetes, ¿quant ha deixat de guanyar en 390 unitats que ha tingut de vaga?

$$7200 : 7200 - 390 : : 500 : x;$$

o sigui:

$$7200 : 6810 : : 500 : x;$$

$$x = \frac{6810 \times 500}{7200} = 472{,}91$$

Altre cas a que s'han de aplicar les tarifes, es lo de que un mosso llogat per un any se'n vagi avans de acabar-lo.

¿Quant haurà guanyat lo mosso que devía servir fins a Nadal pel preu de 350 pessetes i se'n va del amo lo dia 26 de Juny al vespre?

Se fa'l compte aixís:

5	dies del mes de Desembre	5 × 9 = 45	unitats
30	» » » » Janer	30 × 15 = 450	»
30	» » » » Febrer	30 × 17 = 510	»
30	» » » » Març	30 × 20 = 600	»
30	» » » » Abril	30 × 18 = 540	»
30	» » » » Maig	30 × 20 = 600	»
26	» » » » Juny	26 × 35 = 910	»
		3655	unitats

I's forma una proporció en que hi hagi les unitats de tot l'any per primer extrem; per segón terme, los dies que ha trevallat, per tercer la soldada que devía guanyar al any, i aixís es fàcil saber lo que ha de entregar-se'li.

$$7200 : 3655 : : 350 : x;$$

$$x = \frac{3655 \times 350}{7200} = 177{,}66$$

Si encara dins del temps servit hagués tingut vagues, se procediría com en lo cas anterior.

No es menys freqüent lo de un mosso que's lloga començat l'any, posant-se al puesto del que ha marxat, i acaba avans de Nadal.

Un mosso 's lloga 'l dia 17 de Febrer al matí, per a guanyar a raó de 350 pessetes al any, però marxa del amo 'l dia 7 de Juliol. ¿Quant alcançarà, tenint en compte que ha vagat 2 dies del mes de Març, 4 del Abril i 1 de Juny?

Sapigut lo primer terme de la proporció, 7.200, i sapigut a raó de quant guanyava, 350 pessetes, no toca més que averiguar los dies que ha servit i les unitats que'ls hi corresponen:

14 dies de Febrer;	14 × 17 =	238	unitats
30 » » Març;	30 × 20 =	600	»
30 » » Abril;	30 × 18 =	540	»
30 » » Maig;	30 × 20 =	600	»
30 » » Juny;	30 × 35 =	1050	»
7 » » Juliol;	7 × 30 =	210	»
		3238	unitats

Però hem dit que tenía vagues, i s'han de deduir:

2 dies de Març;	2 × 20 =	40
4 » » Abril;	4 × 18 =	64
1 » » Juny;	1 × 35 =	35
		139

o sigui:

$$\begin{array}{r} 3238 \\ -\ 139 \\ \hline 3099 \end{array}$$

Per lo tant, la proporció 's plantejarà aixís:

$$7200 : 3099 : : 350 : x;$$

$$x = \frac{3099 \times 350}{7200} = 150{,}65$$

Se comproba en tots los casos la operació, averiguant lo que guanyaría en lo temps no calculat, i al cas present se diría:

Si en 3.099 unitats ha guanyat 150,65, ¿quant hauría guanyat servint les altres parts del any?

Al any hi han	7200	unitats
N'ha servit	3099	»
Total	4101	unitats

del any en que ha deixat de servir;

i's plantejarà aixís la proporció:

$$3099 : 4101 :: 150{,}65 : x;$$

$$x = \frac{4101 \times 150{,}65}{3099} = 199{,}35$$

Vegem ara l'aspecte final que pot presentar lo pago de un mosso. Hem suposat lo cas de aquell qui ha servit tot l'any, però ha tingut vagues; hem resolt lo de aquell que entrant per Sant Esteve, dia de començament d'any se'n va avans de acabar-lo; hem vist còm s'operava quan un mosso entra al puesto de un que se'n ha anat entre any, sabent a raó de quina soldada anyal trevallava; falta veure no més còm s'arregla en lo supost, que com los demés sovinteja bastant, de un mosso que's lloga començat l'any per un preu fixo fins a acabarlo, i se'n va avans del temps convingut.

Exemple:

Un mosso entra a servir lo dia 23 de Juliol, amb tracte de guanyar 200 pessetes fins a Nadal, però se'n va 'l dia 19 de Novembre. ¿Quant li correspondrà cobrar?

De primer se procedeix a fer lo compte de les unitats que hauría trevallat fins a Nadal, i aqueix serà 'l primer terme de la regla:

8 dies de Juliol;	30 × 8 = 240	unitats
30 » » Agost;	30 × 18 = 540	»
30 » » Setembre;	30 × 18 = 540	»
30 » » Octubre;	30 × 25 = 750	»
30 » » Novembre;	30 × 15 = 450	»
25 » » Desembre;	25 × 9 = 225	»
	2745	unitats

Per a saber lo terme segón de la proporció, se fixen los dies que ha estat amb l'amo:

8	dies de	Juliol;	30 × 8 = 240	unitats
30	» »	Agost;	30 × 18 = 540	»
30	» »	Setembre;	30 × 18 = 540	»
30	» »	Octubre;	30 × 25 = 750	»
19	» »	Novembre;	19 × 15 = 285	»
			2355	unitats

Serà 'l tercer terme lo preu convingut fins a Nadal, i direm:

$$2745 : : 2355 : : 200 : x;$$

$$x = \frac{2355 \times 200}{2745} = 171{,}60$$

Les tarifes són generals a tot l'Urgell, per més que'n minva l'aplicació a causa de la diversitat de conreus. En moltes cases riques que avans teníen dos, tres i quatre mossos de soldada, avui han donat la terra a aparcería o bé han fet sembrades enormes de aufals, aixís com plantacions de vinyes i olivers que no fan precisos tants parells de animals de llaurar. S'ha dividit també més la propietat, i això ha disminuit los mossos, substituint-los los petits trevalladors, que quan la força no'ls hi arriva per a tenir un parell de mules, ne tenen mig i's busquen «conjunter», o sigui un altre pagés que tingui també no més una mula, i aleshores fan totes les feines junts. Quan es lo temps de llaurar, ho fan una setmana o bé tres dies cada hú, segons la època i la saó; quan es lo temps de batre, porten les garbes, i baten primer les del un, després les del altre. Es cosa molt generalisada, i si's tracta de tan petits pagesos que ni a una mula poden arrivar, tenen una somera, i fan conjunta amb qui tingui una bestia igual.

Los pagesos de Tàrrega celebren lo quart diumenge de Desembre una festa molt solemne en honor de la Mare de Déu de la O. Algún temps, quan també era molt floreixent la confraría de dita Senyora, arrivà a tenir molt esplendor.

Avui celebra Bellcaire festa votiva en honor de Sant Joan Evangelista, provinent de data immemorial per haver lliurat de una peste al poble.

Lo més notable es la professó que se li dedica, que's veu molt concorreguda.

28. *Dilluns.*— Sants Eutiqui, prevere, i Domicià, diaca; Sants Castor, Víctor i Rogacià, màrtirs, i'ls Sants Ignocents, màrtirs, molt venerats a Catalunya i de un modo especial a Peramea, bisbat d'Urgell, que'ls hi tenen dedicats Goigs amb aquestes posades:

Faltant aigua diligent,
demanem a Déu mercés,
portant los Sants Ignocents
al Estany de Montcortés,
i en continent Déu envía
les aigües molt abundants.

Los fadrins de les Borges, feien avans la festa dels Ignocents captant per les cantonades i no deixant sortir al camp als qui no'ls feien almoina.

A Verdú, fins ara fa poc, los fadrins celebraven la festa dels Ignocents amb desusat cerimonial. Se nomenava de entre ells un «ajuntament», que aquell dia tenía autoritat entre la gent jove. Ell presidía les funcions de la iglesia; ell cuidava de arreglar l'altar major, aont hi enquibía totes les imatges dels demés altars que podía, i's lluía més l'«ajuntament» que més n'hi podía fer cabre. Ell, en fi, cuidava de lo que al ball atanyía, i de fer la plega per a gastar-ho en un bon àpat.

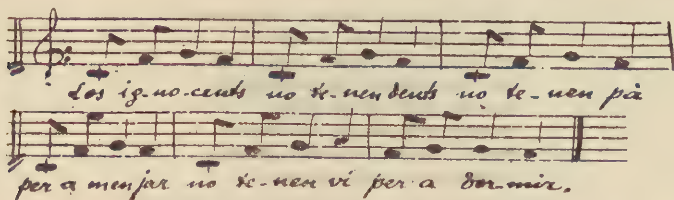
Antigament, los jovens de Archs celebraven la festa amb missa cantada al matí i amb un fraternal berenar a la tarde.

Los de Vallbona de les Monges, avans, eren considerats amos del poble; ells pagaven la missa, i mentres los uns la cantaven, los altres seien en lo banc del Ajuntament.

A Bellvís, encara avui, fan festa rel·ligiosa pagada pels fadrins.

Los nois de Tàrrega, reunits en colles bastant nombroses, procuren penjar una cua de paper o fulla de col

a les dònes, i quan ho logren, li segueixen cantant tots plegats:

i canten fins que se'ls dóna una o varies agulles, si no es alguna vegada un cop de cistella als més atrevits.

Avui s'enganya a les criatures amb mil pretextos, però sobre tot fent-los anar a cercar a alguna casa determinada los «neulers» o'l «motllo de fer pallers», que ambdúes coses volen dir quelcom ben pesant que se'ls carrega al coll.

29. *Dimars.*—Sant Tomàs de Cantorbery, bisbe i màrtir; lo Sant profeta David; Santa Raquel i Sants Josep, Isaac i Jacob. Aquestos tres Sants són tres pastors ditxosos que adoraren al Nen Jesús en lo Pessebre, los cossos dels quals se veneren amb gran devoció en lo poble de Ledesma, bisbat de Salamanca.

Se llegeix en los Goigs catalans que tenen dedicats:

Puix fóreu del Salvador
los primers adoradors,
alcanceu-nos Sants Pastors
humilitat i fervor.

Vostres reliquies sagrades,
de Salamanca el Prelat,
a nova urna ha trasladat
ont són ara col·locades;
en Sant Pere venerades
són en lo altar major.

30. *Dimecres.*—Sant Sabí, bisbe; Sants Marcel i Exuperanci, màrtirs; Sant Liberi, bisbe; Sant Raineri,

bisbe, i la Traslació del gloriós Apòstol Sant Jaume, del qual diuen los Goigs propis de la diada:

Tants grans favors dispensau
a la Espanyola Nació,
que aqueixa amb molta raó
en honrar-vos se complau;
concediu-li dolça pau,
guardau-la de la impietat:
Sant Jaume apòstol gloriós
mireu-nos amb pietat.

En aquestos dies de la vuitada de Nadal, aixís com en la de l'Ascensió, es a Lleida exposat lo bolqueret del Infant Diví, que posseeix la Santa Iglesia Catedral, més conegut amb lo nom de «Sant Drap». Les dònes lleidatanes s'hi reclamen per a obtindre un bon part. La gent de tot Urgell hi acut per a guarir-se dels mals de la vista.

31. *Dijous.*—Sant Silvestre, papa; Santes Donata, Paulina i companyes màrtirs, i Santa Coloma, verge i màrtir, patrona de la Bastida de Ortons, que té distints Goigs dedicats:

De la Montanya i Bastida
patrona blanca Coloma,
donau pau salut i vida,
guardant de pedra i de broma,
després obriu-nos lo cel
entre tan fèrtil anyada.

Altres diuen:

Tenint gracia especial
contra pesta, febre i foc,
de pedra Senyora est lloc
deslliureu-lo i de tot mal.

Se diu avui a les criatures que hi ha un home que té tants nassos com dies hi ha al any.

APENDIX I

DEVOCIONARI POPULAR

L'any 1901, en lo setmanari *Lo Pensament Català*, que dirigía 'l mestre mossen Jacinto Verdaguer, hi vaig publicar una tanda de articles titolats «Les cançons populars en la oració», amb lo propòsit que expressaven aquestes paraules: «*madurant la idea de retornar al poble les oracions que eren seues, me sembla de pia utilitat l'arroplegar les que encara guarda en la memoria la gent vella, i publicant-les, oferir-les a la gent jove.*»

Mossen Cinto va contestar-me: «Los dos articles sobre cançons populars són de primera; aquesta setmana los encetarem, si a Déu plau, com li plaurà...; tots vos ho agraim i Déu vos ho pac.»

Amb tan bona escomesa, los articles van arrivar fins a set, i no es la sola vegada que n'he publicats. Ni soc jo sol qui ho ha fet. Desseguida sortía un llibret, *A Déu m'encomàn*, que'n portava algunes de populars i altres que no ho eren. En 1905 publicava mossen Josep Solé un *Petit devocionari de la Casa cristiana*, també amb algunes oracionetes populars i altres devocions, i finalment, enguany, lo P. Santiago Mas, missioner del Cor de María, ha donat reiteradament un fascicle a la estampa per a vulgarisar en los cors cristians *Pràctiques piadoses i santes costums de nostres passats*, qual llibret es més rublert de notes populars que'ls anteriors.

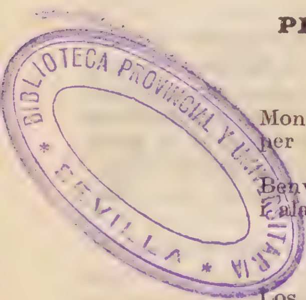
Tots són ben intencionats, tots hauràn fet molt bé, però jo tindría per un llibret popular ideal, aquell que oferís al lector simplement la fòrmula per a encomanar-se a Déu. Així, sense enfarfecs, se cridaría la atenció del distret o poc lletrat; en los temps moderns no es poc atraure als descuidats. Després, la Divina Gracia s'en-

carregaría de lo demés i vindría 'l desig de perfecció, amb altres devocions i pràctiques piadoses.

I tal com ho entenc ho anoto a continuació, enfilant les oracions que he vingut arroplegant a Urgell a base de les que m'ensenyava la mare, a. c. s.

Si algú 'm diu que no totes son apropòsit per a ser perpetuades, li diré que penso igual, però'l fons de pietat que les informa i la bona fe amb que m'han sigut dictades per gent senzilla, jo crec que són dignes d'estima i que ben bé poden ser base de una ulterior purificació de conceptes.

PER AL DEMATÍ

Al obrir los ulls

Mon primer pensament sia
per a Jesús i María.

Benvingut sia'l nou dia
i alabat Déu qui l'envía.

Al baixar del llit

Los peus en terra poso
per a caminar,
per a seguir a Cristo
i mai pecar;
Jesús i María,
sieu lo meu amparo
i la meua guia;
cada pas que vaig donant
a la mort vaig caminant.

Al rentar-se

Aquestes mans i cara que'm rento
los cucs s'ho han de menjar,
i a mi i a tot lo meu cos;
la mia ànima, que serà?

Al mudar-se la camisa

Aquesta camisa que'm vist
per l'amor de Jesucrist,
Jesucrist es lo meu Pare,
María Santíssima la meua Mare,

Sant Joan lo meu padrí,
que mos porto a bona fí
un Pare-Nostre li vull dir.

Per a dir un cop s'està vestit

A vos m'encomàn, bon Déu
i Trinitat infinita,
en qui crec, en qui espero
i estimo més que ma vida;
jo vos donc, Déu meu, lo cor
i també l'ànima mia,
invocant per mon amparo
Jesús, Josep i María;
pensaments, paraules i obres
enterament vos dedico,
no desitjant sinó amar-vos
i per a sempre servir-vos.
Angel de Déu, custodia mia,
vulleu-me guardar de nit i de dia.

Angel de Déu,
vós que sou custodi meu,
a vós que so encomanat
amb celestial pietat,
en aquest dia
i aquesta nit,
ilumineu-me,
dirigiu-me,
governeu-me
en les passions que'm dominen.
Amén.

Jesús, Josep i María,
vos dono'l cor i l'ànima mia,
i si més tenía,
més vos daría.

Jesucrist crucificat,
Vós que sou clavat en creu,
ja que jo no'm sé guardar,
guardeu-me Vós que podeu.

Senyor meu, feu que jo passe
aquest dia santament,
i que després vos alabe
en lo cel eternament.

Norma cristiana de bona pràctica

Cristià, quan te'n aixeques,
posa't a fer oració,
que veuràs com te vindrà
l'assistencia del Senyor;
si sentíes tocâ a missa,
veste-n'hi luego si pots,
que te'n servirà de alivio
per a l'hora de la mort.
Quan siguis dins de la iglesia,
gira los ulls envers Déu,
que't dono pau i paciencia
per 'judar-li a dur la creu.
Al ser a l'aigua beneita,
pensa en Déu que va patir,
que suava sang i aigua
en l'hort de Getsemaní;
quan te'n agenollaràs,
faràs un acte de amor,
pensa que Déu te perdona
comanant-li de bon cor.
Quan li fem la confessió,
que li demanem a Déu?
Demanem perdó i paciencia
per 'judar-li a dur la Creu.
Les primeres canadelles
que donen al capellà,
pensa en los jueus que a Cristo
lo lligaven al pilar;
les segones canadelles
que donen al sacerdot,
pensa en los jueus que a Cristo
donaven dos mil assots.
Repara les cerimonies
que fan al peu del altar,
i oiràs missa complida
al istil del bon cristià.

Al sortir del quarto

Cristo a la entrada,
Cristo a la sala,
Cristo a la porta
de la mia cambra.

Al sortir de casa

Jesús de cor,
Jesús de boca,
Déu me guardo a mi
i a la casa tota.

A missa me'n vaig,
amb tot mon intent,
renec del dimoni
se'n vaja al extrem;
si res li so dit
al mal esperit,
de tot me desdic.

Al entrar en la iglesia

Pensaments del món
quedeu's a defòra,
que vaig a adorar
al Rei de la Gloria.

Al pendre aigua beneita

Aquesta aigua beneída
me dongue salut i vida,
i per ella'm sien perdonats
tots los meus pecats;

que hi ha qui la diu així:

Aigua beneída
me sigue per salut i vida;
aigua beneída del riu Jordà,
salveu-me a mi i a tot cristià.

En la elevació

Alcen la fulla,
alcen la flor,
jo'm poso als peus
de Nostre Senyor.

Alcen la fulla,
alcen a Déu,
jo'm poso als peus
de la Mare de Déu.

Hostia consagrada,
del cel sou devallada;
a les mans del sacerdot
sou posada
en cos i en sang:
la meua ànima us encoman.

Avans de confessar

A confessar m'adelanto
a examinar ma conciencia,
a Déu demano perdó,
a la Verge penitencia;
si me'n queda algún pecat,
reculliu-lo, Verge pura,
avans no vingue'l dimoni
no me'l poso en escriptura.

També es molt popular aquesta que encara es més bonica:

Blanca sou, Mare de Déu,
blanca sou i blanca i pura,
preneu-me los meus pecats,
preneu-me'ls sense mesura,
que lo traidor del dimoni
no me'ls poso en escriptura,
i si me'n so deixat cap,
Déu me'l haja perdonat.

Avans de combregar

Senyor Déu meu Jesucrist,
perdó us vinc a demanar
de mes culpes i errors
que he comés contra de Vós.
Vós m'haveu de judicar,
Vós m'haveu d'encaminar;
sols per vostre sant servici,
despulleu-me de tot vici;
d'ensà que jo ne so nat,
no vos so servit ni amat
ni complert los manaments,
seguint per camins dolents
que, ai, Senyor!, no'n puc eixir.
Jo me'n so anat a dormir
amb la culpa i'l pecat;
ara me'n so despertat,
veig que'l sol se'n va a la posta.

Senyor!, sense ajuda vostra
no'm puc tenir ni salvar;
que res me puga torbar
quan jo m'agenollaré
i'l vostre Sant Cos rebré.
Senyor, deu-me enteniment,
que lo cor i'l pensament
posi en rebre'l sant Convit,
perque, Senyor, haveu dit,
que qui'l rebrà dignament,
tant lo gran com lo petit,
ne serà salvat. Amen.
Per a sempre alabat sigui
lo Santíssim Sagrament.

Al marxar de la iglesia

Adessiau, Mare de Déu,
jo me'n vaig, Vós os quedeu
a la capella;
jo me'n vaig a casa meua,
si me'n moro pel camí,
ajudeu-me a bé morî.

PER A DIR ENTRE DIA

Són moltes les oracions que's diuen entre dia:

Al tocar lo rellotge

......hores cauen en terra,
los àngels canten al cel:
per a sempre alabat sia
lo Santíssim Sagrament.

També's diu aquesta:

Beneída i alabada
sia la hora
que Jesucrist se va encarnar;
va naixe,
va morir,
va resucitar,
se'n va pujâ'l cel,
allí tots anem.
Amen.

Per a beneir la taula en les hores de menjar

Beneít sia per Déu
l'aliment de nostra vida;
per los mèrits de Jesús
i la humil Verge María.—*Pare Nostre.*

Per a donar gracies

Gracies, Senyor, vos donem
del menjar que'ns haveu dat;
que'ns servesca desitgem
per fer vostra voluntat.

En nom del Pare, del Fill i del Esperit Sant.—*Pare Nostre.*

I s'hi sol afegir:

Animes del Purgatori,
puix esteu tan afligides,
Jesús vos done consol
amb la sua rica vista.

Deprecació devota que aixís mateix se diu al toc de la oració i sempre que's passa devant del cementiri, igual que aquestes:

Nostres difunts germans
gosin de etern descans.

Animes santes del Purgatori,
sia Jesús nostre adjutori,
i a l'hora de la mia fi
totes pogueu pregar per mi.

Jesús i la Verge pia
nos donen la eterna vida.

Al empendre un viatge

Amb Déu me'n vas,
amb Déu me'n ves;
los àngels que m'acompanyen
son trenta tres;
cans i llops,
les dents cerrades;
lladres i traidors,
les mans amanillades.
Tant camí puga fer jo
com ha fet Nostre Senyor;

la creueta de Sant Pere
me va devant i darrera;
la creueta de Sant Joan
me va darrera i devant;
la Creu de María Santíssima,
Ave María Puríssima;
la creu de Nostre Senyor
sia nostra salvació.

PER AL VESPRE

Al anar-s'en al llit

Bona nit, pare i mare,
i a tota la companyía,
a Déu m'encomano
i a la Verge María,
i a tots los Sants i Santes
del Paradís celestial.
Amen.

Al llit me'n vaig
per a dormir;
no sé si hi vaig
per a morir;
Jesús, si'm moro,
Jesús, salveu-me,
Jesús, guardeu-me.

En 'questa sepultura'm poso
per la mort de Vós, Senyor;
Senyor, si Vós sou servit
que jo moria aquesta nit
sense confessió,
amb Vós me confesso, Senyor.

En 'questa sepultura'm poso,
jo no sé si n'eixiré;
cobriu-me amb lo vostre manto,
Mare de Déu del Roser.

Gloriosa Santa Mònica,
mare de Sant Agustí,
la meu' ànima us encomano
ara que vaig a dormir.

En aquest llit me poso,
quatre àngels hi trobo,
dos als peus,
dos al cap,
la Verge María al meu costat.
Me diu:—(Lo nom de qui resa)
dorm,
reposa,
no tingues por de cap mala cosa;
si cap mala cosa hi ha,
la Verge María 't guardarà.

Aquesta té una infinitat de variants, essent molt estesa la que substitueix los dos primers versos per aquestos quatre:

En aquesta cambra
quatre cantons hi ha;
a cada cantó,
un àngel hi ha...

I segueix igual:

dos als peus,
dos al cap, etc.

* * *

Entenc també que un aplec de oracions populars no pot anar sense una enumeració dels conjurs, o sia, que al costat de les oracions que pot dir, se li ha d'ensenyar al poble les que no pot dir. En la seua inconsciencia diu devegades verdaderes heretgíes, perque alguna mà alevosa ha cuidat de barrejar-hi paraules santes o noms sacratíssims.

Infamement, alguns impressors poc escrupulosos cuiden d'estendre 'l «Llibret de Sant Ciprià o de la Creu de Caravaca», que barreja disbarats amb oracions devotes, i allí fomenten la creencia de que's pot donar mals i lliurar-se de alguns fent pràctiques supersticioses que perverteixen de mala manera 'l cor del poble.

Es precís, doncs, que la gent senzilla entengui que es ridícol, que diu una serie de disbarats i que insulta grollerament a Nostre Senyor, quan diu lo *Pare Nostre petit*, que dono aquí, per a que, capacitant-se tothom de la mala fe que l'informa, se converteixi cada lector en un apòstol per a purificar les costums en tots los ordres.

Pare Nostre petit,
Déu l'ha fet i Déu l'ha dit;
obres de mon Criador,
Nostre Senyor se'n va alçar,
a la iglesia se'n va anar,
nou altars va visitar,
nou Maríes va trovar.
—Maríes, que feu aquí?
—Bategem lo Fill de Déu.
—Quin nom li posareu?
—Nom sobre nom,
Salvador de tot lo món.
Món i monet,
que portes al barretet?
Oli de crisma
per batejâ al Sant Batista.
—Pere, Pere, que feu aquí?
Jo ja se'l que voleu dir.
Obriu les portes del cel
i tanqueu les del infern,
que n'hi ha una corretgeta
estreta com un cabell;
los salvats hi passaràn,
los condemnats no podràn,
cridaràn i ploraràn,
tots a terra besaràn.
Aquesta oració,
qui la sab i qui la diu
al vespre i al dematí,
al infern no pot bullí.

Aqueixa es una de les que taxativament anomenava'l bisbe de Vich Benet de Tocco en 1568, en una exhortació pastoral endreçada als confessors per a que cuidessen de no absoldre a les dònes que les diguessin, si no feien propòsit de no tornar-hi.

Igualment proïbía lo *Pare Nostre Major*, que, després de molts disbarats, acaba així:

Aquesta oració,
qui la sab i no la diu,
al infern se'n va cautiu;
qui la sent i no l'apren,
Déu li'n fa recordament;
diguem tots alabat sigue
lo Santíssim Sagrament.

Que alguns acaben de altre modo:

Qui aquesta oració dirà
de nit, quan al llit se posarà;
de dia, quan se llevarà,
les portes del Paradís
obertes les trobarà.
Qui la sab i no la ensenya,
pel seu cor passa gran pena;
qui la ou i no l'aprén,
Déu li dó bon arrecordament.

De la mateixa mena disbaratada es l'*Angelina la gloriosa*, que acaba de aquest modo:

Qui dirà aquesta oració
tots los divendres del any,
treurà un'ànima de pena,
la seua si està en trevall.

A la mateixa familia pertany la *Verge n'està en cambreta*, que té aquest final:

Qui dirà aquesta oració
tres vegades cada dia,
tres hores ans de morir
veurà la Verge María.

I La Cena, amb aquest acabament:

Aquell qui dirà la «Cena»,
molts perdons haurà guanyats;
los pecats que farà al dia,
tots li seràn perdonats.

I, per fi, *La Terra de Betlem*:

Qui esta oració dirà
en la Santa Quarentena,
la sua ànima no's perdrà,
per pecadora que sea.

De això al *peca fortiter et crede fortius*, que deia Lutero, no hi va diferencia; i lo pitjor es que amb l'esquer de fer bona obra, qui la sab, la ensenya. Encara rai quan no més són tonteríes, però ja es mal que les barregin amb Pare Nostres. Per exemple, en tota la serie de oracions o receptes curatives, que també usen les tiradores de cartes; perque'l poble, malestrugament, en certs

mals va a buscar lo metge, però al mateix temps busca a la dòna qui sab la oració que'l cura.

Així, hi ha la de curar lo mal de la boca, que's diu per a aquell a qui li surten grans en la llengua; es lo que se'n diu tallar l'herba. La dòna que la sab, s'agenolla devant de un' herba especial i diu tres vegades:

Herba nada no es plantada,
la virtut que Déu t'ha dada,
si Déu te l'ha dada tota,
cura lo mal de la boca
de... Fulano de tal casa.

Cada vegada diu tres Pare Nostres a la Santíssima Trinitat.

Per a curar los talls i cops de matxucació, diuen aquesta fòrmula mentres senyen lo mal:

Cop fet, cop dat,
sigue tan prompte curat
com la llaga de Cristo
Crucificat.

Tres Pare Nostres a la Santíssima Trinitat.

Per a fer desaparèixer los brians, se fa ús del següent conjur acompanyant-lo dels indispensables Pare Nostres:

Brià, mal caballé,
mala fi poguessis fê;
tu ben fart, jo ben dejú,
mala fi pugues fer tu.

Una vegada vaig presenciar còm senyava angines una dòna; amb tota la formalitat que'l cas requería vaig demanar-li la fòrmula que barbotejava, però se'm va girar tota irada, dient-me: «Déu me'n guard! veies, se perdría tota la virtut». En canvi, un'altra que coneix les meues aficions me n'ha donat una copia que tenía guardada en un devocionari. Es un disbarat com una casa i diu així:

Aquesta planta que he plantat
així mai hagi pogut creixe;
per la virtut que Déu m'ha donat
no tota, valgue'm Déu,
i la Mare de Déu, i Déu
hi fassen més que jo.—Amen.

Se senyen, se diu tres vegades i s'acompanya també de tres Pare Nostres a la Santíssima Trinitat.

La oració de curar lo mal de ventre, lo llibret de Sant Ciprià la porta nua, seca, no tan arrodonida com aquesta:

Entre l'arc i la tina,
hi ha'l Creador,
amb contento de l'ama
i no del senyor;
pa florit, vi agrit,
llit de boba,
mal de ventre passa a fòra.

Tres Pare Nostres com sempre. No diguent res més està al nivell de les altres; no obstant, aquesta recepta té tradició explicatoria de la seua suposada virtut, que li treu una mica 'l regust indocte.

A Térmens i a Linyola, diuen que quan Nostre Senyor anava pel món, un día que se li va fer tart anant de camí va trucar a una masía demanant acolliment. L'amo no va venir bé en que se li donés hostatge i's va retirar malhumorat; però la mestressa, compadint-s'en, li va ensenyar una cabaneta tocant a la casa, per a que s'hi guardés, i que ella ja li portaría alguna cosa.

Aquell cobertot venía a ser un quarto de mals endreços i a més estava ple de boba. La mestressa portà sopar al pobre, lo menester no més per a que no s'esvaís, pa florit i vi agrós, protestant de que no li havía guardat res del seu sopar perque no ho conegués l'amo.

Lo pobret no's va queixar. Per allà a la mitja nit, al amo li va venir una tan forta revencillada de mal de ventre, que no hi havía medi de fer-li minvar. La dòna va pensar en lo pobre que havía allotjat, i li va anar a preguntar si per sort savía algún remei per a curar lo mal de ventre.

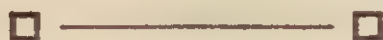
Allavors Nostre Senyor, diu que va formular aital oració aludint al hostatge que se li havía ofert:

Entre l'arc i la tina,
hi ha'l Creador,
amb contento de l'ama
i no del senyor;
pa florit, vi agrit,
llit de boba,
mal de ventre passa a fòra.

La dòna 's va mossegar los llavis donant-se per entesa, va pujar aont era'l seu marit i ja'l va trovar aliviat. S'ho vân enraonar, i compadint-se del pobret l'anaren a buscar... però ja era fòra. I's conta que desde allavors sempre més aquella familia va socórrer als pobrets amb mà pròdiga.

* * *

Vagi tot plegat per a decidir a la gent bona a trevallar en aqueix camp tan ple de cogula i altres males herbes, deixant que hi quedin no més que aquelles flors oloroses de la pietat cristiana, però de una pietat ben pura.

APENDIX II

ORDINACIONS DE SANCTACILIA

En una obra com aquesta, aont entre'ls variats aspectes de la vida comarcal que's tracta de reflexar, s'hi anoten sovint costums jurídiques en voga, entenc que no hi sobraràn ans bé hi faràn bé per a arrodonir lo quadro, les *Consuetuts de Barcelona* vulgarment conegudes per *Ordinacions de Sanctacilia*, que han passat a ser llei general de Catalunya, i com a tal figuren en la compilació de *Constitucions de Catalunya* desde la primera edició oficial de 1481.

Llur bondat les feu irradiar per tota nostra terra, desde sa promulgació, i a Urgell alguns de sos preceptes ragen en converses del poble com cosa que li fos connatural; però com no es de tots, per això's transcriuen ací amb l'intent de que fassin més útil aquest Calendari, que bé podrà servir en molts casos de còdic i breviari de la familia cristiana pagesa.

TEXT DE LES ORDINACIONS DE SANCTACILIA

En nom de Déu sia: aquestes són les Ordinacions que feu lo Senyor Rei Don Jaume, de bona memoria, en la ciutat de Barcelona, amb concell dels homens principals i de tots los savis que tenía en sa Cort per lo bé i bon estat de la ciutat, i per la pau i concordia de tots los que habiten i en tot temps habitaràn en ella. I això (1) feu quan se ordenà que los morabatins que's paguessin per los censos de les possessions fossen regulats a nou sòus barcelonesos cada un.

(1) Contra lo que s'ha vingut sostenint, en Pella y Forgas, proba com fou en temps de Jaume I, al menys les 19 primeres.

1.—De atans o acostament a la paret

Qualsevol pugui tenir acostament a la paret propia o comuna de llarc o de través, a la paret de son veï, a menos de haver-hi en ella lluerna que'l veï haja posseít per trenta anys en bona pau, i sense contradicció de aquell, ni dels seus.

2.—De lluerna

Si la hagués posseída per trenta anys, o la tingués en força de algún instrument, i lo veï volgués acostar-se obrant, deu apartar-se de la dita lluerna o lluernes quatre palms de destre en quadro (1).

3.—De paret mitgera

Ningú pugui carregar en la paret que haurà fet son veï, encara que lo sòl sia mitger, fins que hagi pagat la meitat del preu de cost de tota aquella paret o parets, o s'haja convingut amb ell.

4.—De aigua pluvial

Qualsevol pugui tirar les aigües pluvials al carrer.

5.—De aigües de celler

Qualsevol pugui tirar al carrer les aigües del celler, com no sien de celler de taberna pública, si solament aquells que tingan cellers de les seues propies vinyes.

6.—Aigua per paret mitgera

Ningú pugui passar aigües per tramuja, ni per canons, ni per canals de teules, ni per canals de olles en paret mitgera, a menos que sia amb consentiment de son veï.

7.—Del mateix

Ningú pugui encastar canons de ninguna especie en paret mitgera per a conduir aigües netes ni brutes, sense consentiment de son veï, a menos que un de ells no les hi tinga.

---

(1) Al espai que separa una casa de un'altra se li ha vingut donant lo nom de Androna.

8.—Del mateix

Si algú conduirà aigua de alguna aigüera, prop de la paret de son veï, sia mitjera o propia de aquell, dega fer una filada de pedra i morter entre la aigüera i paret, i fonaments de aquella.

9.—De regs de aigües

Si algú hagués de dar pas a aigua per a conduir-la a algunes possessions, ha de deixar lo espai o camí de dos palms i mig de destre, a més del reg immediat per aont la dita aigua allí passarà.

10.—De passatges

Ningú pugui alegar possessió de trenta anys de lo que servesca de passatge al alberc o cases del veï, en tapies, ni en parets de rejola, ni de empostissats, que li donin, ni adquireixi possessió.

11.—Vista en sò de altre

Ningú pot tenir vista sobre terreno de altre, si avans no mira sobre lo seu.

12.—Cloenda de terrat

Si dos veïns tenen los terrats iguals, deguin los dos tancar-se amb divisió mitgera, de modo que no hi haja pas ni vista del un al altre.

13.—De parèt mitgera

Si algún veï haurà pres del altre lo gruix de la paret, que fos mitgera i l'altre voldrà obrar, no sent-li la paret de rejola prou forta, deurà desfer-la, i construir la paret segons llei; la rejola sia de aquell que la haurà feta.

14.—Vista en sò de altre

Ningú pot alegar possessió de llum que reba de part del cel, o de part de son veï, si no es per lluerna que haja posseít per trenta anys.

15.—Del mateix

No's pot alegar possessió de la vista per enreixat, de ningún releix o taluç de tancament de teulada, ni de creueres fetes amb rejola.

16.—De les torres

Ningú pot alegar possessió de torra per raó del acostament que dona la costum, de no acostar-se a la distancia de dotze palms al sostre superior, si la torra tindrà marlets o muralletes, i si no les tindrà, per no ser torra de les muralles, no pot gosar del costum. Per les altres torres dins de la ciutat, i fòra l'arrabal, si lo veï vol pujar més alt que lo sostre superior, haurà de apartar-se deu palms.

17.—Del mateix

Ninguna torra pot tenir aquest privilegi, de que no se li acostin de deu palms al sostre superior, encara que tingui muralletes, si no es en camí públic.

18.—Del mateix

Ningú que hagi pres lo espai de torra a torra de la muralla de la ciutat, o en aquella paret que haurà feta o voldrà fer, no pot fer vistes, finestres o mirador sobre sos veïns, perque no pot gosar del privilegi que tenen les muralles de la ciutat, ni les torres que tenen vista o mirador sobre los veïns que estàn cerca del fosso, puix ni es muralla ni es torra.

19.—Bassa

Si algú construirà bassa prop de la paret de son veï, degui fer una contraparet de pedra i de morter un palm i mig, tan alta com pujaràn los fems i aigua de la bassa.

20.—Lluerna

Ningú pugui adquirir possessió de lluerna que haja fet en forats de tapies, per vista que no rebi de part de son veï.

21.—De telers de teixir

Ningú pot afiansar telers de teixir ninguna especie de drap de llana, ni de llí, ni de cànim, ni de cotó, en paret que sia mitgera, amb son veï, ans bé deu apartar-s'en un palm, a fí de que lo colp dels telers no fereixi a la dita paret.

22.—Tanca de alberc

Tothom estiga obligat a tancar-se amb son veï, en l'alberc, fins a la alsada de tres tapies i lo sòl de la terra sia mitger.

23.—Tanca de hort

El que's voldrà tancar en hort amb son veï, dega ajudar-li amb l'alsada de dos tapies, sent lo sòl mitger, i no estiga obligat a pagar, si no queda tancat.

24.—Salari de destredors (acanador de terres)

Si algú vol fer acanar les terres, camps o vinyes, que haurà comprat a mujades, pagui lo salari als acanadors o partidors per meitat, a saber es, el venedor i el comprador, sis sòus per mujada; i si voldràn fer-ho per mitjes mujades, deuen donar quatre sòus per cada mujada i de dos mujades en amunt fins al vespre dos sòus per a menjar a cada un dels acanadors o partidors; i si los fan anar a acanar fòra del territori, deuen donar-se'ls cavalcadures.

25.—Salaris de estimadors

Si algú vol fer avaluar les possessions, camps o vinyes, o albercs o censals, dega donar cinc sòus per cada mil, i deu sòus als que avaluaràn possessions.

26.—Plantar arbres

Ningú pot plantar arbres cerca de son veï, en camp, ni en vinya, ni hort, alba, ni sàlzer, ni lladoner, ni olivera, ni noguera, ni morera ni ningún arbre que pugi més de tres destres de alt, sinó lluny de son veï, i dotze palms de destre dins lo seu.

27.—Del mateix

Estos arbres no sien plantats espessos, ans bé hi haja dos destres o més del un al altre, a fi de que no puguin llevar lo sol al camp o possessió del veï.

28.—Del mateix

Tot altre arbre que 's planti en hort, o vinya, o camp, deu apartar-se de la possessió del veï, en tant que, quan se fassi gros, quedi a la distancia de sis palms de destre complerts: en altre cas deurà arrancar-lo, si 's troba requirit per lo veï.

29.—De tires (rengues)

Qualsevol que plantarà tires prop de son veï, deu allunyar-s'en tres palms de destre, i la tira deu ser plantada espessa.

30.—Del mateix

Lo veï del que haurà plantat les tires, deurà plantar-ne del mateix modo que aquell haurà fet, si per ell ne serà requerit, a fi de que'ls matxos, ni altres besties, no li malbaratin les que haurà plantat.

31.—De vendre i tallar arbres, sense llicencia del senyor directe

Qualsevol pot plantar arbres de diferents especies, i vendre i tallar albes, nogueres i lladoners, en son hort i en son camp, sens haver-ho de demanar al senyor, baix lo domini del qual ho tindrà, ni donar-li res del preu que'n traurà, venent-lo amb les rels o sense elles, a menos que en instrument públic lo senyor s'ho hagi reservat.

32.—De olivera veïnal i que caigui a plom

De tota olivera que sia plantada desde trenta anys i caigui a plom sobre la possessió de son veï, si est ho demanarà, sien tallades desde lo més alt a plom totes les branques i rels que tocaràn, i tant com puguin tocar la possessió del requirent per sis palms de destre desde'l terme divisori o dret de la mateixa possessió.

33.—Del arbre que fa escala

Si algú tindrà alba, lladoner o noguera, o cosa que fassi escala a la paret de son veï, que faciliti escala o pujador a ella, sia arrancat o tallat del tot, i sien tallades les branques aont algú se pogués posar o per aont pugués pujar.

34.—Del mateix

Si lo dit arbre, per vell, haurà ja prescrit en cas de fer-se cases o tanques de tapies, sia tallat.

35.—De alambor (contraparet) de hort

Si algú farà hort prop de la paret del que li es veï en alberc o en cases, dega fer una contraparet, de un palm, de bon morter entre la paret i l'hort, a fi de que les parets no's deteriorin, i que sia un palm més alta que l'hort.

36.—Mur de ciutat

Si algú vol edificar cerca la muralla de la ciutat, degui apartar-se de ella deu palms de destre i dotze palms de la torra, de son cordó en amunt.

37.—Del mateix

Ningú pot acostar-se a la muralla de la ciutat, sinó amb paret de pedra seca, fins al cordó, i de est en amunt deurà apartar-se de les torres dotze palms, i de la muralla deu.

38.—De tancats

Ningú pot obligar al que li sia veï en vinya o en camp a tancar-se per medi de tapies, sinó en cases i hort de regadíu, i aquell degui quedar tancat.

39.—Acostament a paret mitgera

Qualsevol pugui acostar-se, al llarc i al través, a la paret de son veï, encara que sia propia d'aquest i la haja feta.

40.—Del mateix

En paret propia ni comuna, no's deu carregar en tot ni en part, fins a haver pagat la meitat, encara que lo solà sia mitger.

41.—Finestra o lluerna

En paret propia ni comuna no deu fer-se finestra ni lluerna envers la paret del veï, a menos de haver-se convingut los dos amb escriptura.

42.—Degotis (gotera)

Si algú tindrà canal per la qual passa aigua o gotera sobre la possessió de altre, i aquell obrant la remourà, hagi perdut tota aquella servitut, sens que jamai la pugui recobrar.

43.—Tanques

Si algú fos requerit per a tancar-se amb son veï, hi ha de posar la meitat del sòl, i si no queda tancat com lo requirent, no està obligat a pagar-li res, fins que estiga tancat del mateix modo que ho estiga lo altre, a excepció del sòl, del qual ha de posar la meitat, es a dir, en hort.

44.—Paret mitgera

En cases fins a tres tapies de alt, lo sòl sia mitger.

45.—Bassa

Si algú voldrà fer bassa prop de la paret de son veï, fassi contraparet de pedra i de morter, de un palm i mig i un palm més alt, de allà aont arribaràn la terra o'ls fems.

46.—Finestra

Ningú pot fer finestra en paret prop de son veï en cantó (1), si l'altre ja n'hi té, i en est cas, deu allunyar-se de ella i del cantó sis palms de destre.

47.—Incendi

Ningú estigui obligat a refer lo dany que un altre sofreixi per raó del foc que's comuniqui de una casa a l'altra, perque es cas fortuit.

48.—Inundacions

De inundacions de aigües de rieres, ni de torrents, que esclaten de la una possessió a l'altra, si resultés dany no se estiga obligat a refer lo que s'hagi patit, perque es un cas accidental, que Déu disposa.

49.—Dany donat per enderrocament

Per gran que sia lo dany, que causi l'alberc, terrat, teulada o paret que caigui sobre cases o altres possessions de algú, no s'estigui obligat a refer-lo, si avans no hagués mediat protesta amb escriptura.

50.—Lluerna

Es costum que la lluerna deu tenir dos palms fins a tres de alt i mig palm de ample de destre, de la paret per aont se reb la llum, puix de altra manera no se'n diu lluerna.

51.—Del mateix

Si algú haurà posseít lluerna o lluernes, i aquell de qui són les tancarà o les farà tancar i després voldrà obrir-les, ha perdut tota la servitut i possessió, i jamai la pot tornar a obrir.

---

(1) La Reial Academia de Bones Lletres de Barcelona, al publicar la traducció de les Ordinacions en castellà, interpreta la paraula *cantó*, en lo sentit de que per la Ordinació 46 se proibeix obrir cap finestra en la paret que toca a la del veï, a menor distancia de sis destres si aquest tingués ja alguna finestra propera.

52.—Margens

Los margens que hi ha entre dos possessions veïnes són de la superior.

53.—Arbre que fa escala

Si dos seràn veïns en paret, i un d'ells haurà fet casa o cases i en l'hort del altre hi haurà alguns arbres que fassin escala per a pujar, aquest ha de tallar-los sense poder alegar possessió.

54.—Pous

Qualsevol pot fer pou aprop de la paret de son veï, allunyant-se del fonament dos palms de destre.

55.—Forn d'olles

Qualsevol pot fer forn de coure olles i gerres aprop de la paret de son veï, allunyant-se de la paret tres palms de destre, i fent en aquells tres palms un'altra paret.

56.—Tanca en riera

En riera seca, que no corri en tot l'any, qualsevol pot fer tanca en les possessions que amb ella confrontaràn, amb tal que no estrenyi 'l pas de l'aigua.

57.—Reg

Qualsevol que condueixi aigua pel peu de la paret de son veï, per a regar algunes possessions, té de fer una filada de pedra i morter al costat de la paret per aont passarà l'aigua, i més alta que l'aigua que per allí passarà, de modo que les parets no puguin destruir-se.

58.—Tanca de terrat

Quan dos o més veïns, en la ciutat de Barcelona, tindràn los terrats o teulades iguals, lo primer que pujarà obrant, ha de tancar-se, de modo que no tinga mirador sobre aquell o aquells.

59.—Que servitut amagada sia denunciada al comprador

Lo qui vengui cases o albercs té de manifestar la servitut que partiràn en ordre al veï, si es oculta o amagada, i ningú pugui veure-la; i si no la denuncía, haurà de estar a lo que's digui que valguin menos; per raó de aquella servitut, a coneixement de experts.

60.—Torres

Ningú pot alegar possessió de acostament al sostre superior de torra alguna de aquelles de que'l veï se'n deu apartar, si no es en camí públic, que tingui marlets, i que sia en la ciutat o en l'arrabal, no entenent-se lo mateix dels altres sostres.

61.—Finestra i rajolera

Ningú pot alegar possessió en paret propia o comuna, de finestra gran ni xica, ni de tal forat per lo qual no puga passar home algún: i no en altres, si no es rajolera (1).

62.—Del mateix

Si algú tindrà finestra, no la pot obtenir per prescripció, si no la té amb escriptura de son veï, puix de lo contrari s'entén feta en frau de l'altra part.

63.—Lluerna

La lluerna feta en forat de tapies, no sia presa ni obtinguda per lluerna, avans se tindrà per feta en frau del veï, respecte que no's deu aprofitar de la consuetut.

64.—Del mateix

Si algú tindrà lluerna sobre la possessió de son veï, per espai de trenta i més anys, i voluntariament la haurà tancada, i després de algún temps voldrà obrir-la, no pot fer-ho, sinó que pert per a sempre tota la servitut que havía obtingut, com l'altre pugui probar, que la hagi tancada.

65.—Tanca de terrat

Tots los que tinguin iguals los terrats, deuen tancar-se a gastos comuns.

66.—Del mateix

Qualsevol que tingui 'l terrat més alt que son veï, degui tancar-se, i tan alt que no tingui vista sobre ell, a no ser que avans miri en terreno propi.

---

(1) La grandaria de aqueix forat en paret rajolera, segons parer de un autor anònim, se refereix a una obertura lluminar del llarc i ample de una rajola.

67.—Paret de rajola

Cent rajoles deuen pujar de alt (ample) i de llarc, tant com puja una tapia de igual dimensió.

68.—Paret de pedra

Cent pedres de fil pugen de alt i de llarc, tant com té una tapia de igual dimensió.

69.—Valoració de la tapia

Per justa valoració se conten nou sòus per cada una de les de pedra en la rivera del mar.

70.—Del mateix

Segons valoració en la rivera del mar, aont s'hagi de portar la terra per a fer tapies, se pot estimar per valoració de tres tapies en avall tres sòus per tapia, i de tres tapies en amunt quatre sòus, atès que l'home deu portar-la i pujar-la.

ORDINACIONS

sobre los arbres que donen o puguin donar dany en terra de altre

Arbres silvestres

Si en la possessió de algú hi haurà roures, alsines, albes, nogueres, polls i qualsevol especie de arbres silvestres, com pins, a excepció de oliveres, i no estiguessin trenta peus lluny de la possessió del veï, se deguen tallar.

Del mateix

Si distessin més de trenta peus, podrà tenir-los en sa possessió aquell del qual seràn: però si algú alegàs que li danyen encara que estiguin lluny trenta peus, en tal cas degui veurers per dos experts qual sia lo dany, i llavors que s'avingui amb aquell a qui s'ha donat lo dany; però aquell de qui serà l'arbre no pot ser obligat a tallar-lo, amb tal que disti los trenta peus com està dit.

Arbres fruiters

Les oliveres i arbres fruiters, a excepció de la figuera, perque es arbre dols, deuen estar lluny de la possessió del veï dèu peus; però si dits arbres confronten amb l'aigua, no se'ls dona sinó un peu.

Capítols del RECOGNOVERUNT PROCERES sobre servituts predials que complementen la materia

CAPÍTOL 45

DE LLUERNES POSADES EN PARET PROPIA O COMUNA

Es costum en quant a les lluernes posades en paret propia o comuna, de aquell que per elles reb llum, que si dites lluernes han existit per trenta anys en pau i continuament, no puga tancar-les la part contraria.

CAPÍTOL 46

DE LA DEFENSA O PRESCRIPCIÓ EN ORDRE A LES LLUERNES

Es també costum que los que tenen lluernes, sense instrument algún per a tenir-les allí, ni altre defensa, sinó la sola prescripció de trenta anys si les tanquessin, o obrant en aquell lloc o en altre manera, que altra vegada no pugan tenir-les'hi.

CAPÍTOL 50

DELS MARGENS ENTRE DOS POSSESSIONS VEÏNES

En dos possessions veïnes, los margens se entenen ser de la superior.

CAPÍTOL 58

DE ACOSTAMENT A LA PARET DEL VEÏ

Qualsevol pot acostar-se de llarg i de través a la paret de son veï, com no causi impediment a les lluernes d'aquest, que estiguin allí per espai de trenta anys, o les tingui en forsa de instrument.

CAPÍTOL 59

NINGÚ PUGUI CARREGAR EN PARET COMUNA EN PART NI EN TOT

Ningú deu carregar en tot ni en part, sobre la paret que sia comuna, fins que hagi pagat la part dels gastos que li correspongui.

CAPÍTOL 60

NO'S FASSI FINESTRA NI LLUERNA EN DITA PARET

Ningú deu fer finestra ni lluerna en paret propia o comuna.

CAPÍTOL 61

DE CANAL PER A PASSAR AIGÜES SOBRE LA POSSESSIÓ DE ALTRE

Si algú tingués sobre la possessió de altre una canal per la qual passen les aigües, si la alsa no pugui després tornar-la allí.

CAPÍTOL 62

DE LA CONTRIBUCIÓ EN LES TANQUES

De fer les tanques divisories amb lo veï, cada qual deu contribuir per sa part, havent de fer les de les cases de tres tapies de alt, i les dels horts de dos.

CAPÍTOL 63

NINGÚ TINGUI VISTA EN TERRENO DE ALTRE

Ningú pot tenir vista sobre la possessió de altre, si no mira primer sobre la seua.

CAPÍTOL 65

NO PUGUI FER-SE BASSA PROP DEL VEÏ

Lo veï no pugui fer bassa a la immediació de la paret propia o comuna del altre, a menos que fassi una paret de bona pedra i de fonament de un palm i mig, i de alt fins aont arribin los fems i l'aigua.

Lo destre, aqueixa mida que tantes vegades s'anomena en les «Ordinacions de Sanctacilia», es un marc que consta de dotze pams, i cada pam de aqueixos de dotze minuts o dotzaus de pam, i cada dotzau dotze linies. Sabut es que a Barcelona conten o miden la terra per mojades: doncs, la mojada té 265 destres i la cana de destre es equivalent a 14 pams i dos quintes parts de la cana catalana; lo pam de destre té 0,235 metres aproximadament.

OBRES DEL AUTOR

La mujer-madre santificada por el amor.—Disertació feta a l'*Academia Calasancia* de Barcelona en sessió del 28 de Janer de 1898.—Barcelona. Imp. de Mariàn Galve.—Agotada.

Urgell i ses costums. *Les cançons de ronda.*—Conferencia donada a l'*Associació Folklòrica* de Barcelona lo 30 de Agost de 1899.—Lleida. Imp. de T. Susany.—Agotada.

La Virgen de les Sogues, patrona de Urgel.—Relación histórica de la devoción que ha profesado la llanura de Urgel a tan Santa Imagen.—Lleida. Imp. Mariana, 1902.—1,50 pessetes.

Culte popular a la Mare de Déu.—Notes folklòric Marianes.—Lleida. Imp. Mariana, 1903.—1,50 ptes.

Cançons de pandero.—Pròleg de Joan Maragall.—Barcelona. Imp. *L'Avenç*, 1907.—1 pta.

Lo Convent de Bellpuig.—Monografía.—Lleida. Tipo-Litografía Sol & Benet, 1908.—1 pta.

Los regs d'Urgell.—Contribució al estudi dels remeis que necessiten.—Bellpuig. Imp. Majós i Saladrigues, 1914.—1 pta.

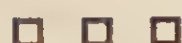
AVIAT

Mossen Jacinto Verdaguer.—Recorts dels set anys darrers de sa vida.

ANUNCIS

Per a que'l lector puga trovar en qualsevol moment un anunci, se donen ací agrupats per professions, seguint l'orde alfabètic. La numeració comença en les vuit planes intercalades entre'l text.

INDEX DELS POBLES

als quals s'extén especialment la informació folklòrica de aquesta obra, amb indicació de les planes aont s'en parla.

No existint una delimitació exacta de la comarca d'Urgell, no he pogut mirar si un poble se sortía més o menys de la ratlla, essent com son tots ells dels voltants d'Urgell.

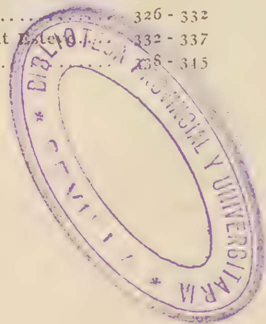

Per a trobar una costum

de les moltes que s'enumeren en aquest llibre, precisaría un índex o glosari de veus ben extens; però moltíssimes queden explicades amb sa sola enunciació, i si's volguessin inventariar semblaría que s'han buscat títols retombants per a enlluernar al lector. Fugint de això, se dona no mes que una guía de les mes remarcables u oviradores o sía de aquelles que estàn descrites amb relativa amplitut, en sa major part acompanyades de música popular

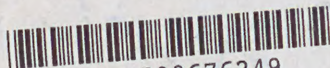
TAULA

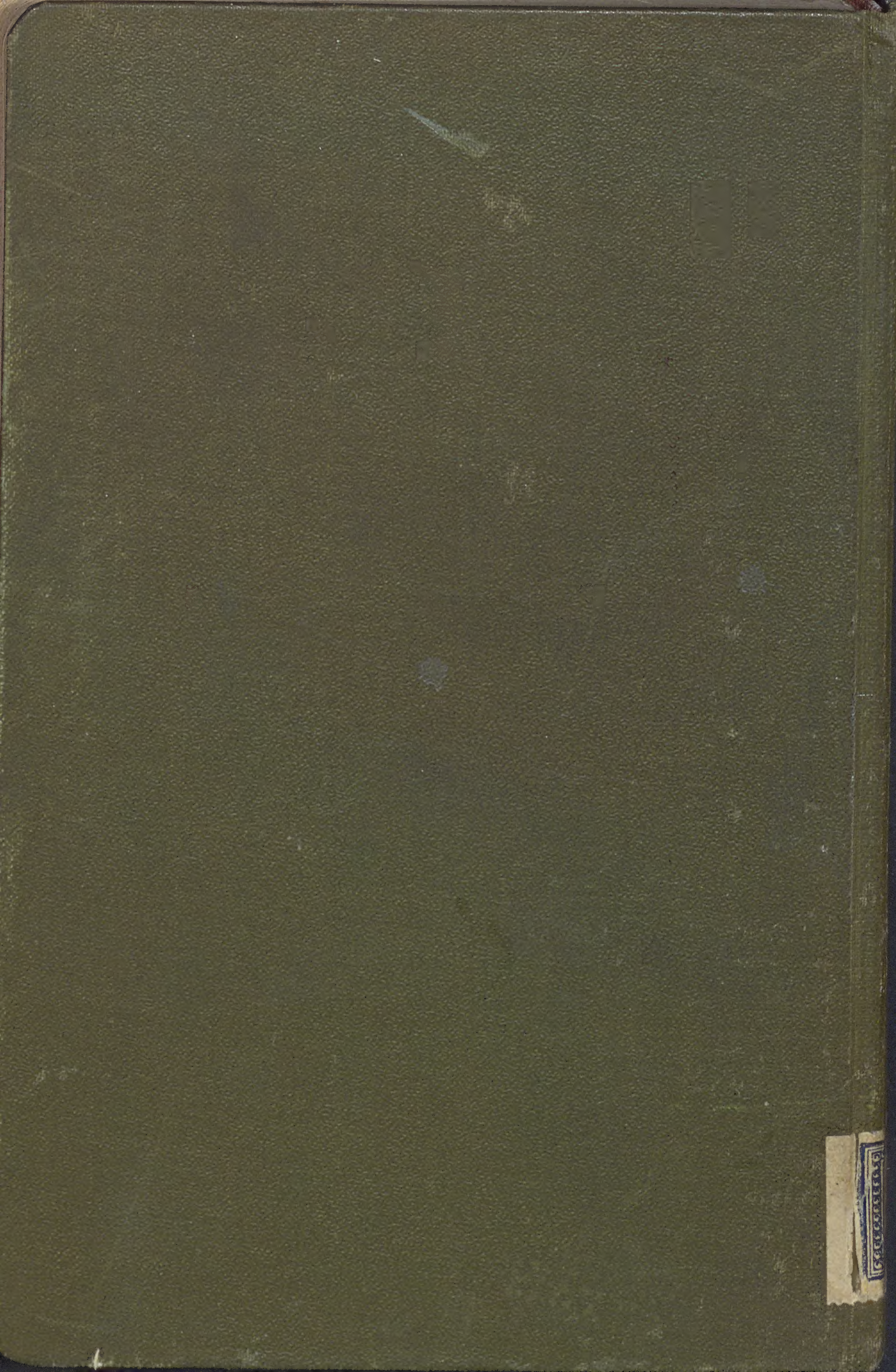

LA SIRENA
MINGUELL Y ORTIZ. TARREGA

V. Serra i Boldú

Calendari Folklòric d'Urgell